

קונטרס ההוספות

סיפורים על הבעש"ט זיע"א

א

ובכמו ששמעתי מעשה מהבעש"ט ז"ל. שהי' שואל למעלה אם יש מכווין כ"כ בתפלה ברור הזה כמוהו והשיבו לו שיסע לזה העיר וימצא א' ששמו כו"כ שהוא מתפלל יותר בכוונה ממנו. ונסע הבעש"ט ז"ל לזה העיר ושאל את עצמו על זה האיש ואמרו לו שהוא איש פשוט מאד והראו אותו בביהמ"ד אך שישב ואומר מעט והעמיד א"ע והרים שתי ידיו למעלה וכל פעם הי' עושה כן ושאל אותו הבעש"ט ז"ל למה עושה כן ומה הוא אומר. השיב לו שהוא אינו יודע רק א"ב ואמרתי להשי"ת מהו כל התפלה הלא רק א"ב רק שצריכין לידע אך לצרפם ולשמוע תיבות מהם ולצרף התיבות ביחד. ואמרתי רבש"ע הלא אני אינני יכול לצרף אבל אתה יכול לצרף היטב ע"כ אני מוסר לך שאתה תצרפם. וע"כ אני אומר כל הא"ב ומרים די ונותן אותם להשי"ת שיצרפם ויעשה מהם תפילה וכן עוד פעם הא"ב ונותן להשי"ת וזהו שחושב הא"ב ומה שמעמיד עצמו ומרים ידיו זהו שמוסר זאת להשי"ת. אבל מבקש ממנו (מהבעש"ט ז"ל) שלא יספר זאת שלא תתוודע לאשתו שלא תגרש אותו. וסיים ע"ז הבעש"ט. עכשיו כבר מובן לו כי השי"ת בוודאי יודע לצרף התפלה ולכוונה יותר ממנו. כי הוא הנ"ל מוסר להשי"ת שהוא יעשה את התפלה כמו שהוא יודע שצריך לעשותה ובוודאי השי"ת כשעושה את התפלה הוא עושה אותה יותר יפה מהבעש"ט ז"ל:

ב

פעם אחד נסע הבעש"ט ז"ל דרך עיר אומן וסבבו אותו מחנות יונים והוא עמד את עצמו אצלם ואמר להם אני לא אוכל להשאיר אצלכם לתקן אתכם רק נכדי הוא יתקן אתכם וסבבו להם בידיו שיכלו ממנו ופרחו ממנו. וכן מצאו פעם אחד קמיע של הרה"צ ר' נפתלי כ"ץ ז"ל שהי' כתוב שם לך ליער גרעקוב אצל עיר אומן ושם תמצא תיקונך".

סיפור על רבי נחמן מהארידענקא זצ"ל

ג

מעשה מהרב הצדיק מורנו רבי נחמן מהארידענקא ז"ל, וקנו של רבנו הקדוש, שהיה מתלמידיו הגדולים וממש מנהל הבית של הפעל-שם-טוב הקדוש ז"ל, ושכל מפתחות מביט הפעל-שם-טוב היו אצלו, פדוע. והרב רבי נחמן הנ"ל היה לו אחות באיזו עיר (נראה לי, בהארידענקא), ופעם אחת בא עם הפעל-שם-טוב הקדוש והתאכסן בביתה. והפעל-שם-טוב היה לו לולקע (מקטרת) ארבה עד הארץ, וטען את הלולקע בטיטון (בטבק), וישתהעד להדליק הלולקע, לקח רבי נחמן הפחלת-אש ופשט את עצמו בפשוט ידים ורגלים והעריד את הלולקע. ואחותו ראתה זאת והיה לה חלישות הרעת, ואמרה לו: מילא להדליק הלולקע, שהוא רבך, אבל בלךך בהשתחות ופשוט ידים ורגלים?! ענה ואמר לה: מה אמר לך מנדרלותו? אם את היות יודעת מנדרלתו, היות אומרת שהוא קרשא-בריד-הוא בעצמו, אבל אני, שיש לי יותר דעת מנדר, אני יודע שהוא עובד את הקרשא-בריד-הוא.

ספורים על רבינו זיע"א

ד

שייך לח"מ סימן קצו

פעם אחת היה זקן אחד, מחשוביו של הפעל-שם-טוב, ושמע ממנו, שהוא יהיה לו נכד שיוכל לעשות טובה לבעל בחירה. ואחר פטירת הפעל-שם-טוב נסע לכל נכדי הפעל-שם-טוב, לראות אל מי פון הפעל-שם-טוב דרבורו מענין בעל בחירה. ובא אצל הרב הקדוש רבי ברוך ז"ל, ושמע בעת שהיה בחוץ איד שהרב הקדוש מתאונן ואומר: "רבנו של עולם, איך עושים טובה לבעל בחירה?" ואמר הזקן: לא עליכם התפון וזנבם, הפעל-שם-טוב ("אם יב, ניט איד מיינט איינע זידע") וכו'. ובשם לרבנו ז"ל, בחוץ שמע שרבנו ז"ל אמר בתנועה עמקה, בדרך תנועות רבנו ז"ל: "הן הפעל-בחיירה", כאומר: אני יכול לעשות טובה לבעל בחירה. ואמר הזקן: עליכם פון וזנבם, שתוכלו לעשות טובה לבעל בחירה! (אמר המעתיק: להבין זאת - הלוא כל הצדיקים מתלמידי הפעל-שם-טוב היו עושים פעלי תשובה שהם פעלי בחירות, אלא "לעשות טובה לבעל בחירה" - לא למל ממנו את הבחיירה (ניט צונועהמען דיא בחירה), ורק לסעדו ולסמכו בעצות וכו', שהוא בעצמו יטה בחירתו לטוב ונדקא שתהיה לו בחירה, וזהו עקר תשובת המשקל ממש, וזה לא היה רק אצל רבנו ז"ל, כי שאר הצדיקים עשו פעלי תשובה, ולקחו אותם על פתפם, ולא החזירו להם הבחיירה לילך שוב באלו המקומות שעברו וכו'. ויש הרבה לדבר ולבאר בזה ולהראות בפעלי שפון הוא, ודי למבין).

ה

מלדת רבנו ז"ל

ואצל רבי שמחה (אבי רבנו ז"ל) היה המעשה, שנסע עם שורה ותעו בלם בדרך, ונתפרדו בלם למקום אחר לחפש הדרך, ובין כך מצאו הדרך. והוא, רבי שמחה ז"ל, נשאר ולא מצא המקום, ובין כך נשאר לבדו מפל השירה, וכל מה שהלך יותר נתעה יותר, והיה בצער גדול, ונרדם בשנה. וכא אחד אצלו ונתן לו תינוק, והוא לא רצה בשום אופן, ואמר: אני תועה בדרך ואתה נתת לי תינוק? ולקחו זה התינוק, והביאו לו תינוק אחר (מקום גבוה יותר) והוא לא רצה, ולקחו גם זה התינוק והביאו לו אחר, וכן היה שבע פעמים, ובפעם השמינית בשלא רצה לקח, אמרו לו: הלא זה כבר השמיני, למעלה מפל השבעה! וכשלא רצה, הניחו לו התינוק בעל-פרחו והלכו מפנו. ובין כך הקיץ משנתו ורָאָה והנה הוא קרוב לישוב, והלך לשם ורָאָה שזאת העיר הארחוב, מקום של הרב הצדיק רבי יצחק מדראהביטש ז"ל, אבי הרב הצדיק הר' יחיאל מיכל מזלמטשוב (שדויעה גדלתו של הרב ר' יצחק ז"ל הנ"ל, שהבעל-שם-טוב ז"ל אמר עליו, שיש לו נשמת הרשב"י וכו') וכו', ואז היה סמוך לפטירתו, ונכנס רבי שמחה, אבי רבנו ז"ל, אליו, ואמר הרב ר' יצחק ז"ל אליו: מפיון שאתה כבר פה, אם-כן יכול אני כבר ללכת ("אזי או דוא ביסט שוין דא, מען איד שוין גיין"), (בפובא, שעד שלא נפטר הצדיק בא צדיק אחר), וכןנתו היתה על רבנו ז"ל שהיה כבר במוחו, ולא הבין רבי שמחה, ואמר לו: מה אתם אומרים, שאלך מפה? אמר לו: לא, רק אמרתי: בין שאתה כבר פה, יכול אני כבר ללכת ("אזי דו ביסט שוין דא, מען איד שוין גיין"). ואמר לו: אי, האם זאת כבר הפעם השמינית? (הינו מהתינוקות הנ"ל) ("אי, גם אז שוין דאס אכטע מאל?"). הוא לא הבין את כל הענין. והוכיח אז הרב ר' יצחק הנ"ל לר' מיכל בנו ואמר לו: בן, יש לך כבר לפני מי להביע את עצמך, הנה נוסע וכא בעל-הבית (והרָאָה על רבי שמחה) ("אי, האסט זיך שוין פאר ועפיון צו טעפיון, אט פאךט דעם בעל-הבית"), מעתה יכול אתה להתבייש (מענטשו זיך שוין שעפיון). ובין כך נפטר הרב ר' יצחק ז"ל. ור' מיכל בנו הצדק אז ביום שאחר-כך להניח תפליו, ונתנדעו מהסופר, שרבי יצחק ז"ל הנ"ל לקח מאתו הבתים של התפליו שלשים יום קדם, ומלא אותם כל יום עם דמעות (להניח שם מוחו, כי תפליו הם מחוין, והדמעות הם מותרין המחיון). ואז בעת הפטירה נתעורר ר' מיכל ז"ל מאד, ואמר אז לפני כל האנשים, בני-ביתו וכו': עדים אתם, וכן אבי הנפטר עד, (המת שהיה מנח לפניהם) שאני נפטר עכשו לתמיד מן היצר הרע; מעתה אין לי עמו שום עסק ("אידר ונטט עדות, און דער טאטי איז איין עדות, אז איד זענען מיך מיט דעם יצר הרע; מער האב איד מיט איהם מוין געשעפט ניט"). והיתה אז התעוררות גדולה, ולמחר היתה הנחת תפליו בהתעוררות גדולה. ומכל זה נתעורר רבי שמחה מאד מאד. ואחר-כך נסע וכא לביתו, ואז נתעברה ונתו, מרת פייגה, עם רבנו ז"ל.

שייך לח"מ סימן קד

שְׁמַעְתִּי מאנשי שלומנו: פעם אחת היה מוהרנ"ת מדבר ביחד עם אנשי אדמו"ר ז"ל בחיים חיתו, מגדל נוראות קדשת אדמו"ר ז"ל, והלכה דרך שם הכפרסמת פייגה, אם רבנו ז"ל, ושְׁמַעְתִּי איד מדברים מקדשת אדמו"ר ז"ל. ענתה ואמרה להם: אספר לכם איזה רבי יש לכם, ותדעו קדשתו וקדשת גשמתו: הנה בעלי הצדיק ר' שמחה נסע פעם אחת לדרפו, ויחמקמה שם בשתי שבועות, ואמר לי, על שבת-קדש יבוא לביתו. ועל אותו השבת שאמר לי שיבוא, עמדתי קדם אור הבקר ללוש החלות הקדושות על שבת-קדש, ובעת הפרשת החלה חפשתי לראות באיזה מקום הוא, כדי לדעת אם יבוא על שבת-קדש לביתו (כי היא היתה באחת הנביאות, כידוע אשר אחיה, הרב הקדוש רבי ברוך ממען'בו ז"ל, קרא אותה בשם נביאה, ואחיה הקדושים, רבי ברוך ורבי אפרים מפדילקוב, היה להם דרך-ארץ גדול מפנייה). ולא ראיתי אותו. וכן אחר-כך בשעשיתי איזה דבר על שבת-קדש, חפשתי אותו גם-כן ולא מצאתיו, וכן כמה פעמים (והלילה היה ליל טבילה, והתחשבתי אם לילך לטבל, והלכתי לטבל, וחפשתי גם-כן ולא מצאתיו), ובעת הדלקת הנרות לכבוד שבת-קדש, גם-כן חפשתי ולא ראיתי (ומנהגה היה להדליק נרות לכבוד שבת-קדש שעות הרבה קדם הזמן). ואחר הדלקת הנרות שכבתי על מטתי (מחמת גדל הצער) ונתנומנמתי, ובאה אלי אמי הצדקת אדיל, עם כל האמהות, שרה רבקה רחל לאה, ואמרו לי: אל תמגערי, כי בעלך יבוא עוד היום ערב-שבת-קדש לביתו! ולקחו אותי והוליכוני לחדר הנשמות, וראיתי גשמה אשר אורה גדול מאד ושאלתי אותן: מי זאת הנשמה? ואמרו לי: זאת היא נשמת זוגה הפעל-שם טוב ז"ל. ואחר-כך הוליכוני להלן יותר, וראיתי גשמה אשר אורה היה גדול מאד מאד בלי שעור, ושאלתי אותן: מי היא הנשמה הזאת? ואמרו לי: נשמה זו רוצים לתן לה, וכו' וכו'. ותקף הקיצותי, ובעלי בא מדרכו לביתו, ושאלתי אותו: מה זאת שחפשתי אותך ולא ראיתך בשום מקום? והשיב לי וכו' וכו'; ביום ששי בבקר נסע בדרפו, והיה רחוק ממען'בו ערך חמש-עשרה פרסאות, ותעה על הדרך כל היום, ולעת ערב הביט - והנה הוא קרוב לעיר מען'בו, ונתפלא מאד, ובא לביתו בעוד היום גדול. ובאותו הלילה, שהיה ליל טבילתי, נתעברתי עם בני, אשר הוא הרבי שלכם. ומעתה תוכלו לידע גדלת הרבי שלכם וגדלת גשמתו.

בְּכָר מבאר לעיל, היאך שרבי שמחה היה בדרך ונתערה, והיאך שאשתו פייגה היה לה צער, וחפשה אותו בכל מה שעשתה לכבוד שבת ולא מצאה אותו, והיתה בצער מאד. ובא אצלה כמה פעמים רשבי ז"ע ונחם אותה ואמר לה: הפעל-דבר הניח עצמו לאורך ולרחב, שלא להניח הנשמה (גשמת רבנו ז"ל) בזה העולם, ואני גשמתחתי ובכיתי לפני השם ותברך, עד שפעלתי שהנשמה תלך בזה העולם. ופעם אחת אמר לה רשבי בזה הלשון: גם אני צריך להנשמה בזה העולם. וכן בא אצלה הפעל-שם טוב וספר לה איד שהקטרוג היה, שהנשמה לא תרד לזה העולם, רק רשבי מרח הרבה ופעל שהנשמה תרד בזה העולם.

שמעתי מהרב ר"ח זוננפלד ז"ל (רבי יוסף חיים רבה של ירושלים) שרבינו ז"ל בעת שהי' עדיין קטן ולמד אצל המלמד (שקורין "הדקי" - מלמד). פ"א בכה ושאלו אביו מדוע הוא בוכה וענה מפני שהמלמד הכה אותו ושאל להמלמד מדוע הכה אותו וענהו מפני שבין הברכות שאמר לא אמר ברכת שלא עשני גוי. ושאלו אותו מדוע לא ברכת ברכת שלא עשני גוי. ענה ואמר שכבר אמר תיכף אחר נט"י שאלהו מדוע ברכת תיכף אחר נט"י ולא בסדר הברכות ענה ואמר שעפ"י הגמרא נסתדר סדר הברכות עפ"י הקדמת עשייתן למשל בעת שמלביש א"ע מלביש ערומים וכו' ואצלו מובן שכיון שתיכף שקם נוטל ידיו א"כ זה קודם לכל הברכות לברך שלא עשני גוי שגוי אינו נוטל ידיו א"כ זהו צריך להיות הברכה הראשונה (דיא הערשטי ברכה או מען איז ניש קיין ניי"), הברכה הראשונה היא שאיננו גוי. (ומאנ"ש לא שמעתי כלל הסיפור הזה וכן יש בענין א' בהפרפראות לחכמה מהרב ממשערהרין שסיפר בשם העולם שמספרין בשם רבינו ז"ל והוא לא שמע זאת מאנ"ש).

ח

שייך לח"מ סימן צא

אור ליום י"ד שבט תק"ע ברסלב

סיפר שחלם לו בלילה של אתמול חלום משונה, שלא חלם לו חלום מימיו כזה. כי חלם לו אות וכו', ויש בזה מעשה שלימה ולא סיפר וכו'. היה אדם גדול מאש והיה יודע, אך שכתה. גם נתנו לו מלבוש והזהירו אותו שלא יסיר המלבוש בשום פעם. גם הזהירו אותו שיסיר הבתי שוקיים (שקורין 'זאקען') שהוא לכוש בהם. אך אינו משגיח על חלומות. גם היה אבל לפניהם על ענין חלישותו, וסיפר להם כל ענין החולאת שלו של ההוסט שכואב לו צד הגוף וכו' והייתי שמח מאד אז.

ט

שייך לח"מ סימן צו

בענין השופר של רבינו ז"ל שאחר שהלך רבינו ז"ל וסיפר מההתעוררות שנתעורר ע"י השופר ששמע ביום א' אלול ושכתו נכנסה אח"כ ואמרה לו אבי סמוך הי' לי התעוררות גדול מתקיעת השופר היום כמובא המעשה בשיחות הר"ן ורבינו ז"ל אמר על זה תורה (בלקוטי מוהר"ן סי' קמ"א) המתחיל אם יזכה שירגיש כאב חטאיו (וזאת התורה והתפילה שעליה בלקוטי תפלות סי' פ"ה שייכים לאלול) ואחר שסיפר רבינו ז"ל ההתעוררות הנ"ל שהי' לו וכו' התמרמר מוהרנ"ת ונתנמנם וחלם לו שעוסק עם רבינו ז"ל בתורה יוד ואלה המשפטים והי' לו התעוררות רב וכפרט בהדיבור המובא שם בתרועה דאיכי רוחא אתעביר אל אחר וכו' וכשבא לרבינו ז"ל סיפר או רבינו ז"ל החלום שחלם לו שרצה לשמוע קול שופר ושמע שבאיזה בית מומרים ונהג ומקדים בקול גדול

ואמר רבינו ז"ל הלא טוב ליכנס לכאן לשמוע קול שופר ומה אחד ואמר הלא זה מרומו בספרים בליקוטי מוהר"ן בסי' יו"ד שמצות שופר הוא בחי' המחאת כף וריקודין כי זאת תורה מדברת מהמחיות כף וריקודין מבואר שם מאמר הזוהר בתרועה דאיהו רוחא מתעביר אל אחר ועי"ז זוכין להמחאת כף וריקודין נמצא מבואר שתרועה שהוא קול שופר הוא בחי' המחיות כף וריקודין וכו' ונענע לו רבינו ז"ל ראשו (שכן הוא האמת) (עיין בחי' מוהר"ן מוכח את המעשה) (ובעת שסיפר רבינו ז"ל זה החלום הי' אז אצלו ר' נתן ור' נפתלי ור' שמעון ור' שמואל אייזיק ור' יודיל. ורצה ר' נתן לספר לרבינו ז"ל החלום שחלם לו שעוסק עם רבינו ז"ל בתו' יוד כנ"ל ובין כך יצאו אלו הקודמים והשיב לו רבינו ז"ל אתה לא צריך לספר אני בעצמי יודע כי הלא אתה הוא שענית ואמרת הראי' שתרועה אתעביר וכו' כנ"ל ואז סיפר לו גמר החלום שענה אחר ואמר כי מקודם לא סיפר רק שרצה לכנוס לבית לשמוע וכו', ואח"כ כשדיבר אלו מוהר"ן כנ"ל סיפר לו גמר החלום שענה אחר ואמר וכו') והנה הי' להם התעוררות רב מאד בהשופר של רבינו ז"ל ואח"כ לקח אותו ר' נתן ז"ל והי' תוקע בו לעצמו כל חודש אלול ורק בראש השנה נתן השופר להקיבוץ לתקוע והווקא ר' מאיר לייב בלעכיר הי' תוקע עליו ואחר פטירת מוהר"ן ז"ל לקח את השופר ר' יצחק בן מוהר"ן ז"ל וכשנסע לארץ הקדושה לקח את השופר אתו לצפת עיה"ק ונשאר בצפת וכן נשאר בצפת חלאט וחגורה של רבינו ז"ל.

שייך לח"מ סימן קטז

שמעתי מאנ"ש שבעת ששמעו שיוצא הגזירות מנעקריטין ואז היו כולם מרעישין עולמות ע"ז ורבינו עסק הרבה בענין זה ואמר ע"ז כמה תורות וכמוכא בחיי מוהר"ן ורבינו ז"ל אמר אז התורה י' ואלה המשפטים שהעצה ע"ז ריקודין והמחאת כף ממתיקין הדינים, ושאל אז הרה"צ הגאון ר' דוד צבי ז"ל חותנו של מוהר"ן ז"ל את מוהר"ן ז"ל מה אומר הרבי שלכם שיעשו בשביל הניקרעטין (כי הוא הי' הרב הכולל מכל המדינות וצוה שירכו בתחנות ובקשות כנהוג) והשיב לו מוהר"ן ז"ל שרבינו אומר עצה ע"ז ריקודין והמחאת כף ("ער הייסאט גאר טאנצין") ענה ואמר גם לי יישר בעיני שצריכין כך ("מיר גיפעלט איך אויף") וצוה אז ג"כ לאנשיו שיעשו ריקודין וכו' והדמעות והבכיות שיצאו מן הריקודין א"א לספר. ועפ"י פשוט מובן כי רק בתחנות ובקשות עלול שיפלו לעצבות וחולשה מזה וכל עיקר הדינים והרעות נעשים ע"י העצבות וא"כ כשנוטים לעצבות אדרבא יתגברו הדינים יותר ויותר ח"ו וע"כ העצה לשבר העצבות ע"י הריקודין וממילא נשבר ונמתק הדין הבא ע"י העצבות וממילא נפתח הלכ לבקש מהשי"ת כנ"ל ונמתקין הדינים מלבד סודות הגדולות שיש בכל דברי רבינו ז"ל:

יא

שייך לח"מ סימן קטז

בשהשיא רבינו ז"ל את בתו שרקע במעדודיווקא נשאר שם עד אחר פסח (החתונה הייתה בר"ח ניסן) ומוהר"ן נשאר שם עם רבינו ז"ל וביקש מוהר"ן רשות מרבינו ז"ל

לשבת על שולחנו בשעת הסדר ומיאוֹן רבינו ז"ל (דרכו של רבינו היה לשבת על הסדר רק עם בני ביתו) וישב מוהרנ"ת לבדו ומיהר עריכת הסדר אצלו וכשגמר הלך לבית רבינו ז"ל ובא לשם כשרבינו ז"ל אמר הפסוק "שפוך חמתך על הגוֹיִם" ופתח הדלת כנהוג ונכנס בחשאי לפנים וראה את רבינו ז"ל ותמיד היה מוהרנ"ת נהנה מזה שראה פ"א את רבינו ז"ל בשעת הסדר.

יב

שייך לח"מ סימן קיז

רבינו ז"ל השיא את בתו מרים לר' פנחס בנו של הרב מוואלמשיסק והחתונה הייתה בוואלמשיסק לכבוד החתונה באו הרבה אורחים ונשארו שם על שבת והעיר היתה קטנה מאד והיה שם בית מרחץ קטן והיה דוחק גדול בערב שבת ושאל מוהרנ"ת את רבינו ז"ל אם אפשר לסמוך על הטבילה שמבל בבוקר קודם התפלה כי עכשיו דוחק מאד ואי אפשר להשגיח על הבגדים כראוי (כידוע רבינו ז"ל הקפיד מאד על שמירת הבגדים) אמר לו רבינו ז"ל צריכים כן ללכת ולהשגיח דייקא היטב.

יג

שייך לח"מ סימן קכו

רבינו ז"ל אמר לענין גדולת הדבר להיות אצלו על ר"ה אמר ע"ז שהקיבוץ אצלו כ"כ גדול שאפי' שיהי' בהיכל קן צפור (שהוא היכל המשיח העליון מכל ההיכלות) יניח את זה ההיכל ויורד להתפלל בר"ה עם הקיבוץ שלו. ("אפילו פון היכל קן צפור וועל אדך אראפ גיין דאונין מיטן קיבוץ").

יד

רבינו ז"ל אמר שענין הר"ה שמתקבצין אליו על ציונו הק' גדול מאד וחכיב בעיניו מאד ואמר שאפי' מהיכל קן צפור שבגן עדן (היינו היכל המשיח) יבוא להקיבוץ על ר"ה להתפלל עמם ביהר (היינו שזה יותר חשוב בעיניו וכמו שרואין אצל השי"ת בעצמו שמניח כל העליונים ומשבח שכינתו בתחתונים בבחי' ואביה תהלה מגושי עפר מקרוצי חומר והיא תהלתך וצדיקי שכחי יתיר בדמי עלמא בתר דאסתלקו וכו').

טו

שייך לח"מ סימן קעא

עוד אמר איך שהספר הגנוז הוא גדול (כמובא בחיי מוהר"ן מזה באריכות שהוא עין לא ראתה ששום בריאה לא ידע אפי' דבר שם, רק משיח יאמר עליו פירוש וכו') והספר הנשרף גדול. אבל הר"ה שלי הוא עוד יותר גדול (כמו שאמר שאין דבר גדול מזה ("קין גרעסערס דער פון אזי ניבא") ("וויא דער ספר הגנוז איז גרוס דער ספר הנשרף איז מיין ר"ה נאך גרעסיר") (היינו להיות אצלו על ר"ה):

עוד אמר אלמלא הר"ה שלו הי' העולם נעשה תוהו וכוהו (ועתה ניש טיין ריה וואלט דיא וועלט עווארן תוהו וכוהו).

טז

רבינו ז"ל אמר רציני שיהי' לי קיבוץ שלי בארץ ישראל (בוה"ל ובלא"ה אך ואלט ניוואלט האבין מינים אקיבוץ אין ארץ ישראל").

יז

שייך לח"מ סימן רכה

תכף אחר סתימת הגולל של רבינו הקדוש אמר ר' נתן שאפשר כבר לקיים העצה של רבינו הקדוש בעניין השתמחות על קיבורו הק' ואמרו כולם תכף העשרה מזמורי תהלים הידועים.

יח

שייך לח"מ סימן רצ בהשמוטה

בַּעֲת שְׁנֵסע רַבְנֵי בְּהַעֲלֵם וּבְהַסְתֵּר, פֶּעַם אַחַת בָּא לְאַיִזָּה בְּכַר קָדָם תְּפִלַּת שְׁחֵרִית, וּבִקְשׁ חֲדָר לְהַתְּפַלֵּל. וּבַעֲלֵי־הַבַּיִת הַבֵּינן שָׁזָה אִישׁ פְּלֵא, וְצִוָּה לְמִשְׁתָּרוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה אִיזוֹ סְעוּדָה עֲבוּר רַבְּנֵי ז"ל, וּבַעֲלֵי־הַבַּיִת בְּכַד לְרַבְּנֵי ז"ל מֵאֵד. וְאַחֲרֵי־כֵן עָרַךְ אֶת הַשְּׁלָחֹן לְרַבְּנֵי ז"ל, וּבַעֲת הַסְּעוּדָה קָבַל לְפָנֵי רַבְּנֵי ז"ל עַל מִצְבּוֹ וּמִצְבּוֹתָיו בְּפָרְנֶסְתּוֹ. וְהַשִּׁיב לוֹ רַבְּנֵי ז"ל, שֶׁיְהִיָּה טוֹב, רַק שְׂלֵא יְהִיָּה שׁוֹמָה (יַעַר וְאֶלֶף עֶז יַעַר יַעַר יַעַר), וְנִסַּע לְדָרְכּוֹ. וּבַעֲדוֹ אִיזָה יָמִים בָּא אֶדוֹן אֶחָד לְהַקְרַעַטְשָׁמַע (פּוֹנְדֵק), וְהִצְרִיךְ לְצִאת לְצָרְכּוֹ, וְיָצָא אַחֲרָיו הַקְרַעַטְשָׁמַע, וְשָׂכַח הַבֵּינֵי־אֲרֻטְעֵל (אַרְנֵק חֲגוּר) עִם הַכֶּסֶף (שִׁשִּׁים אֶלֶף וְהוֹכִיִם), וְנִסַּע לְדָרְכּוֹ. וּבֵין כֵּן הִצְרִיךְ בַּעֲלֵי־הַבַּיִת מִהַקְרַעַטְשָׁמַע גַּם־כֵּן לַפְּנוֹת וְהִלֵּךְ גַּם־כֵּן אַחֲרָיו הַקְרַעַטְשָׁמַע, וְנִדְרַמֵּן שָׂבָא בְּמִקּוֹם שֶׁהָיָה הָאֶדוֹן הַזֶּה, וּמִצָּא אֶת הַבֵּינֵי־אֲרֻטְעֵל עִם הַכֶּסֶף, וְלָקְחוּ וְהִבִּיאוּ לְבֵיתוֹ וּמִמֶּנּוּ בְּהַתְּכָה שְׁלוֹ. וְהָאֶדוֹן הַזֶּה, כִּשְׁנֵסע בְּמִה וְעוֹרֶסְט (פְּרֶסְאוֹת), הִזְכִּיר אֶת עֲצֻמוֹ שֶׁשָׂכַח הַבֵּינֵי־אֲרֻטְעֵל עִם הַכֶּסֶף, וְכֵן לְהַקְרַעַטְשָׁמַע וְשָׂאֵל אֶת הָעֲרָלִים, אֲפִשֵׁר מִצָּאוֹ אֶת הַנְּאֲרֻטְעֵל (הַחֲגוּרָה) עִם הַמְּעוֹת? וְאָמְרוּ שְׂאִינִם יוֹדְעִים. וְאָמַר בַּעֲלֵי־הַבַּיִת אֵלָיו: אֲנִי יָצִאתִי אַחֲרֶיךָ וּמִצָּאתִי אֶת הַנְּאֲרֻטְעֵל עִם הַמְּעוֹת! וְהַחֲזִיר לְהָאֶדוֹן הַזֶּה, וְרָצָה הָאֶדוֹן לִסַּע לְדָרְכּוֹ, וּבַחֲדוֹ כֵּן הִצְרִיךְ עוֹד הַפַּעַם לִילֵךְ לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ, וְהִלֵּךְ אַחֲרָיו הַקְרַעַטְשָׁמַע, וְשָׂכַח עוֹד הַפַּעַם הַבֵּינֵי־אֲרֻטְעֵל עִם הַכֶּסֶף וְנִסַּע לְדָרְכּוֹ. וְאַחֲרֵי־כֵן הִצְרִיךְ בַּעֲלֵי־הַבַּיִת גַּם־כֵּן לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ, וְכֵן מִצָּא עוֹד הַפַּעַם אֶת הַבֵּינֵי־אֲרֻטְעֵל עִם הַמְּעוֹת, וְכַעַת לָקְחוּ וְהִמְזִינן אוֹתוֹ הַיִּטֵּב. וּבְאִמְצַע הַדָּרֵךְ הִזְכִּיר אֶת עֲצֻמוֹ הָאֶדוֹן עוֹד הַפַּעַם, וְחִזַּר וְכֵן לְהַקְרַעַטְשָׁמַע וְשָׂאֵל לְהָעֲרָלִים אִם מִצָּאוּ הַמְּעוֹת, וְאָמְרוּ בְּלֵם שְׂלֵא מִצָּאוּ. וְלָקְחָ הָעֲרָלִים שֶׁהָיוּ שִׁם וְעָשָׂה לָהֶם עֲנׁוּיִם קָשִׁים, וּלְבַעֲלֵי־הַבַּיִת לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְאָמְרוּ לוֹ הָעֲרָלִים: לָמָּה אֵינּוּ חוֹשֵׁד בְּבַעֲלֵי־הַבַּיִת? וְעָנָה הָאֶדוֹן: עַל בַּעֲלֵי־הַבַּיִת אֲנִי עָרֵב שְׂלֵא לָקְחוּ, כִּי אִם הָיָה לוֹקֵחַ אוֹתוֹ הָיָה תִּכְף וּמִידָּ מִחֲזִיר לִי, כְּמוֹ מִקְדָּם. וְהַשֵּׁם יִתְּבַרְךָ עוֹד לוֹ וְהַגְּזִילִית

מאד. ואחר־כך בְּשֵׁרְבֵנו ז"ל התְּפָרְסָם, הִיָּה נֹסֵעַ לְבָרְסֵלָב וְסֵפֶר הַמַּעֲשֵׂה, וְנָתַן מְעוֹת לְאִנְשֵׁי שְׁלֹמֹנו.

יט

שייך לח"מ סימן תקיא

הלא ידוע מספר חיי מוהר"ן שרבינו ז"ל ידע מסופר אחד צדיק גנוז ורצה שכל אנשי יהי' להם תפילין מזה הסופר אך לא רצה רק שהי' באופן שלא ידע מזה שזה בכיוון. ובקש הר' (ספק לי אם ר' שמואל אייזיק או המגיד מטרורוצע) מרבינו על שידיע לו שמו ועירו בכדי שיעשה אצלו תפילין והגיד לו רבינו ז"ל ושהוא דר ביאלסוועט ונסע הרב המגיד הנ"ל אצלו ובא אליו לביתו ועשה עצמו כלא יודע ושאל אותו מה הוא רוצה אצלו. והשיב לו כאשר צריך לעשות תפילין ע"כ רוצה שהוא יכתוב לו תפילין והשיב לו שזה דבר קשה מפני שהוא לוקח הרבה כסף וכו' והשיב לו שיתן לו כמה שהוא רוצה ודחה אותו עוד בדחיות והוא הסכים על הכל עד שסוף כל סוף השיג אצלו תפילין וכשבא בחזרה נתקנא בו הר' נתן ז"ל ורצה גם כן לעשות זה ושאל א"ע ג"כ על הסופר הנ"ל ולכסוף חזר מזה כי אמר שהוא יש לו תפילין של רבינו ז"ל וזה חשוב אצלו יותר והמעשה הי' כך שפעם אחד הי' עם רבינו ז"ל בדרך (בכוונה לא לקח אתו רבינו ז"ל את התפילין כדי שילבוש את התפילין של מוהרנ"ת ז"ל) ובקש את התפילין של מוהרנ"ת ז"ל והלבישם ואח"כ הלביש אותם מוהרנ"ת ז"ל וע"כ היו התפילין שלו יותר חשובים מן התפילין של הסופר צדיק גנוז שהעיד עליו רבינו ז"ל גדולתו וחשיבות התפילין שלו:

ובמנו שפ"א אחרי הסתלקות רבינו זצ"ל שישבו השבת הראשון תלמידי רבינו ז"ל ביחד ואמר הר' יודיל ז"ל שהוא ישב על הכסא של רבינו ז"ל מפני שירש את השטריימיל של רבינו ז"ל והתעורר ר' נתן ז"ל ואמר שהוא ירש את המוחין של רבינו ז"ל כי תפילין הוא מוחין ורבינו ז"ל במכוון לבש תפילין של מוהרנ"ת ז"ל כדי שהוא יקבל מוחין שלו. ואמר אז מוהרנ"ת ז"ל הזמר של אומר בשבחין בהתעוררות גדול (כמו שנכתב כבר פ"א) וקפץ הרב המגיד מטרורוצא מעל השלחן ואמר אני חשבתי שהוא ר' נתן ולכסוף אני רואה שהוא רבינו ז"ל בעצמו.

שמעתי שאחר פטירת רבינו ז"ל השבת הראשון היו תלמידי רבינו ז"ל בבית רבינו ז"ל ואמר ר' יודיל שהוא ישב על הכיסא כי יש לו השטריימיל של רבינו ז"ל וכן עוד אחרים ענהו מוהרנ"ת ז"ל ואמר שהוא ישב על הכיסא כי הוא יש לו התפילין המוחין (כי היו תפילין של רבינו ז"ל כי פ"א נסע עם רבינו בדרך ובקש רבינו ז"ל שיתן לו התפילין של ר"ת שלו (דהיינו של מוהרנ"ת ז"ל ולבש אותם רבינו ז"ל ואח"כ החזירם לו) וישב מוהרנ"ת ז"ל על הכיסא ואמר הזמירות ואמר כשבאו לרבינו ז"ל היה יושב מוהרנ"ת ז"ל בצד אחד ור' נתנלי בצד השני ורבינו ז"ל אמר הזמירות אומר בשבחין חרוז ור' נתן ור' נתנלי חרוז שני וכן הלאה "ונומין לה השתא וכו' וכן הלאה עד סוף הזמר ופניו של מוהרנ"ת היו לוחטים כאש לוהט ויצא הרב המגיד מטיראוויצע ז"ל מתוך השולחן ואמר בהתלהבות חשבתי שזה ר' נתן לכסוף אני רואה שזה רבינו בעצמו.

שייך לח"מ סימן תקמז

ועוד אמר רבינו ז"ל ("מורה ב"ם פקק"ל) היינו כשמתפללים שמ"ע בדרך מחפשים איפוא המורה להתפלל ואמר רבינו ז"ל שמורה הוא אצל החפצים שלו שלא יגנבו אותם. וכשאיש א' מאנ"ש הי' לו הזיק או אבידה הי' רבינו כועס עליו ומכריחו לנסוע ולחפש אחר האבידה אפי' כשההוצאות מרובות יותר על האבידה וכן הי' נוהג אנ"ש ור' אברהם ז"ל כשאבד אפי' מטפחת נסע בחזרה כמה עד שמצאו המטפחת.

כא

שייך לח"מ סימן תקצב

פ"א אמר רבינו ז"ל שהמניעה יותר קשה וכבידה מהכל הוא רק מניעות המוח (והל"ב) כי אם אין מניעות המוח (היינו שאין ספק במוח שמוכרח לעשות דבר זה והרצונות שלו חזקים) אז אפי' איזה מניעות שיהי' אשתו או כל האנשים שבעולם מונעים או כסף או הים וכו' הכל היו משברים עם הרצון החזק (כמו שאומרים העולם רצון שובר ברזל ("רצון ברעבט אייזן")) וע"כ אם א' אינו גומר ברצון שלו זה סימן שלא רצה באמת כי אין דבר העומד לנגד הרצון וכוה"ל אמר רבינו ז"ל, העיקר הוא מניעות המוח ("דער עיקר איז מניעות המוח"). (וכאשר פ"א אמר א' לרבינו ז"ל אני רוצה להיות איש כשר וענה לו ("וילסטו האבער וועלן")) היינו שתוצאה באמת כי אם יש רצון חזק בוודאי משיגים הדבר שרוצים רק אם אין מניחים הרצון החזק כי העיקר הוא הרצון ואין חזק מהרצון).

כב

רבינו ז"ל אמר מה יש לאיש הישראלי לדאוג כשהוא מונח עם רגליו להדלת (היינו קודם פטירתו) עם זקן ופאות ("וואס האט איד ציא זארגען אז אר ליגט מיט דיא פיס ציא דער מוהר מיט"א בארד אין פאות").

כג

רבינו ז"ל אמר שלמשיח יהי' יותר עבודה עם החסידים המפורסמים של שקר, מהעבודה שיהי' לו עם החפשיים והאפיקורסים כי הם רוצים להבין רק על פי חכמה ומשיח יהיה חכם גדול ויראה להם עפ"י חכמה שהצדק אתו או יודו לו. אבל החסידים השקרנים הנ"ל שהם מאמינים באמונות כוזבות, וכשמשיח יראה לו בעין שהוא כך יענה ויאמר לו אני מאמין ("אדך גלייב"). אעפ"י שיראה בעיניו שהאמת כך אבל הוא מאמין בהשקר אעפ"י שהוא נגד השכל וכוה"ל אמר. ("או משיח וועט האבין מער ארבייט מיט דיא פאלשע חסידים וויא מיט דיא פרייע. ווארין די פרייע וועט ער ווייזן מיט חכמה וועלן זייא מודה זיין אבער דיא פאלשע חסידים יפול ער וועט זייא אום ווייזן מיט חכמה וועלן זייא מודה זיין

אבער דיא פאלשע חסידים ויפול ער וועט זיין אום ווייזן דעם אמת ועלזן זיין זאגן "אך גלייב" כלומר האטש אך פאר שטייט ניט אזוי גלייב אך פארט". השי"ת ישמרנו מזה ומזה אכ"ר.

כד

רבינו ז"ל אמר מקנא אני את ר' יוסקא (היינו לעניין פשיטות שקורין פראסטאק בלי חכמות "ערינסט") זה הר' יוסקא הי' איש פשוט מאד והי' לו סידור עב מהסידורים הישנים שכתוב כל התחנות והיוצרות והי' לוקח זה הסידור לביהכ"ס והי' אומרו כולו מתחלה ועד סוף ולא הי' מחסר כלום מר"ה ופורים והגדה וכו' הכל כאשר לכל אמר בלי הבנה להבדיל. וזה הי' כ"כ בפשיטות ובתמימות.

כה

רבינו ז"ל אמר מקנא אני את ר' יוסקא שהי' איש פשוט מאד והי' לו סידור עב וגדול מאד עם כל התחינות הקודמים וכל היוצרות מכל שבתות השנה והי' מנהגו שהי' הולך כל יום לבית המדרש עם הסידור העב שלו ולא הי' מזוי משם עד שהתחיל מהתחלה מודה אני ואמר כסדר (אפי' כל התפילות מראש השנה ויו"כ ופסח וסוכות וכו' וכל הברכות ותקיעת שופר וברכת הנהנין וברכת חתנים ומילה וכו' וכו') הכל עד גמורא (עד האט אויס געאט דאס ציכור פון מאביל צי מאביל אלע טאג) והי' רבינו ז"ל מקנא אותו כי פשיטות גבוה מהכל (ושמעתי סיפור כזה ג"כ בשם הבעש"ט ז"ל שהי' מקנא ג"כ איש פשטן כזה בימיו ואמר עליו שבכל פעם נעשה למעלה יריד אחר למשל כשאומר התפילות והמומורים מפסח נעשה למעלה התיקונים מפסח וכן משבועות וכו' וכן הכל וכידוע גם המעשה מלחם הפנים בזמן הארז"ל שהי' איש פשוט ושמע הדרשה מהרב הגדל התיקונים שהי' נעשין בעת שהי' בביהמ"ק קיים מלחם הפנים ושאל אותו מהו ואיך היו עושין אותו ואמר לו הרב כל סדר עשייתו והלך לביתו והסכים עם אשתו לעשות כל שבוע לחם הפנים התנופה ב"ג נפה והביא אותם בכל עש"ק בארון קודש והי' מבקש מהשי"ת שיאכלן ושיערב ויומתק לו, והשמש הי' מוצאין ואמר מסתמא הניחום בשבילו ואכלם על שבת וכשהוא בא אח"כ ולא מצאם חשב שהשי"ת כביכול אכלם והי' לו שמחה גדולה וכן הי' זמן רב. פ"א בא לביהמ"ד עם הלחם שלו והלך ישר לארון הקודש ולא ראה שהרב הוא שם ודיבר כמנהגו בקשות ותחנונים מהשי"ת שאכלם ושיתקבלו וכו' ושמע הרב וגער בו ואמר לו עם הארץ וכי ה' אוכל וכו' שאל אותו אלא מי אכלם מסתמא השמש וכן הי' א"ל אני חשבתי לטובה וא"כ אעשה תשובה והרב הי' חוזר הדרשה שהי' צריך למחר בש"ק לאמור ושלח הארז"ל אחריו שיצוה לביתו כי מחר בשעה שצריך להגיד הדרשה ימות רח"ל כי הפר את תענוגו של השי"ת כי ממש הי' לו מאת הפשוט הנ"ל תענוג כמו מלחם הפנים בביהמ"ק וכו'.

כו

רבינו ז"ל אמר כשאישי הישראלי שהולך לו כמו שהולך (שעל כ"א יש כמה מיני מאורעות וכו') הוא מתאונן שרע לו רח"ל ושהשי"ת עושה לו רע. אומר השי"ת זה נקרא רע ל"ע

אני אראה לך מה שנקרא רע ח"ו אבל אם להיפך איך שהולך לו ואומר ב"ה תודה להשי"ת על כך (גלובט השי"ת דער פאר) ומוצא ההרחבות שזה טוב וכו' אומר השי"ת זה נקרא אצלך טוב אני אראה לך מה שנקרא טוב (דאס היסט בא דיר טסט אך וועל דיר ווייזן וואס הייסט גוטט).

כז

רבינו ז"ל אמר שאם עובר על האדם והוא מתרעם על זה ואומר איך רע לו. אומר השי"ת (מדה"ד) זה נקרא רע? אני אראה לך מה נקרא רע ח"ו ונעשה לו יותר רע ח"ו וכן כשמתרעם יותר אח"כ רח"ל נעשה יותר ח"ו. אבל כשהאדם מודה להשי"ת איך שעובר עליו ואומר ב"ה טוב. אז השי"ת אומר זה נקרא אצלך טוב? אני אראה לך איך טוב ואז הולך לו יותר טוב וכן הלאה הלאה (ובלא כה"ל "או מע זאגט עס אז שלעכט זאגט השי"ת דאס הייסט שלעכט אך וועל דיר ווייזן וואס שלעכט אז רח"ל אבער או מען זאגט ב"ה גיט זאגט השי"ת דאס הייסט בא דיר גוט אך וועל דיר ווייזן וואס הייסט גוט) ופ"א ראה רבינו ז"ל את אחד שהלך באבילות עם קריעה רח"ל ואמר רבינו ז"ל זה נעשה לו מהעצבות שהי' לו וכמובא בס' המדות שצריך לשמור א"ע מעצבות כדי שלא יבא לידי אבילות רח"ל:

כח

מרבינו ז"ל שראה א' שהי' לו קריעה בכגודו על מתו ואמר לו שהעצבות (שהי' איש עצבון) גרם לו זאת הקריעה רח"ל היינו שמת לו מת (וכמובא בס' המדות שצריך לזהר מעצבות שלא יבא לידי אבילות רח"ל).

כט

רבינו ז"ל אמר שלומר הלצה (ווערטיל) צריך שלשה תנאים. א. שלא יהי' נבול פה ב. שלא יאמר לכוזת חבירו ג. שלא יאמר לשבח את עצמו: (איינס עס זאל ניט זיין קיין נבול פה. צווייטנס. ער זאל ניט מיינן ענגנס ציא טרעפן. דריטנס. ער זאל זיך ניט מיינין) וסיים רבינו ז"ל עכשיו תאמר דברי הלצה (גא היינט זאג שוין א ווערטיל). גם אמר רבינו ז"ל שאין יותר עקום מהלצה ישרה (ניטאקין קרימערס פון אנלאך ווערטיל).

ל

הר' מיכל ממולמשיין זצ"ל סיפר שהכיר מקרוביו של ר' יוסיל שותק זצ"ל זה הר' יוסיל שותק לומר דברי בדיחותא (אנלאך ווערטיל) ופעם אחד התוכח עם הרה"צ מבארדיטשוב ז"ל באיזה פשט בגמרא והנה הרה"צ מבארדיטשוב ז"ל ואמר לו שכך לומדין הפשט למעלה ברקיע (כמו שהוא ז"ל אמר). השיב לו הר' יוסיל ז"ל בלשון הלצה ("וועטיל") וכי ברקיע לא יכולין למעות (אין היטאל קען מען דען קיין טעות ניט האבין) ונתפעל מאד הרה"צ מבארדיטשוב ז"ל מזה וענה לו בהתעוררות

גדול יוסיל ראה למה שהביאו אותך הלצותך ("יוסיל דיא האלסט דך נאך אין ווערטליך? זייא ציא וואס דאני ווערטליך האבן דך ניכרענעם") ונכנסו אלו הדיבורים בעומק לבו ומני אז והלאה גמר ברעתו לא לבד שלא לומר ווערטליך אלא אפילו לשתוק לגמרי שלא לדבר וקיים זה במסירות נפש גמור כי ה' לו חיות מלומר דברי הלצות וכו' וכשענינה עצמו מזה ממש נתייבשו אבריו מסינוף ועיניו וסיפר קרובו הנ"ל לר' מיכל ז"ל כי כאשר ראה אותו בבית המרחץ ה' כ"כ יבש ודק עד שהיו יכולים להכיר האברים הפנימיים וענה לו קרובו הנ"ל "ר' יוסיל די לכם לסגף נוחו מעמ"ה השיב לו בהתעוררות, הגוף הוא כ"כ עב וחזק (מגושם) הניח לו יום אחד הוא כבר כמו שהוא ("דער גוף איז אזו מגושם לאז אים נאר אפ איין טאג איז ער שוין דער איינגער וואס ער איז גוען").

לא

הרש"ל היה רגיל להסתובב אצל רבנים ואדמורי"ם והיה רגיל מתי שהיה מגיע היה אומר מילתא דבריהותא פעם בא אצל רבינו ז"ל ורבינו ז"ל אז ישב בחברת חסידיו ורבינו ז"ל ראה את הנ"ל מהחלון ואמר לחסידיו שלא יצחקו והרש"ל נכנס מיד אמר מילתא דבריהותא ואף אחד לא צחק אז עשה רבינו ז"ל תנועה שהוא מרוצה כדי שלא לביישו, כשיצא אז אמר רבינו ז"ל התורה כשאחד אומר בדיחותא צריך להיות שלושה דברים (א) צריך לחשוב לפני שהוא אומר שלא יהיה ניבול פה (ב) ולא לחשוב את עצמו (ג) שלא יאמר לבנות את חבירו.

לב

רבינו ז"ל אמר שהוא אוהב שענינו יבא על לבות של ליטאים ("ליטוואקס") כי יש להם לב חזק והם עקשנים גדולים וזה מעלה גדולה בעבודת השם ("זיין זאך ואל איבער גיין אף ליטווי הערצער").

לג

פעם אחד ה' איזה שאלה אצל רבינו ז"ל בפסח שנפל חתיכת מצה לתוך התבשיל לענין שאין אוכלים (גבראקט) המצה לתוך המים. (שרויה) ולא החמיר כל כך. אמר לענין מצה שמורה העיקר שמורה במכנסיים ("שמירה אין דיא הויז") היינו העיקר הוא תיקון הברית, בזה צריכים להחמיר מאד, אבל בשאר דברים לא צריכים חומרות יתירות, רק אם עפ"י ש"ע כשר לא צריכים להחמיר הרבה מאד, וכמו שאומרים אנ"ש שהראשי תיבות ו'ח"י בהם הוא ו'לא ח'ומרות י'תירות:

לד

פעם אחת היו בנחות אצל רבנו ז"ל שתי מצות: אחת של שמורה ואחת בלתי, והשמורה היתה יותר קרובה לרבנו ז"ל. והגוי רבנו ז"ל השמורה ולקח בבלתי, ואמר: פאָשר לוקחים מצה ביד, לוקחים את־קדש־א־בְּרִיד הוא בְּעֵצְמוּ בְּיָד ("אז מען נעמט א מצה אין דער האנט, נעמט מען

קונטרס-קריאה אין דער מאגזין, כי המצות הן באחרות עם השם ותפריך, כמובא בלקוטי מוהר"ן, סימן ה.

לה

ספרו לפני רבינו ז"ל על הרב הצדיק מוה"ר נחום ממשערנאביל ז"ל שכאשר הי' מגיע להדלקת נר חנוכה (פעם הראשון) עשה קפיצה מלא קומתו מחמת גודל האור שהי' מרגיש ואמר רבינו ז"ל שזה מחמת שלא הי' מכין עצמו כ"כ על האור הזה מקודם איזה זמן כמו רבינו ז"ל שהי' מכין א"ע כמה זמן קודם בהתבודדות והכנת כלים לקבל האור ע"כ כשהי' מגיע להדלקת נר חנוכה וכו' אפי' איזה אור שהי' מרגיש לא הי' קופץ כי הי' לו כבר כלים לקבל וכן קודם כל יו"ט עשה הכנות כלים בהתבודדות וכו'.

לו

רבינו ז"ל (אמר) השי"ת גדול כ"כ שאפילו מה שהרופא מקלקל השי"ת מתקן (דער אייבשטער אז הוא גרים או אפילו וואס דער דאקטור מאכט קאליא קען ער אויך פארבעסן). עוד אמר שאם אעפ"כ הולכין להרופא עכ"פ ילכו להרופא היותר גדול.

לז

רבינו ז"ל אמר שרוחניות הקשור בגשמיות אל ירבו בזה (למשל אפי' אכילה של מצות או שאר מצות שיש הגאה בגשמיות אל ירבו מזה):

לח

שייך לח"מ סימן קיד

המעשה הידוע בעת שרבינו ז"ל רצה ליכנס לברסלב שהי' אז בעת תוקף המחלוקת מהזקן (כי אז הי' בולאטפלייע ששם הי' געשה המחלוקת כמובא בחיי מוהר"ן) ואז נסע רבינו ז"ל מזולאטפלייע (שדר שם ב' שנים ואמר כי סבל שם תרתי גהינם כי משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש והוא הי' שם כ"ד חדשים כמובא בחיי"מ) לטולטשין לדודו הרב הצדיק הקדוש הר' ברוך ז"ל שיבחר בשבילו רבנות באיזה עיר סביבו והשיב לו שיש לו סמוך לטולטשין עיר בברסלב ("אפוסטע שמעטלי") ויהי' בשבילו מקום מנוחה. ותיכף כתב הרה"ק ר"ב לברסלב שיבואו לטולטשין איזה נכבדים מהעיר לגמור עם רבינו ז"ל וכן באו אז הר' משה חנינקעס ור' אברהם פייעס והסכימו עם רבינו ז"ל ליתן לו רענדיל לשבוע לפרנסתו ונגמר לשלוח אחרי הב"ב של רבינו ז"ל. ובברסלב הי' חזן א' ואנשי העיר הי' להם חשד עליו בזנות רח"ל והוא כשראה שרבינו ז"ל נבחר לאדמו"ר בעירו התחיל להסתופף לרבינו ז"ל וכו' ובשבת הראשון שנכנס רבינו ז"ל לברסלב כנהוג היו שם כל אנשי העיר ובכל אותו השבת כמעט בכל סעודה ביקש החזן הנ"ל רשות מרבינו ז"ל לנגן איזה ניגון כנהוג ורבינו ז"ל מיאן בדבר ואז אמר רבינו ז"ל התורה ג' מי ששמע נגינה ממנגן רשע

קשה לו לעבודת הבורא וכו' והבינו אנשי העיר כי רבינו ז"ל יודע ברוח קדשו את קול הרינון שעליו ורק במוש"ק כשדחק א"ע כ"כ לנגן אמר לו רבינו ז"ל עכשיו נגן המכריל ("נא זינע המכריל") והתחיל לנגן ובמקום שהי' צריך לומר "חלפה עונת מנחת"י" כמו שכתוב שם ניגן "חלפה עונת מנחת"י" ואמרו כולם שמעו מה שמעיד על עצמו ועשה צחוק גדול ונתבייש מאד ומחמת בושה וכעס הלך ונשתמד. ואח"כ איזה זמן בלילה של תקופת טבת שקורין "בלידע נאכט" שהמנהג שלא לומדן או וישב או רבינו ז"ל וסיפר לאנשיו מעשה שאיש פשוט כפרי אחד בא להכומרים שייעשו אותו לכומר על איזה עיר ונתן להם כסף הרבה עבור זה ועשו אותן ולמדו אותו איך שלפני כל חג של חגם צריך לדרוש לפני ההמון את סיבת החג והנם שקרה בו וכו' ובהתג הנקרא אצלם ארבעים עוורים ("סאראג סוואטייע") למדו אותו שיספר להם כך כי ארבעים עוורים (פי' קדושים שלהם) הלכו במדבר ולא הי' להם רק שלשה ככרות לחם ואכלו מזה ארבעים יום ועוד נשאר מזה. והוא שכח איך לומר ואמר בהיפוך כי ארבעים עוורים הלכו שלשת ימים במדבר ולא הי' להם כי אם ארבעים ככרות לחם ואכלו מזה ועוד נשאר להם ונעשה צחוק גדול (כי איזה פלא זה כי אכלו מארבעים לחם שלשה ימים ועוד נותר אצלם) ונתבייש הכומר". וסיים אז רבינו ז"ל כי עכשיו חזר החזן הנ"ל ליהדותו ונעשה בעל תשובה גמור:

לט

וגם אז כשאמר רבינו ז"ל התורה הזאת סי' ג' הנ"ל המדבר מנגינה וגדל מעלת הנגינה משרשה ביוון על ר' חייקיל החזן שלו כי אמר רבינו ז"ל שהמשך לר' חייקיל הנגינה משרשה ורבינו ז"ל אמר לו אם תיסע עמי לברסלב כמו שאני חידוש בדבר שלי כן אתה תהי' חידוש בדבר שלך וכו' ("אזו וויא איך בין א חידוש אין מיין זאך אוו וועסט זיין א חידוש אין דיין זאך") אבל הוא לא הסכים על זה ולא רצה ואחר הסתלקות רבינו ז"ל נזדמן פעם אחד מוהרנ"ת ז"ל עם ר' חייקיל וסיפר לו שאמר לו רבינו ז"ל הנ"ל וצייר (שהי' הענין הזה אצלו לביזוי) לו איך הי' (נצרך לילך) הולך עם הפנס הגדול להבעלי בתים מהעיר ולומר לכל אחד איזה זמר לקבל ממנו בימי חנוכה ("וויא ער וואלט דארפסט גיין מיט דיים גרוסן לסטערין ציא יעדן בונדר אין זינגן אים אניגן כדי ציא נעשין בא איהם חנוכה נעלד") והוכיח אותו ר' נתן ז"ל ואמר לו חשבתי שעכ"פ אתה מתחרט על זה אבל עדיין אינך מתחרט ועורך מחזיק בתכמותך וכו' והי' מעשה פעם אחד כי הי' לו איזה דין ודברים עם איזה אשה (בחתן מסחרוב) ובתה אותו וקראה לו (בלשון גנאי) "חייקיל שייגין" ונתפלא מזה ואמר על זה לא דמיתי כי חשבתי כשאם הייתי עם רבינו ז"ל ביחד כנ"ל היו קוראים לי ר' חייקיל ועכשיו יקראו אותי חייקיל אבל שיקראו אותי "חייקיל שייגין" זה לא חשבתי. ופעם אחד הי' בברדיטשוב ונזדמן להם הר' מרדכי ממשרנביל ז"ל וכולם הגישו אליו בקשות וכו' ור' חייקיל עומד ושותק ואמר לו הר' מרדכי ממשרנביל ז"ל ר' חייקיל מדוע אתה שותק ואינך מבקש (כאומר מה בקשתך) השיב ר' חייקיל בקול עמוק "צרות לבני הרחיבו ממצוקותי הוציאני" ונתפעל הר' מרדכי ממשרנביל ז"ל מאד מזה לאמר ראו החילוק בינכם לבין חסיד ברסלבי (כי הם כל אחד מבקש דברו זה מבקש פרנסה זה שהמסחר שלו הלך לו בטוב וכו' ואין גם אחד מכולם שייבקש על צרות הנפש וחסיד ברסלבי צועק העיקר על צרות הנפש וכו').

מ

רבינו ז"ל אמר שאצל העולם (העולם אומרים) שאיש כשר אינו יכול לעשות עבירה ואם עשה עבירה כבר אינו איש כשר, ואצלי (אני אומר) שאפי' איש כשר ג"כ יכול ליפול לעבירה וכשנפל הוא ג"כ איש כשר. (פי' שאצל עולם אם הוא איש כשר כבר בטוח הוא שלא יהיה לו חסרון, ואם בא לחסרון כבר הוא מיואש מלקרא איש כשר. אבל האמת אינו כן כי הבחירה גדולה ואפי' איש כשר יש לו בחירה ויצה"ר ואדרכא כל מי שגדול יצרו גדול וע"כ יכול להיות שיפול לאיזה עוולה או עון, וכשנפל לאיזה עוולה חלילה כבר יהי' ח"ו מיואש מלהיות עוד איש כשר כבתחילה והלא אדרכא חז"ל אמרו אם ראית ת"ח שעבר עבירה ביום אל תהרהר אחריו בלילה שבוודאי עשה תשובה עכ"פ הוא ת"ח וכמה מצוות שעשה ועל העוולה שעשה בוודאי עושה תשובה וד"ל):

מא

רבינו ז"ל אמר כשהוא בריא צריך לעשות ולעשות ולעשות (היינו בעבודת ה') וכשנעשה ח"ו חולה אז אין לו מה לעשות רק לקיים מצוה א' (וחי בהם) ונשמרתם לנפשותיכם. והבעש"ט ז"ל אמר כשנהיה חור קטן בנזף, נהיה חור גדול בנשמה. ("או עם ווערט אקליין לעכיל אין דעם גוף ווערט אנרוסער לאך אין דער נשמה"). ואנ"ש אמרו וחי בהם ר"ת ו'ח"י ו'לא ח'ומרות יתירות:

מב

רבינו ז"ל אמר שהים אינו המניעה של ארץ ישראל רק המוציא דבה הם המונעים מארץ ישראל. ור' אברהם ז"ל כששמע מי שהוא מדבר ח"ו מארץ ישראל הי' קורא לו מוציא דבייניקע'ם.

מג

עוד אמר רבינו ז"ל: עוד יבוא זמן שידור לה' שיוכו לראות את הציון מרחוק. (ווען וועט אמאל דאנקן אזמען וועט זעהן דעם ציון פין דער וואסינים):

מד

רבינו ז"ל סיפר מעשה שסיפר הבעש"ט ז"ל מפריץ אחד שהי' אצלו רינדאר אחד ישראלי שהי' מחזיק הראגנר אצלו זמן הרבה ואח"כ הי' זמן שלא הי' יכול לשלם לו והניח את האיש הישראלי עם ב"ב כבוד וכו' וזה הפריץ לא הי' לו בנים כלל ודווקא אחר המעשה הרע הזה נולד לו בן להפריץ וזה עניין הצדקת הדין של השי"ת המובא צדקתך כהררי אל משפטך תהום רבה (היינו אעפ"י שמשפטך תהום רבה (היינו שאין רואין בעין המשפט הישר של השי"ת ואדרכא שהמשפט נראה מקובל וכבוש עד תהום רבה) אעפ"כ צריכין לידע ולהאמין שצדקתך כהררי אל שבוה בעצמו צדקתו של השי"ת כהררי אל (גדול מאד ורחמנותו גדולה מאד והכל בצדק

ויושר עפ"י שאיננו מבינים מאד וקשה על השי"ת. אעפ"כ אסור להרהר אחר השי"ת כלל וכלל כי כל דרכיו אל אמונה ואין עוול צדיק ויושר הוא).

מה

רבינו ז"ל אמר שבבילי שבועות העיקר הוא התעוררות השינה שלא לישן כל הלילה ובהר"ד העיקר האמירה ("שבועות איז דער עיקר דאס הוף ויין אין הושענא רבא איז דער עיקר דאס זאגן").

מו

רבינו ז"ל אמר הניסיון העשירי אני. היינו שכל הצדיקים כשעוברים כל הניסיונות שלהם הניסיון עשירי שלהם (היינו הניסיון היותר קשה וכבר מכל הניסיונות נקרא הניסיון העשירי כמו אצל אברהם אבינו ע"ה הניסיון העשירי שלו ה' ניסיון העקרה שזה ה' הניסיון היותר קשה מכל הניסיונות שלו) אני היינו שלא יחלוקו עלי, (ובלשון אשכנז "דער צענטער ניסיון בין אדך") אפי' כל הצדיקים כשהולכים כבר כל הניסיונות ("או מען גייט שון דערין אלוע ניסיונות איז דער גרעסטער ניסיון אוף מיר ניש ציא קריגין"). וכן אמר מוהרנ"ת ז"ל עליו בעצמו כבר יש לו זקן לבן ועדיין הוא חסיד ברסלב ("אוייסע בארד אין נאך אברסלבר חסיד") היינו שכ"כ קשה להיות מקורב לרבינו שתמה על עצמו שכבר זקינו נלבן ועדיין הוא מקורב לרבינו ז"ל כי זה יותר קשה מהכל.

מוז

מוהרנ"ת אחז פעם בזקנו ואמר זקן לבן ועוד חסיד ברסלבי ("אוייסע בארד אין נאך אברסלבר חסיד") (היינו שהניסיון להיות חסיד ברסלבי הוא כ"כ תמיד בלי הרף רגע שכבר יש לו זקן לבן ועדיין הוא חסיד ברסלב).

מזח

רבינו ז"ל ראה פ"א בני הנעורים שלמדו הרבה אמר להם אם הייתם מקורבים אלי הייתם לומדים רק מעט אבל יותר ("ווען איר זענט ציא מיר מקורב וואלט איהר ווינציגער גלערינט אבער שמתיר מלערינט"). (כי היו לומדים לשמה ובקדושה וטהרה וביראה והיו עושים מתורות תפילות) וכמו שה' אצל הרב הצדיק מכאודיטשוב ז"ל שחותנו אמר לו שמיים שנעשה חסיד לומד מעט מקורב. ענה ואמר לו מקורם ה' צריך ללמוד מעט עבור חותנו מעט עבור חמותו מעט עבור אשתו ומעט עכ"פ עבור השי"ת ג"כ וע"כ ה' צריך ללמוד הרבה כדי שיספיק לכולם אבל עכשיו שלומד רק בבביל השי"ת וכו', ע"כ כמה שלומד, מספיק וכו'.

מזט

הדרך ארץ שה' אצל רבינו ז"ל אין לשער. ורבינו ז"ל אמר שמלכים צריכין לשלוח אליו בניהם ללמוד א"ע דרך ארץ. ופ"א ה' רבינו ז"ל עם אנשיו על השלחן בביל א' דר"ה ותטפו

את המוציא עם דבש. וכעס רבינו ז"ל ואמר כמו ילדים קטנים המוציא עם דבש. ("אזוי וזיא קליינע יונגלעך המוציא מיט הונג") והלך מהשלחן ולא הי' אז על השלחן עמהם מפני זה.

ג

סיפרו לפני רבינו ז"ל שהרב הצדיק מוואלטישסק (שהי' מחותנו של רבינו ז"ל) שאמר שארבעים שנה כבר כוסף ומשתוקק לעלות לא"י ואמר הרה"צ מחמעלניק ז"ל (שהי' ג"כ מחותנו של רבינו ז"ל) למה צריכים כ"כ לכסוף אם רוצים ליסע רק פותחים ("הקאסע") התיבה שמונה המעות, ולוקחים מעות ונוסעים. ואמר רבינו ז"ל שזה יסע ויבא לא"י וזה לא כי העיקר הוא הרצון והכיסופין.

גא

ספרו לפני רבינו ז"ל על הרה"צ ר' שלמה קרלינר ז"ל שאמר אם אין דגים בשבת השבת אינו שבת ("אומען האט קיין פיש ניט אף שבת איז דער שבת קיין שבת ניט") (כי הוא החמיר מאד בדגים על שבת) ומוכא בבית אהרן שאמר אם אין דגים על שבת ידאג יותר ממה שכתוב בו ידאג כל השנה (היינו מקרה ביו"כ) ענה רבינו ז"ל ואמר: מה ענין דגים אצל שבת. שבת הוא שבת ודגים הוא דגים. ("זויא קומט שבת ציא פיש. שבת איז שבת אין פיש אז פיש") (היינו התחזקות של רבינו שמחזק שאפילו אם אין הרבר כמו שצריך אל יפול מזה ויחי' במה שיכול עדיין):

גב

רבינו ז"ל אמר שאם היו"כ אינו כראוי (היינו שלא יכול להתפלל ביו"כ כראוי) אז ה"שם ה"י "יהי' כראוי" ("אז דער יו"כ איז ניט גוען וזייא עס דארץ ציא זיין זאל האמשי דער גאסט נאמין זיין וזיא עס דארץ ציא זיין") (היינו מחרת יו"כ שנקרא כפי העולם "שם ה"י" כידוע), היינו שיהי' התחזקות אפי' ביו"כ שאז הזמן מוכשר מאד לתשובה ולא עבר כראוי יחזק א"ע ומתי שיעשה טוב הוא טוב וכן אומרים אנ"ש (בשם מוהרנ"ת) אפי' כשכל השמ"ע לא התפלל כראוי עכ"פ יתפלל אלקי נצור כראוי וכו':

גג

ר' שמואל אייזיק היה אומר על עצמו אם אומר היום שמע ישראל (באותה כוונה) כמו אתמול הייתי מניח עצמי וכו' וסיפרו זאת לפני מוהרנ"ת ז"ל ואמר על זה אותו רבינו ז"ל הדרך על חודו של חרב ועמד בזה אנו אחרת קבלנו מרבינו ז"ל אם לא מתפללים ביום כיפור מתפללים בשם ה' (היינו למחרת יום כיפור קוראים שם ה' כידוע).

נד

מַעֲשֵׂה רַבֵּנוּ ז"ל, שְׁצוּה לְאַחֲחוּ פְּעִירֵי שְׁתַּחֲנַנְרֵשׁ מִבְּעֻלָּה (גִּיסוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל), שֶׁהוּא שׁוֹמְרָה - מִכִּיּוֹן שֶׁהוּא שׁוֹמְרָה, מְשֻׁמָּה בּוֹ הַיְצֵר הָרָע גַּם בְּעִבּוּדַת הַשֶּׁם (עַר אִי אֵ גַעַר. אִי עַר אִי אֵ גַעַר, נֶאֱמַר אִיהֶם יָדַע בְּעַל־דָּבָר אִין יִירֻשְׁקִיִּים אִידֵי).

נה

רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר: אֲנָשִׁי וּמְצִאוֹ בְּמִקּוֹמוֹת בְּהֶם אֵין הוֹלֵךְ שׁוֹם אָדָם וְאֵין קוֹרֵא שׁוֹם תַּרְנֻגוֹל ("מִיֵּינוּ לִיִּים וְעֵלְעֵן יָד גַּעֲפִינְעֵן וְוִי קִיּוֹן מְעַנְשֵׁעֵן גִּיעֵן נִיט אִין וְוִי קִיּוֹן הַעֲנַעַר קְרִיעֵן נִיט"), הִינְנִי, שְׁתַּחֲרִיחַ לָהֶם הַתְּבוּדָרוֹת וְהַנְּעוּר בְּלִילָהּ.

נו

רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר: בְּשׁוֹפְעֵלִים בְּאִיזָה דְּבָר בְּדַרְכֵי נַעַם, וְלַפְעָמִים נִדְמָה שֶׁבַכְחָ הָיוּ פּוֹעֲלִים יוֹתֵר - שְׂדִיעוֹ, שֶׁבַכְל זֹאת בְּדַרְכֵי נַעַם אֶפְשֶׁר הִרְבָּה יוֹתֵר לַפְעַל ("אִי מְעַן פּוֹעֲלֵט נָאֵר מִיִּט גּוֹטְעוֹ, אִין אִי עַם דֶּאֱבַט יָדֵי אִי מְעַן הָאֵט מִיִּט בִּיעֵן יֵא גַעֲפּוֹעֲלֵט - וְאֵל מְעַן וּויִסְעֵן, אִי מִיִּט גּוֹטְעֵן וּוּאֵלֵט מְעַן אֵ סֶאֶד מְעַר גַּעֲפּוֹלֵט).

נז

שייך לח"מ סימן תקצה

רַבֵּנוּ ז"ל בְּהַנְסִיעָה הַגְּדוּלָה הִיָּה בְּרֵאדֵר וְגַם אֶצֶל הַרְבֵּה גְבִירִים וְלִכְלֵל אַחַד הִיָּה לוֹ שִׁיבּוֹת כִּידוּע פ"א נִכְנַם בְּבֵית אַחַד וְלֹא מִצֵּא שֵׁם אָדָם וְנִכְנַם לַפְנִים לְחַדֵּר אַחַר וְכַךְ נִכְנַם מִחַדֵּר לְחַדֵּר עַד שֶׁמִּצֵּא לִבְסוּף שִׁישְׁבוּ שֵׁם אִישׁ וְאִישָׁה שִׁיחֻקוּ בְּמִשְׁחַק הַשֶּׁאֵךְ וְהִסְתַּכַּל עֲלֵיו רַבֵּנוּ ז"ל וַיֵּצֵא מֵהַבֵּית וְהָאִישׁ הַנ"ל נִמְשַׁךְ אֵלָיו וְהִלֵּךְ אַחֲרָיו וְרַבֵּנוּ ז"ל הִלֵּךְ עַד מַחוּץ לְעִיר וְר' שְׁמוּאֵל מְעַפְלִיק שֶׁהִלֵּךְ עִם רַבֵּנוּ ז"ל (רַבֵּנוּ ז"ל לָקַח רִשׁוֹת מֵאִשְׁתּוֹ שֶׁל ר' שְׁמוּאֵל הַנ"ל שִׁיבּוֹל לְהִיּוֹת עִמּוֹ שֶׁנֶּה שְׁלִימָה) רָאָה שֶׁהַנ"ל רֹצֵה לְדַבֵּר עִם רַבֵּנוּ ז"ל כְּשֶׁהִגִּיעַ רַבֵּנוּ ז"ל חוּץ לְעִיר הִלֵּךְ הוּא לְצַד וְהַנ"ל נִיגַשׁ אֶל רַבֵּנוּ ז"ל וְדִיבֵר אִתּוֹ וּסִיפֵר ר' שְׁמוּאֵל שֶׁלֹּא שָׁמַע מֵה שְׁמַדְבָּרִים רַק רָאָה שְׁנֵי שְׁבִילִים דְּמַעוֹת יוֹרְדִים מֵעֵינֵיו כְּשֶׁנִּגְמַר לְדַבֵּר עִמּוֹ הִלֵּךְ לְבֵיתוֹ וְכַךְ גַּם הִיָּה מַעֲשֵׂה מֵהַשִּׁידוּךְ הַשְּׁנִי שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל שֶׁרַבֵּנוּ ז"ל נִכְנַם לְגִבּוֹר ר' יַחֲזִקְאֵל מִרְכַּטְיִנְבֵּרַג חוֹתְנוֹ מִזִּיּוּג הַשְּׁנִי שֶׁנִּכְנַם יֵשְׁבוּ בְּחַדֵּר הָרֵאשׁוֹן אִשֶׁת הַגְּבִיר הַנ"ל עִם כְּתָה וְדַבְּרוּ מַעֲנִיין שִׁידוּכִים עֲבוּרָה כְּשֶׁרָאֲתָה אֶת רַבֵּנוּ ז"ל אִמְרָה לְאִימָה כּוּה אִבְרַךְ הִיִּיתִי רֹצֵה וְרַבֵּנוּ ז"ל נִכְנַם פְּנִימָה אֶל הַגְּבִיר הַנ"ל וְדִיבֵר עִמּוֹ וּסִיפֵר לוֹ שֶׁנֶּר בְּכַרְסְלֵךְ וְכוּ' וְשֶׁהוּא רֹצֵה לְשִׂאת אֶת כְּתוֹ הַלְבַמִּיחַ סְכוּם גְּדוֹל לְכַתּוּבָתָה שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אַדוּמִים וְהוּא כְּנֻגְדוֹ נִתַּן ג"כ סְכוּם גְּדוֹל (קוֹדֵם הַסְתַּלְקוֹת רַבֵּנוּ ז"ל יֵשְׁבָה אִישְׁתּוֹ הַנ"ל בְּחַדֵּר הַסְמוּךְ וְכַתָּה אִמְרָ רַבֵּנוּ ז"ל מָה הִיא בּוֹכָה אֹלָי הִיא מַתְכוּוֹנָת לְהַגְדֵן הַגְדֵן מוֹנַח שְׁלָם לֹא נִנְעוּ בּוֹ (וְרַבֵּנוּ ז"ל הַתְּנָה עִמָּה שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוֹם שִׁיבּוֹת עִמָּה וְכוּ')) וְהַחֲתוּנָה הִיִּיתָה בְּכַפֵּר וּוְאִיצֵעַק

הסמוך לברסלב בחודש אלול והמחותן רצה דווקא שיהיה כבראד כי שם היה הוא איש נכבד מאד ורבינו ז"ל מיאן בזה רצה דווקא שהחתונה יהיה סמוך לברסלב.

נח

פ"א בשבתות הקבועים חיכו על רבינו ז"ל הרבה בליל שבת שיכנס אל השולחן ולא נכנס והיה שם גם ר' שמעון והיה קצת "היימיש" (בן בית) עם רבינו ז"ל ונכנס לחדר של רבינו ז"ל וראה שרבינו ז"ל עומד ומסכיבו נהל דמעות ותכף סגר הדלת ואח"כ נכנס רבינו ז"ל אל השולחן.

נט

מרבנינו ז"ל שראה במוהרנ"ת שניגש להשולחן בלי נטילת ידיים דהיינו שנמל ידיו בביתו ובא לכאן לגמור סעודתו ואמר רבינו ז"ל כמו שהגויים אומרים ישר אל השולחן (ואנ"ש מקפידים בזה ליטול ידיהם לפני שניגשים אל השולחן אף שנמלו ידיהם בביתם).

ס

רבינו ז"ל אמר על הרה"ק מאפמא בצעירותו כשהיה עוד רב בקאלבאסוב שהוא צדיק ולמרו: (עי' ליק"מ תי' ל"א).

סא

עיין הוספה קמז

מעשה שסיפרה צירל ששמעה מפי זקנתה פייגע. זקנתה הנ"ל הייתה גרה במעדוידיווקא עם בעלה ר' מאיר מוזמן שרבינו ז"ל ג"כ גר שם והם היו עשירים גדולים והחזיקו מאד מרבנינו ז"ל והיא הייתה חסידה יותר מבעלה ולא היו להם בנים ר"ל והייתה היא מבקשת מרבנינו ז"ל תמיד על בנים פ"א נכנסה לרבינו ז"ל וביקשה ממנו על בנים ועמד רבינו ז"ל בדביקות גדול וראתה שיש לרבינו ז"ל מרירות גדול מזה כי הכירה בתנועותיו והתחרטה על שהטריחה את רבינו ז"ל כזה אח"כ פנה רבינו ז"ל אליה והבטיח לה בן זכר וכך הוה לאחר זמן עבר בזלאטיפאלייע ומושם לברסלב אעפ"כ בכל עת שעבר רבינו ז"ל במעדוידיווקא היה סר לבית בסוף חורף תקס"ג נסע רבינו ז"ל לקרימינמשוק לקבוע החתונה של בתו שרה'קע עם החתן ר' יצחק אייזיק בנו של ר' לייב דאבראווער שהיה גר שם בדרך לשם עוברים דרך מעדוידיווקא ולא פנה רבינו ז"ל לביתם כדרכו אלא נכנס מיד לביהמ"ד ושם היה באותה שעה בנם הנ"ל וקרא אותו רבינו ז"ל ובחנו קצת וצבט לו בלחיו (בדרך חיבה) ואמר חבל חבל ותכף המשך רבינו ז"ל בדרכו לקרימינמשוק הילד הנ"ל רץ מיד לאמו וסיפר לה שהוא כאן הרבי ר' נחמן (והבינה שמשוהו אינו כשורה שלא נכנס לביתו כראוי) ושאלה אותו מה הוא אמר לך וסיפר לה שהוא בתן אותו ואח"כ צבט לו בלחיו ואמר חבל חבל וכו' כנ"ל והתחילה אמו לבכות מאד (כי הבינה כוונתו) ובזמן מועט נסתלק הילד הנ"ל ואמו לא רצתה לקבל תנחומים עליו נסגרה עצמה בחדר

מיוחד ולא נתנה לאדם להיכנס אליה אחר כמה ימים חזר רבינו ז"ל למעידודיווקא ונכנס לביתה ואמרו לה שרבינו ז"ל בא ויצאה מתדרה אמר לה רבינו ז"ל אני מוריד ממך אבילות תהיה שושבין ותעשי את החתונה והבינה שיהיה לה טובה מזה ולקחה על עצמה והתחילה להכין צרכי החתונה וקנתה צרכי החתונה וקנתה מתנה עבור החתן כראוי וקנתה עבורם מנורה שהיה מיוחד במינו והייתה החתונה כאחד הנגידים ונשאר שם רבינו ז"ל עד אחר הפסח (החתונה הייתה בר"ח ניסן) לפני נסיעתו אמר לה רבינו ז"ל יהיה לך בן ותקראי שמו נחמן ויהיה חידוש בדבר שלו כמו אני בדבר שלי והזהיר אותה שתכף כשיולד תיתן אותו למיניקת והיא תבוא לראותו רק בימי טהרתה וכך הוה ושכחה והלכה לראותו ואח"כ נזכרה ונבהלה מאד והלכה לרבינו ז"ל ואמר לה רבינו ז"ל בזה"ל הילד יחיה אלא שלא יהיה אותו חידוש שחשבת. אח"כ היו לה עוד שני בנים ר' אהרן ור' שמחה והם היו יותר חשובים מאחיהם ר' נחמן הנ"ל והוא היה אומר על עצמו הלא רבינו ז"ל אמר אלי שלא אהיה חידוש.

סב

ר' יודל עשה לעצמו קפיטה חדשה ואמר לו רבינו ז"ל שבו הקפיטה כבר יקבל פני המשיח אחר איזה זמן דיבר רבינו ז"ל עם אנ"ש בעניין הגאולה ואמר שמאה שנה בוודאי לא יבא כבר משיח ושאל לו ר' יודל הלא אמרתם לי כבר וענה לו רבינו ז"ל זה אמרתי אז זה אני אומר כעת והבינו ע"פ שיחתם מקודם שהעניין בגלל המחלוקת מהידוע שנהייה בינתיים.

סג

רבינו ז"ל אמר שלשתות יין כפורים הוא תיקון הברית.

סד

פ"א ביום טוב כשהיו מסובין אצל רבינו ז"ל וחילק רבינו ז"ל ל יין למסובין בשמחת יו"ט כנהוג ונתן בכוס קמן קצת יין לר' נתן ולרב נפתלי שיחלקו ביניהם (ורמזו בזה רבינו ז"ל איך להרחיק משתיית היין ושאר משקאות המשכרים ורק מעט לשמחת יו"ט) ובלבד פורים מצווה להרבות בשתייה לתיקון הברית כידוע.

סה

מרביןנו ז"ל: אחר מסירת נפש אסור לנח.

סו

רבינו ז"ל היה מאריך בתפילת ערבית ליל א' של ר"ה בשמונה עשרה כמו ד' שעות והיו כולם הולכים לביתם וגומרים סעודתם וחזרו אל רבינו ז"ל ועוד היו צריכים לחכות עד גמר

התפלה ואמר רבינו ז"ל שמה שכל הצדיקים צריכים לעשות עד שמיני עצרת עושה הוא בתפלה שמונה עשרה של ליל א' של ר"ה.

סז

עיין הוספה קמ

לרבינו ז"ל היו שני גיסים במשערין (אחים של אשת רבינו ז"ל) והיו מקורבים לרבינו ז"ל אחד שמו ר' צבי ואחד שמו ר' חיים ור' צבי היה כרוך מאד אחר רבינו ז"ל והיה עני מאד אעפ"כ לא ביקש אף פעם מרבינו ז"ל על פרנסה כי העיקר היה אצלו צרות הנפש פ"א החליט בדעתו שכבר מוכרח לבקש על פרנסה כשרבינו ז"ל בא למשערין חכה ר' צבי הנ"ל עד שהלכו אנ"ש ויצא מחדרו כשכולם יצאו הלך הוא לסגור הדלת כי פחד שמא יכנס מישהו והיה אצלו בושה שמבקש על פרנסה בדרך הילוכו והרגיש בדעתו (ר' אברהם ב"ר נחמן היה אומר עליו שהיה בעל ישוב הדעת גדול) מה אני הולך לעשות לבקש על פרנסה מה אעשה עם רבינו ז"ל ישאל אותי כבר לא חסר לך כלום חוץ מפרנסה ושוב נתישב אם לא אבקש זה גם לא טוב להעלים מרבינו ז"ל וכך הלך תפוס במחשבותיו ואמר לו רבינו ז"ל בזה"ל אותך כבר הבטחתי עם פרנסה רק חיים עליו רחמנות כי אף פעם לא יהיה לו על שבת.

סח

רבינו ז"ל אמר אני מסכים (רוצה?) שתדברו ממני ולא תזכירו את שמי לא איכפת שאחד מברך ברכת המזון ככוונה וזה מכוחי והוא אינו יודע שזה מכוחי.

סט

פעם אמר רבינו ז"ל יש לי שלושה סוגי חסידים (א) אחד שרוצים קוליש (שיריים של חלה) (ב) אחד לשמוע תורה (ג) אחד שבלב שלהם בוועד הרבי באהבה, וכיך הרבי את ר' נתן שיהיה מחסידים שהוא כלב (הרבי).

ע

רבינו אמר יש כלל אם נותנים המתנגדים קצת מקום ולא לוחמים בכל כוחם התפלל להקב"ה אבל אם לא נותנים כלום ולוחמים בכל כוחם תעשה מה שבכוונתך לעשות.

עא

שייך לח"מ סימן יג "ובחמלת"

כשאמר רבינו ז"ל התורה חותם בתוך חותם (תורה כ"ב) היה זה ביום ב' בשבת חמישי לעשי"ת והיה זה אחר חצות היום ונהיה שם רעש בעיר שרבינו אומר תורה וסגרו כולם החנויות ורצו לשמוע תורה ונמשך הדבר כמו ד' שעות כמבואר בפנים.

עב

רבינו ז"ל היה פ"א במטראוויצע על חתונה אצל א' מאנ"ש בשעת הריקודין ניגשה אישה אחת אל רבינו ז"ל בלשון חוצפה שיתן לה כסף עבור הריקודין ואמר לה רבינו ז"ל שהיא וכו' והיתה אז מעוברת ואחר כך הולידה בן וקראו לו פינחס (פינחס'ל) ונתקיים עליו מאמר הנמרא מרחצוף כולי האי שמע מינה וכו' כי היה מחוצף גדול והיה חולק גדול על ר' יצחק חתן המגיד ממטראוויצע בסוף ימיו שלח לר' יצחק הנ"ל שהוא רוצה לעשות שלום עמו וענה לו ר' יצחק השלום שלנו הוא שנהייה מרוחקים זה מזה פ"א יצא בבוקר עם שמועה חדשה שמצא את ר' יצחק בלילה בעבירה ר"ל ועשה צחוק ממנו כדרכו ואמרו לו פינחס'ל מי יאמין לך ואמר להם בזה"ל אלף לא יאמינו ואחד יאמין אז הכל כדאי.

עג

שייך להשמוטה סימן תקנב

הרש"ל אסטרפאליער שהי' מדבר ליצנות כידוע והי' מברח את הרה"צ ר' ברוך ז"ל אמר עליו רבינו ז"ל שהוא חסיד שנפל (היינו שהי' חסיד ולא הי' יכול להחזיק א"ע מהירידות ונפל לליצנות שהוא פתח הסט"א ורבינו אמר שחסיד שנפל גרוע ממומר) וכן לרבינו ז"ל ורמז רבינו ז"ל לתלמידיו שמכל מה שידבר אל יענו לו כלל ולא יהי' להם שום מו"מ עמו והוא רצה שדווקא להביא את רבינו ז"ל ותלמידיו לשחוק אבל לא יכול בשום אופן ולא ענהו כלל כנו' והלך משם.

עד

מעשה מנה'קארעטע' (ברכה)

פעם אחת אמר רבנו ז"ל למוהר"ג: עוד יהיה פדבר הזה, שאתה תסע פעם בברכה של ח'שובים. (דוא וועטט נאך אקאל פארין אין א קארעטע'!) ונתפחד מוהר"ג מנה'קאד, שלא יהיה לו נסיון פנה של מפרסם, חס ושלום. פעם אחת הלך, ולא היתה לו עגלה לסע על הציון הקדוש, והלך רגלי. באמצע הדרך נסע איתה נגיד עם 'קארעטע', וראה שמוהר"ג'ת הולך רגלי. בקשו שישב איתו על ה'קארעטע', וכן עשה. ונתמלא מלא שמחה מנה, כי פבר נתקמו דברי רבנו ז"ל, ולא יתפחד עוד על נסיון של מפרסם.

עה

במעז'בוז היה שורה של חנויות והפריץ היה משכיר לאחד שהוא היה ממונה להשכיר לכל חנות והיה חוקה על זה לזרע הבעש"ט ובזמן ההוא היה מוחזק בזה הר"ר ברוך הנ"ל בשנת תקס"ז שלח רבינו ז"ל את ר' ... שישכור עבורו את החנויות ונסע הוא בשמחה רבה לקיים שליחות רבינו ז"ל ולבש בגדי שבת ור' ברוך ראה אותו מהחלון שלבוש בגדי שבת עבור רבינו

ז"ל והיה לו קפידא על זה וקילל אותו שיהיה לו שנה קדחת ובה לפני רבינו וסיפר לו הדבר ואמר לו רבינו ז"ל בלשון קפידא בזה ככה הולכים נגד דודי ואעפ"כ אמר לו שמוכה לו הקללה כי היה צריך להסתלק באותה שנה ועתה יהיה מוכרח לחיות כדי שיתקיים קיללתו וכיון שעברה השנה בת דינא במל דינא.

עו

פַּעַם אחת ספר רבנו ז"ל משל, ממלך אחר שנסע עם שרי המלוכה שלו ליער לצוד חיות, שקורים (לאוועלוע). ירד מהמורכבה שלו, הפוס במחשבות בעניני מלוכה שלו, עד שנתעה בעמק היער, בין האילנות העבים והנסים שיש שם. והם עמדו אצל המורכבה, ובין כך ירד גשם וברד שוטף חזק מאד, ממש מבול, ושרי המלוכה רצו לחפש את המלך, אבל במבול וערפל כזה אי אפשר לחפש ולמצא. ועלו על המורכבה, להגן על עצמם מפני הברד והשולג. והמלך בתוך כך נפסק ממחשבתו ופרעונוותיו וחפש מקום להגן על עצמו, כי היתה ממש סכנת גפשות. עד שבא לבית ערל, שומר היער, ונכנס אצלו ושאלו אם יכול ללון אצלו, והסכים לזה. ובין כך נהקדר המלך מאד, ושאלו לו מלבושים אחרים, והלבישו במלבושים פשוטים שלו, ב'פעלין' (פרוזה) ובדומה, והניחו על התנור שיתחם את עצמו. ובין כך נתרעב לאכל, ובקש לתן לו לאכל, ונתן לו לחם שחור ו"גריין", והוא הרגיש כל המעמים בזה המאכל, שמעולם לא טעם מאכל כזה בביתו. ובין כך חמפתו שנה, ויישן שם על התנור עד הבקר.

וְשָׂרֵי המלוכה, ביון שהפסיק הגשם ירדו מהמורכבה וחפשו את המלך עד הבקר, עד שבאו לזה הבית ושאלו את הערל אם היה אצלו איש אחר. אמר להם, שבא אצלו איש אחר וישן על התנור, והלכו וראו שזה המלך, ולא יכלו להקיצו מפני נימוס המלכות, והמתינו עליו עד שהקיץ משנתו. תכף עשו לו כבוד מלכים באימה וביראה, ובקשו להלביש אותו בגדי מלכות ולקחת אותו על המורכבה, להביאו לביתו ולכתר אותו בכתר מלכות, ולא רצה, כי אם שהערל יקח אותו באלו המלבושים שלו על העגלה, עם השורים שלו, והוא יביא אותו כד לבית המלוכה והוא יכתר אותו בכתר מלכות ויושיבו על הכסא. וכן היה: טען את העגלה שלו עם השורים, והמלך ישב אצלו, והוא משך את העגלה וצעק על השורים פמנהגו תמיד: דע! דע! דע! דע! בלי התפעלות מהמלך, וכן באו לבית המלוכה, והושיבו על כסא המלוכה והכתירו בכתר מלכות.

וְאָמַר לו המלך: בשכר שהצלת אותי ממות פל"קך, בקש ממני איזה דבר ואעשה לך. ובקש ממנו דבר-שמות: באשר שמפיתו לארעם מהלך רב, ככה מאות פרסאות, ובניו מוליכים סוחרה לארעם, ויש להם טרחה גדולה, כי הדרך הוא רב ומעלה להם ימים ושנים, והרנו הולך על הדרך, ולא נשאר להם כלום כי אם רוח מעט, על-כן מבקש אני שיצוה לעשות הדרך יותר קצרה. והבטיח לו המלך, וצוה שיעשו הפרסאות ארכות; למשל, אם היה פרסה עשרים קילומטר, יעשו עכשו מפרסה ארבעים קילומטר, ועל-כן יהיה הדרך קצרה, כי במקום שהיה ארבעים פרסאות יהיה רק עשרים פרסאות.

וְסִיַּם רבנו ז"ל: באשר בסוף הימים, שיהיה מבול, ולא ימצא הישבינה מנום ומפלמט כי אם אצל הפשוטים באיון עבודה פשוטה שהיא, כגון אמירת קפיטל תהלים, או בעשית איון מצוה,

ויחיו אותה מכל התענגוים, ודוקא אלו הפשוטים יוליכו אותה להמליכה (אף-על-פי שהם לא רגישו כלל שהם נזקקים עם המלך, כמו הערל הנ"ל שנזקק עם השוורים וצעק 'ד'יע', ואף-על-פי-כן הם יכתירו אותו (את משיח) בכתר מלכות - רק שיהא להם שכל, שלא יבקשו דבר שמוות).

עז

מונימוס המדינה והבעטלירס שהמליכו

פעם אחת היתה מדינה, שהנימוס היה, שכל שלש שנים היו לוקחים מלך אחר, בזה האופן: היו יוצאים לשדה, והראשון שפגעו בו היו ממליכים אותו, אפלו סומא וחגור. פעם אחת יצאו, ופגעו ראשון בבעטליר (מבצין) אחד שהיה שבור, ותכף לקחו אותו בכבוד והביאו אותו לפלטיין-המלך, והפשיטו את מלבושיו והלבישו אותו בגדי מלכות והכתירוהו בכתר מלכות, והיה שבור ולא ידע כלום, ויישן. וכשגעור משנתו, וראה שהוא בפלמין של המלך ומלבוש בגדי מלכות והמשוררים מוזמרים, התפלא מאד אם זה חלום; הלוא הוא זכר שהיה מטל באשפה. והכה באצבעו, שזכיר אם זה חלום או לא, וראה שאין זה חלום. על-כן חשב שהוא באמת מלך, ורק שהוא בעטליר היה חלום. אבל הוא זכר, שהוא התקוטט עם בעטליר אחר ונעשתה לו חבורה; ראה שעכשו יש החבורה, וראה ששיניהם אינו חלום, ונתבלבל מזה. וקא על הכנצאה תרשה, שילך לבית האחר שיש שם ספרים ויראה אם מבין בספרים - זה סימן שהמלך הוא אמת והבעטליר הוא חלום, ואם לא - אינו יודע מה הוא. ולקח הספרים, ולא הבין הכתוב בהם. ונתישב בדעתו ואמר: אמת הוא שאני מלך, ומה שאיני מבין - מפני שהכל אינם מבינים, והספרים אינם אלא רק לתכשיט.

וסים רבנו ז"ל: כך הוא בהמפרסמים של שקר, שרואים שעושים להם כבוד בזה ואינם מבינים מפני מה, ומתבלבלים בדעתם אם באמת הם מפרסמים או זה חלום; ואם אמת הוא כך, מדוע אינם משיגים שום דבר? ומתושבים ברחק, שבאמת הם צדיקים, ומה שאינם משיגים - מפני שישום צדיק אינו משיג יודע. ובה פוגמים באמונת חכמים.

עח

לענין שטות עמל הפרנסה בחנם, בזה הלשון ספר רבנו ז"ל: זהו סוד גדול בעולם: אוכלים בחנם, וגם עובדים בחנם, (עם אז א גרויסער סוד אין דער וועלט: מען עסט אויפויסט און מע ארבעט אויפויסט) וספר על זה הפעשה (הבא): שהיה גבור נדיב, בעל-מכנים-אורח (מדרקק במצות הנכנסת אורחים), וכל מי שנכנס לביתו, היו ממלאין לו כל משאלותיו: אכילה ושתיה ושנה, והכל כבוד המלך, בסכר פנים יפות, ומפני זה ידעו כל העמים מנוג, ובכלם היו הולכים אליו והיו יוצאים שבעי רצון. ולא רחוק ממנו דר גס-פן גביר גדול, אבל קמץ גדול, שלא נתן אפלו חתיכת לחם לעני. ופעם אחת שמע איש עני אחד - שכמה ימים לא אכל - מזה הנדיב וגדל נדיבת לבו, על-כן פתח רגליו לבוא אליו להחיות נפשו הרעבה, אבל פתר עניא אולא ענייתא (אחר העני ורדף השר של עניות). שנדרמן שבא דוקא לבית הגביר הקמץ הנ"ל, והוא חשב שהוא הנדיב הנ"ל, והתחיל לרע ברך אליו בפיוסים ותחנונים ובכל מיני לשונות של כבוד וכו': הלוא אתם

ספורים על רבי נתן זצ"ל

עט

אדיל בת רבינו ז"ל באה פ"א לר' נתן וסיפרה לו חלום שהבית הכנסת בברסלב היה מלא אנשים ועמדו מחוץ לפתח ודיברו שם שרבינו ז"ל צריך להגיע והחליט ביניהם שלא יתנו לו להיכנס בתוך זה הגיע רבינו ז"ל והלך לבית הכנסת כדרכו והראשון שעמד שם שהוא צריך לא ליתן לרבינו ז"ל להיכנס כשרבינו ז"ל הגיע אליו תקף פנה לצד ובכל זאת אמר לא אתן לרבינו ז"ל להיכנס כשרבינו ז"ל הגיע אליו גם הוא פנה לצד ואמר השלישי אבל אני לא אתן לא להיכנס וכך עבר על כולם ורבינו ז"ל הלך כדרכו עד מקומו ואמר ע"ז מוהרנ"ת כך הם הפסיעות שמוכרחים לפסוע פוסעים אבל לראות את הרגל עד הארץ לא רואים (אנ"ש אמרו על אמרה הזאת שתלויים בה הרבה דרכי חיים למי שמבין כידוע אצלנו).

פ

פ"א שאלה בת רבינו ז"ל למי שייד פתיחת הארון קודש קודם כל נדרי ואמרו שזה שייד לר' נתן אמרה היא ואתה באמת בחלום של ר' נתן יש השי"ת (פירשו אנ"ש עניין זה שבחלום האדם אפשר להכירו משום שזה מה שחושב באותו יום אז יש נייחא למוחין מה שהאדם אוהב הוא חולם בעיקר ואז רואים האהבות נפולות אבל הוא היה צריך לחלום מר' נתן כדי שיבין באמת למי שייד הפתיחה משום שר' נתן הוא היה חולם על השי"ת כביכול ודי למבין).

פא

בעניין בצלים שרבינו ז"ל ציווה שלא לאכול היה מעשה כך פ"א נסעו ר' נתן ור' נפתלי בדרך והוציא אחד מהם בצל ורצה לאכול ואמר לו השני הרי הבעש"ט אמר שלא לאכול בצל רק בשבת וענה לו השני אני איני יודע כלום רק מה שאני שומע מרבינו ז"ל. מרבינו ז"ל לא שמעתי זאת כשבאו לרבינו ז"ל שאלו לו ואמר להם כלשון בתמיהה ובשבת מותר לאכול דבר המזיק?

פב

פ"א נסע רבינו ז"ל עם ר' נתן בדרך ויצא לקראתם כלבים וצעקו והוציא רבינו ז"ל את ראשו מהעגלה ואמר להם אני יודע אני יודע אני יודע מי אתה והלכו להם. פ"א נסע ר' נתן לכר (אחר הסתלקות רבינו ז"ל) על אותה הדרך ויצאו שוב כלבים ואמר להם ר' נתן כשנסעתי עם רבינו ז"ל יצאתם אמר לכם רבינו ז"ל אני יודע אני יודע אני יודע מי אתה והסתלקתם ואני אומר איני יודע אני יודע והלכו להם.

פג

מוהרנ"ת ז"ל סיפר לפני רבינו ז"ל אך שהוא נוהג בכל ליל שבת לחכות עד שכל הקהל ילכו מבית הכנסת ולקחו אורחים לביתם ואח"כ אם היה נשאר איזה אורח בזוי שלא לקחו שום אדם היה הוא לוקח אותו לביתו, פ"א היה לוקח אורח אחד לביתו בזוי מאד והיה בנו מסרב לשב אל השולחן כי היה מאוס לו והכה אותו מוהרנ"ת שישב דווקא אל השולחן אח"כ סיפר זאת לרבינו ז"ל כנ"ל ואמר לו רבינו ז"ל ראשית אני (חסר...).

פד

ר' יצחק לייב תלמיד רבינו ז"ל ורבינו ז"ל אמר לר' נתן שאם הייתי מגלה לר' יצחק לייב חצי ממה שגיליתי לכם היה נישרף הוא וכל העולם כולו ואמר ר' נתן שלא היה לו כלים לקבל.

ספורים על הרב מבארדיטשוב זצ"ל

פה

הרב הצדיק ר' לוי יצחק הרב מבארדיטשוב זצ"ל הי' תמיד עבודתו ותפלתו בהתלהבות גדול ונורא כידוע ובפרט ביום הכיפורים הקדוש. ופעם אחד הי' לו איזה אורח על יום הכיפורים ובמוצאי יום כיפורים נתן לו לשתות קאפי [קפה] ושכח ובמקום הקאפי נתן טאבאק וזמנו לעצמו כוס קאפי כזה ולאורח ג"כ כוס קאפי כזה והוא שתה הקאפי הזה ולא הרגיש כלל. והאורח לא הי' יכול לשתות, ושאלו הרב מבארדיטשוב ז"ל מדוע אינו שותה והשיב לו שזה אינו קאפי רק טאבאק ונתפעל הרב מבארדיטשוב זצ"ל ואמר אינו מבין אך איש יהודי יכול במוצאי יום כיפור להרגיש ולידע בן קאפי לטאבאק (אך פאר שטייא ניט וויא אוי אייד קען מוצאי יום כיפור נאך אזא יום הקדוש פילין א חילוק צווישען קאפי אין צווישען טאבאק).

פו

ובן הי' פעם אחד מעשה כנ"ל אצל הרב הצדיק מבארדיטשוב ז"ל שהרב מוולעדניק בעת שהי' עדיין ילד הי' אצל הרב מבארדיטשוב ז"ל ובחן אותו בלימודו והתפלפל עם הצדיק מבארדיטשוב ז"ל ולא רצה להורות על האמת ואמר לו הרב מבארדיטשוב ז"ל לא, עדיין אתה נער ואין לך שכל ורח"ל יצא מהשכל ואח"כ כשהי' הר' מרדכי מטשערנוביל ז"ל בבארדיטשוב והלכו אתו אצלו שיעשה לו טובה לקח אותו בין כל העולם והעמיד אותו על חתיכת עץ האילן שעמד שם ואמר לו שזומר לו איזה זמר של הרב הצדיק מבארדיטשוב ז"ל (כי הרב מוולעדניק בילדותו הי' הרבה אצל הרה"צ מבארדיטשוב ז"ל וידע לנגן היטב כל הנגינים והזמירות שלו וכו') וזמר איזה זמר עד שפגים שלו נעשה עם זיעה והר' מרדכי מטשערנוביל ז"ל קנח את פניו במטפחת

ואמר: הרב מבארדיטשוב, תרחם עליו (בזה הלשון "בארדיטשוב רב האם אף איהם רחמנות") (כי אז ה"ב בר אחר פמירתו של הרב מבארדיטשוב ז"ל) וכן אמר לו שינגן עוד איזה ניגון של הרב מבארדיטשוב ז"ל והי' ג"כ כנ"ל שקנה את פניו מויעתו ואמר בארדיטשובער רב רחמו עליו וכן ה"ב כמה פעמים ואח"כ נתרפא.

פז

הרה"צ מבארדיטשוב ז"ל אמר (לענין הגאולה) שיכולים לומר תק"ע בשופר ואמר רבינו ז"ל מה שיכולים לומר, הלא יכולים לומר ג"כ תרחם וכו' (ובל"א "וואס יען קען זאגן אלא טאי מען קען זאגן תרחם"). ואמר ר' אברהם ז"ל שאמירה זו של רבינו ז"ל אינו פשוט ובודאי מרומז איזה פקודה בשנה זו, ובשנה זו נתגלה התכלת ע"י הרב מראדוין (ועוד רמזים ה' לו לר"א ז"ל מרבינו ז"ל) ונעשה הרכבת לאומן שקודם ה' מוכרחין ליסע במלטולים גדולים וכו', והתחיל לפעול בעולם ענין הציונות ליסע לארץ ישראל.

פח

והרב הק' מבארדיטשוב ז"ל היה לובש השמריימל בערב תשעה באב ומצפה ומחכה קרוב לצאת הכוכבים שיבא משיח שיצא לקראתו וכשהגיע ועדין לא בא היה משליך מעליו הבגדים הללו והיה משליך עצמו לארץ ובוכה וצועק השי"ת ישלח לנו את משיח צדקינו בכ"א.

סיפורים על הזקן הידוע (ה"שפלער")

פט

שייך לח"מ סימן קכב

פעם אחת נסע הזקן משפאלי להרב הצדיק מבארדיטשוב לדבר דברי שטות שלו כי כן ה'י דרכו לנסוע להצדיקים להלשין ולדבר דברי לשון הרע של שטותו ושקר גביית עדות של שקר ונקבצו אז כמה וכמה צדיקים גדולים לבית הרב הצדיק מבארדיטשוב ז"ל כדי להחרים ולגדות את הזקן עבור שמכוה ת"ח אמיתי הוא רבינו ז"ל חיים על לא דבר כמובא בחיי מוהר"ן. אבל אשתו של הרה"צ מבארדיטשוב ז"ל בלבלה הדבר ונכנסה בתוכם יחף ונתבלבל הדבר וקלל אותה שהרגלים שלה יתנו בראנציק (סוג מחלה) רח"ל ויראה מאד מהקללה ונתנו לה תלמיד הרה"צ מבארדיטשוב זצ"ל עצה שתלך בגרביים שחורות כדי שיתראה כמו בראנציק וכן היה שתמיד הלכה בגרביים שחורות כידוע (מפני מה מסרה נפשה כ"כ בשביל הזקן כי הזקן החזיק אותה בפרנסתה וגם נתן לה הרבה כסף כל שנה בשביל לחלק לעניים וכוה שיחד אותה ואמר אז רבינו הקדוש שבשביל זה היה לו עונש להרה"צ מבארדיטשוב ז"ל ששנה שלימה התפלל בפשיטות בסידור כמו ילד ולא השיג השגות שהיה משיג מקודם שהיה רואה המלאכים שאומרים שירה ורבינו ז"ל אמר שהיו נוטלין ממנו כל מדרגותיו אך הוא חס מאד על מירחותיו ויגיעתו

שכל מדרגתו באו לו כיגיעה ובטירחה גדולה ובאמת היה ידיר נאמן לרבינו ז"ל ופ"א הלך בדרך לביהמ"ד ורבינו ז"ל אמר אז בירכת השחר ושמע הרה"צ מכארדיטשוב ז"ל וניתפעל מאד ואמר ר' נחמענע'ס הברכות של רבי נחמן מרעישים בכל העולמות ("ברכות קלונגען און יאלע עולמות"). וגם רבינו ז"ל בעצמו לא יניח שיכנסו להרב מכארדיטשוב התנגדותו עליו מפני שחם עליו כנ"ל ופ"א כשראה ברוח קדרשו שהוקן נוסע אצלו נסע ג"כ אצלו וניתוועד יחד אצלו וכמעט שנעשה שלום אך הוא ירא מהעולם מה יאמרו העולם והגבירים שלו מדוע חלק עליו בחינם וכו' ופ"א כשראה רבינו ז"ל שהוקן נוסע והוא אצל הרב מכארדיטשוב ז"ל שלח את ר' נתן ור' נפתלי כמובא בימי התלאות.

ורבינו ז"ל הי' מהזיק את הרה"צ מכרדיטשוב ז"ל לגדול המפורסמים שכדורו ואמר עליו שהוא שר על עולמות ועל הרה"ק ר' ברוך ז"ל אמר שהוא שר על רבוא רבבות ושהסתכלות על הפנטאפיל (נעלי בית) שלו מסוגל לתיקון הברית, ועל הרב שהוא שר אלף ועל הרבי מלובלין ז"ל שהוא שר מאה אבל הם ברוסיה; ופ"א הי' הרה"צ מכרדיטשוב ז"ל אצל הרה"ק ר' ברוך ז"ל עם עוד צדיקים גדולים ושאל הרב מכרדיטשוב השאלה שתמיד הרמב"ם עם הראב"ד חולקים שהראב"ד משיג השגות על הרמב"ם ובמה הם משתווים יחד ונשאריו כולם משתוממים וענה הוא בעצמו (הרב מכארדיטשוב) בהתלהבות ורעש גדול עד שהפיל הכל מהשליחן. שבדבר זה הם משתנים יחד, באהדות הכורא כזה הם משתווים יחד.

ז

שייך לח"מ סימן קכג

בידוע המעשה שהוקן הידוע הי' פ"א עם רבינו ז"ל ביחד ואמר "אומרים עלי שאני חולק עליכם הלא אני זקן ואפי' השיניים אין לי כבר ואחזו את יד רבינו ז"ל לתוך פיו והראה לו שאין לו שיניים. ואמר אח"כ רבינו ז"ל שאינו ירא מהוקן שהוא בעצמו הראה לו שאין לו שיניים. וכבר מובא בהמעשה מזובוב ועכביש שמי שאין לו שיניים אינו יכול לעלות על ההר וגדל שם עשב שמי שבא לשם באזיה אופן שהוא נופלים לו כל השיניים וכו' וכמו שכתוב בתהלים כמזמור ד' המובא על זה המעשה שני רשעים שברת וכו' ע"ש בהמעשה היטב ותבין. ובה המעשה מרומז המחלוקת מהוקן על רבינו ז"ל.

זא

הוקן הידוע נסע וסבב להצדיקים ודיבר מלשינות על רבינו ז"ל כדי שיחלוקו עליו והוא הי' נוסע עם השמש שלו ועם הגבאי שלו ששמו יעלעק וכשנסעו להרה"צ ר' ברוך זצ"ל דודו של רבינו ז"ל נתיירא הוקן ואמר להגבאי שלו יעלעק מה עושים כשהרבי ברוך ישאל למה אתה חולק מה משיבים לו השיב לו מה אתם שואלים אותי מה שתדעו והוא שאל אותו עוד הפעם יעלעק הרבי ר' ברוך הוא קפדן מה משיבים לו והוא השיב לו כנ"ל וכן הי' כל הדרך עד שנתיישב בדעתו להשיב אינכם מכירים אותי אם תדברו דיבור א' אני אשליך אתכם למקום עזא ועזאזאל וכן היה שהרב"ב שאל אותו למה אתם חולקים על הפליאנעק שלי והשיב לו כנ"ל וחרה אף

הרב"ב ורצה להחרים אותו ויצא הזקן להרבנית שהי' שולח לה הרבה כסף וסיפר לה ונכנסה לבית ובלבלה את הדבר.

צב

ספרו לפני בן הרב הצדיק רבי פנחס מקאריין ז"ל מהמחלקת מהזקן על רבנו ז"ל. שאל: מה אומר רבנו ז"ל? השיבו לו, שהוא שותק. ענה ואמר: עקשו מתרצת לי משנה באבות. כתוב שם: איזה מחלקת שלא לשם שמנים? מחלקת קרח וענתו - הלוא קשה: היה צריך לכתב 'מחלקת קרח ומשה? אלא מפני שמשה לא היה חולק כלל, ורק קרח וענתו הם שחלקו, וכך הוא בענין רבנו ז"ל שלא היה חולק, רק הם חלקו והוא שותק.

צג

אחר פטירת רבינו ז"ל בשהיתה המחלוקת על אנ"ש מהזקן אמרו אנ"ש ר' יצחק לייב מדיע הוא שותק ענה ואמר שבתוך השנה הראשונה שנפטר רבינו ז"ל לא יפטר גם הזקן כי כתוב בספרי מקובלים שבאות השנה שנפטר הצדיק היא שמחה והלילה ככל העולמות. ואחר השנה היה ר' יצחק לייב עם שאר אנ"ש בדרך על עגלה עם סוס וירדו מהעגלה והיה הר' יצחק לייב בידו מכת ד' על הפוסם וכינון איזה שם (וכדיע שכשרוצין לפעל בפבלה מעשית באופן כזה מוכרחים לעשות פעולה על בעל חי) ומת תיכף ואמר שכזה הזמן מת הזקן וכן היה. וסיפר לי א' מאנ"ש שהוא הפיר אנ"ש שהיו אז בדרך עם העגלה וספרו לו שהם בעצמם הכרחו לישא העגלה לביתם כי מת הפוסם הנ"ל.

צד

ר' שמשון ז"ל נכד רבינו ז"ל בנסיעתו לפעמים על הדרך שמע אך שמתחלשים ומדברים מרבינו ז"ל (בדרך גנאי כדרך המתנגדים) עשה א"ע כאלו לא יודע ושאל אותם: "ממי אתם מדברים?" אמרו לו "מהברסלבר" שאל אותם "מי הוא זה הברסלבר?" השיבו לו שמעתם מהברסלבר? הלא הוא מפורסם בעולם. אמר להם מסתמא אינו מיחוס גדול. השיבו לו אדרבא הוא מיחוס גדול שאין כמותו הוא נכד הבעש"ט ז"ל ונכד הר' נחמן מהרדענקא שני צדדיו מנוע דוד המלך ע"ה. אמר להם א"כ מסתמא לא הי' למדן אמרו לו אדרבא הי' למדן וגאון גדול מאד כי רואים מספריו גאונותו וכו'. מסתמא לא הי' קדוש. ח"ו הלא קדושתו ופרישתו רואים בהספרים שלו. האם עשה ספרים. בוודאי הלא הם מאירים העולם. וא"כ למה אתם מדברים עליו? מפני שהשפיע ריב עליו. איפוא זה השפאליר מסתמא בעל יחוס גדול? לא הוא אינו יחסן. אביו הי' רינדאר פשוט. מסתמא למדן גדול? לא רק מוח פשוט. מסתמא קדוש ופרוש? לא שמעו כ"כ מקדושתו וכו'. מסתמא עשה ספרים גדולים? לא עשה שום ספרים. ענה ואמר ארורים שבארורים ישמעו אוניכם מה שפיכם מדבר. זה הי' בעל יחוס שאין כמוהו מב' הצדדים למדן וגאון גדול מאד. בעל השגה גדולה. קדוש ופרוש מאד. עשה ספרים המאירים העולם. אתם מדברים עליו מפני שדיבר כוכים עליו. איש בן רינדאר מיחוס פשוט. בעל מוח

פשוט. ולא שמעו על קדושתו ופרישתו. ספרים לא עשה הייחנן כזאת? והם נשארו כאלמים ולא בילו מה להשיב.

ספורים על רבי יודיל ז"ל

צה

הר' יודיל כשנתקרב לרבינו ז"ל (ומובא בכוכבי אור כמה מעשיות מהתקרבותו) והוא כבר הי' זקן ומפורסם גדול בעולם והוא הי' תלמיד מובהק של הרה"צ ר' פינחס מקארין זצ"ל. ורבינו ז"ל הי' קורא אותו בשמו בלי ר' כמו שהי' קורא לשאר התלמידים והקפיד ע"ז ורבינו ז"ל כשראה שיש לו חלישות דעת מזה קרא לו ר' יודיל ואח"כ כשנדע לו גדולת רבינו ז"ל הי' רוצה מאד שרבינו יקרא אותו בשמו יודיל כמו שקורא לר' נתן אבל רבינו ז"ל לא רצה.

זה הר' יודיל הי' חתנו של הרה"ק ר' לייב טרעסטייור שהיה מתלמידים הגדולים של הבעש"ט ז"ל. ואכל אצלו מאכל פשוט ("קעסט") ולא ערב לו המאכל פשוט שאכל אותו בקערה אחת ולא רצה לאכול הר' יודיל וסייב הר' לייב את הקערה שלצד הר' יודיל והרגיש ר' יודיל אז בזה המאכל כל המטעמים שבעולם. וכשנסע הר' לייב לא"י הי' ענין שבא חית הים ורצתה לטבוע הספינה והי' רעש גדול על הספינה ויצא הר' לייב נגדה מעוטף בטלית ותפילין ותיכף החזירה עצמה לים. והר' לייב הנ"ל נפטר על הספינה ואמר שאלמלא הי' חתנו ר' יודיל אתו לא הי' מניח אותו ליפטר מן העולם. והר' לייב הנ"ל צוה שיקשרו אותו על הדף אצל הספינה ובמקום שיעמוד שם יקברו אותו וכשבאו לאיזמיר ועמד שם הבינו שצריכין לקברו שם. והבעל שבט מוסר כשנפטר הניח צוואה שלא להניח אצלו שום איש עד שיבא חכם אשכנזי מפולני' ויראו אצלו עמודא דנורא יקחו אותו אצלו וכן הוה והניחו אותו אצלו. וזה הר' לייב בא לרבינו ז"ל אחר הסתלקותו וביקש ממנו שיקרב את ר' יודיל וכב"ב של הר' לייב הנ"ל וכן הוה שנתקרבו כולם לרבינו ז"ל.

ספורים על רבי שמואל אייזיק

צו

הרב ר' שמואל אייזיק ז"ל, תלמיד רבנו ז"ל, היה איש עני מאד, וגדל צדקתו וקדושתו אין לשער, ועל התלבויות יש הרבה לדרב. ופעם אחת אמר רבנו ז"ל עליו: לאותו אדם הלבוש קרעים, שואלים למעלה אילו מלכים למנות בעולם (או דעם אפגנרסינים) פרעט מען אין הימל וואס'ד מלכים מען זאל ועצ"ו), (שנה מדרגת הבעל-שם טוב ז"ל, שאמר ששואלין אותו כנ"ל). ופעם אחת קבלה בעלת-ביתו לפני רבנו ז"ל, שהוא אינו מפרנס אותה כלל, והוכיח אותו רבנו ז"ל ונעשה לו סדר: קד וקד ללמוד, וקד וקד לעבודת השם, וקד וקד למושא-ומתן וכו'. ענה ואמר לו ר' שמואל אייזיק ז"ל: אבל מה באמת? (דבי, אדער דער אמת?). השיב לו: האמת היא, אך ורק לעבד את

השם יתְבַרַךְ, וְלֹא לְהַכְנִים בְּהַבְלֵי הָעוֹלָם הַזֶּה אֶפְלוּ בְּהִרְף עֵין (יְדַע אֲמַת אִיז נֹאד רִיזֵן הַשֵּׁם יִתְבַרַךְ, אִיז נִים אֲרִיז טוֹאִין וְד בְּהַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה אֶפְלוּ בְּהִרְף עֵין וְכוּ').

צז

רַבִּי שְׂמוּאֵל אֵיזִיק רָאָה פֶּעַם אֶלְהֵו הַנְּבִיא רִין, וְאָמַר לוֹ: לְהִיבֵן רִין? וְהַשִּׁיב לוֹ: לְהַלֵּב שָׁל הָעוֹלָם. וְשָׂאֵל אוֹתוֹ: מִי הוּא הַלֵּב שָׁל הָעוֹלָם? וְהַשִּׁיב לוֹ: חֲסִידֵי בְּרֶסֶלֶב, שְׁהֵם הַלֵּב שָׁל הָעוֹלָם. וְעוֹד פֶּעַם אַחַת רָאָה אוֹתוֹ רִין, וְשָׂאֵלוֹ: לְהִיבֵן רִין? וְהַשִּׁיב לוֹ: לְחֲסִידֵי בְּרֶסֶלֶב, שְׁהֵם תְּמִיד שְׂמֵחִים.

צח

פ"א ר' שמואל אייזיק כשהיה בא לברסלב לא היה יכול להתאפק והיה רין ממש ברחוב עד שהגיע לרבינו ז"ל פ"א ישב רבינו ז"ל עם אנשיו ודיברו אז מעניין מי יהיה אז הקיסר כי אז מת הקיסר והשאיר שני בנים ולא ידעו מי יהיה הקיסר ובאמצע השיחה פתאום נפתחה הדלת ר' שמואל אייזיק נכנס בריצה ונפל חלשות לרגלי רבינו ז"ל ותכף עוררו אותו בשעה שנכנס ונפל אמר רבינו ז"ל להמשך השיחה הנ"ל אצלו ג"כ שואלים בשמים מי יהיה קיסר שני אחים הנ"ל אחד מהם היה אוהב דת וקנאי מאד ויהיה סכנה ליהודים שירדוף אותם והשני היה חופשי מצד אחד היה זה טובה ליהודים מצד שני היה סכנה רוחנית ששערי בתי הספר שלהם יהיו פתוחים ליהודים (כמו שבאמת היה כך אח"כ) וגם בין צדיקי הדור היו בזה חילוקי דעות בתחילה היה קיסר האח השני והיה מחלוקת שבע שנים הנ"ל והיה אחיו קיסר וזה היה בשנת תקפ"ז ובאותו שנה לקחו בני" לחיל ובאותו שנה נפטר ר' שמואל אייזיק ובשמחה תורה בשעת הריקודין שמעו אך שהוא אומר או אני או הוא.

ספורים על המגיד מטרווצא ז"ל

צט

הרב הצדיק המגיד מטרווצא ז"ל הי' חבירו של הרה"צ ר' נחום מטשארנאביל ז"ל והי' מנהגם שפעם אחד המגיד מטרווצא נוסע על שבועות להר' נחום מטשארנאביל ז"ל ופעם הי' הר' נחום מטשערנאביל ז"ל נוסע להמגיד מטרווצא ז"ל על שבועות וכן הי' מנהגם תמיד, והסדר שלהם הי' שהיו ורקדים ביחד כל הלילה של שבועות (כי אז הוא בחי' חתונה בחי' שביום חתונתו זה חתן תורה) וכמוכא בורה"ק שצריכין לשמוח עם השכינה וכנסת ישראל כל הלילה וכו' ובסוף ימי הר' נחום ז"ל שהי' חלוש ולא הי' יכול ליסע עוד להמגיד מטרווצא הי' שולח את בנו הצדיק ר' מרדכי מטשערנאביל ז"ל להמגיד מטרווצא ורקדו אז כל הלילה כנ"ל וכן המנהג עד היום באומן שתיכף אחר אכילה בלילה באים להקלוז ורקדים ביחד כל הלילה וממש לא נפסק הריקוד אף רגע כי אלו אומרים מעט תיקון שבועות ואלו ורקדים וכן חוזר חלילה וכו'.

ק

ר' יקותיאל ממרוצא אמר לר' יצחק בער אתה רוצה שיהי' לך אור ("דיא ווילסט עס זאל דיר זיין לוכטיג") תקנה שעון ותקום בחצות לילה ויהי' אור לך ("וועט דיר זיין לוכטיג").

ספורים על רבי נחמן מטולטשין

קא

סיפרו לפני הר' נחמן מטולטשין ז"ל על אחד מגדולי אנ"ש שהוא עושה קידוש ביום שבת קודש בבקר על יין שרף. ולא יישר בעיניו ואמר שהוא אינו אוהו בזה ממה נפשך או אינו יוצא בקידוש או משכר את עצמו. אם הוא שותה כוס קמץ אינו יוצא בקידוש כראוי ואם הוא שותה כוס גדול הלא הוא משכר את עצמו כי רבינו ז"ל אמר משקה משכר, מעט ("בראנפן אביסעל").

קב

ר' נחמן מטולטשין ז"ל כשהיו אצלו באכילת ש"ק ואמרו זמירות וכשהביאו להשלחן הקערה עם האכילה, הי' אומר שיאכלו תיכף שהאכילה יתקרה והזמירות לא יתקרו. ועוד שהאכילה (בשבת) מדראורייתא והזמירות מדרבנן. ("דאס עסן וועט קאלט ווערן אין דיא זמירות וועט נישט קאלט ווערן ווי") וכן הי' רנמ"ט הנ"ל מקנה הקערה בלחם ואוכל והי' אומר שרבינו ז"ל אומר שהאכילה של שבת כולו קודש (עין בלק"מ בכמה מקומות) ע"כ טוב עוד מעט קודש וכו'.

קג

ר' נחמן מטולטשין ז"ל סיפר ששמע ממוהרנ"ת ז"ל ששמע מרבינו ז"ל שמה שמוכא בלק"מ סי' ק"ב שהמשכיל המבין שיש לו להתפלל כל ימיו שיוכה פ"א כל ימי חייו לדברי דיבור אחד של אמת כראוי לפני השי"ת ואמר רבינו ז"ל שעיקר יוצא הדיבור אמת (הוה) דווקא בתירידה אמר המעתיק: (היינו שהולך שלא כסדר ובתוך המניעות והדחקות דייקא או צועקים דיבור אמיתי ("דייקא דענצמאלט שרייט מען ארום אמת ווארט") וז"פ ופרעה הקריב שהביא לזה ויצעקו בני' אל ה' שצעקו דיבור אחת מעומק הלב.

ספורים על רבי אברהם ב"ר נחמן ז"ל

קד

ר' אברהם ז"ל אמר אפי' שרה אמנו ע"ה אם ה' אברהם אבינו ע"ה לא נותן לה פרנסה לא היתה שותקת והיתה ג"כ צועקת:

קה

ר' אברהם ז"ל אמר לענין הציונות שהם כמו הדבורים שנותנים דבש אבל צריכים לשמור מעקיצתם.

קו

ר' אברהם ז"ל אמר לענין הציונים, הם תועים אבל תועים טוב לא". (י"א בלאנדון אבער וי"א בלאנדון גיט קיין ארץ ישראל"). והסוף יהי' שיעשו תשובה.

קי

ר"א ז"ל ה' לו ויכוח עם ר' מיכל ממולטשין נכד מוהרנ"ת זצ"ל לעניין א"י ואומן. ר' מיכל אמר שצריכים ליסע לא"י אבל להיות סמוך לרבינו ז"ל ליסע בכ"פ על הציון הק' ור"א ז"ל אמר שצריכים לישוב בא"י וליסע על ר"ה לאומן. ר' מיכל אמר שבוודאי היותר אושר שלו שנכדיו יהיו בחו"ל שם ויבואו על ר"ה לאומן ור"א ז"ל אמר לו שונאי ציון ככה יהיו, אם נכדיכם ישעו לאומן לר"ה (שונאי ציון זאלן אזוי לעבן ציא אייערי איינקלך וועלן פארין אף ר"ה) וכן נתקיים שרק מעט נוסעין וכו'.

קח

ר' אברהם ז"ל אמר אמת שרבינו ז"ל אמר שהשי"ת מנהיג העולם כל פעם יותר יפה אבל זה בכלליות העולם אבל בפרטיות כל אחד צריך לפחדו שלא יקבל מכת לחי, ואמר ר' אברהם ז"ל בזה הלשון יכול להיות "עולם יותר יפה" אבל בלעדי ח"ו ("קען זיין איינע וועלט אן מיר ח"ו") ועכ"פ שלא להתרעם ח"ו רק לכופ ראש ולקבל בהכנעה הכל מה שעובר כי הגיבור רוצה רק הכנעה כראייתא במעשה של הבעל תפלה ע"ש.

קט

ר' אברהם ב"ר נחמן ז"ל היה אומר כשחל ראש השנה ביום ה' ו' היה אומר על שבת שאחריה בזה"ל {שבת נאך ר"ה שבת נאך ר"ה} פירוש כי המילה נאך יש לה שני פירושים {א} אחר {ב} עוד והיה אומר שהשבת אחרי ר"ה הוא עוד ר"ה.

ספורים על ר' אהרן

קי

שייך לח"מ סימן רכ, תו

הר' אהרן הרב מברסלב ז"ל שהיה מגדולי תלמידי רבינו ז"ל וחשוב מאד אצל רבינו ז"ל בר"ה האחרון של חיי רבינו רצה להיות ג"כ אצל רבינו על ר"ה אבל הי' לו מניעות גדולות בזה כי כל אנשי העיר הרבו תחינה ובקשה לפניו שלא יזניה אותם מעל ר"ה ונסע בעצמו קודם ר"ה לאומין והתנצל לפניו על המניעות שיש לו והשיב לו רבינו ז"ל א"כ תהי' אצלי שם על ר"ה ואח"כ פתאום ענה ואמר רבינו ז"ל מה אחאך לך ההפסד שלא תהי' אצלי על ר"ה. ואמר ר' אהרן ז"ל א"כ אשאר פה על ר"ה והשיב לו רבינו ז"ל הלא יש לך מניעות גדולות וכן הי' כ"פ ולבסוף נסע ממנו (כי כן הי' דרך רבינו ז"ל לכל ליקח הבחירה מהאיש רק שבעצמו יבין שצריך לשבר המניעות) ורבינו ז"ל אמר שאם לא הי' ר' אהרן נוסע ממנו והי' נשאר על ר"ה הי' רבינו ז"ל נשאר בחיים כי הוא הי' משלים הששים גבורים וכו' ואז חסר ג"כ א' מאנ"ש הבחורים שמו הי' משה שהיה לו מניעות ולא נסע אל ר"ה והתאונן רבינו ז"ל אח"כ שחסר אצלו משה ואהרן (מ"ין ושהלי מ"ט מ"ין אהר"י) (ודימה אותם יחד הרב מברסלב שהי' איש צדיק כזה מגדולי תלמידיו עם האיש הפשוט כי אפי' מי שהי' אצל רבינו ז"ל על כ"פ (וכן היה כשנוסעים לאומן) נעשים תיקונים כאלה והקטן שבקטנים כמו מהגדול שבגדולים).

קיא

בעת שהי' ר' אהרן הרב מברסלב ז"ל קודם ראש השנה אצל רבינו ז"ל וסיפר מהמניעות שיש לו מלהיות על ר"ה והשיב לו רבינו ז"ל שישע לביתו הנ"ל וכשחזר לביתו סיפר רבינו ממנו (הצער הגדול שיש לו לרבינו ז"ל שלא זכה להיות אצלו על ר"ה) וענה ואמר שהרגלים שלו לא יכלו לסבול (את המניעות) ובסוף ימיו של ר' אהרן ז"ל סבל על הרגלים ואיזה זמן הי' מוכרח לשכוב על מפתו וכן בנו הר' הירש לייב ז"ל לסוף ימיו איזה זמן הי' מוכרח לשכב במטה כי הרגלים שלו היו חולים, וכן הרב מטשעהרין בנו של הר' הירש לייב הנ"ל הי' מתאונן לפני נכדו הר' אברהם ז"ל שמסתמא שלא יסבול ג"כ על הרגלים כאבותיו. ובעת זקנתו שכבר הי' מושכב במטה זמן שלא יכול לזוז מהמטה ביקש ממנו שיוליך אותו עם המטה לאומן על ר"ה (אבל לא קיימו) ואמר אז כי דיבור פשוט של רבינו ז"ל הוא עמוק וכו' ושרבינו ז"ל אמר אז דבר צחות

(ווערטל) שהרגלים לא יכלו לסבול וכו' וסבל הוא ובנו ובנו על הרגלים שלא יכלו לסבול הגוף ונתיירא הר' אברהם ג"י שגם הוא לא יסבול והשיב לו הרב ממשערהין ז"ל ודור רביעי ישובו הנה (שהוא כבר הדור רביעי ולא יסבול) ה' יאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים אמן.

קיב

הרב ר' אהרן הרב מברסלב אמר עליו רבינו ז"ל שישתמש בזכות אבות בכדי להביאו רב בברסלב (כמבואר במקום אחר) כשרבינו נסע לגור באומן אחרי פסח ונסע לשם ג"כ הר"ר אהרן הנ"ל והיה אצל רבינו ז"ל לפני ר"ה הגיע לרבינו ז"ל מכתב מקהילת ברסלב כנ"ל "מילא אתם נסעתם מאתנו אבל הרב אנו צריכים אותו כאן וקרא רבינו ז"ל לר' אהרן והראה לו המכתב הוה ושאל ר' אהרן האם לנסוע וענה לו רבינו ז"ל ר"ה (כי יהיה חוב לר"ה) ואמר לו א"כ לא אסע ענה לו רבינו ז"ל הרי המכתב אמר לו ר' אהרן וא"כ אסע ענה לו רבינו ז"ל ר"ה כך היה כמה פעמים (כידוע דרכו של רבינו ז"ל היה לא שלא לצוות לשום אדם על עניין מסירות נפש) אז החליט ר' אהרן ז"ל בדעתו ליסע וכן עשה בדרך פגש את ר' נתן ור' נפתלי והם נסעו לרבינו ז"ל לר"ה ושאלו אותו מה זאת שנסוע מרבינו עכשיו לפני ר"ה וסיפר להם כל המעשה ואמרו לו בזה"ל אנחנו אפילו אם הוא היה מגרש אותנו במקל ג"כ לא נגך אעפ"כ לא הועיל ונסע ר' אהרן לדרכו ואז בער"ה דיבר רבינו ז"ל הרבה בעניין הקיבוץ הק' של ר"ה (ור' אהרן הנ"ל לא היה אצלו וגם עוד אחד בשם בער"ל אדם פשוט שהיה בא תמיד על ר"ה והיום לא בא ואמר: אהרן לא כאן, ובער"ל לא כאן (בה"ל "אהרן איז נישטא בער"ל איז נישטא") להורות שלעניין הקיבוץ הק' של ר"ה כולם שווים בן קטן לגדול) ועוד דיבר רבינו ז"ל אז הרבה מגדולת הקיבוץ שלו בר"ה ואז הבינו תלמידיו בדבריו שכוונתו גם לאחר הסתלקותו שיתקבצו וכו' (כמבואר במקום אחר) וכיוון שר' אהרן לא היה בשעת השיחות הללו לכן לא נכנס בדעתו כ"כ החיוב לבא לאומן על ר"ה אחר הסתלקות רבינו ז"ל והוא לא בא אף פעם על ר"ה הרב ר' הירש לייב שהיה הרב בברסלב אחר הסתלקות אביו ג"כ לא היה בא על ר"ה כי לא היה לו ביטול אל ר' נתן כידוע רק את בניו היה שולח לאומן על ר"ה ג"כ בכל השנה היה שולח אותם לר' נתן דייקא בגלל שיש אומרים שהוא אחז בשיטת ר' שמואל אייזיק אך הוא שלח את בניו לר' נתן דייקא להוציא מדעתם.

ספורים על אנ"ש

קיג

אנ"ש תלמידי רבינו ז"ל הי' נותנים לרבינו ז"ל פתקאות בקשה שהיו מבקשים בקשות והיו מזכירים גם בשביל פרנסה. ומיום ששמעו מרבינו תורה כ"ג צוית צדק שתאוות ממון הוא ומוצא אני מר ממות את האשה וכו' לא בקשו עוד על פרנסה. וכן אפי' עד היום כשבאים על ציון רבינו הק' מבקשים רק על רוחניות ולא על גשמיות. וכמו שהי' אצל ר' אברהם ז"ל, ששמע א' מאנ"ש על ציון הק' מזכיר שירוויח בהלאמריע כדי שיהי' לו פרנסה. וגער בו ר' אברהם

ז"ל שאין לו מה לבקש רק זאת. ובאמת כשבאים על הציון הק' שוכחים מהגשמות שלו מפני שמרגישים חסרון הרוחניות שחסר לו ומבקש העיקר על תיקון נפשו ועושה תשובה ומתחרט על מעשיו ומבקש שיזכה לעבוד ה'ית כראוי וכו'. ובכלל כל חסידי ברסלב כשהם מברכים זא"ו או כשמבקשים א' מחבירו שייבקש הש"ת עליו מבקשים בעיקר רק שיעשו רצון הש"ת ועל רוחניות וכו' וכשמזכירים לפעמים איזה גשמות הוא מפני שהזיק להם מאד ברחניות ולא יכולים לעבוד הש"ת עי"ז ע"כ מזכירים את זה כדי שירווח להם שיוכלו לעבוד הש"ת עי"ז:

קיד

פ"א שאלו לאיזה איש מאנ"ש תאמרו לנו. הטעם מה שאתם מרגישים בחסידות ברסלב בהר"ה שלכם וכו' ענה ואמר לו האם אכלת פעם ביצה ענה כן אמר לו א"כ תצייר לי הטעם שמרגישים בביצה וזה אין יכול לצייר כי אינו מתוק ולא חמוץ ולא מר וכו' רק כשתמעותם אז תבין הטעם כן אומר לך כזה איך יכולין לצייר רק כשתמעותם אז תבין.

קמו

א' מאנ"ש בברסלב אירע לו אבילות רח"ל סמוך לר"ה איזה ימים קודם ר"ה ושלח לשאול שאלה להרב דברסלב הרה"צ ר' צבי ארי' ז"ל בן הרב מברסלב ר' אהרן ז"ל תלמיד רבינו ז"ל איך לעשות עם הראש השנה שצריכין לנסוע לאומן ואבל בשבעת ימי אבילותו אסור לו לצאת מפתח ביתו. השיב לו הרב שעם שאלה כזאת ילך אצל ר' נחמן פעסחילום ז"ל (מגדולי תלמידי מוהרנ"ת ז"ל הוא ה' חסיד נלהב ועובד ה' כזה שאין לשער ומקרב בני הנעורים לעבודת ה' במסי"ג) וכשבא להר' נחמן הנ"ל עם השאלה ענה ואמר לו שהשלחן ערוך פוסק שאבל רח"ל בדבר האבד (היינו למשל שאם לא יעשה הדבר יפסיד ולא יוכל לחזור ההפסד) מותר לעשות המלאכה או לנסוע וכו' ואמר לו בהתעוררות גדול ואיפוא יש דבר האבד גדול מזה מלנסוע לאומן על ראש השנה (ובלי"א "אין וויא אז דא אנעסיד דבר האבד פין ניש צי זיין אין אומן אוף ראש השנה").

קמו

הרב מחאקוב ה' כהן ובא לאומן כל פעם ובפרט על ר"ה ובשום פעם לא נכנס לפנים על ציון הקדוש מפני שהוא כהן. ואנ"ש דברו אתו כי קברי צדיקים אינם מממאין וכו' ומנהג כל אנ"ש ליכנס אפי' הכוהנים ושאל הרב מחאקוב את ר' שמשון ז"ל נכד רבינו ז"ל שיסבור לו עפ"י סברה עפ"י שכל האם כדאי ליכנס. והשיב לו ר' שמשון ז"ל שאם ה' חולה מסוכן שאין רפואה למחלתו ורק בבית הקברות יש רופא מובהק שבוודאי בלי ספק ירפא אותו בשלימות האם ה' הולך או היה מוכרח למות. כן הוא בדבר הזה שחולי הנפש אנו בתכלית ויש לנו רופא כזה רופא הנפש שבוודאי ירפא אותנו בתכלית (כי כשבאים על הציון הקדוש התעוררות התשובה הוא אין לשער וממש האיש נעשה איש אחר ולא כן כשעומדים בחוץ ולא נכנסים אוי אין יודעים כלל ולא מרגישים כמו בפנים) וקיבל ממנו ואעפ"כ לא נכנס. ורק לאיזה זמן אח"כ נתעורר מעצמו והתחיל ליכנס וראה בעצמו שהחילוק מקודם הוא בלי שיעור:

ק"ז

הי' סנדלר פשוט אחד שנתקרב לאנ"ש והתחיל להתנהג בעבודת ה' כדרך אנ"ש באמירת תהלים ובהתבודדות ובקימת חצות וכו' והב"ב והמשפחה התחילו להתקוטט ולטעון עמו על זה עד שלקחו אותו לרב העיר שהי' מכת החסידים וכו' שיאמר לו מוסר והתחיל הרב להוכיח אותו ולומר מוסר לו. היתכן איש פשוט כמוך ("פראסמאך גראבער יונג") יעשה עבודות כאלו לקום חצות וכו' השייכים לגדול המפורסמים שבדורות הקדמונים הלא זה גאות ממך וכו' (זה הוא מעות העולם והחסידים שחושבים שעבודת ה' כמו חצות והתבודדות וכו' זה רק בשביל הצדיקים אבל שאר אנשים אפי' רבנים ומכ"ש אנשים פשוטים המצריכים להיות רחוק מעבודת ה' ובשבילם לא נבראו. ובאמת, האמת אינו כן ורבינו גילה עינינו שבאמת איש הישראלי אפי' הגרוע שבגרועים והפחות שבפחותים יש לו נשמה גדולה מאוד ויכול להיות צדיק גדול מאד ומוטל עליו לעשות כל מיני עבודות בעבודת ה' כי איך שייך לומר שזה עבודה שייך רק לצדיק ולא לאיש פשוט, כי איך נעשה הצדיק צדיק? אם לא ע"י אלו העבודות שעבר בעבודת ה' וכי נולד צדיק מבטן אמו? הלא ע"י העבודות והטרחות והיגיעות שטרח ויגע במלחמת היצר והמניעות ובעבודת ה' נעשה צדיק וכפי הטירחות בעבודת השם כן נעשה גדול וכמובא בהשיר אקדמות שמזמרי' בשבועות "לפומא בעבודתא ממללחא" לפי' העבודה כן הוא הסוכה של לוי'תן ואנ"ש אומרי' כמפשט "לפומא דעבדתא" כפי העבודה שעובדי' בפה (היינו תפלה והתבודדות וכו') כן ממללחא כן הוא העוה"ב וכו'. והכלל אפי' הגרוע מישראל אפי' פושע ישראל אם יעשה תשובה (היינו עזיבת החטא וחרטה על העבר וודוי לפני השי"ת ובקשה שימחול לו ויעשה בעבודת ה' יכול לזכות להיות נעשה אפי' צדיק גדול כפי עבודתו ונסיוניו ובאזינוונו שמענו ובעינינו ראינו הרבה אנשים שסוף כל סוף אחר שחטאו ופשעו עשרות שנים ועשו כל מה שליבן חפץ וסוף כל סוף התיישבו עצמן מה יהי' הסוף והתכלית מזה ועשו תשובה והתחילו בעבודת ה' ונעשו צדיקים גמורים אשרי להם אשרי חלקן ויש בזה הרבה לדבר). והשיב לו הסנדלר בפשימות, אתם רב ותלמיד-חכם ואתם יושבים יומם וליל על התורה והעבודה לכם טוב ואין חסר לכם הבית המקדש, אבל אני סנדלר פשוט ואני רחוק מעבודת ה' ומלא חטאים בכל יום אני צריך לקום חצות ולבכות על חורבן בית המקדש כי הבית-המקדש חסר לי כל יום ("איהר זענט איין ערליכער יוד א' ת"ח ווקיס פילט איך באם בית המקדש אבער איך אפראסמיר יונג דארץ איך אליכנג האם בית המקדש עם זאל מיר מכפר זיין מיני עוונות פילט מיר דאם בית המקדש") ובוזה נעשה פני הרב כשולי קדירה ולא ידע מה להשיב:

ק"ח

שמענו מנכדי הרב הקדוש ר' ברוך ממעונבו וצ"ל שהם היו (ועד היום כך) מקרבים מאד לאנ"ש ומתחבים מאוד את ענין רבינו ז"ל וסיפור שאבותם ספרו להם שא' מהם מנכדי הר' ברוך ז"ל הי' אצל השלחן של הר' ברוך ז"ל והיו יושבים כמה וכמה צדיקים והתחיל אחד מהם לדבר מרבינו ז"ל והשני דיבר איזה דבר צחות עליו והר' ברוך ז"ל שיחק מזה והתחיל השלישי

ודיבר בלשון גם יותר וכו' ואח"כ כשהלכו מהשלחן קרא הרב אל לנכדו הנ"ל ואמר שמעת מה שדיברו אמר כן אמר לו אתה תחשוב שהם צודקים תדע מה שהוא יש לו ברגלו אין להם כולם בראשם אבל מה שהחרשתי מפני שאני מוכרח להסתיר אותו כי אם לאו לא הי' יכול הנשמה שלו להחזיק בגופו ("אך מזי אים פאר שטעלין ווען ניט וואלט זיין נשמה ניט גקענט דער האלטיג אין זיין טרף") אבל אתם תשמרו את עצמכם מלדבר עליו כמו מאש וכו'. וכן כשהייתי במעוזבו ראיתי שם איש זקן שהי' מכיר ומשמש את צדיק אחד שהי' נתגדל בבית ר' ברוך ז"ל ור' ברוך ז"ל הי' מחבבו מאד ומכבדו יותר מהצדיקים שהיו וישיבים על שלחנו וכו' ופעם אחד אמר לו אם אתה רוצה אנביה אותך במדרגות גדולות ולא רצה כי אמר אם אין אני בעצמי ראוי לזה רק מפני שאתם מגביהין אותי אז אני יכול ליפול אח"כ נפילה גדולה וכו' וסיפר שפעם אחד הי' כמה מפורסמים אצל השלחן של הרב ז"ל ודיברו מרבינו ז"ל כנ"ל וכו' ואח"כ כשהלכו אמר לו אפשר גם אתה תרצה לעשות כמותם אתה תשחק באש ("ועסמו זיך שפילן מיט פייער") ואני שתקתי כי אני מוכרח כדי שיכול להיות בזה העולם כנ"ל.

ק"ח*

אָחַד שָׁאַל לְמוֹהַרְנ"ת אִם יִקְרָא אֶת שֵׁם בְּנוֹ נִחְמָן עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זְנוּק"ל אוֹ אִיזִיק (מִסְתַּמָּא עַל שֵׁם אֶחָד מִמְשַׁפְּחָתוֹ שֶׁשָּׁמּוּ הָיָה אִיזִיק). וְאָמַר לוֹ מוֹהַרְנ"ת זְנוּק"ל שְׁגַם אִיזִיק הוּא עַל שֵׁם רַבֵּנוּ זְנוּק"ל. שֶׁפָּעַם אֶחָת הָיָה רַבֵּנוּ זְנוּק"ל בְּבִירָאד וְהָעֲלִים אֶת עֵצְמוֹ שְׁלֵא וְתַפְרָסֵם. וְנִכְנַס בְּכִמְהָ פְתוּיִם וּבְכָל בֵּית הָיָה לוֹ אֲמִתְלָאוֹת וְסִבּוֹת אַחֲרוֹת עַד שֶׁבְּכָל בֵּית הָיָה נִיחָא לְהֵם בְּנִיסְתּוֹ וְלֹא הָיָה קֹשֶׁה לְהֵם כְּלָל. וּבְכָל בֵּית קָרָא אֶת עֵצְמוֹ שֵׁם אַחֵר. וּבְבֵית אֶחָד קָרָא אֶת שְׁמוֹ אִיזִיק וְהִשֵּׁם אִיזִיק עָלָה עַל בְּלִנְתָּה, וְאָמַר רַבֵּנוּ זְנוּק"ל בְּזֶה הַלְשׁוֹן ("אין פאר וואס האב אדך מיד גירופען אִיזִיק") וְלָמָּה קָרָאתִי לְעֵצְמִי אִיזִיק וְכו'. וְלֹא סִים. (וְהָרַ' אֲבָרְהָם ז"ל הִסְבִּיר, כִּי כָּל אִיזִיק יִקְרָא גַם בֵּן יֶצְחָק וּפְחָד יֶצְחָק וְהָרֵאשׁ הַשְּׁנָה, וְרַבֵּנוּ זְנוּק"ל אָמַר כִּי כָּל עֲנָן שְׁלוֹ הוּא רַק רֵאשׁ הַשְּׁנָה):

ק"ט

א' מאנ"ש הי' חולה ממש סמוך למיתת ח"ו והי' שם שפחה בבית מכוערת מאד מאד והקפיד מאד על שהניחה אותה לבדה בבית עמו משום יחוד ושאלו אותו הלא אתם חולים כל כך שאינכם יכולים לזוז ממקומכם והיא מכוערת עד למאד, והשיב להם, מה שהבעל דבר יכול לעשות ברנע אחד אני יכול להיות בריא והיא יכולה להיות יפת תואר רק כדי לעשות עבירה ח"ו. (וואס דער בעל דבר קען אין איין רגע קיין אדך גיזונט ווערן אין ז"א שׁיין ווערן).

קכ

מִר' אֶשְׁרָר בִּאפֶּעלֶער, מְזַקְנֵי אֲנִישֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, מְחַתְּנוֹ שֶׁל ר' אִיזִיק מְאוּמָן. בָּא אֶצְלוֹ אֶחָד וְהִקְשָׁה לוֹ קוּשִׁיּוֹת וְהִקְרוּת, וְהִשִּׁיב לוֹ: אֶחָד נִכְנַס לְבֵית וְעָמַד אֶת עֵצְמוֹ מִהַפְּדָה, הָרֵאשׁ לְמִטָּה וְהַרְגִּילִים לְמַעְלָה, וְצָעַק שֶׁכָּל הַבַּיִת וְכָל מַה שֶּׁבְּבֵית הוּא מִהַפְּדָה. וְנִכְנַס אִישׁ בְּעַל שֶׁכָּל וְאָמַר לוֹ: הֲלֹא אַתָּה מִהַפְּדָה, עַל־פִּי נִרְאָה לְךָ שֶׁהִכַּל מִהַפְּדָה; מִהַפְּדָה אֶת עֵצְמְךָ לְאֶשֶׁר, וְתִרְאֶה שֶׁכָּל הַבַּיִת

ישר. ואמר אז לזה האיש הנ"ל: מחדד הרי מהפך, לכן נדמה לך שהכל מהפך; תישר את מהך, אז תראה שהכל מיישר ומסדר ("דין מוח איז איבערגעקערט, דאמט זיך ריר או אלקו אז איבערגעקערט; גליד אויס דיין מוח, וועט אלקו זיין גליד").

קכא

מר' אפרים ברבי נפתלי, תלמיד רבנו ז"ל. בעת שנסע מאומן לארץ ישראל, על הדרך בא אליו חכם והיה מקשה לו קושיות וחקירות, והיה מבלבל מוחו ביום השבת. והשיב לו, שבעת אין לו זמן לזה, רק במוצאי שבת יבוא אליו, ויתרין לו הכל בתרוין אחד. ובמוצאי שבת בא אליו, בעת שהיה איתו הכוס לעשות הכדלה. קרא אותו אליו ואמר לו: בספרים הקדושים ובוהר הקדוש מובא, שיש גיהנם הנקרא שאול. הלוא קשה: למה נקרא שמו "שאל"? אלא, שזה הגיהנם הוא לאלו המקשים ושואלים קושיות ושאלות - ומרמים לו הפתות ומלקים אותו ואומרים לו: שאל! (תשאל!). אבל אני מאמין בהשם יתברך ואומר: "הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד..." ועשה או ההכדלה, והוא יצא בפנים בשולי קדרה.

קכב

הרב הגאון רבי גרשון מראדוין, בעל התכלת, היה באופן על ציון רבנו הקדוש, והיה אומר, שמתרין לו מדוע אין נוסעין ואין מתקרבין הצדיקים לרבנו ז"ל - כי ענין רבנו ז"ל, כמו שכתוב אצל קברו של משה: עליונים נדמה למטה ותחתונים למעלה, שרבנו ז"ל מראה להגדולים שאי"ה מקום כבודו, שהם עדין למטה ועדין לא השיגו כלום, ומשפילים, ועל-כן לא נוסעים ומתקרבים, כי מי רוצה שישפילו אותו; ולקטנים מראה, שמיא כל הארץ כבודו, שעדין יש להם תקנה, ומגביה אותם, ועל-כן נוסעים ומתקרבים.

קכג

מהצדיק רבי יצחק לייב הגדול, תלמיד רבנו ז"ל, שהיה מקדם בעלי-מופת גדול, שהיה משתמש בקבלה מעשית והיה מפרסם גדול בעולם, ושמע הרב הצדיק רבי נחום מפושארנאביל, ונסע בדרך דרך הרב ר' יצחק לייב הנ"ל, והפילו לירידה גדולה. ותקף נסע רבנו ז"ל להדרך הזה, ועבר על יד ר' יצחק לייב הנ"ל. ואמר רבנו ז"ל לעצמו: האם זו חכמה להפיל אדם לירידה? להעלות אדם מידידה, זוהי חכמה! ("א קוין ענעם אראם צו ווארפען? א קוין ענעם אויף צו הייבען!"). והשתטח הר"ר יצחק לייב הנ"ל לפני רבנו ז"ל שיקרבו, וקרבו רבנו ז"ל בתנאי שלא יעשה עוד מופתים, ויפיל השנה הזאת יפע אתו למקומות שהיה נוסע ומראה מופתים, ויאמר שהוא אינו רבי, וכן עשה, ותמיד תראה רק על רבנו שהוא רבי. ופעם אחת היה רבנו ז"ל בדרך, והגיע עת המנוחה ולא היה מים, והיה מצטער מזה. ענה הר"ר יצחק לייב לרבנו ז"ל, שיתן לו רשות ויעשה עגול עם המפה שלו ויהיה מענינים, ונתן לו רשות ויעשה מעין, ומבל עצמו רבנו ז"ל, ורצה הוא גם-כן למבל. אמר לו רבנו ז"ל: אתה לא ("די גישט"). (ומספרים מעשה כזה על הבעל-שם-טוב, שעדין סמוך למעון'בו' יש בגן של הבעל-שם-טוב.)

קכד

וְהָרָר גִּרְשׁוֹן הָיָה אוֹמֵר בְּפִימֹוֹן שֶׁל 'אֹמֵר בְּשִׁבְחֵיךְ': "רְשִׁימִין וּסְתִימִין, בְּגוּ כָּל עֲלָמִין" - הַסִּידוֹת בְּרִסְלָב. "רְשִׁימִין" - מִסְמַנְת וּמְצַיֶנֶת ("אִיז גְּעִיזְקֵעֵנִט") "וּסְתִימִין" - כְּבוּשָׁה וְנִעְלָמֶת ("אִין פֶּאָרְהִיזְלֵעִין"), "בְּגוּ כָּל עֲלָמִין" - מִכָּל הָעוֹלָמוֹת ("פִּין אֵלֶע וְעֵלְטֵעִין"), "בְּרַם עֲתִיק יוֹמִין" - רַק אֶצֶל הַיֵּשֶׁם יתְבַרַךְ בְּעֵצְמוֹ ("נָאָר בִּי הַשֵּׁם יתְבַרַךְ אֵלֵינוּ"), "הֵלֵא בְּטִיש בְּטִישִׁין" - הֵיא מְבָה וּמְבָה לְלֵא הָרַף ("עֵם קְלֶאפֶט און קְלֶאפֶט").

קכה

ר' שמואל ממעפליק אמר עליו רבינו הקדוש שהוא נכנס ויצא בשלום ועמד שם ר' נתן והיה משתומם על זה אמר לו רבינו הקדוש כוונתי לפי ערכו.

קכו

אנשי שלומנו מטיראוויצע היה בניהם חבורה גדולה של עובדי ה' פעם אחת בפורים שתו הרבה ורקדו ונפל אחד מהם על הארץ מתוך שכרות ונדרם תכף נכנסו חבריו לחדר אחר להמשיך בשמחתם כדי שלא להפריע לחברם הנ"ל אחר זמן קצר הקיץ הנ"ל וראה איך שחבריו עזבו אותו והלכו לחדר אחר ונכנס אליהם ואמר להם ככה עשיתם גם בעולם הבא תעשו לי כן? אתם תלכו למעלה ואותי תשאירו ועשו ביניהם הסכמה אז כל החבורה שגם בעולם הבא היויקו עצמם ביחד אף אחד לא יעלה למעלה רק עם כל החבורה יחד.

קכז

מעשה באחד מאנ"ש שהיה לו בן חולה ברגליו ולקח אותו על כתפיו לאומן על ר"ה בערב ר"ה אחר הצות כשכל אנ"ש חוזרים כבר מהציון הקדוש לקח את בנו והביאו אל הציון הקדוש ואסף את כל העפר והאבק שנתיה שם מרוב עם ואסף אותם למקום אחד והעמיד את בנו על האבק הנ"ל ונתרפא ברגליו ובדרך חזירתם מהציון הקדוש לבית המדרש כבר הלך ברגליו ונעשה שם רעש גדול מהננס הזה ושאלו לו אנ"ש מאומן מאיפה לקחת זאת? (כי הוא היה אדם פשוט) ואמר (כמו שמחמיה עליהם על שאינם יודעים דבר פשוט כזה) הלא רבינו ז"ל אמר שיש אבק שהוא רפואה לרגלים (עיין הסיפורי מעשיות מעשה ג' מהחיגר) ואיפה לוקחים עוד אבק כזה שנהיה מאנשים כשרים שמשתמחים וכו'.

קכח

פ"א בא איש אחד לרבינו ז"ל וביקש ממנו על פרנסה והאישי הנ"ל לא היה מקורב לרבינו ז"ל סיפר לו רבינו ז"ל משל שהיה יומא דשוקא (יריד) ונכנס סוחר אחד וקנה הרבה סחורה בחנות והמעין הכל על העגלה כשרצה לנסוע ראה שמוכרח למשוך הגלגלים עם שמן ונכנס

לחנות ושאל לו אם יש לו קצת שמן ואמר לו בעל החנות הנה יש כאן קח כמה שאתה צריך. חברו ראה שהוא מושח את העגלה ושאל לו מהיכן לקחת השמן וסיפר לו שלקח כאן בחנות הזאת ונכנסם חברו לאותו החנות וביקש שיתנו לו ג"כ שמן אמר לו בעל החנות הסוחר הנ"ל קנה אצלי סחורה באלפים והיה חסר לו קצת שמן נתתי לו אבל אתה שאתה רוצה רק שמן אני לא סוחר משמן. כך גם אצלי האנשים שלי העוסקים בעבודת ה' תמיד ויש להם מניעה מצד פרנסה אוי אני נותן להם פרנסה אבל אתה רוצה רק פרנסה איני עוסק בזה.

קכט

אברמייל פייע'ס (אחד הנגידים של רבינו ז"ל) שהיה כברסלב היה נוסע ליומא דשוקא לטולטשין מקום מושבו של הרב ר' ברוך דודו של רבינו ז"ל והיה נוהג שתבקב בבוקר היה נכנס לרבנית והיה נותן לה מנת יד ואח"כ אחר גמר עסקיו היה נכנס אל הרב ר' ברוך ז"ל אח"כ כשרבינו ז"ל נכנס לברסלב והוא היה עוד נוהג כנ"ל כשנכנס אל הרבנית בבוקר היתה שואלת אותו מה שלום בן אחותנו פ"א שיבא אברמייל הנ"ל את רבינו ז"ל באופן יוצא מן הכלל שאומר תורה באריכות גדול והדרך ארץ בשולחנו הוא להפליא ושיבא אותו מאד והיה לה חלישות הדעת מזה אח"כ כשנכנס אל הרב ברוך כנ"ל אמר לו עשית להרבנית חלישות הדעת ע"כ יהיה לך שנה קדחת ובא לרבינו ז"ל וסיפר לו הכל והיה לרבינו ז"ל קפידא על שדיבר כך בבית הרב ר' ברוך הנ"ל אעפ"כ אמר לו רבינו ז"ל שהקללה הזאת היא מובה בעדו כי היה צריך להסתלק באותה שנה.

קל

ר' פינחס מקבליטש אמר פעם פירוש לתלמידיו הפשט על הפסוק ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים. המלך זה הקב"ה ואסתר זו תפילה ואסתר היה שנסתרה מעיני כולם ואהב המלך הקב"ה את אסתר תפלה שהוא בחי' אסתר בהצנע יותר מכל הנשים יותר מכל התפלות כשישמעו זאת תלמידיו של ר' פינחס הנ"ל רצו כולם לשדה כל הלילה.

קלא

ר' שמעון תלמיד רבינו ז"ל היה כידוע מתבודד גדול והיה הולך ביער כדרכו תמיד והיה לוקח איזה סכין קטן פעם כשהלך ליער עמד לפניו רוב כדרך הרובים כשעומדים מול אדם לפני שהורגים אותו ור' שמעון היה אז באמצע התבודדות ולא ירד ממנו אז הישוב הדעת (כי התבודדות זה סגולה לישוב הדעת) ופשט את הפעליץ (בגד חורף) וסובב על ידו וידו נהיית עבה וחשב בכך הרוב לא יכול להזיקו בפרט שיש לו סכין וכך הווה הדוב קפץ עליו והכניס ר' שמעון מיד את ידו לתוך פיו ועם הסכין שבידו חתך לו את הפה וחלק מפניו של הדוב עד שנפל ומת. בהגיעו לא"י והמשיך דרכו מאז ומתמיד להתבודד התנפלו כנופיית ערבים והצליח להתגבר עליהם אך מהמכות נחלה ומת.

קלב

פ"א ישב בבית הכנסת עם אנשיו ואמר להם כתוב בפסוק "ישראל אשר בך אתפאר" איפה ההתפארות שלכם כי צריך לעשות כאלו עובדות שהשי"ת יתפאר בנו.

קלג

א' מאנ"ש נסע לאומן על ראש השנה ופגע באיזה איש ואמר לו האישה האיד נוסעים לפני יום טוב מהבית וכו' וכו' במענות כאלה והשיב לו האישה שמאנ"ש שיש עליו דעקריט (דין קשה מסכנת נפשות) עליו ועל כל בני ביתו ומשפחתו ממש יש להם משפט מות ובאומין יש עורך דין גדול כזה שאפי' המשפט איך שהוא כל המאה אחוז פועל לטוב וכו'. על כן בוודאי אני מוכרח בלי שום טענה ומענה בלי שום ספק לבלי להביט על שום דבר על הבית ועל יו"ט רק להציל נפשי ונפש משפחתי ונענע לו האישה אחר ראשו שהצדק אתו (והאישה מאנ"ש) כיון בזה שהנה הולך יום הדין כזה וכפי שמרגישים בעצמו בוודאי ח"ו יצאו חייבים בדין כי אפי' המלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו ומכ"ש שאין צדיק בארץ אשר לא יחטא וזה משפט כזה שנוגע לו ולכל משפחתו ולכל התלויים בו לעולמו עד ולנצח נצחים ויש לו עצה ותרופה כזה לנסוע על ר"ה ולהסמך עצמו על כח הצדיקים שבוודאי יצא לו טובה בתכלית ובלי ספק יוכה בזה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו יזכנו השי"ת לזה בקרוב אכ"ר).

קלד

בעניין הרב ז"ל רבינו ז"ל אמר עליו ראש מסבי וכשרבינו ז"ל נסע לא"י וכבר עלה על הספינה באדעם וראה אותו (הנ"ל) מרחוק ואמר לרבינו ז"ל שלום בתנועת הדין (עם הדין מרחוק) ואמר לו רבינו ז"ל בתנועות ראש ואמר אני יודע, אני יודע שאתה שקרן! ("אך וויס אך וויס די ביסט אליגנער").

קלה

רבינו ז"ל החשיב מאד את ר' שלום מפרוביטש (בנו של ר' אברהם המלאך בן המגיד הגדול ממעורייטש) והרבה פעמים דיבר ממנו ואמר עליו גדולות כידוע אבל רבינו ז"ל לא ראה אותו אף פעם כידוע פעם אחת נסע רבינו ז"ל בדרך שר' שלום נסע ג"כ באותו דרך ואמר א' מאנ"ש לפי תומו בשמחה לרבינו ז"ל עוד מעט תוכלו לפגוש עם ר' שלום הוא נוסע מולנו וציווה שיובילו את העגלה לצד אחר.

קלו

ר' גרשון מוולעדניק ז"ל אמר פ"א שאצל רבינו הק' בספריו הק' תמיד אינו מביא שום דבר ולא יתן עצה ע"ז ומדוע בסוף ס' המדות מביא בזה"ל אין המחשבה הולכת אלא

אחר העובד (פי' שהעיקר המחשבות מתגברים בזה שעובד הי"ת) ולא מביא שום עצה לזה. והתירוץ הוא שאחר זה כתוב באותיות גדולות "חזק" (כדרך שבסוף ס' כותבין חזק) וזהו העצה לזה שצריכין להתחזק וזה בעצמו שיודעין זאת שדווקא מי שעובד ה' עליו מתגברין המחשבות זה בעצמו התחזקות גדול שלא יפול מזה ויתחזק נגדם.

קלז

רבי אבא ז"ל תלמיד מוהרנ"ת אמר שבכל מקום ששני חסידי ברסלב הולכים ביחד ומדברים זה עם זה צריך לילך אחריהם סופר ולכתוב כל דיבור היוצא מפייהם כמו המנהג אצל המלכים ואנשים גדולים שהולך אחריהם סופר לכתוב כל היוצא מפייהם (כי הלא אין מדברים דברי הבל אלא חכמות כן כשאנ"ש הולכים ביחד אינם מדברים שמונים אלא חכמות אמיתיות מענין התכלית).

הוספות מספרי "כוכבי אור" ו"אבני ברזל"

ספורים על הבעל שם טוב זיע"א

קלח

ספר שהבעל שם טוב זצ"ל התפלל פעם אחת עם החבראי שלו, והתפללו בהתלהבות גדול מאוד בדרךכם, אחר כך בשגמרו תפלתם ראו שהבעל שם טוב זצ"ל הוא בפנים זועפות, אחר כך ענה ואמר להם בעת שהייתם מתפללים הכנים הבעל דבר בכל אחד מכם מהשבות של גאות ורמות רוחא שאתם מתפללים בהתלהבות ובדבקות פנה, ועל ידי זה נתעורר למעלה קטרוג גדול עליכם, והיה לי יגיעה גדולה עד שהמתקתי זאת. וספר זאת למען דעת כמה וכמה צריכים להתרבות בתפלה על זה לזכות להנצל מגאות שהיא תועבת ה', כי יכול להיות שאפלו בשכבר נקיים מכל התאות והמדות רעות, אף על פי כן נשאר בלב גאון כמונה חס ושלום. וכמבאר בהתורה הנעור בלידה ה"ל (שאפלו מי שכבר קים והרבה בהתבודדות בצעקה ותפלה בלידה ובדרך יחידי עד שיצא מכל התאות והמדות רעות, אף על פי כן עדין נשאר בלבו איזה צד גאות שהוא חושב עצמו לאיזה דבר, והמדה של גאות גרוע מהכל. כמבאר בדרך החמיני ז"ל שהיא בעובר עבודה זרה וכאלו בא על כל העריות כלם עין שם), ועל כן צריכין בשביל זה לברר להתגבר מאד בתפלות וצעקות להשם ותברך ששגרו לבטל גם את זאת, כמבאר שם ולזכות לענוה אמתיית:

ספורים על רבינו זיע"א

קלט

שייך לח"מ סימן קסט

והנה אדמו"ר ז"ל בגדל ועצם מתיקות דבריו הנעימים לחזק ולעורר ולהחיות ולהשיב כל הנפשות הנפולות, אם היה גם מתר במופתים היתה מתבטלת הבחירה לגמרי. ובאמת מחמת זה היה אסור במופתים, וגם בשעשה איזה דבר מופת בקש אחר כך מהשם ותברך שישתבח הדבר (כמבאר בשיחות הר"ג אות קפ"ו), ולולא דמסתפינא הייתי אומר שנה בעצמו שנתן השם ותברך בלב מוהר"ג ז"ל לברי לבאר ספורי מופתיו הקדושים (וולת במקומות מעטים שושמט קצת מתחת קלמוסו, כמו הודעת העתידות מהרחבת זמן הנקרות עד שמי שנים; בשיחות הר"ג אות קפ"ה מהתגברות החלישות רחמנא לצלן בשנת תקס"ז; שם באות ה"ל: ממימת הלידה שרה אסתר; שם בהשיחות ההשמות אות ה': ומה שאמר על עצמו שאם ישרף הספר, והיה לו ארבא לחיות עוד איזה זמן; בתי מוהר"ג בספור נסיעתו ללעמפרגן אות ג' עין שם; גם הודעת העתידות ושדוד המבוע בענין רפואת הדי; בשיחות הר"ג אות קפ"ו: ובענין רפואת החולה על

ההוספות

ידי אמירת שיר השירים סמוך לאור הבקר; שם באות רמ"ב: ובענין פקידת העקרה שם אות רנ"ב: ובענין רפואת החולנית שהיתה סמוך למיתה וכמעט שיצא נפשה; בתי מוהר"ן בהשיות השניים להתורות אות נ"ב עז שם), מחמת פי לא באלה תהלתו (במובא שם בהשיות עז שם), זה בעצמו הוא מחמת שפעלו דברי תפלתו הנ"ל של אדמו"ר ז"ל שיתן השם יתברך בן בלבו כנ"ל כדי שישתכחו מהלב כנ"ל, וכאשר באמת כבר גשתכחו מחמת זה רבם ככלם. אבל על כל זה חסתי על שארית פלמחם שלא גשתכחו עדן, ושמתי אל לבבי להעלות על הכתב על כל פנים קצת ראשי פרקים מזה למען יהיה לזכרון לאנשי שלומנו היודעים מזה:

קמ

עיין הוספה טז

ר' צבי גיסו של אדמו"ר זצ"ל ישב במשערתיו ועסק במשא ומתן כל ימיו, ופעם אחת התנבח עם איזה איש, אם אדמו"ר זצ"ל יודע כל המחשבות של העומדים לפניו, וזה האיש הוכיח לו שאדמו"ר זצ"ל יודע גם זאת. והנה באותו זמן היה לגיסו ר' צבי הנ"ל דתקות גדול בפרנסתו, והיה צר לו מאד מאד מחמת זה עד שנסכסם אצלו להזכיר את אדמו"ר זצ"ל שיתפלל בעדו. אחר כך בסמוך בא אדמו"ר זצ"ל למשערתיו פאשר היה אז דרכו בקדש לנסע לשם שני פעמים בשנה (במובא בתי מוהר"ן בספור מקום ישיבתו וניסעותיו אות כ"ד). ומיד בבואו לשם נכנסו אליו אנשי שלומנו לקבל פניו הקדושים, וגם גיסו ר' צבי הנ"ל היה בתוך הבאים. ואדמו"ר זצ"ל דבר עמהם דבריו הערכים והנעימים למשך את לבם לעבודתו ויתברך שמו, ודבר עמהם שיחה נפלאה עד שנתעורר מאד לב כל השומעים מזה וגיסו הנ"ל המתין והכה עד שגפסקה השיחה, והלכו מאתו, ונשארו הוא לבדו, ורצה לילך אל הדלת לסגרה בפנים, וללחש לאדמו"ר זצ"ל בענין הפרנסה כנ"ל:

והנה דרכו של ר' צבי הנ"ל היה ליטב תמיד רעיונותיו על כל תנועה ותנועה שהצדק לעשות ועל בן גם עכשו מיד בשכחו פעמי רגליו ללכת אל הדלת כנ"ל, נתבטש מאד בעיני עצמו, כי נתחשב בדעתו איזה פנים יהיה לי בפני אדמו"ר להזכיר אותו על פרנסה. אחרי שזה סמוך בנה השעה דבר עמנו שיחה נפלאה מגדל השמות והשגעות של כל הכלי ועסקי עולם הנה. ודמה בדעתו שבודאי יוכיח אותו אדמו"ר על זה, ויאמר לו היתכן לאטם אנו כל כך ולבו מיראת ה', עד שגם אחר שיחה כזו אין לך מה ללחש ולהזכיר אותי רק על עסקי פרנסה. ומחמת המחשבה הזאת נשארו עומד על מקומו ולא הלך עוד אל הדלת לסגרה כנ"ל. ונתחיל לחשב שנית בדעיונותיו אולי באמת אדמו"ר יודע גם את מחשבותי פאשר הוכיח לי האיש הנ"ל, אם בן הוא יודע ברור שאחר כל שיחתו נאטם לבבי עדן עד שאין לי מה להזכירו רק בענין פרנסה, ומה שהפסקתי מזה הוא מחמת שאני מתבטש מאתו לכל יוכיח אותי, ואני עושה עצמי כגרא וחרד וגוב דעתו חס ושלום, אם בן הדבר מגנה ביותר. ומיד בחשבתי את כל הדברים האלה, ענה אדמו"ר זצ"ל ואמר לו בזה הלשון: (ידד האב אד שוין פארואנט. דוין ברודער משה וועט זיין א ציכטיגער ארימאן, דוין תיים אויף איהם איז ארמקטת ער וועט ניט האבען זיין מעהל אויף שבת") לך כבר דאגתי, אחיד משה יהיה עני מרוד, תיים שלך - עליו רחמנות גדולה לא יהיה לו קמות על שבת. וכן נתקנים בשלשתם כל

ימי תייהם מבזן ממש דברכי רבנו ז"ל (ולשמעתי זאת מפי בנו רבי יעקב ששמע זאת פמה פעמים מפי אביו בעצמו):

קמא

ר' אברהם מברדיטשוב היה חתן עשיר גדול, וגם הוא בעצמו היה לו מעות הרבה. ואדמו"ר זצ"ל (כפי שידע ברוח קדשו את שרש גפשו רוחו ונגשמתו ואת אשר עבר עליו, ואת שאר התעלומות שיש בענין זה ועוד גם בגשמיית היה סבה לזה) צוה עליו לבלתי לעשות שום עסק רק לעסק יומם ולילה בתורה ותפלה. והוא שאל אותו השאלה הירוע "מה נאכל" והשיב לו אדמו"ר זצ"ל (ועטמו זין אמקבל) שתהיה מקבל ונתמלא מאד ר' אברהם הנ"ל ברגז גדול עבור זה ולא נסע עוד לאדמו"ר זצ"ל עד שעברו שתי שנים. ובתוך כך מסתמא פעלו דבריו ז"ל שידר ר' אברהם הנ"ל מנכסיו ואבד את כל מעותיו עד פרוטה אחרונה, עד שמלא את גפשו לשוב ולנסע שנית לאדמו"ר זצ"ל ואז מפח לו על כתפיו (ינו אברהמיל ועד האט אויסגעפיהרט, ועטמו מיד תאט אדטער פאלטן ועטמו זין אשיינער מקבל, און אז ניט ועטמו זין אפערזשאוויקטער מקבל) נו אברהמיל! מי נצח, אם לפחות עתה תצית לי תהיה "מקבל" יפה ואם לא, תהיה מקבל חלוד. וכן הוה כי ר' אברהם הנ"ל אמין את רוחו והקשה את ערפו ולא רצה שנית לצית את אדמו"ר זצ"ל. (פי היה איש חיל ומשכיל ומבין בכל עסקי משא ומתן, גם היה ידיו רב לו בכחב ולשון עד שהיה קשה עליו מאד להמות שכמו לסבל בפשיטות על תורה, ולהיות מקבל באשר צוה עליו אדמו"ר זצ"ל), עד שהתקיים בו מבזן ממש ככל הנ"ל והוא הורה אחר כך ולא בוש: והוא בעצמו ספר זאת פמה פעמים, ואנכי שמעתי כל זה קצת מאבי הרני בפרת משפכו, וקצת מפי ידינו הרב אהרן, ששמעו כל זה מפיו בעצמו:

קמב

אמר המעתיק שמעתי מאנשי שלומנו המעשה שרבנו זצ"ל היה פעם אחת בתענית אסתר בקאמיניץ ונגנס להשוטט ובזדק ויבקש ממנו שרוצה ללון אצלו. והוא מרב מרדתו בשחיטת העופות והכנה לפורים דחה אותו ואמר אין מקום אצלי, והלך רבנו ז"ל מאתו. ובלילה קדם קריאת המגלה והבעל קורא היה השוחט ובזדק הנ"ל הביט על האנשים שבאו לשמע המגלה שיקח מהם מעות מגלה, ראה את רבנו ז"ל עומד ומביט באיזה מגלה, והוטב בעיניו מהות רבנו ז"ל והתהרט מאד על שלא מלא בקשתו להתאכסן אצלו. והסכים תכף בלבו שאחר קריאת המגלה יקח אותו לביתו. אבל תכף אחר קריאת המגלה יצא רבנו ז"ל ולא ראה אותו עוד. והיה להשוטט ובזדק יסורים גדולים, ולא היה יכול לילך לביתו מחמת גדל הצער. ולקח שני בני הנעורים והלך לחפש אותו וחפשו אצל כל בעלי מלון והכנסת אורחים ולא מצאו אותו ורבנו ז"ל הלך לאיזה איש קמץן ואמר לו שיתאכסן אצלו ובשכיל זה הוא מבטחו עשירות, ונגנס מאד בלבו וקבל עליו תכף (אף שלא היה דרכו בכך) כי אור רבנו ז"ל התנציץ במוח פאלו וראה העשירות בעיניו ממש וכו'. ושלה את בתו בכל פעם להביא מרקחת ומשקה לכבוד האורח. והשוטט ובזדק הנ"ל ראה את הבתולה הנ"ל הולכת בכמה פעמים בנ"ל ושאל אותה מה זאת

אֲצֻלְכֶם וְכו' וְסִפְרָה לו'. וְהִלֵּךְ תַּכְף עִם הַבְּנֵי הַנְּעוּרִים לְשֵׁם וַיִּנְקְסוּ, וְהֵם עָמְדוּ בַחוּץ וְאָמַר רַבְּנֵי זַ"ל שִׁינְקְסוּ גַם הֵם וַיִּנְקְסוּ. וְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ רַבְּנֵי זַ"ל וְאָמַר לו': "הֵיטֵבָן אֵיךְ לֹאֲקָחִים אִישׁ זָקֵן וְיִמְרִימִים אֶת זַקְנֵי וְשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּסִמְכֵין פְּגוּם"? וְאָמַר "מִדּוּעַ בְּסִמְכֵין פְּגוּם", וְאָמַר רַבְּנֵי זַ"ל שֶׁהוּא יִשְׂאָר פֹּה, וְיִשְׁלַחוּ אֶת הַבְּנֵי הַנְּעוּרִים לְהִבְיֵא אֶת הַסִּמְכֵין וְכֵן הוּא, שֶׁהַסִּמְכֵין הֵיךְ פְּגוּם. וְנִתְעַלֶּף וְהַעֲוִירוּהוּ וְאָמַר לו' רַבְּנֵי זַ"ל שִׁישְׁעוּ אֲצֻלוֹ עַל רֹאשׁ הַשְּׂנֵה. וְעָבַר זְמַן רַב וְלֹא נִסְעָה עַד שֶׁנִּחְלַף וְקָבַל עַל עֲצוּמוֹ שֶׁבִּשְׂבִיבָרֵיא יִסֵּעַ, וְכֵן גַּם אַחֵר כִּד לֹא קָם עַד שֶׁאֲשַׁתּוֹ הַכְּרִיתָהּ וַיִּנְסְעָה עִמּוֹ, וְרַבְּנֵי זַ"ל צִוּהָ עָלָיו שִׁיתְהָה לו' וְדוּי דְבָרִים וְכו' וְכַמְדָּמָה שֶׁהִכְרַח לְהַתְפַּטֵּר מִתְּחִלָּה מִתְּחִלָּה:

קמג

פַּעַם אַחַת נִסְעָה רַבְּנֵי זַ"ל בְּדֶרֶךְ עִם רַבִּי חִיָּקוּל זַ"ל, וְרַבְּנֵי זַ"ל הָיָה אֵז בְּרַבְּקוֹת וּבְלֶאָה. וְנִדְמָה לְרַבִּי חִיָּקוּל שֶׁרַבְּנֵי זַ"ל מְתַמְנְמְנִים. וּבְדֶרֶךְ שָׂמָן הִצִּד יָשַׁב אֵז אֶחָד שֶׁהָיָה מִקְרֵב מְעַט לְרַבְּנֵי זַ"ל, וְגַם הָיָה לו' צִד קְרֵבָה עִם רַבִּי חִיָּקוּל. וְרַבְּנֵי זַ"ל חִיָּקוּל לְהַבְעֵל עֲגֻלָּה לְנִטּוֹת אֶל קְרוֹבוֹ שֶׁדֶּרֶךְ שֵׁם בְּדֶרֶךְ צְדָדָה. וּבְשִׁבְעָא שֵׁם צִוּהָ רַבִּי חִיָּקוּל לְהַבְעֵל עֲגֻלָּה לְעַמּוּד וְעַמּוּד שֵׁם. וְדֶרֶךְ רַבְּנֵי זַ"ל הָיָה לְבָלִי לְהַתְעַקֵּשׁ עַל שׁוּם דְּבָר, וְעָשָׂה עֲצוּמוֹ כְּאֵלוֹ לֹא יָדַע וַיִּרַד מִתְּעַגְלָה וַיִּנְכַּס לְבֵית הָאִישׁ הַהוּא. וּבִשְׂרָאָה הָאִישׁ הַבְעֵל הַבֵּית אֶת רַבְּנֵי זַ"ל נִתְפַּעַל מְאֹד וְנָתַן לו' שְׁלוֹם בְּשִׂמְחָה, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ רַבִּי חִיָּקוּל הֵאֵם יֵשׁ לָךְ מְעַט זֵן יִשָּׁן אוֹ מִינֵי מַתִּיקָה לְכַבֵּד, וְהָשִׁיב אֵין בְּלוּם וּבֵיתוֹ רִיקָם. אָמַר לו' לָךְ אֶל הַקְּרַעַמְטִישְׁמַע הַסְּמוּכָה וְתִבְיֵא דְבַר מָה לְכַבֵּד, וְהָשִׁיב שֶׁאֵין לו' בְּמָה לְקַנּוֹת אָמַר לו' קַח אִיזָה חֲפִץ לְמַשְׁכוֹן וְלִקַּח אֶת מְנוֹרוֹת שְׂבֵת שֶׁל אֲשַׁתּוֹ וְתִבְיֵא מְעַט מִשְׁקָה וּמְעַמְמִים. וּבְשִׁמְלֵא אֶת הַכּוֹס לְכַבֵּד רַבְּנֵי זַ"ל בְּתוֹךְ כִּד עָבְרוּ הַיְלָדִים עֲרָמִים וַיְחַפְּסִים לְבָשִׁים קְרוּעַ וּבְלוּא. רַבְּנֵי זַ"ל חִיָּקוּל לְרַבְּנֵי זַ"ל אֶת כָּל זֶה וְאָמַר לו' שִׁישְׁפִיעַ לו' אִיזָה שְׁפַע, עֲנֵה וְאָמַר רַבְּנֵי זַ"ל אֲנִי אֵין לִי שְׁפַע בְּשִׁבְלִי, רַק אִם תִּרְצֶה אֲתָה תִּתֵּן לו' שְׁפַע, עֲנֵה וְאָמַר רַבִּי! מִתִּירָא אֲנִי מִכֶּם אוֹלֵי תִרְגְּוֹ עָלַי בְּשִׁבְלִי זֶה, וְתִאמְרוּ חֵם וְשְׁלוֹם שְׁחִיָּקוּל יְמוּת, וַיְמוּת חֵם וְשְׁלוֹם. וַעֲנַן רַבְּנֵי זַ"ל וַיִּאמְרוּ לו' אֵל תִּירָא! וְשָׂאֵל אוֹתוֹ כִּבְהָ שְׁלֵשׁ פְּעָמִים וּבְכָל פַּעַם הָשִׁיב אוֹתוֹ רַבְּנֵי זַ"ל אֵל תִּירָא אֲנִי נוֹתֵן לָךְ רְשׁוּת, וְהָיָה שֵׁם בְּבֵית כָּלִי עִם מֵים וְשִׁפְךָ רַבִּי חִיָּקוּל אֶת הַכָּלִי הַזֶּה לְבְּמִצְעַת הַבֵּית, וְלִקַּח הַקְּאֲמִישְׁעֵרִי [מְעוּרָד] וְהַחֲלִיק אֶת הַמֵּים וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: שְׁפַע לְמוֹרַח, שְׁפַע לְמַעְרֵב, שְׁפַע לְדְרוֹם, שְׁפַע לְצִפּוֹן. וְהַגְבִּיהָ רַבְּנֵי זַ"ל אֶת הַקְּאֲפִטִין שְׁלוֹ וְאָמַר אֵלָיו חִיָּקוּל לִי לֹא תִתֵּן שְׁפַע. וְאַחֵר כִּד קָבְלוּ רְשׁוּת מִהַבְעֵל הַבֵּית וַיִּנְסְעוּ מִזֵּם. וּבְשִׁנְסְעוּ מִזֵּם כְּאִז מִחֲנֵה עֲרָלִים הַמּוּבָלִים לְעִיר מִפּוֹת פִּשְׁתָּן שְׁעַר רַחֲלִים וְעוֹרוֹת וְכַדוּמָה לְמִבְרָ. וְשָׂאֵלוֹ אֶת בַּעַל הַבֵּית אִם יֵשׁ לו' לְמִבְרָ זֵן יִשָּׁן, שֶׁכֵּךְ, דָּג מְלוּיָה, עֲגוֹת וְכַדוּמָה, וַעֲנַן לָהֶם שֶׁאֵין לו' כְּלוּם. וַיִּשְׂאֲלוּ אוֹתוֹ מִדּוּעַ? וְהָשִׁיב לָהֶם מִחֲמַת שֶׁאֵין לו' כְּסָף, וַיִּאמְרוּ לו' שֶׁלֹּו לו' אִיזָה סְכוּם לְפַעַת הַעִירָה לְקַנּוֹת כָּל הַנְּצֻרָה, וּבְשִׁישְׁעוּ בַחֲזָרָה יִקְנוּ מִמֶּנּוּ. וּבְחֲמַת שֶׁאֲתָה אִישׁ יִשָּׂר אֵין לָנוּ לְרֵאָה מִהַכְּסָף. וְכַמְדָּמָה לִי שֶׁהִלּוּ לו' חֲמִישָׁה רוּבֵל כְּסָף. עַד הַיּוֹם הַהוּא דֶּרֶךְ הַעֲרָלִים הָיָה לְעַמּוּד בְּהַקְּרַעַמְטִישְׁמַע שְׁעַל יַד הַדֶּרֶךְ, וּמִן הַיּוֹם הַהוּא וְהִלָּאָה הַתְּחִילוֹ לְעַמּוּד אֲצֻלוֹ וְקָנוּ מִמֶּנּוּ כָּל מָה שֶׁהָיָה צְרִיכִים. וְהַתְּחִיל לְהִיּוֹת בַּעַל שְׁפַע, וְגַם מִקְרֵו לו' כָּל מָה שֶׁהָיָה לָהֶם הֵן מִן הַשְּׂדֵה קִנְיָנוֹת וְהַבּוּאָה בְּשִׁתָּן, וְהֵן עוֹרוֹת חֵיּוֹת וְגַם עוֹפּוֹת וְכַדוּמָה, וְהוּא מִכְרֵם בְּעִיר וְהַרְוִיחַ אַחֵר עַל אַחֵר וְהַתְּחִיל לְעַלּוֹת לְמַעְלָה לְמַעְלָה. וּבְשֶׁהַתְּחִיל לְהַשִּׁיג מְעַט כְּסָף קָנָה אִיזוֹ בְּהִמּוֹת

ועשה תמאה וגבינה והתחיל להוביל לעיר גם חלב למכר. ובבואו לעיר למכר כל הנ"ל וגם לקנות כל הדברים הנצרכים לו, אנב בא אל רבנו ז"ל לקבל שלום; ובעבר איזה זמן וכבר היה סרוד ובהול שפכר לא היה לו פנאי לכנס אל רבנו ז"ל ממחמת שהיה צריך למכר הסחורה וגם לקנות ולעשות השבונות, ומתוך כך מנע את עצמו מלכנס אל רבנו ז"ל, כי נתירא שלא יתחיל לדבר עמו ויבטל זמנו או אולי אחר מאנשי שלומו יתחיל לדבר עמו וכן"ל: פעם אחת בשהיה יריד בבקסלב ורץ במהירות אל השוק לקנות ולמכר, ותלונו רבנו ז"ל היו יוצאים לשוק שבהכרח לעבר הדרך שם. ובתוך כך בשרץ ורצה לעבר לשוק ושללא יראהו דפק רבנו ז"ל בחלון וקרא אותו. ומסתמא הכרח לכנס כי אין הדרך ארץ שלא לכנס אם כבר קרא אותו. וכשבא אל רבנו ז"ל אמר לו רבנו ז"ל ההסתכלת היום אל השמים? ויאמר לא, קרא אותו רבנו ז"ל אל החלון ויאמר לו הבט בחלון ותאמר לי מה אתה רואה ויאמר אני רואה עגלות וסוסים ואנשים רצים הנה ונהה. ענה רבנו ז"ל ואמר לו אחר חמשים שנה יהיה יריד אחר לגמרי, זה הכל שאתה רואה לא יהיה עוד, רק סוסים אחרים ועגלות וסחורות ואנשים אחרים, וגם אני לא אהיה וגם אתה לא תהיה. כהיום אני שואל אותך מה אתה כל כך בהול ומרוד שאין לך אפילו זמן להסתכל על השמים. וקרא את רבי חייקיל שהיה בדרך אחר ויאמר לו, תראה חייקיל מה שעשית עם השפע שלך עד שאין לו אפילו זמן להסתכל על השמים: (כל זה שמעתי מפי רבי נפתלי ששמע זאת מפי חתנו רבי אברהם ז"ל):

קמד

מושה חניקעס היה מהאוקבים הזאמנים של רבנו ז"ל בשביל שראה כמה מופתים מרבנו ז"ל בעצמו וספרם לכל, עד שבשביל זה נתקרב הר' יצחק מבקר משעררוויץ הסמוך לבקסלב, והוא הר' יצחק משעררוועצער. וזה אחד מהמופתים שספר, שהוא ותר' אברהמיל פאעס היו משתפים בעסקי פודריארען (שווק). ומחמת שמתחלה לא היו עשירים כל כך, היו מקבלים פודריארען קבצים מהפודריאטיקעס (סוכנים) הגדולים שקבלו אצל הגענרעלער מהממשלה. אבל הצליחו, עד שעם הזמן נתעשרו כל כך שהיה ביכלתם להיות כאחד הגדולים, ולקבל הפודריאר מהגענרעלער בעצמם. ובכן באו אל רבנו ז"ל לשאל אותו אם לקבל פודראד כזה, ורבנו ז"ל לא הסכים לזה. ואמר אז המאמר הקטן שבלקווי מוהר"ן "שלהיות מערב בין הגויים קשה מאד לעבודת הבורא". והם לא שמעו לעצתו וקבלו את איזה פאדראד אצל גענעראל אחד. ובאמת בעסק כזה קשה עוד יותר לעבודת הבורא, בשביל שבכדי שהדברים שהוא מעמיד ומצא חן בעיני הגענעראל, צריכין להיות עמו בידידות וחבה ותרה ולפעמים להשתתף עמם במשחק קלפים, ובמסכה כזו כנהוג ומצאים גם איזו מנשותיהם או בתולותיהם ודי לחכימא ברמיזא. הסוף היה אמנם כזה שבעד כל הפודריען סלקה הממשלה פחק ובמדה גדושה, וכעד הפודראד הזה לא סלקה להם עד שמכרחים היו בשביל זה להיות מן הלווים ואינם פורעים. ומחמת שהיו עשירים ומצליחים היו משפיעים לרבנו ז"ל בנתינות הנגזרות מפעם לפעם עד שנתקבץ אצלו סכום הגון ובאותו הזמן עשו הלוואה גם אצל רבנו ז"ל, והיה ספוק בידם לסלק להפעלי חובות, מלבד לרבנו ז"ל לא סלקו. פעם אחת תבע רבנו ז"ל את מושה חניקעס ובענה אותו בעזות (מיד האבען איך מעהר

נעלה איפער גענעבין) בקל זאת אָמר לו רבנו ז"ל שהחוב בעד הפודראר יסלק להם, ועוד ידקקו לו בהחלון שיפע שמה לגבות החוב (מ'ועט דיר אנקלאפין אין פענסטער ואלסט געהן געמען געלדי). וכן היה שאחר עבר יותר מעשרים שנה אחר הסתלקות רבנו ז"ל, בקרה הממשלה את החשבונות ונמצא חוב הפודראר הנ"ל עומד בלי סלוק, ובכן תקף גשלה ("שטיפעטן") שליח לטולמטשין שאז כבר היה הר' יצחק בן מוהרנ"ת ז"ל ("בהפוסטן") דאר, והגיע השטיפעט אליו ושלח אותו לברסלב. והשליח הגיע לברסלב בנצי הלילה ונתקיים נבואת רבנו ז"ל והשטיפעט דפק בחלון משה חינקעס ובשר לו שיפע לגבות חוב הפודראר:

קמה

שיך לח"מ סימן כט - ועיין הוספה קסט

מה שאמר קדם פטירתו על האיש משה חינקעס הנ"ל שאם יגרש את אשתו וישא אחרת יהי לו בנים, וכן היה כמזן ממש, כי על סמך הדברים האלה הלך משה הנ"ל ונתן לאשתו נצי עשרו חלק בחלק מכל אשר יש לו מחוט עד שרוד געל, עד שנתרצית לקחת מאתו גט פטורין והוא נשא חכף אשה אחרת והוליד עמה בן ובת, שמעתי זאת מפי אבי הריני כפרת משקבו וגם משאר אנשים ששמעו זאת מפיו בעצמו. ומוכא זה גם בחיי מוהר"ן בהשיחות השכיכים להתורות אות כ"ו, ומה שלא נאמר שם התקומות הדברים יבין תקני בספור הזה מעצמו: (ועני בימי התלאות באריכות):

קמו

אמר המעתיק שמעתי מאנשי שלומנו באריכות קצת, כי זה הר' מאיר היה כמו בן בית אצל רבנו ז"ל ובשבת לאדמו"ר זצ"ל היה מוסר לו כל המפתחות וכו'. ופעם אחת גסע בחד עם הרב ר' יודיל ז"ל לאדמו"ר זצ"ל וספר הרב ר' יודיל ז"ל שאם היה רבנו ז"ל בדור של תנאים היה גם בן חרוש. וענה הר' מאיר הנ"ל שהוא אינו מחזיק את רבנו ז"ל גדול כל כך רק לגדול הדור של עכשו. ובשבתו אל רבנו ז"ל אמר לו רבנו ז"ל בשאין מאמינים כי למה נוסעים אלי, ואמר לו אגיד לך המהשבה שלך בעת עלותך על העגלה אמר לו אם אתם יודעים האמרו, ויאמר לו רבנו ז"ל ונשתומם ואמר אם בן אשאר אצלכם. ונתעה אותו אדמו"ר ז"ל ויאמר לו מהכמה הפרתי זאת בבניסחך לבית ובהשלום עליכם. וקבל דבריו ונסע ממנו, ובאמצע הדרך התפלא על עצמו ואמר מה זה שהנחתי להתעות אותי, הלא אי אפשר לידע זאת כי אם ברוח הקדש ממש, וזה פלא גדול ויותר מופת מה שכול להתעות אותי וכו': (ועני בהשיחות הר"ג סימן קפ"ג מה שכתב מורנו הרב רבי נתן וכו' לגדולו ולכמה שגם לכמה אנשים הגיד מה שעשו):

קמו

עיין הוספה טא

ר' מאיר היה דר במעון ועודובקא והיה עשיר גדול מאד שהיו אוכלים אצלו בכלי כסף ורוחצים בכלי זהב ולא היה לו בנים. (ופעם אחת התאכסן אצלו הרבי מרדכי מפושעקנאביל ו"ל ובניו, ובקשה אשת הר' מאיר הנ"ל ממנו שיהיה לה בנים, ויאמר לה עוד את רוצה בנים, הך שאני וכני מתאכסנים אצלך) ופעם אחת נסעה אל רבנו ו"ל ברעש והתעוררות בענין בנים, ורבנו ו"ל סבב את עצמו בבית מקור אל קיר, ופניו היה איש לוחט מפוש. ובקעט שהיה לה חרטה על מה שהטריחה את רבנו ו"ל כל כך אחר כך אמר לה רבנו ו"ל שיהיה לה בן אכל תפסיד העשירות. ויהיה לה עניות כל כך עד שלא יהיה להילד רק מלית קטן אהר, וכשיכבסו אותו לא יהיה לו אחר ללבש, ויצטרך להמתין עד שיתיבש. והספימה גם לזה, ויאמר לה שמהצורך לשאל גם את בעלה אם יסכים, וגם הוא הסכים, וגולד להם בן. ואחר איזו שנים כשצנצנד רבנו ו"ל לנסע למעון ועודובקא נסע דרך קרומענשטוק לעשות החתונה של שרה'קי עם הרב ר' יצחק אייזיק בן הרב ר' לייב מודבראווניא, לא נכנס לביתם רק נכנס להבית הנכנסת וראה את הילד של ר' מאיר הנ"ל וכן אותו בלמודו, ואמר אהה הפסד גדול וכו'. ונסע לדרבו והילד בא לביתו וספר לאמו הנ"ל והיו לה יפורים גדולים. ולעת ערב נפטר הילד, ואמו סגרה את עצמה בחדר מיוחד ולא רצתה להתנחם ולדבר עם שום אדם. וכשהזר רבנו ו"ל למעון ועודובקא נכנס להתאכסן אצלם. ותכף יצאה מהחדר ואמר רבנו ו"ל שהוא נוטל ממנה השבעה ימי אבלות כי החתנה תהיה אצלה והיא תהיה מחתנת. וכן קימה ועשתה כל צרכי החתנה כמו אחד הנכדירים הגדולים, והלבשישה את הפלה ונסעו למול החתן. ותעש החתן מאהל ובפרט החתנה ברכ פאר ופי, והיא היתה מלבשת בעדי זהב כמו מחתנת ונתנה דרשה גי' שאנק [דרון דרשה] מנורת זהב גדולה. ואחר כך קראה רבנו ו"ל ואמר לה שחלד בן והקרא שמו נחמן ואני שמי נחמן בן פינא והוא גם בן (פי שמה היה פינא). וכמו שאני חדוש בדבר שלי, בן הוא יהיה חדוש בדבר שלו ובלבד שתקום אלו התנאים שהיא לא תניק אותו רק מינקת. וגם המינקת תניק רק בימי מטר ושהיא לא תראה את הילד כלל בימי טמאתה. וכן היה שילדה בן אכל לא קימה, כי היה חולה והלכה לראות אותו בימי טמאתה. וגם המינקת הניקה אותו בימי טמאתה. ונסעה לאדמו"ר וצ"ל לשאל אם תמן אותו למינקת אחרת. ואמר עכשו לא אכפת עוד כלל ביון שפכר לא קימו. ולא יהיה עוד חדוש כנ"ל

וכך היה:

קמה

המעשה מהפושעים שרצו להכותו והגם שתהיה לו והמפלה שהיה להם שמעתי כל זה מפי אבי הריני בפרת משכבו ששמע מפי מוהרנ"ת ו"ל בעצמו: פעם אחת בנסיעת רבנו ו"ל מפושעובו' לברסלב והדרך הרגיל הוא על יד געמירוב, בהנודע הדבר להמתנגדים, וכן ביום זה יצאו מחוץ לעיר ומקלות בידם בכדי להכותו. כששמעו אנשי שלומנו דבר זה עשו גם המה כמותם ומקל איש גידו בכדי להציל את רבנו ו"ל מידיהם. ושתי החבורות עקדו על הדרך ולחכות

על בואו, אבל מה' היה שהופיע עליו פרוח קרשו, ובאחת האכסניזות בכפר סמוך לנעמירוב ששכנם רבנו ז"ל שמה, שאל אצל בעל האכסניא אם אפשר להטות מהדרך הרגיל ולנסע באיזו דרך אחר לברסקלב, ולא דרך נעמירוב. ויאמר לו הבעל אכסניא שאפשר באיזה דרך מעקם בצדי הכפרים, וכן עשה רבנו ז"ל ועשה דרכו עם צדי הכפרים וכן בשלום לברסקלב. ושני החבורות עומדים הן ומחכים ואנכי הגיע זמן מנחה, ועם זה הבטחון שקלב חבורת אנשי שלומנו שלא יגיע שום הזק לרבנו ז"ל, חזרו חבורת אנשי שלומנו העירה נעמירוב, וחבורת המתנגדים עומדים במרדם ועוד בלב שמח בתקות הצלחת השעה באין מפרע. פתאום ראו מרחוק עגלה חצי מבסה (באעד) נוסעת וממלל עומדים שני אנשים כמנהג נסיעת רבי עם משמשים, עשו עוד התחכמות ותקף התחבואו באיזו מערות ובקעים בכדי ששתגיע העגלה יצאו ממחבואם ויתנפלו עליה לעשות מעשיהם מעשי רצח, וכן היה, ובהתחכמות התנפלו על העגלה המבסה בבאעד שבתוכה לא היה רבנו ז"ל כי אם רבנית אחת עם שני נכאים. משאראו זאת חזרו העירה פחפה ובושה ובקלה, הרבנית עם הנכאים הבינו שהמה לא גולנים שבאם היו גולנים ורוצחים לא היו בורחים מצעקת הנופלים בידיהם, וכן ראו מאחוריהם שהמה אדרבא פנאה חסידים ואנשי מעשה, והיה הדבר אצלם לפלא. ויהי כבואם העירה כמובן חקף ספרו הדבר לפני אנשי העיר ונתדע הדבר והיו להרפה ולקלון לכל אנשי העיר. ואחר מהם מגדל הבושה וההרטה שלח מתנה לרבנו ז"ל בכדי לפיסו. ורבנו ז"ל אמר על זה שבודאי טוב הדבר ששלח לפיסו אבל לא משום זה יפטר גם מאיזה ענין. וגם לחבורת אנשי שלומנו שיצאו להצילו אמר רבנו ז"ל שלא היה להם לסמוך על הנס בבטחון על גדל צדקתו. ודיקא לחכות כל השעת עם חבורת המתנגדים. משום "לא תעמד על דם ועד". ולה' הישועה:

קמט

הודעה ברקו מענין "האבארע - עברה" שמעתי באריכות מפי אבי הרני כפרת משכבו ששמע מפי משה חינוקעם. פעם אחת היה אצל רבנו ז"ל ואמר: "מה זה קול דפיקות שאנכי שומע לך וראה". ואנכי לא שמעתי וצאתי החוצה ולא שמעתי בלום הלכתי ממקום למקום ושאלתי את פי איזו אנשים מה זה קול הדפיקות? ואמר לי 'שמשה העניעם בונה' (האבארע) ביתו. ובשאמרתי לו אמר לי: "אה אה האבארע - עברה האבארע עברה". אחר כמה שנים כבר אחר הסתלקות רבנו ז"ל היה לי איזה דבר נחוצן להיות אצל משה העניעם. הלכתי אליו ולא מצאתיהו בביתו ובני ביתו אמרו לי שאפשר הוא בהאבארע. הלכתי אל האבארע ופתחתי הדלת ובקצאתיו עובר עברה רחמנא לצלן. בשראיתי מעשה זו - נפרתי בנבואתו של רבנו ז"ל "האבארע עברה". תקף הלכתי להרב מברסקלב לספר לו:

קנ

מה שהודיע במוצאי יום הכפורים שנתחם הדין על המתנגד שלמה מהיסען שימות. שמעתי זאת מאבי הרני כפרת משכבו ומר' יצחק מהיסען ששמעו זאת מפי אחי זגני רבי ראובן

יוסף שישב אצל אדמו"ר ז"ל בעת ההיא שנה תמימה, ולא היה באפשרותו לשוב לביתו מרדיפת המתנגד הנ"ל. וחקף אחר מותו בדרך ההוא שאחר יום הכפורים הנ"ל חזר מיד לביתו:

קנא

מה שצוה לאחי יקני הר' ראובן יוסף הנ"ל שכל הוראה שישמע מפי הרב דעירו יאמר תמיד בהפוך, וכן היה מקים אחי יקני הר' ראובן יוסף הנ"ל, שגם אם הוא לא זכר בעצמו את פסק ההוראה, אבל מעצם ראותו תמיד ענין פנין אמתת דברי אדמו"ר ז"ל היה אומר תמיד להפוך מדברי הרב הנ"ל. וכאשר פתחו את ספרי הפוסקים לענין דברי מי הפסק היו רואים בעיניהם שהאמת בדבריו. עד שברח הרב ההוא מן העיר עם כל בני ביתו בחרפה וביושה גדולה: שמעתי כל זה מפי אבי הריני בפרת משכבו ומשאור אנשים ששמעו זאת מפי בעצמו:

קנב

בעת אשר גלה למהרנ"ת ולרבי נפתלי ז"ל הסוד הכמוס מענין ביאת הגואל ישב אז גם נתנו ר' יוסף ז"ל סמוך ודבוק אליו ממש וגם שני אנשים מטעפליק עמדו אז על מדרגות העגלה (שמניג) מזה אחד ומזה אחד ופניהם לאדמו"ר ז"ל. בכל עת הנסיעה (שנסעו אז מלארזון לטעפליק) וקולו ז"ל בעת שדבר, כל זאת נפסק בנפלאות כאלה עד שלא נודע כלל לכתנו ולשני האנשים הנ"ל אם הוא מדבר עם מהרנ"ת ורבי נפתלי ז"ל שישבו לנגדו. ושמעתי זאת מפי כמה אנשים וגם מאבי הריני בפרת משכבו ששמעו מפי הנ"ל, אשר היו רגילים לספר זאת בכל פעם:

קנג

אמר המעתיק שמעשה כד היה שפעם אחת היה רבנו ז"ל בטעפליק ותיה בעזרת בית הנסות (פאליש) וראה מצבות מנחים, ושתי מצבות ורשימת אותיותיהם זה על זה. ואמר אפלו לאחר מיתה אין להם בושא. ונתודע שאלו השתי מצבות היו אחד בשביל איש ואחד בשביל אשה שהיו נחשדים עוד זה על זה בחייהם שמעתי מאבי הריני בפרת משכבו ששמע מפי ר' משה דין ומורה צדק דקהלת קדש טעפליק שבעיניו ראה ובאניו שמע זאת:

קנד

את אשר אמר אז על שני ילדי ר' שמואל מטעפליק ("אידער צוויי שלאפע איז גליכער איינס א צוונד"ס") תחת שנים חלשים עדיף אחד בריא וכן הוה, אמר המעתיק שמעתי שהמעשה היתה שגולדו לר' שמואל הנ"ל תאומים, ורבנו ז"ל היה אצלו על הברית מילה ותיה אז סנדק ואז אמר כל זה כנ"ל, וכן הוה שהתאומים מתו ואחר כך נולד לו בן בריא וחזק גם זה שמעתי מפי אבי הריני בפרת משכבו ששמע מפי ר' משה מורה צדק הנ"ל:

קנה

אָמַר המעתיק שמעתי שהמעשה כך היתה, אחר ביאתו מלעמק־רג היה דרכו לפע חוץ לעיר. ופעם אחת לקח אתו את מוהרנ"ת ורבי נפתלי ו"ל וכו' לקרעטשמי אַחַד ונתנו להם שם גבינה לאכל, ורבי נפתלי היה לו גם כן חלי הרגה כמו אדמו"ר וצ"ל. והוא ו"ל ורבי נפתלי לא רצו לאכל מחמת שמזיק לחולאת הזאת, ומוהרנ"ת לא רצה לאכל בלעד, ואמר מוהרנ"ת ו"ל לרבי נפתלי שייאכל ולא יזיק לו, ואמר רבי נפתלי אתה אומר לי? בשרבנו ו"ל יאמר לי. (ואי דער רבי וועט מיר זאגן?) ואמר לו אדמו"ר וצ"ל שייאכל עם מוהרנ"ת. ואכל הרב ר' נפתלי עם מוהרנ"ת ו"ל. ואחר כך פשנסעו בחזרה העירה עשה רבי נפתלי א' היום [שעול], ואמר רבנו ו"ל (הראתם ס'אז שוין גאר ניט דער הויס, אדך האב גימיינט אז ער וועט זיך פֿרעגן אפ פארטיגען פאר מיר") אין זה כבר כלל אותו שעול הקודם, אני חשבתיו שהוא יפטר לפני, והמוכן מדבריו שבהו המאכל המשיך לו רפואה למחלתו. ואז באותו הראש השנה אמר התורה תקעו ממשלה בלקוטי מוהר"ן תינא סימן א'. ושם מוכא זה שיכולין להמשיך בחזת הרפואה לתוך כל דבר מאכל עין שם וכו':

קנו

מֵה שעבר על רבי יודיל ורבי שמואל איזיק ו"ל בעת שנסעו בפקדתו עבור השתדלות בתעלומותיו למהר גאלתנו. שמעתי מזה קצת דקצת ראשי פרקים מאבי הריני בפרת משכבו ששמעו מפי מוהרנ"ת ו"ל, וגם מר' יחיאל מענדיל ו"ל שכמעתי זאת שהוא שמעו מפי רבי יודיל ו"ל בעצמו. אמר המעתיק שמעתי שצוה עליהם שאמרו בכל עיר ועיר דף אחד מהספר הנשאר, ומספר לקוטי מוהר"ן ישאירו דף אחד בכל עיר ועיר וכו'. וצוה עליהם שיהיו אצל הרב מבארדיטשוב וצ"ל ויבקשו ממנו צדקה ויאמרו לו שהנדבה הזאת היא לצורך הכנסת פלה, והשתדלותו בזה היה כנ"ל, אך עברו עליהם מניעות רבות מחמת עניות שפלה אצלם הפמון, ובפתים לא רצו לתן להם מחמת שאמרו שהם בריאים ויכולים לעבד וגם חשדום לגנבים וכו' ולא גמרו הענין:

קנו

אָמַר המעתיק כפי הנראה היא המעשה ששמעתי שפעם אחת היה רבנו ו"ל בחרף על ברית מילה וכו' איש אַחַד וקבל לפניו אודות בתו אשר פתה אותה ערל אַחַד להמיר דתה רחמנא לצלן ונאבדה, וכבר חפש אותה בכל הכפרים ולא מצאה. ואמר לו רבנו ו"ל שנמצאת אצל הכמר דעירו, אשר לא עלה על דעתו שהכמר יעשה לו זאת, יען כי מי אתו בטוב מאד ואמר אל רבנו ו"ל איך הולכים לבקשה. והשיב לו שישעו שני אנשים תכף עם עגלת־החרף סמוך לבית הכמר ובתו תעמד בחוץ ובשתראה אותם תכף תתרגע לנסע עמם לביתה. וכך היה. ואדמו"ר ישב עוד על סעדת ברית מילה. ובשנודע הדבר להערלים דשם לקחו מקלות וקנדמות לילך להם עם היהודים אשר לקחו את הנערה מבית הכמר ולקחתה בחזרה בחזקה ונפל על היהודים פחד גדול. ואמר רבנו ו"ל שלא יפחדו רק יקחו בידם גם כן מקלות ולצאת כנגדם ויפחדו

הערלים מהם וילכו להם וכך הוה. כשראו הערלים את מעט היהודים יוצאים כנגדם גם כן במקלות הלכו להם אף שלא היה שום דרך הטבע לזה. ואחר כך השתדל רבנו ז"ל לשדך אותה עם בחור בעל מלאכה אחר סנדלר משם, והוהיר להבחור ואמר תשמר את עצמך אם יזמן לך איזה קטטה עמה שלא תבלישה בפניו הנה שרצתה להמיר דתה, וכעבור זה אני מבטיחך שיהיה לך ממנה בנים טובים. וכן הוה שולדו לו ממנה בנים טובים רבנים לומדים מפלגי תורה:

קנה

משני אנשים שתפס שאכלו בקערה נגד ארמו"ר זצ"ל באכסניא, וכל אחד אכל מצד הקערה של חברו, ואחר שהלכו, אמר ארמו"ר שכן הדבר גם בנשותיהם, אחר כך ברבות העתים נתגלה הדבר. שמעתי זאת מאבי הריני כפרת משכבו ששמע זאת מאחד מאנשי ארמו"ר זצ"ל:

קנט

מה שאמר לר' גרשון ז"ל ("אבער א גראשידיי ליכטעל קאן צו שלאגן ועדן א נאנצע שמונה עשרה") עבור נר שוה פרוטה עלולה ללקות כל תפלת שמונה עשרה. (שפעם אחת בקוש רבנו ז"ל לתן לו עשירות ולא רצה, ואמר לו רבנו ז"ל מפני מה הלא בשביל ("אגרשין ליכטעל קאן צו שלאגן ועדן א נאנצע שמונה עשרה") כנ"ל. ואחר כמה שנים נתקנם ואת מהמת עניות וכו' שפעם אחת לעת ערב הוה חשך בביתו ובקשו בני ביתו ממנו אגראשין לקנות נר ולא היה לו, ועל ידי זה נתפלבל לו השמונה עשרה ונזכר אז שרבנו ז"ל כון לו מכמה שנים מקדם). ובעת שנתקנם זאת אחר כמה וכמה שנים נזכר הר' גרשון שמיבון ממש כדברים האלה אמר לו ארמו"ר זצ"ל: שמעתי כל זה מאבי הריני כפרת משכבו ששמע זאת מפיו בעצמו:

קס

שייך לח"מ סימן שטו

אמר המעתיק בזה יש אריכות גדול, אך אֶזְכֵּר בְּקִצּוֹר אִיזֵה רְאִשֵׁי פְּרָקִים. הר' ליפא היה אצל רבנו ז"ל ואמר אז התורה כ"ג צוית צדק וכו'. וְשֵׁם מְדַבֵּר מֵעֵינַן מִמּוֹן, וְרַמְזוֹ עַל ר' ליפא הנ"ל. כי הר' ליפא הנ"ל היה ממקרביו הראשונים קדם מוהרנ"ת ורבי נפתלי וימאמירת "עגנו" שלו נתקרב. ואחר כך נפל לתאות מוֹמֵן והוא עסק אז עם סוחר אחר וכו' ואמר לו רבנו ז"ל כנ"ל, וכשנסע מרבנו ז"ל חשב בדעתו הלא אם יסע לרבנו ז"ל אפשר יתקנם דבורו על בן נספם בדעתו שלא לפע עוד. ואמר שרבנו ז"ל הוא מעולם הקא, ואני מעולם הוה ואף על פי כן לא הועיל ונעשה עני כי בא רוח סערה ועקר ביתו לגמרי. ואחר איזו שנים התחיל שוב לנסע לרבנו ז"ל ובשקראו לו פעם אחת מפתיר והסוף של ההפטרה היה "הלא מעתה קראת לי אבי" וכו'. אמר מוהרנ"ת לר' ליפא, ר' ליפא עמנו הייתם הלא מעתה וכו' כנ"ל ראייתם מה שקוראים לכם הלא מעתה וכו'. וכשנסע לרבנו ז"ל הוכיח אותו פמוכא ברהשיחות (תי מוהר"ן סימן שט"ו) כמאמר "הוכיח את אחר" וכו' כמה נפיק אם לא היית איש-קשר וכו' ואז בכה מאד עד שהוריד דמעות

מעניו לארץ. ואז אמר לו רבנו ז"ל אפלו אם יהיה המזון שלך מכסה ומצנע אפלו בתכה יפזרו הרוח, וכן הוה. ששכר איזה יער ובנה לעצמו שם בית דירה וקדם שנגמר הגג בא רוח סערה והפך והרב ועשה מן הכל אבק ועפר לא יצלה לכלום. בשנה האחרונה לא היה על ראש השנה ושאל רבנו ז"ל עליו. ותרצו אותו כי הצדף לפע בשביל אחרונים בשביל כל האוקריינה. ענה רבנו ז"ל ואמר "מה אמר לכם הראש השנה שלי עולה על הכל" (ק"י גרעסערס דערפון איז גיפא) דבר גדול מזה אין. וזה הר' ליפא מקדם היתה אשתו בשלום עמו ואחר כך געשית מתנגדת עליו. וכשכא אל מוהרנ"ת ז"ל אחר הסתלקות רבנו ז"ל וראה שיש לו שלום-בית נתתרץ לו הנמרא "זכה געשית לו עזר לא זכה געשית כנגדו" והיה צריך לכתב "זכה עזר לא זכה כנגדו", מה תבת "געשית". אבל עכשו מוכן, בטוב זכה געשית לו עזר, כמו אצל מוהרנ"ת ז"ל, שמקדם היתה מתנגדת, ואחר כך היא בעצמה געשית עזר, לא זכה געשית כנגדו, כגון אצלו שמקדם היתה לו לעזר כי היא היתה מגדלת אצל החסידים ואחר כך געשית לו מתנגדת. פעם אחת אמר מוהרנ"ת ז"ל "במה זוכה" וכו' ("אד ווייס אז ר' ליפא איז געווען פרופער פאר מיר און געבט וויא איז ער. און וויא בין אד") אני יודע שר' ליפא היה בשר ממני וכעת איפה אני ואיפה הוא.

קסא

הודעת העתידות ברקו לרבי אהרן ז"ל הרב מפרסלב שיהיה נפטר בהר"ש אב וכן הוה (שנפטר מכון בראש הר"ש אב, ואנשי שלומנו אמרו הסימן לזה באחד באב מת אהרן) שמעתי מאבי הריני כפרת משכבו וגם משאר אנשי שלומנו ששמעו מפיו בעצמו שספר מזה בעת מחלתו קדם פטירתו. וגם בשנה הזאת היה חלוש מאד בקוץ ומיד בשעבר הר"ש מנחם אב נתמלא שמחה על ששכר היה בטוח שבנדאי ימלא שנתו:

קסב

מה שרמז לאחד שיבוא אליו לאחר הסתלקותו על אודות מחלתו החלי-נזפל רחמנא לגלן שבקש אז ממנו, וכן הוה שלאחר הסתלקותו בא האי"ש הזה על ציינו הקדוש. ומאז והלאה נתרפא מהחלי הזה. כל זה שמעתי מאבי הריני כפרת משכבו (וכנה אני מספק אם אמר ששמעו זאת מפיו בעצמו או מפיו אחר ששמע ממנו):

קסג

הודעת העתידות מרפואת פתו שרה על ידי התעוררות השמחה, שמעתי מאבי הריני כפרת משכבו ששמע מפיו איש אחד ששמע מפיה בעצמה. (אמר המעתיק שמעתי מאנשי שלומנו ששך היתה הפעשה שהיה לה פאב שנים ואמר לה רבנו ז"ל שיהיה לה שמחה ואמרה הלא בואב לי, אמר לה שתעשה את עצמה כאלו שמחה. ואמר עוד יהיה זמן שתבא מזה לשמחה כל כך עד שתתקד ואז יהיה לך רפואתך. וכך הוה שהגיע לה שמחה גדולה עד שבאמצע היום סגרה הלאדין [התריסים] ורקדה ונתרפאה:

קסד

אמר המעתיק פדוע היה הר' מייקיל החזן של רבנו ז"ל פעם אחת בקש מרבנו ז"ל שיראה לו מ"ת (נפטר) ואמר לו רבנו ז"ל אבל הלא תתפחד ממנו, ויען ויאמר אינני כל כך מפש עד שאתפחד ממנו. ואמר לו רבנו ז"ל עוד הפעם אבל תתפחד ככה עד שלשה פעמים והוא השיב כנ"ל שלא יתפחד. והראה לו רבנו ז"ל גשמת נפטר אחד, ויתחלחל ויתבהל מאד עד שרבנו ז"ל נתירא שלא יזיק לו זה הפחד. ואמר לו רבנו ז"ל האם חכם כמודך יכולין להמעות בדמיון? ויחלף הפחד ממנו. וכעבר איזה זמן בקש עוד הפעם מרבנו ז"ל שיראה לו נפטר ובלבד שלא יתפחד, ויאמר לו והבטיח לו וזה היה קדם חנכה. באותו הרחוב שישב רבנו ז"ל היה אופה אחד, ואנשי שלומנו כשישבו לסעדת מלזה מלכה על פי רב היה חסר להם לחם, והיו רגילין לכנס להאופה הזו לקנות השירים משבת מה שלא היה יכול למכור משום שלא היה שלם או לא נאפה מצד אחד וכו' בכדי שיקנו בזול, והוא היה רגיל להיטיב עמיהם במקח בשביל זה. ונפטר האופה הנ"ל באלו הימים, ובחנכה אמר רבנו ז"ל אל הר' מייקיל עתה תראה נפטר. וישא עיניו וירא את האופה הנ"ל שנפטר בסמוך אידך שעמד לפני רבנו ז"ל בכריעה והשתחווה ובקש מרבנו ז"ל היות שאני היטבתי עם האנשים המקרבים שלכם למכור להם בזול לחם וחלה בשביל סעדת מלזה מלכה, ובכן אני מבקש מכם תקונו. ויען רבנו ז"ל ויאמר לו יען שהיטבת עם אנשי המקרבים אלי אני אעסק בחקוקך ויעלם הנפטר. שמעתי מר' נפתלי כהן מבארדיטישוב הדר בירושלים תכנה ותכונן ששמע מחתנו הר' אברהם ז"ל בן ר' נחמן סולטשינער:

קסה

הספור ממה שאמר לר' שמואל על אודות השנה אף על גב דאיהו לא תזי מזלה חזי, גם זה שמעתי מאבי הריני כפרת משכבו ששמע מפיו בעצמו. אמר המעתיק שמעתי שרבי שמואל הנ"ל לן עמו ביחד, ושאל אותו אדמו"ר זצ"ל השמעת איזה דבר בלילה הזאת? והשיב לו ר' שמואל לא, רק בל הלילה לא יכלתי לישן. ואז אמר לו אדמו"ר ז"ל אף על גב דאיהו לא תזי וכו'. והמוכן ששמע וראה אדמו"ר זצ"ל באותה לילה דברים עליונים נפלאים ונודאים מאד:

קסו

אמר המעתיק שמעתי שאיש מאנשי שלומנו חלם לו שאמר לו אחד בחלום אם יביאו לך מחר דג תקנה אותו ותביאו לרבנו ז"ל. ובבקר בא ערל עם דג למכור וקנה אותו והביאו. ותקף שאל אותו איפה הדג ונתן לו, ואמר רבנו ז"ל איזה דבר בזיון על הדג, ואמר עליו ("א גויסער שלא לשמיה") בעל שלא-לשמיה גדול, ואמר עליו שזה גלגול אביו של זה שקנה אותו, ובשלו אותו על שבת קדש והיה לו תקונו:

קסז

מַעֲשֵׂה בְּאִישׁ אֶחָד וְשֵׁמוֹ ר' יִשְׂרָאֵל מִנְעַמְיָרוֹב אֲשֶׁר הִפְצִיר אֶת אֲדָמוֹר זצ"ל שִׁיכְסִים לוֹ לְנִסֵּעַ לְמִקוֹם הַמְלַחְמָה בְּשִׁבְלֵי פְּרָגְסָה, וְאֲדָמוֹר זצ"ל מִדְּרָבּוֹ הִנְעִלְמִים לְבָלִי לְדַחֵק אֶת עַצְמוֹ עַל שׁוֹם דָּבָר (כַּמְּבָא מִזֶּה הַרְבֵּה בְּסוּפְרֵי הַקְּרוֹ'שִׁים). וּמַחֲמַת שֶׁאָפֵא עַל פִּי כֵן לֹא רָצָה בְּשׁוֹם אֶפֶן לְהִסְכִּים לוֹ, עָנָה וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "וְאִלְמַסּוֹ דִּד פִּיר גַּעְמִין יוֹא מִיט גַּיִן וְלִיד" (תַּקְחָה לְעֵצְמְךָ אֶת הַכֵּן וְאֵת הַלֵּא בְּשׁוּהָ (הִינוּ שִׁיְהִיָּה בְּאִמְתָּ שְׁוֵה אֶצְלוֹ בְּלָבוֹ אִם לְנִסֵּעַ אוֹ לֹאוֹ) אַחֲרַי כֶּךָ הַאֲמַר ה' קַאֲפִיטִיל תְּהִלִּים, אִזְן אַחֲרַי כֶּךָ (וְיִי סִינְעֵט דִּיר אֲרִיזִין קוֹמֵעֵן אִין דַּעַר מִחֻשְׁבָּה אוֹיִ וְאִלְמַסּוֹ סוּהָ) וְאַחֲרַי כֶּךָ אִידֵךְ שִׁיכְסִים בְּכַחֲשִׁבְתְּךָ כֶּךָ תַעֲשֶׂה. וְכֵן עָשָׂה הָאִישׁ הַזֶּה, וְאַחֲרַי כֶּךָ בָּא לְאֲדָמוֹר זצ"ל וְאָמַר לוֹ שֶׁנִּפְל כֶּרְעָתוֹ הֵן. וְאֲדָמוֹר זצ"ל לֹא הוֹטֵב זֹאת בְּעֵינָיו כֻּלָּל, כִּי יָדַע בְּרוּר בְּיוֹם שֶׁהָאִמְתָּ לֹא תִּהְיֶה בְּלָכְבוֹ שׁוּיִי הֵהוּ וְלֹאוֹ כְּאֲשֶׁר כֶּךָ עָלָיו, כִּי בְּאִמְתָּ מַחֲמַת תַּבְּעֵרַת תַּאֲוֹת כְּמוֹן חֶשֶׁק וְרָצָה כֻּבָּל וְנִפְשׁוֹ לְנִסֵּעַ הַנְּסִיעָה הַזֶּה. וְאָמַר לוֹ אֲדָמוֹר זצ"ל בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "יָא מִיט אַ פֿלאַצְצִיקל קֹאן טַען אַמָּאל אַהֶעֱכַם הַאֲפִיז" נוֹ עַם דִּג קָטָן לְפַעֲמִים אֲפִשֶׁר לְחַפּוֹס ("הַכְּטִי") דִּג גְּדוֹל. וְכַעַתָּה שֶׁאֲמַר לוֹ אֲדָמוֹר זצ"ל זֹאת, לֹא הִכִּין כֻּלָּל הָאִישׁ הַזֶּה אֶת דְּרָבּוֹ אִלּוּ. וְאַחֲרַי כֶּךָ נִסֵּעַ הָאִישׁ הַזֶּה לְדְרָבּוֹ לְמִקוֹם הַזֶּה, וְסַבֵּב שֵׁם הַשֵּׁם יִתְפָּדֵךְ שֶׁשֶׁכַּר אוֹתוֹ עָשִׂיר אֶחָד לְעַסְקָיו וְתִּהְיֶה אֶצְלוֹ אִיזָה וְזֵן וְנִשְׂא חוֹן בְּעֵינָיו, וְתִּהְיֶה בִּינְיָהִם אַהֲבָה גְּדוֹלָה מְאֹד. וְהַעֲשִׂיר הַזֶּה תִּהְיֶה אִישׁ בְּלִיעַל וְרַע מַעֲלָלִים, וְגַם כֶּכֶר בָּא בְּשִׁנָּים וּמִיָּמָיו עוֹד לֹא נִשְׂא אִשָּׁה כֻּלָּל, אֲבָל מֵרַב אַהֲבָתוֹ לְהָאִישׁ הַזֶּה הִתְחִיל לְדַבֵּר עַל לְבוֹ מִיּוֹם אֵל יוֹם בְּדְרָבּוֹ רַבִּים וְטוֹבִים, עַד שֶׁהִתְחִיל לְפַעַל אֶצְלוֹ מַעֲטָ מַעֲטָ, וְהִתְחִיל לְעוֹב אֶת דְּרָבּוֹ הָרַע וְנִשְׂא אִשָּׁה בְּשֵׁרָה רְצוּנָה, וְהִתְחִיל לִיָּדֵךְ בְּכָל יוֹם עָרֵב וּבְקָרֵךְ לְהִתְפַּלֵּל, עַד שֶׁבְּמִשְׁדֵּךְ הַזְּמַן נִתְּהַפֵּד לְאִישׁ אַחֲרַי מִמִּשֶׁה, וְנַעֲשֶׂה בְּאִמְתָּ אִישׁ כְּשֶׁר כֻּבָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים. וְכַאֲשֶׁר ר' יִשְׂרָאֵל הַזֶּה מִנְעַמְיָרוֹב הִבִּית וְרָאָה שֶׁפָּעְלוֹ כֵּן כֶּךָ דְּרָבּוֹ הַנְּעִשִׂיר הַזֶּה מִיַּד נִזְכַּר כְּמִאֲמַר אֲדָמוֹר זצ"ל שֶׁאֲמַר לוֹ עַל עֵינָן נִסְיַעְתוּ שֶׁבְּדֵךְ קָטָן יְכוּלִים לְחַמֵּךְ דִּג גְּדוֹל, כִּי בְּאִמְתָּ כֵּן תִּהְיֶה גַם שֵׁם הַמְּשַׁפְּחָה שֶׁל הַעֲשִׂיר הַזֶּה "הַעֲכַט", שֶׁמַּעֲתִי כֵּן זֶה מִפִּי אֲבִי הַרְגִּי כְּפָרַת מִשְׁכְּבוֹ שֶׁשָּׁמַע זֹאת מִפִּי מוֹהֲרַנְתָּ ז"ל וְגַם מִרְבִּי נִפְתְּלִי ז"ל:

קסח

הַמַּעֲשֵׂה מִר' לִיב מִכְּפָר וְוַאֲמִשְׁעַק שֶׁתִּיהָ אֲדָמוֹר זצ"ל אֶצְלוֹ עַל בְּרִית מִילָה, וְאָמַר אִזְ שֶׁתִּיהָ טוֹב פֶּה לְהַעֲמִיד חֲפָה, וְאַחֲרַי כֶּךָ בְּשִׁוְהִיָּע הַזְּמַן שֶׁבָּאָה לְמִשְׁקִיעוֹ שָׁבוֹן תִּיהָ הַכְּדָרָה, יָרַד מִטָּר וְלֹא רָצָה לְנִסֵּעַ לְשָׁם, וְתִיהָ כְּכֶפֶר וְוַאֲמִשְׁעַק הִתְתַּנָּה. וְאַחֲרַי כֶּךָ מַעֲנִין רַבִּי יַעֲקֹב בַּעַל מַגִּיזָה שֶׁאֲמַר לוֹ כִּי, שְׁמַעְתִּי כֵּן זֶה מַחֲתָנוּ הַרֵב ר' זְלַמְן מַגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל אֹתוֹ אִם תִּהְיֶה בְּזֶה עֵינָן, וְהַשִּׁיב לוֹ הֵן. גַּם שְׁמַעְתִּי שֶׁסִּפֵּר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי לִיב הַזֶּה שֶׁאֲחֲרַי כֶּךָ בְּשִׁבְתָּ שֶׁאֲחֲרַי חֲפָה לְקַח רַבִּי לִיב שְׁנֵי דְלִיִּים עַל כְּתָפוֹ וְנִשְׂא אוֹתָם מִן הַפְּרוּזְדוֹר אֶל הַבֵּית לְהַעֲמִידָם עַל הַשְּׁלֶחָן עֵינָן הַשְּׁמֹחָה. וְאָמַר לְרַבְּנוֹ ז"ל שֶׁיִּכְרְבוּ שְׁלִשְׁנֵה הַבָּאָה יִתֵּן לוֹ גַּם כֵּן בְּזֶה, וְהַשִּׁיב לוֹ רַבְּנוֹ ז"ל ("נִאֵט וּיִסְמִי") אֲלֵקִים יוֹדַע. וְנִבְהַל מְאֹד מִן הַמַּעֲנָה הַזֹּאת, וּבְקֶשֶׁ מִר' לִיבִילִי אֲפִסוֹר שֶׁתִּיהָ אִזְ הַמְּלַמֵּד שֶׁלוֹ שִׁינְשָׁאֵל עַל זֶה מִרַבְּנוֹ ז"ל, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ, וְהַשִּׁיב לוֹ שֶׁיִּצְנָה עָלָיו שִׁיכּוֹא בְּעַצְמוֹ, וְכֹא אֵלָיו, וְרָצָה עָלָיו

שיבא אליו לאחר שני שבועות. ואחר שני שבועות בא אליו עוד הפעם, ויאמר אליו שהחליף זאת בענייתו שיהיה על הפתחים. והתחיל לבכות לפניו מאד, וצוה עליו שיבא עוד הפעם לאחר שני שבועות, וחזר ובה אליו. ואמר לו שזה אי אפשר (שלא יהיה עני) רק על כל פנים לא יחזר על הפתחים ויגבדו אצלך בשנה זו איזה פעמים וכו', ואחר כך ירחם עליך הארון ויבנה לך ('מעטעטע') פונדק קטנה, וממנה תתפרנס ברחק גדול כל ימי חייך עד ששכל בנך יהיו מוכרחים להפריד מוקד או שיעבדו אצל אחרים, או שיתפרנסו את עצמם בעבודות אחרות. וגם גלה לו כמה שנים יהיה ושששבוע אחד ימותו הוא ואשתו. ואחר כך היה מבזבז כל ה'ל רק שבמשך הזמן שהוא צמצם את עצמו גם בעצם דחקו לקבץ ולאסף על ידי מעות לכתובת ספר תורה לבית המדרש דפה אומין וחקק עליו את שמו ונתן אותה להבית המדרש על הראש השנה שקדם פטירתו. גם אז בשאמר לו רבנו ז"ל ככל ה'ל, פור מיד בכל יבולתו מעות הרבה לצדקה, כי ידע בברור שלא יועיל לו אם ירצה להתחכם על זה:

קסט

שייך לימי התלאות - ועיין הוספה קמה

אמר המעתיק שמעתי אשר פעם אחת הושיט משה הינקעם לרבנו ז"ל צנצנת קאנוע וכשעמיד את הקאנוע על השלחן נתהפך הצנצנת ונשפכה הקאנוע ואמר לו רבנו ז"ל בזה הלשון: ('א פנים מיר ועלז קיין מהתנים גט ויז') כנראה שכבר לא נהיה מחתנים. אז היה משה ה'ל חשוך בנים רחמנא לצלן. ואחר כך אחר הסתלקות רבנו ז"ל שגרש את אשתו על סמך שאמר רבנו ז"ל קדם פטירתו בין הצואות שאם יגרש את אשתו יהיה לו בנים (עני לעיל אות ח'), ולקח את רבי אברהם דב ז"ל נכד רבנו ז"ל לחתן לו. ואחר כך בעת המחלקת שנתרחק משה ה'ל, גרש רבי אברהם דב את בתו ונתקמו דברי רבנו ז"ל ה'ל:

קע

עיין הוספה קעג

שמעתי בעת שישב אדמו"ר זצ"ל בברסקב, ישב פעם אחת עם אנשים ובתוכם היה גם רבי חיים שרה'ם מברסקב, ופתאם אמר רבנו ז"ל האדם הוא שוטה כל כך עד שאפלו בשמהלאד הפנות הולך אחרי פתפיו הוא מחזיק עדן בשטותיו והכליו. והאנשים השתוממו מאד על הדבורים האלה ולא ידעו על מה הם מרמזין, אבל הר' חיים שרה'ם נבהל מנה מאד מאד, כי נכנסו הדבורים היטב בלבו וידע בנפשו כי אדמו"ר זצ"ל מרמו עליו באלו הדבורים וישב אצל השלחן בפחד גדול. אחר כך הלכו כל האנשים לדרום, ורבי חיים ה'ל נשאר יושב אצל השלחן, ושאל אותו אדמו"ר זצ"ל מה אתה יושב? ולא יכל להשיבו כי ישב במקרה שחזרה גדולה מאד. ונכנס אדמו"ר זצ"ל לחדרו והלך הר' חיים ה'ל אחריו ויבך לפניו מאד. ויאמר לרבנו ז"ל רבי אני יודע בודאי אשר בנחכם בהדבורים היתה עלי, לכן מאד מאד אבקשכם לעורר רחמים עלי, שאשאר בחיים. ויאמר לו אדמו"ר זצ"ל בן הדבר שהיתה פונתי עליך, אך אני צריך לגסע על ציון קבר וקני הקדוש הפעל שם טוב זצ"ל למען יבוא להתפלל עבור הילך שלי (שהיה אז חולה),

לכן תסע גם בן עמי ואתפלל גם עלי. וכן עשה, ונסע רבי חיים הנ"ל גם בן עם רבנו ז"ל למען יבוא. והלך רבנו ז"ל על קבר הבעל שם טוב וצ"ל, והתקוממה שם זמן רב ואחר כך אמר לרבי חיים בן הלשון: (ד"ר האב אד גיפולט און מיר ניט) לך פעלתי ולי לא. ואין אותה צריך אפילו להתפלל אף ביון שאחיה פה לך גם בן והלך אל קבר הבעל שם טוב. ואמר לו כמה שנים יהיה עוד. ויסעו בתורה לברסלב ובאמצע הדרך אמר רבנו ז"ל לרבי חיים הנ"ל הילך שלי כבר מת וכך הוה, כי בשפאוי לביהם מצאו שהילך כבר מת, (ולא רצה רבנו ז"ל לכוון לעיר ברסלב על שבת קדש, ושלח האיש הנ"ל לברסלב לקנות חלה על שבת קדש וצוה לו שיהיה הדרך בסוד שלא יתודע לאשתו. אף אנשי שלומנו שאלו אותו איפה רבנו ז"ל כי ידעו מתחלה שנסע עמו והשיב להם בסוד. ובין כך עבר מעשה מאברהם פיעס שהיה מקרב לרבנו ז"ל והוא היה מקדם איש מכבוד והיה רגיל לומר על עצמו "מיינע עונות וועס מען ארום טראגן אויף אפגרייל אין גיהנם") בגיהנם ישאו את עוונותי על גם. והיה לו בן פגום וכו' וכו' ושם בנו היה חיים פיעס ועשה עמו שדוד עם פת ישראל נכד הבעל שם טוב. והבעל שם טוב אבי וקנו של הפלה לא היה רוצה בהשדוד, ועל בן בא לרבנו הקדוש שאינו רוצה בהשדוד והיה רוצה לכל החתן מן העולם. והיה לרבנו ז"ל רחמנות על החתן ובקש מהבעל שם טוב ז"ל שיעניח אותו אבל לא יהיה לו בנים, מפילא לא יהיה להם התקשרות והיה גם וכן היה. ובלילה הקיץ רבנו ז"ל את רבי חיים שרה'ס הנ"ל והלך עמו ביער להתבודד שם, ואחר כך ספר לו כל הנ"ל. וגם ספר לו כי הבעל שם טוב אבי וקנה לקח מעמו השנים והקרחתי לתן לו שנים אחרים והגיד לו כמה שנים (ועני להלן באריכות). ובעת שחיים פיים (החתן) היה בארץ ישראל כי נסע לארץ ישראל ספר לאנשי שלומנו שרבנו ז"ל נתן לו צעמיל [פתק] של עבודות וסגופים ואמר לו שאם יקום זאת יתהפך גופו ליהודי בשר ממש, אף היה קשה לקום ולא קום. ובעת המחלקת מתרב מסאוורן רצה גם בן לחלק אמר לו רבי חיים שרה'ס הנ"ל שתק הלא אני יודע כמה שנים תחיה וכו'. ורבי חיים הנ"ל חי עוד הרבה שנים כמו שאמר רבנו ז"ל:

קעא

בכפר אחד סמוך לזלמטיפאלע היה דר איש אחד שהיה מחזיק הארענדא [חכידה] מארון הכפר, והקרטעמשמים [הפונדקים] אשר בסביבות כפר הנ"ל. וכל האנשים המחזיקים הקרטעמשמים היו משלמין לו הראמטע [דמי שכירות]. והיה לו אשה צנועה מאד נדיבת לב מאד, והיתה מרחמת תמיד על המחזיקים הקרטעמשמים [שוכרי הפונדקים] בשלא היה להם לפעמים לשלם לבעלה הראמטע היא נתנה להם כסף לשלם. ויהי היום ונחלתה האשה הנ"ל במחלה מסכנת מאד עד שהיתה נוטה למות, ובעלה השתמש ברופאים גדולים הרבה ולא הועילו לה כלום. והקרטעמשמארים היה דוה לבם מאד על האשה הנ"ל בידעם שאם חס ושלום תמות האשה הזאת יהיה מר להם מאד, ולא יהיה להם מי שיירחם עליהם, גלל בן השתדלו הרבה כלם באיש אחד ברפואתה ונסעו אל הרופאים להביאם. וביניהם היה איש אחד שהיה מקרב מעט לאדמו"ר זצ"ל בעת אשר ישב בזלמטיפאלע, ונדבר האיש על לב הבעל הנ"ל שישלח פריון לאדמו"ר זצ"ל לזלמטיפאלע, וכן עשה, ושלח אותו עם פריון נפש לאדמו"ר זצ"ל. ובעת ההיא היתה קרובה מאד

ש'תצא נפשה, וכא זה האיש לאדמו"ר זצ"ל והביא לו הפדיון. ויאמר אליו רבנו ז"ל שביאו לו רענדיל אחר, והביא לו האיש הנ"ל הרענדיל ולקח אדמו"ר זצ"ל את הרענדיל בידו ואמר לו שהרענדיל אינו מחזיק את המשקל. והלך האיש הנ"ל והביא לו רענדיל אחר, וגם זה היה נחסר ממשקלו וכן היה כמה פעמים שבכל פעם שהביא לו רענדיל והוא זצ"ל שקל אותו ולא הוטב בעיניו. עד שהלך לחלפן אחד והביאו לאדמו"ר עם הרבה רענדיליך ואדמו"ר ז"ל בחר לו אחד רענדיל שהיה לו על כף המאוננים כמו שצריך. ואז אמר לו לך ונסע לביתך כי האשה הנ"ל כבר שבה לבריאותה. ונסע חזרה להכפר. והנה האיש הנ"ל בעת שאמר לו אדמו"ר זצ"ל שבכר שבה לבריאותה היה הדבר לפלא בעיניו, והביט על המורה שעות באיזה שעה אמר לו אדמו"ר זצ"ל וכאשר בא אל בית הרבינאר ספרו לו כל בני הבית מה שנעשה שם אחרי שנסע לאדמו"ר זצ"ל. פי תפך אחר נסיעתו התחילה האשה לנגוע ונעשה קול בכיה ורעש גדול בבית עד שהקיצו אותה, ואמרה למה לה מעט מים אל פיה. וספרה להם כי כאשר יצאה גשמתה ובאה לפני בית הדין של מעלה, ושקלו העונות והזביות שלה והכריעו העונות וגזרו דינה למיתה שלא תחוד עוד לזה העולם. בתוך כך בא אברך אחד (ותארה צורתו בצורת אדמו"ר זצ"ל) והביא רענדיל אחד והשליך אל הכף של זביות והכריעו הזביות ופסקו דינה לחיים. וכפי שספרו לו היה זה הדבר בעת אשר אדמו"ר זצ"ל עסק ושלל כמה פעמים את הרענדיל על כף המאוננים כנ"ל. אז השתומם האיש ויתפלא מאד על הדבר הזה, והבין היטב מה שאדמו"ר זצ"ל שקל כמה פעמים את הרענדיל מה שבעיניו היה הדבר לפלא. והאשה שבה לבריאותה תכף בשלמות:

קעב

בעיר אחת היה שוחט ובזק וישמו ר' הלל. והיה מקרב לאדמו"ר זצ"ל, ואחר כך נתרחק ולא נסע אליו כמה שנים, ואחר כך חזר וזכא אליו ויידא להתראות לפניו, ובקש את איש ממקורביו שלך עמו לאדמו"ר זצ"ל, והלך עמו. ואדמו"ר זצ"ל היה אז בבית המדרש שלו, ובשבאו אל תפחת ויפתחו אותה נפל עליהם פחד ואימה גדולה ונשאר האיש הנ"ל עומד אחורי הדלת ור' הלל הנ"ל נכנס להבית מדרש. ונשאר עומד אצל הדלת, ורבנו ז"ל כשראה אדם עומד אצל הדלת התקרב עצמו אליו ונתן לו שלום, ואמר בזה הלשון: ("ס"א"א הוא הלל, הוא ואלסט גיועוץ ווארטן נאד אביסעל וואלסטו גיועוץ גיקומען צו מיר מיט די זאקן") זה אתה הללו אם היית מתמהמה עוד מעט, היית בא אלי עם התרביים שלך (תינו לאחר מותו). והתחיל ר' הלל לכבות לפניו מאד, כי נפל עליו פחד גדול בשמעו הדבורים האלו מפי אדמו"ר זצ"ל. ואחר כך הוכיח אותו רבנו ז"ל על שנתרחק ממנו זמן רב כזה, ולא נסע אליו, עתה אני אומר לך שמתעקר דירתך לעיר אחרת, ואם לא תצית לי במח התחרט. ואחר כך נסע ר' הלל ממנו ולא רצה לבא עוד לביתו רק נסע לאיזה עיר הסמוכה לשם ושלח מבחב לזוגתו כי הוא ימכר את חזקת השחיטה שלו והיא תמכר את הבית כי הוא מקרח לעקר דירתו משם. וכן הנה, כי מכר את חזקת השחימות והיא מקרה את הבית. רק אחר כך נעשה מחלקת משכן אחד ששפען כי הוא ברימזרא לביתו לעשות גמר ממכירת הבית ולא ישתה שם כלל רק כשיגמר הדבר יסע משם. ונתרצה לדבר הזה, כי סבור היה שלא

זיך או דער קאסן פֿוה, יען פֿי לא ישהה שם כלל. ונסע לשם ותכף מת שם בעיר הנזל ונתקמו דברי אדמו"ר ז"ל:

קעג

עיין הוספה קע

בברסלב היה עשיר אחד שהיה מקרב לאדמו"ר זצ"ל והיה לו בן יחיד ונעשה שדוד עבורו עם נבדת הבעל שם טוב זצ"ל. וכשהגיע זמן הנשואין, באותו זמן נפטר אצל רבנו ז"ל ילד אחד, ונהג רבנו ז"ל שבעה מחויץ לעיר, פֿי שכר לו דירה שם שהיה זן לפניה, יען לא היה בקו הבריאה, ולקח אתו ר' חיים שרהים שישמש אותו שם. והנה העשיר הנזל טרם נסע לחפת בנו הלך עמו אל אדמו"ר זצ"ל לקבל רשות ממנו, וקבלו רשות ממנו ונסעו לדרבם. בלילה ההוא הקיץ עצמו רבנו ז"ל משנתו ונטל ידיו ואמר לר' חיים הנזל בא עמי. והלך עמו אל הנזן ורץ שם רבנו ז"ל בין האילנות אנה ואנה, ור' חיים הנזל נפחד מאד בשראה זאת עד שנסמרו שערות ראשו. פֿתוך כך בא אליו רבנו ז"ל ואמר לו הריאתי? פֿי בא אלי הבעל שם טוב וקנו של הפלה ואמר פֿי אינו חפץ בהחתן ורוצה לקח את החתן, והפלה היא יתוקה. וכשמע ר' חיים הנזל זאת נפחד עוד יותר, והוא עומד ונארכבותיו דא לרא נקשו. ותכף בא אליו עוד הפעם אדמו"ר זצ"ל ואמר לו פעלתי אצלו שלא יקח את החתן רק שלא יהיה להם בנים, ואחר כך נבנסו אל הבית. והנה ממחרת בצעהים עמד ר' חיים בחוץ ונרא והנה שליח מיוחד מהמחתמים רץ לאדמו"ר זצ"ל וספר לו פֿי החתן נחלה בדרך ואי אפשר בשום אופן לסע עמו על החתונה, כפן ובקש רחמים בעדו. ויאמר לו רבנו ז"ל חזר לדרבך החתן יהיה בקו הבריאה ונסעו עמו על החתונה ונעמידו החפה ומיד חזר השליח לדרבו ונתפלא מאד ר' חיים הנזל מחמת שידע מה שגעשה בלילה הקודמת, והחתונה היתה אזי, אך נתקמו דברי אדמו"ר זצ"ל שאמר לר' חיים הנזל שלא יהיה להם בנים. ודרו ביחד הווג הנזל וכנים לא היו להם. ואחר פמה שנים אחרי פטירת אדמו"ר זצ"ל, השתדל הרב ר' צבי אריה מורה צדק מברסלב (שהיה חתן רבי חיים שרהים הנזל) שיתגרשו מחמת שחוקתו הר' חיים ספר לו פֿל המעשה הנזל. והרב רבי צבי אריה בעצמו סדר להם הנט פטורין ואחר כך הנה לשניהם בנים. המעשה הואת ספר הרב ר' צבי אריה ז"ל בעצמו (ועין לעיל בסעיף מ"ג מזה).

קעד

בשהיה אדמו"ר זצ"ל סמוך עוד על שלחן חותנו רבי אפרים ז"ל בכפר הוסיאטין, והגיע לחותנו יום היארצייט של אביו ונסע לאלכסנדרייווקא הסמוך לשם ולקח אתו את אדמו"ר זצ"ל. ובשבאו לבית המדרש ובני הנעורים דשם באשר ראו את אדמו"ר זצ"ל בפעם הראשון אזי הטיב בעיניהם מאד לבנם עמו בדרבים, אך לא ידעו מתיכן להתחיל. ואחר התפלה נתן להם הר' אפרים ז"ל יין ישן כהוג ובקשו בני הנעורים מר' אפרים הנזל שיצוה לחתנו הוא אדמו"ר זצ"ל שילמד פרק משניות וכן עשה. והפך עצמו פניו אל פתל המזרח ולקח משניות והניח על הסמנדרע וילמד ויתמקמה בלמוד עד בוש והבני הנעורים המתינו עד שייסיס למודו למען ישתו

הי"ש ועל ידי זה ישתו לחיים גם לאדמו"ר זצ"ל, וממילא יהיה להם שיכות לכנס עמו בדברים. וכשראו שהוא מתמקמה הרבה בלמודו בקשו את הרב ר' אפרים שאמר לו שישים הלמוד. ונתה אדמו"ר את דו על פני חותנו ויתעלה. והתחילו להקצו, וכשהקיץ שאלו אותו מה היה לו? והשיב להם בשנטה אדמו"ר זצ"ל את דו על פניו ראה את המנוח שהיה לו יארצייט אחריו עומד לבגוד ואמר לו "לחתן כזה אוקרים שילמד משניות? ונתפתר ויתעלה. המה ראו פן תמהו מאד ומן אז והלאה נתפרסם שם אדמו"ר זצ"ל שהוא מצדיקי הדור, והתחילו לנסע אליו במה אנשים ונתקברו על דו לעבודת השם ותברך:

קעה

להודיע לדורות שהשליטה בדברים האלה יסודות העקריים בהשגרת אדמו"ר זצ"ל כפי המובן בזה מדברי מוהר"ת ז"ל:

(א) אספתנו על ראש השנה, שבזה ממילא כולל גם אמירת העשרה קפיטל תהלים על ציונו הקדוש:

(ב) עסק התדפסה:

(ג) והדלקת הנר תמיד על ציונו הקדוש.

והנה בענין הראש השנה כבר כתבתי מזה קצת במקום אחר. ובענין התדפסה אי אפשר לכאר אפלו בעל פה. ובענין הנר תמיד עין בספר המדות מה שכתב שם אדמו"ר ז"ל שבוכות הנר תמיד שמדליקו משמן וית נצולין מגזרות שמד. וממילא מובן מזה באלפי אלפים קל וחמר להנר תמיד שאצל קברו הקדוש, כפי המובא מזה בקונטרס הנקרא "הכמה ובינה" עני שם ותבין מזה למה שמוכא בלקוטי מוהר"ן בענין קברו של משה והסתלקותו שעוסק בזה להעלות משמך לקצו. ובלקוטי הלכות הלכות ברפת השחר הלכה ה' מבאר משם שגם כל התאוות והמדות רעות בפרט האפיקורסות הכל כולל בענין שמד הנ"ל. ומצדו פל הענינים האלה ביחד הפליג מוהר"ת ז"ל בדבר הנר תמיד עד אין שעור וערה, פן שמעתי בפרוש מאבי ז"ל:

וזה ידוע ששגלת כל מצוה והנהגה של הצדיקי אמת הוא דוקא כפי הפרטים שצטוו מזה בכל דבר. כי כמו שבגשמיות אי אפשר שתצא אל הפעל בהתקבת הסמים פח הרפואה להמתלה כי אם עשו מכון ממש בכל הפרטים שצאו מפי הרופא (אם היה בגמץא הרופא האמתי), כמו כן ממש בחלי הנפש, למשל בענין העשרה קפיטל תהלים שהם מסגלים לפנים הכרית רחמנא לאלו, וכן בענין הנר תמיד שדקדק אדמו"ר זצ"ל ופרט בפרט שמן וית:

קעו

מה שאמר אדמו"ר זצ"ל שכל תינוק שיהיה אצלו קדם שבע שנים יהיה שמור מן החטא עד יום חתנו, בפרמה לי שלא אמר זאת רק לענין מקרה לילה, וכן מובן מהימן שתפס לזה וכו'. וגם נראה לעניות דעתי שהיתה בנותו גם אחר הסתלקותו לכל תינוק שיבא אצלו קדם שבע שנים ויקים במאמרו הקדוש בגניית הדקדק ואמירת הי"ד קאפיטל תהלים, (וידעתי מאחד שבחן זאת וכן הנה):

קעז

על אודות תועלת התפלה (וכן לענין התועלת של הצדקה ושאר עצות של הצדיקי אמת) דיומנין דלא שמע, וגם דיומנין דשמע ומצא שנויים רבים, כי לפעמים נתקבלה התפלה בפעם הראשון, ולפעמים מכרח להרבות בה. מובן לפי עניות דעתי מדברי מוהרנ"ת ז"ל ששמעתי בעל פה שהתפלה בארבעים יום רצופים בלי דלוג בינתיים מסגלת ביותר להוציא את הפקושה אל הפעל:

קעח

בענין למדו שלחן ערוך שהזהיר אדמו"ר זצ"ל, שמעתי בשם מוהרנ"ת ז"ל שאף על פי שדין ללמד סעיף אחד לבר בכל מקום שהוא, אבל דוקא סעיף בזה שהוא פסק הלכה:

קעט

וספר, שפעם אחת בליל מוצאי שבת קדש דבר עמו אדמו"ר זצ"ל ממערת אלהו שהיה שם בעת היותו בארץ ישראל, ואמר לו רבנו ז"ל אז בתוך דבריו הקדושים, (האב אד מיד אויס נימאלט אט דא איז געשטאנען אלהו און האט גיהאט התבודדות) צירתי לעצמי, הנה פה עמד אלהו והיתה לו התבודדות, וכשאדמו"ר זצ"ל אמר לו זאת נתעורר ונתחדש מאד מזה, כי הזכיר את עצמו, הלא גם אלהו היה בן אדם בזה העולם והיה לו התבודדות ועל ידי זה זכה למדרגה כזו שלא טעם טעם מיתה וכו', כי הכין מדבריו הקדושים שגם אלהו לא זכה למדרגתו כי אם על ידי זה, כי כל הצדיקים הגדולים לא באו למדרגתם כי אם על ידי זה (וכמוכא בדבריו הקדושים במקום אחר ולקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן ק).

קעט*

שייך לסימן ר"א

פעם אחת אמר מוהרנ"ת זצוק"ל שבתחלת התקרותו לרבנו זצוק"ל אם לא היה רואה אצל רבנו זצוק"ל מנורות של כסף (זולבערנע לייכטער), לא היה מתקרב (במובן פתני מוהר"ן סימן ר"א), שנה מה שהאנשים כשרים מלכשים וכו', כי אפלו השם ותברך כשרצה לחן לנו התורה הלביש את עצמו בספורי מעשיות. כי כל ספר בראשית וכו' עין שם.

קפ

התנהגות אדמו"ר זצ"ל עם האריסטוקרטיין שבאומין

בשנסע רבנו ז"ל מולאטיפאלע לברסלב דרך אומין (כי כן הדרך) שבת באומין (ואו היה המעשה שנסע דרך הבית החיים הלשן ואמר פה טוב להקבר - (דא איז נט צו ליגן), ואו היו

באומין שלשה אפיקורסים גדולים מאד, האחד שמו חייקיל ושני חתניו אחר שמו הירש בער, והוא היה האפיקורס היותר גדול שבניו מצח הנחש ממש, והשני שמו לאגרא הוא היה רופא באומין גם כן אפיקורס גדול אבל לא כהירש בער וכו'. והם היו חשוכים וקרוכים למלכות. והיה להם הרב של זהב מתנה מהמלך, כי היו חכמים גדולים ונודעו לשם ככל ארץ רוסיא, וגם בשאר ארצות ממש בכל העולם. ודרךם היה בשאב צדיק מפרסם לאומיו, הלכו אצלו לשחק ממנו, ואם באמת הוא חכם לדבר אמו. ופעם אחת כשהרב הצדיק מבארדיטשוב רצה להיות רב באומין הם לא הניחו. וכן הרב משיפוטיווקא וכו'. וכמו שכתבנו, רבנו שבת שם פנ"ל. אמר חייקיל הנ"ל אני אלה לתהות על קנקנו ואתם תישנו, ואם יש עם מי לדבר אז תלכו גם כן. ובא חייקיל הנ"ל לבית רבנו, ושאל אותו רבנו ו"ל מה רוצה? (וואס וויל א יודיש?) מה רוצה יהודי? ענה ואמר: שמעתי שבא אדם גדול ובאתי לקבל פניו. ענה רבנו ו"ל ואמר: הלא אדם גדול יש ממולי (פי מול בית שהתאכסן שם רבנו ו"ל התאכסן גם כן שר אחר געניראל), מדוע לא תלך לקבל פניו. והיה זה כמו סטירה בפניו ושתק. ואחר כך הלך לביתו. ענה ואמר להם: אף שדברתי עמו דברים מעטים והוא נתן לי ביון קצת, אף על פי כן אני רואה שיש עם מי לדבר, על כן תישנו קצת ותלכו וידיה באמצע סעדתו. וכן היה וכאו באמצע הסעדה, ורבנו ו"ל אמר אז תורה. וכשנכנסו הפסיק וסבב בחכמתו שבא מזה התורה לאיזה חשבון עמק (כנראה מהמגמרא בספה כל אמתא ברבועא אמתא וכו' ומביא רש"י: לא רק) והם בשמעם אמרו זה לזה (דאם מיניט ער ניש ויגע חסדים, דאם מיניט ער אויף) בזה אינו מתפון לחסדיו, בזה הוא מתפון אלינו. והם העמיקו בהחשבון ולא ידעו אותו. ויאמרו אליו ביון שאתם יודעים החשבון תאמרו אותו לנו. ואמר להם. ומאד מצא חן בעיניהם ויחשבוהו לחכם גדול, ויבקשו ממנו שישאר באומין. ויאמר להם כשישאלו לו הספר "יון לבנון" וכו'. ונסע לברסלב והיה שם שמונה שנים. ובלייל שבת שהיתה השפחה ואמר רבנו ו"ל (ש"ח) כבר כבר כמובא בהימי מוהרנ"ת. וביום אחר בא מהם שליח מיוחד עם הספר הנ"ל ושמבקשים אותו שיבא לאומין וכן הנה, כמובא שם בהימי מוהרנ"ת. והם האפיקורסים הנ"ל עשו ביניהם קשר עם שבעה מכבר מפמה שנים שלא יזכירו שם ה', הינו שלא יבא להם שום ספק במחשבה אם יש ה' חס ושלום וכו', כי דרך המחקרים וחושבי המחשבות שפעם אחת הם גומרים במחשבתם שכן האמת, ואחר כך בא להם מחשבה שפותרת כל הראשונות שהאמת הוא דוקא להפוך, והם חקרו במה וכמה שנים וכו', על כן גמרו בשבעה פנ"ל שלא יניחו לכתום במחם שום מחשבה אחרת, וגם בדברו לא ידברו כי אומרים שדבר הרגיל בלשון האדם הוא הכרח המציאות, על כן הסימו שלא ידברו מה' וכו'. וכאשר באו אל רבנו ו"ל, והיו אצלו איזו שעות, ובכל פעם בא להם בפייהם שם ה' והם אמרו כך שהסימו וכו' וכאשר באים לרבנו ו"ל (דריסט מען מיד ביי די פאליס, הירש בער עם אז דא א גאט אויף דער ועלט") מושכים לי בשולי בגדי, הירש בער יש אלללים בעולם. ורבנו ו"ל היה נזהר מלומר לפניהם תורה, וכשבאו באמצע היה מסבב לדבר אחר, ולרבי נפתלי אמר שהוא ידבר רק עם לאגרא, ועם הירש בער פלל וכלל לא, ולר' נתן ו"ל אמר שהוא ידבר עם הירש בער. ופעם אחת אמר לו רבנו ו"ל שיספר להם מעשה מהבעל שם טוב ו"ל. ונתפלל מוהרנ"ת ו"ל בלבו הלא שמע מרבנו ו"ל שזיהרו מלומר תורה לפניהם. ענה רבנו ו"ל ואמר, (וואס האב איד זאגט?) מה אמרתי "ספרו בניום את כבודו". ובתחלת ביאת רבנו ו"ל לאומין חשבו אותו לחכם אבל לא כרבים "ויויעל", ואחר כך חשבוהו שהוא חכם כמאוו. ואחר כך

בְּשׂוֹכְחוֹ לְדַעַת שֶׁהוּא יוֹתֵר חָכֵם מִמֶּנּוּ. וְהִיא לָהֶם קִשְׂיָא מִרְבֵּם הַזֶּה, וְלֹא יָדְעוּ תַרְוִין, וְהִלְכוּ אֹדוֹת זֶה לְרַבְנֵי וְ"ל לְשֹׂאֵל מִמֶּנּוּ. וְחָכְף בְּשׂוֹכְנֵסוֹ לְבִיתוֹ הַקְּשִׁיָּה רַבְנֵי וְ"ל זֹאת הַקְּשִׂיָּא וְעֵנָה לָהֶם תַרְוִין נִבְּוִן. וְנִתְפְּלָאוּ מְאֹד וְנִשְׁקוּ אֶת רַגְלֵי רַבְנֵי וְ"ל וְאָמְרוּ לוֹ, מִיֵּלָא זֹאת אֲנַחְנָה יוֹדְעִים שְׂאֲתָם יוֹתֵר חָכֵם מִוִּיזְעֵל, שֶׁהוּא לֹא יָדַע תַרְוִין וְאֲתָם יוֹדְעִים תַרְוִין, אֲבָל מֵאַיִפָּה יָדַעְתֶּם הַמַּחְשְׁבָה שֶׁלְנֹ. עֵנָה וְהַסְּבִיר לָהֶם שֶׁזֶה מִחֻמַּת חֻכְמָה, כִּי מִי שֵׁישׁ לוֹ מִחַ נְקִי וְנָה, יָכוֹל לְהַבִּיר הַמַּחְשְׁבָה עַל דִּי הַשְׁעֻרוֹת. וְנִתְקַבֵּל אֲצֵלָם. אֲבָל אַחֵר כִּד בְּשִׁצְאוֹ מִמֶּנּוּ הַתְּפִלָּאוּ עוֹד יוֹתֵר וְאָמְרוּ: אֲחֻנָּה חֻכְמָם כִּמֶּנּוּ יָכוֹל לְהַתְעוֹת כָּל כִּד, הֲלֹא זֶה אִי אֲפֻשֵׁר בְּשִׁכַל אֲנוּשֵׁי בְּשׂוֹם אֲפִן וְכו'.

קפא

שייך לח"מ סימן תריד

וּפְעַם אַחַת בָּא רַבְנֵי וְ"ל אֲצֵלָם וְהִיא לָהֶם סֵפֶר בְּלִשׁוֹן יוֹן (גְּרִיכֵשׁ בּוּד) וְשֹׂאֵל אוֹתָם רַבְנֵי וְ"ל מַה זֹאת? וְעֵנָה אוֹתוֹ כְּלֵאחֵר דִּי, זֶה אֵינִי בְּשִׁבְלִיכֶם. כִּד הִיא אִיזוּ פְעָמִים שִׁשְׂאֵל אוֹתָם וְהֵם עֵנָה לוֹ כִּנְ"ל. וְלָקַח בִּידוֹ וְאָחֹז מִסֵּפֶר שֶׁל אִיזוּ דְפִים מִהַסֵּפֶר וְאָמַר לָהֶם בְּעַל פִּה מַה שְׂכָתוֹב שָׁם גַּם הִדָּף וְהַשׁוֹרָה, וְנִתְפְּלָאוּ מְאֹד. הַכֵּלָל, שֶׁהֵם נִתְקַשְׁרוּ אֵלָיו מְאֹד וְנִכְנַס אֶהְבְּתוֹ בְּלִבָּם מְאֹד מִחֻמַּת גְּדֵל חֻכְמָתוֹ וְ"ל, וְהָיוּ רַגְלֵיוֹן לְכַנֵּס אֲצָלוֹ וְהִיא נִחְשָׁב מְאֹד בְּעֵינֵיהֶם. וּפְעַם אַחַת דִּבְרוּ מִפְּשִׁית, עֵנָה וְאָמְרוּ אֲנַחְנָה רוֹצִים אֲתָכֶם לְמִשִּׁית. וּפְעַם אַחַת אָמְרוּ לוֹ שְׂאֵם הִיא הַפְּסִיר הַזֶּקֶן חִי הִיא לֹקַח הַנְּזֵר וְהַפְּתֵר מַלְכוּת מֵרֵאשׁוֹ, וּמִכְתִּיר אֲתָכֶם מִחֻמַּת חֻכְמָתְכֶם הַנּוֹרָאָה, אֲבָל מַה נִּגְעִישָׁה שְׁזֶה הַמְּלָךְ הוּא טַפֵּשׁ וְכו'. פְעַם אַחַת שִׁחְקוּ אֲצֵל רַבְנֵי וְ"ל בְּמִשְׁחַק הַשֵּׂאחַ וְהִרְדָּד שְׂבָעַת הַמִּשְׁחַק שׂוֹכְחִים אֶת חֻדְרַת הַכְּבוֹד ("אִין מִיִּזְעֵרַת הַיִּמִּישׁ") וְלֹא תָהִי לָהֶם כָּל כִּד חֻדְרַת הַכְּבוֹד מִמֶּנּוּ וְ"ל, וּבְאִמְצַע בָּאוּ הַר' נַחֵן וְהַר' נִתְפְּלִי אֵל הַבִּיּוֹת בְּאִימָה וּבִנְרָאָה כְּנֶהוּג, וּבְשִׂרָאוּ אֶת זֹאת נִפְל לָהֶם חִלְיִישׁוֹת הַדַּעַת. עֵנָה וְאָמַר לָהֶם רַבְנֵי וְ"ל: אֲתָם אֵינְכֶם מֵהַחִיל שְׁלִי. וּסְפֵר לָהֶם מַעֲשֵׂה, שְׂמִלְךְ אֲהֵד לָקַח פְעַם אַחַת אֶת יְדִידוֹ לְחֻדְרַת מִיִּחַד וְשִׁחַק עִמּוֹ בְּהַשֵּׂאחַ, וְהִרְדָּד וְכו' כִּנְ"ל. וְשָׂכַח הַמְּלָךְ שֶׁהוּא מְלָךְ, וְכֵן הִדְרִי שָׂכַח שֶׁהוּא שׂוֹחֵק עִם הַמְּלָךְ וְשִׁחְקוּ בְּשֵׁנֵי אֲנָשִׁים בְּשׂוֹמִים, פְעַם נִצַּח הַמְּלָךְ וּפְעַם נִצַּח הַיְדִיד וְכו', וְשָׂכַח מַעַשׂ הַיְרָאָה. וּבָעַת הַזֹּאת הָיוּ נִצְרָכִים לְהַמְּלָךְ אִיזוּ שְׂרֵי הַמְּלֻכָּה, וְנִכְנַסוּ אֵלָיו בְּאִימָה וּבִנְרָאָה כְּנֶהוּג. וְהַחִיל הַיְדִיד לְהַבִּישׁ עַל עַצְמוֹ הֲלֹא הוּא שׂוֹחֵק עִם הַמְּלָךְ, וְלֹא שׂוֹחֵק בְּכּוֹב מִכִּיּוֹן שְׂלֵא יִנְצַח אֶת הַמְּלָךְ. וְיֵאמַר לוֹ הַמְּלָךְ מַה זֶה? זֶה אִין עֵנָה שְׂלֵךְ, עָמִם אֲנִי מְנֵהִיג מְדִינוֹת, וְאֲתֵךְ אֲנִי שׂוֹחֵק בְּשֵׂאחַ ("מִיט וִי פִיר אִיד לְעֵדְעֵר אִין מִיט דִּיר שְׂפֵעֵל אִיד שֵׂאחַ"). וְכֵן הִרָאָה רַבְנֵי וְ"ל בְּיָדוֹ עַל מוֹהֲרַנְ"ת וְרַבֵּי נִתְפְּלִי וְ"ל וְאָמַר, עָמִם אֲנִי מְנֵהִיג מְדִינוֹת, וְאֲתָכֶם אֲנִי שׂוֹחֵק בְּהַשֵּׂאחַ. הַכֵּלָל שֵׁישׁ הַרְבֵּה לְסַפֵּר וְהַמּוֹן וְרִיעוּת יִקְצְרוּ מִמֶּה שְׂעִסַק עִמָּהֶם וְכו'. וְהַסּוֹף הִיא שְׂבִירָאשׁ הַשְּׁנֵה הַאֲחֵרוֹן בְּאִוְיִין שְׁנַת תַּקַּע"א, הַתְּפִלָּלוּ יַחַד בְּקַבּוּץ רַבְנֵי וְ"ל, וּבָאָה שְׂפַחַת הַיְרִשׁ כְּעֵר לְקֵרָא לוֹ שְׂנִלְךָ לְשִׁתוֹת קִאֲנוּהַ וְכו', עֵנָה וְאָמַר לָהֶם: זֶה לֹא, הֵינָה קְדָם תַּקִּיעַת שׂוֹפֵר אִינִי הוֹלְךָ לְשִׁתוֹת. וְגַם הַחִיל לְהַנִּיחַ לְצִמּוֹחַ מַעַשׂ זֶקֶן, וְגַם מוֹהֲרַנְ"ת וְ"ל חוֹר אֶת הַתּוֹרָה ח' לְקוֹפִי תַנְיָנָא "תַּקִּיעוּ תּוֹכְחָה" עִם הַיְרִשׁ כְּעֵר הַזֶּה, כִּי הִיא דַחַק בְּבִיּוֹת, וּמוֹהֲרַנְ"ת רַק הֵאָנְנוּ הֵיוּ פּוֹנִים לְרַבְנֵי וְ"ל, אֲבָל שְׂאָר הַגּוֹף הִיא עָלָיו דַחַק אֲנָשִׁים, וְאֶת הַיְרִשׁ כְּעֵר לֹא דַחְקוּ כִּי יֵרָאוּ מִמֶּנּוּ מִחֻמַּת שְׁהִיָּה קְרוֹב לְמַלְכוּת וְכו', עַל כֵּן שְׂמַע הַיָּמִב אֶת הַתּוֹרָה וְכו' וְאַחֵר הַסְּתַלְקוֹת רַבְנֵי וְ"ל וּמוֹהֲרַנְ"ת

בכה והתאונן מאד בקדוּע, ענו ואמרו אליו ("איך פעהלסט דער רבי? אויף פעהלסט דער רבי, ועוּן דער רבי זאל לעבן וואלסען מיר גינארין בעלי תשובה וצדיקים גמורים") לך חסר הרבי? לנו חסר הרבי, אם הרבי היה בחיים היינו נהפכים לבעלי תשובה וצדיקים גמורים.

קפב

ועוד היה מעשה שאחר הסתלקות רבנו ז"ל היו חלוקי דעות איפה יניחו את רבנו ז"ל, כי אנשי התבאר קדישא לא רצו שניחו את רבנו ז"ל רק על בית החיים החדש, מחמת שעל הישן כבר לא הניחו מזמן רב, ואנשי שלומנו מטעפליק רצו דוקא לקח את רבנו ז"ל לטעפליק, ואנשי שלומנו מטהיראוויצא רצו לקח אותו לטהירוויצא, ורק הר' נתן היה האחד שצעק שהוא יודע אשר רבנו ז"ל רצה דוקא לנח על בית החיים הישן הזה. ומוכן אשר הרב ר' נתן היה מתבטל בדעתו מחמת שהוא היה רק אחד, אבל תכף בא הירש בער אל מוהרנ"ת ושאל אותו אם אתם יודעים שרצון רבנו ז"ל היה לנח על בית החיים הישן, או תחכו מעט ותגמרו חפציתכם. והלך תכף אל האיסקראוויניק ולקח רשיון בשביל שני קברים, על פן יכלו עוד לעשות איזה בית קטן. וזה הבית נתעוררה אשת רבנו ז"ל השניה (שלא היה לה עמו שום שכיבת כלל, ואמרה עליו "אספרה בבודך ולא ראיתך אדמדך אכנך ולא ידעתיך") ששעשהו ממנונה וכן הוה. (ורמו הרב ר' אברהם על זה "ביתו זו אשתו"). ואתרי פמירת רבנו ז"ל היו ידדים אהובים לאנשי שלומנו ומכל שכן למוהרנ"ת ז"ל. ומוהרנ"ת ז"ל היה לו צווי מרבנו ז"ל שידבר עמם. על פן בכל פעם שהיה באומין היה לו ("ויחי") בקור אצלם ודבר עמם. ופעם אחת נכנס עמם בחקירות גדולות כל כך עד שצעק ואמר, מה רצה רבנו ז"ל מפנו. וגם פעם אחת היה אחד אצל רבנו ז"ל, ושאלו רבנו ז"ל במה מחזק את עצמו בנפילתו מעבודת השם יתברך, ענה ואמר עם דף גמרא. ענה רבנו ז"ל ואמר אליו אני דר בעיר גדולה ויש בה אפיקורסים גדולים, ואני מתיה את עצמי ב'ברדק הוא שבראנו לכבודו והבדילנו מן החושים וכו'. ויש אומרים שהיה אחד מהטעמים (גסח אחר שנסע) שבתר רבנו ז"ל באומין כדי שישא את ראש הר' נתן והר' נפתלי שהיה לבם גשבר מאד, ופה בשיראו שיש אפיקורסים באלו יחי את עצמם על שהם מאמינים בה וכו'. פעם אחת בא מוהרנ"ת אצלם ושאלו אותו איזה החשבון עמק, אשר כמר אחד תכם גדול יגע את עצמו במה שנים עליו, ובקש שיתנו לו הדר מיתר ושהה שם ערך שהיה וחיצי ועמד ונלו אחת על הספסל והשניה על הארץ וסתם את עיניו ועמק את מחו ואמר להם. ויספרו לו שהיה הפמר יגע את עצמו במה שנים, ובשעמד עליו עשה יום טוב וסעדה. ולקח מוהרנ"ת ז"ל גרפה לזה החשבון איזה מספר, ואמר להם כי עקשו אפלו יגע את עצמו במה שנים לא יעמד עליו. ואלו האפיקורסים הו"ל, היה מוהרנ"ת ז"ל חשוב אצלם מאד מחמת שראו צדקו וישנותו וקסירותו בכל לב ונפש אל רבנו ז"ל, ויישר בעיניהם מאד. ובעת המחלקת הגדול עליו, אמר הירש בער למוהרנ"ת ז"ל אם תסכימו אני אכתב בקשה לתקיסר בעצמו, ואז עד עשרים וארבע שעות לא ישאר שריד ופליט מן המתנגדים. וענן מוהרנ"ת ז"ל ואמר אליו: ראשית איני רוצה חס ושלום שיתגבר ההתנגדות יותר; והשנית איני רוצה שהיה הם הנרדפים ואני הרודף, אני אין לי עצת אחרת רק תפלה. ופעם אחת דבר הירש בער עם מוהרנ"ת ז"ל מענין מציאות הנה: ענה ואמר אליו: (ויחי)

תדעסנו מיט מיר פון נאם איד וואו דער "ואראה את ה'" איד האט גזעקט נאר? און אויך אומער לך "ואראה את ה'" און ראיני את האלקים והאמין לו. פעם אחת פשפא לאנדע מפארדימטשוב הכיח לביתו מתנות הרבה וכו', וחכפ בששמע שמוהרנ"ת ז"ל פאומן, אז קדם שהלך לביתו הלך אליו. ודבר מוהרנ"ת ז"ל עמיהם מתחילת ש'העולם הזה אינו פלוס וכו', והעולם הוא מלא יגונות וכו'. והיה לפלא בעיניהם במחשבתם הלא אנו פאני עקשו מפארדימטשוב ויש לי כל טוב וכו'. ענה מוהרנ"ת ואמר, יכול אחר לבא מפארדימטשוב עם מתנות הרבה, וביא לאשתו טבעת זהב ולא תישר בעיניה והיה נעשה מחלקת עד שיהיה אצלו טוב מות פחיים. וכן היה מקר עם לאנדא, שהלך לביתו ונתן לאשתו הטבעת של הזהב, ולא ישר בעיניה ונעשה מחלקת עד שיהיה אצלו ממש טוב מות פחיים, והלך מקר אל מוהרנ"ת ז"ל ואמר "אי האם איהר מיט עניינראפן" אוי, נחשתם נכון.

קפג

ובעת המחלקת על מוהרנ"ת ז"ל נתנו לו התחזקות שלא יפל בדעתו. וספרו לו איזה מעשה שהיה בעולם, שהיה רופא והיה לו תלמיד העוזר לו. וכרבות הימים החמון עם התחילו לעשות עסק ופרסום מהעוזר יותר מהרופא, עד שהוא נחפרסם בעולם ונתפבר יותר. ופעם אחת עשה המלך סעדה פאל (פאל) וישבו כל אחר לפי כבודו וישב התלמיד העוזר קדם ואחר קד הרופא. ענה הרופא ואמר להעוזר (דו ווייסט דאך יא דעם חילוק פון מיר בי דר) אתה הרי פן יודע את החלוק ביני לבינה. ענה ואמר אליו, אל תפל בדעתך ואל יהיה לך חלישת הדעת, כי כן מנהג העולם שפכל דור דור, השעים ושמונה אחוז אינם יודעים מן האמת, והשני אחוז יודעים, וכן ענין מוהרנ"ת ז"ל. ואחר פמירת מוהרנ"ת ז"ל נסע הירש קער לאמריקא והיה כותב מכתבי ידידות להר' נחמן מולקשינער ז"ל. וכשנפטר שם פתבו בניו להר' נחמן הנ"ל בפאריכות מפמירתו, וכי נפטר בהשוכה, ולא פסק מפיו ("אי דער רבי דער רבי") וכו' אוי הרבי, אוי הרבי.

קפד

פעם בערב שבת קרש בנסע רבנו ז"ל לברסלב ועוד היום היה גדול אמר לאנשיו פמדמני ש'כשנבוא לברסלב יהיה (ואד דער באר) אחר' הפרחץ וכן פשפאו לברסלב פבר גשרן ביום זה בית הפרחץ.

קפה

אודות הרע עון שבהשיחות, שהמשרת קבל לפניו ז"ל שבקש ממנו שימן לו מלשני סוסים סוס אחד ולא רצה, אמר לו רבנו ז"ל אם פן אין לו רק סוס אחר. בקשתי שימן לי את "המעלכלי" העגל, ואמר לו רבנו ז"ל אם פן אין לו מעלכלי, בשחור המשרת אצל האיש הנ"ל מצא שמת סוס אחד ונשארו רק אחר, וגם הקעלכלי מת.

קפו

מלשה חיונקעם ספר שפעם בבקר השכם שחלף למקנה ותדרך היה דרך בית רבנו ז"ל, ובכן נסה אז להשקוף לבית רבנו ז"ל בעד ("סדקי הלאריו") התריסים לראות מה עושה רבנו ז"ל וראה את רבנו ז"ל מאחוריו ופניו אל הכתל, בצדדים היה עוד הפעם אצל רבנו ז"ל ופתאם אמר לו רבנו ז"ל שצריכין לטהרם ולהטות את הסדקים בשביל שראיה אחר מהסדקים ("אין קוק פון אשפערינע איז מיד איד" מכלבל גם בן מכלבל אותי).

קפו

פעם אחת באו לרבנו ז"ל איש ואשה שיתפלל עליהם עבור בנים. אמר להם רבנו ז"ל בזה הלשון: (איהר ונעם בא מיד געהאלפן וערין צווישען טאג און נאכט) אתם תושעו אצלי בין יום ללילה וזה האיש הנ"ל היה דר בכפר אחד סמוך לאומין, ופעם אחת אחר הסתלקות רבנו ז"ל בא האיש הנ"ל ואשתו לאומין בשביל מבילת מצוה, וכשהלכו משם היה בין השמשות, והלכו דרך ציונו הקדוש והתפללו שם בדמעות שלישי. וחזרו משם ונסעו לביתם, ונפקדו בשנה הזאת בבו זכר וקראו אותו נחמן על שם רבנו ז"ל. לאחר זמן בשנתגדל בנם נחמן, באותו זמן יצאה הגזרה של געקריטין (לקיחת יהודים לצבא) על העולם, והבחור נחמן הנ"ל היה גם בן צריך לעמוד להפריזין [לראיון התצבות], וכשבא עמו לעמוד הלך מקדם על ציון הקדוש של רבנו ז"ל ובכה שם הרבה. וכשבאו אביו ואמו אצלו ספר להם שחלם לו שבא אליו אבדך שצורתו כד וכד (והכירו שזה צורת רבינו ז"ל) ואמר לו הלא נקראת בשמי, לא תעבר אצלם. ונעשה לו גם ויצא צרעת על גופו ומזה יצא חפשי מעבודת הצבא, ולאחר זמן קצת נתרפא ונעשה בריא במקדם.

קפח

מעשה שחלה אחר פתאם בלילה ובאו הקרובים של החולה לרבנו ז"ל והתחילו רבנו ז"ל לרחות אותם קצת, והם התחילו להתעקש עם רבנו ז"ל. אמר להם רבנו ז"ל הביאו לי שני מאות רובל פסח ובהם יהיה כל מיני מעות. והתחילו לחפש אחר מעות ומסתמא היה קשה למצא בלילה. והלך זמן רב עד שהיו מוצאים המעות, אך מצאו המטבעות. ומטבע אחד של חמשה רובל חפשו עד שהחולה מת רח"ל, ונעשה יום. ואז מצאו המספר חמש רובל פסח בכיסו של החולה.

קפח

פעם אחת בא אחר מאנשי שלומנו (הוא ר' טעביע קריימר ממינוויצע) לרבנו ז"ל ודבר עמו רבנו ז"ל כי בודאי טוב לאדם להיות עני חס ושלום מלמות חס ושלום (כי בשלוקחין המעות מהאדם בודאי טוב יותר משלוקחין האדם מהמעות וכו'). כי האדם פשוט חי יכול השם ותברך לתן לו כל טוב וכו' והאיש הנ"ל הסכים עם רבנו ז"ל. ורבנו ז"ל סיים אז אפלו נחמן נתן

היה מרצה להיות עני ולא להיות מנח תחת צרור עפר. ונסע האיש הנ"ל לביתו ובדרך שמע ששורף ביתו ורכושו והנפשות הצילו. וגם שמע שנתמן נתן נסע בדרך מפטערבורג עם שק מלא זהובים, ופתאם נעשה לו לא טוב ולא הספיק לסע לעיר עד שנגוע בדרך ונקבר רחמנא לצלן. כי היה מסריח מאד וכו'. ואז ראה האיש הנ"ל הרוח הקדש של רבנו ז"ל.

קצ

מה שמזכר במכתבי מוהרנ"ת אודות נחיצות ההתחזקות ובלעגה הפכנה גדולה והראיה מהרב מפלפור וכו', זה היה מעשה שהיה רב גאון וגדול בחזרה ובחכמה והיה צדיק, ומחמת שלא היה לו התחזקות בעת נפילתו זה גרם לו שלבסוף נפל לגמרי מיהדותו רחמנא לצלן.

קצא

מעשה ממוהרנ"ת שנתקם בו "ואמן אדם תחמיד" שנגזר עליו וכו' ואז נפלו בלילה זה בבית איש בשם אחד שמו ר' נתן אפטייקיר (עני במכתבי מוהרנ"ת) והרגו אותו וכל בני ביתו. ובלילה הזאת שמע השמש מבית הקברות רעש גדול מהקבר של אביו, ובקבר בששמע שהרגו בנו ר' נתן הנ"ל ותבינו שזה היה הרעש שרצה להצילו ולא היה יכול. וזה היה נגזר על מוהרנ"ת ז"ל ונתחלף על איש הנ"ל ששמו נתן.

קצב

רבנו ז"ל אמר לר' (ליפא קוק מיד און) תסתכל עלי ומה שאיני אומר זאת להם (והראה בידו על ר' נתן ורבי נפתלי ז"ל) כי הם רואים אותי בכל פעם. עוד אמר לו (דאס געהקטט מיד אאקטער ואלקטט מיד זעהן ראש השנה) אתה רואה אותי עתה, תראה אותי בראש השנה וכו'. בפרוש אמר שהלמוד בחבוניו הוא אתחלתא ונאלה במהרה במינו אמן.

קצג

(מחי מוהר"ו) ראה עוד מיצאתי כתוב בדרך אחד שהיה אצל רבי נפתלי ז"ל.

א) אנכי אדרש מעמו בכל מקום שהוא כמו הב"ד. ב) מה שהעולם נוהגין לומר בשביל עין הרע ורקקין בו, מרפו בדרך חכמינו ז"ל פחנניא מישאל ועוריה להיכן אלו, חד אמר בעני הרע מתו, וחד אמר ברוק נמבעו, הינו רמו הנ"ל שהיו מתיראין מעני הרע ורקק בהם ומתו ברוק. ג) יש לו מערכת השמים וזה לבד יתה לו מפלה. ד) מתפאר בדרך פי חרף מערכות אלקים חיים, אבל דוד לא נתגרא ממונו כלל ואמר שכבר היה לו מעשה עם ז' ותחזיק אותו בוקן שלו, פי בא הארי וכו' ותחזקתי בוקנו, שהחזיק אותו בוקנו ותביתי והמתי אותו, פן יקום, ראה יש לו מערכת. עד כאן נאמרו לענין וכו' שספרו לפנינו וכו' שיהיה חרף חזק.

אלו המעשיות נכתבו בכרך ה"ל שהיה אצל רבי נפתלי

קצד

(אמר המעתיק) שמעתי מאנשי שלומנו ששמעו מרבי אברהם ז"ל ב"ש מזהר"ת ז"ל ששא"ל אותו בענין הגאולה, אך יכול הדבר להיות שבזמן הדורות הקודמים וכמו דרור רבנו הקדוש לא בא הגאולה, ובדורות האחרונים אשר הולכים מפה מפה יבא הגאולה, והסביר על פי משל, שהיה בעולם כרך גדול, וסביבה חומה בצורה וחוקה עד להפליא, וכל המלכים רצו לכבשה והניחו כל החותיהם, ותקנתם נשאר מעל. כי כל החילים שלהם נכלו מהחצים שזרקו משם. ואחר כך היה מלך אחד חכם מאד, שהלך סביב החומה והביט ונדמה ברעתו שפעת יקח כל הגבורים מחילותיו ויבו על החומה עד שיכבשנה. ועשה בן ונפלו כל חילותיו, ונשאר רק הוא לבדו. והלך סביב החומה לראות מה פעל שם, וראה בחכמתו שפעת (שכבר החומה מכפנים בלה ועווע רק מבחיץ לא נבר), אפלו בוקנים וחולים וילדים יכבשה. ועשה בן, וקבץ כל השאר נשים וילדים וחולים מה שנשאר לו, והלך וכבש והרס החומה כליל. וכעת מי כבש החומה, אם האחרונים החלושים הלא אפלו יעבדו בכל כוחם אלה אלפים שנה לא היו עושים אפלו רשם, ורק הכח של הגבורים הראשונים שזעזעו את החומה עד להריסה. ואם הראשונים הלא לא כבשו, רק האחרונים גמרו וכבשו. וכן הוא לענין הגאולה, שהראשונים כמו הצדיקי אמת ואנשיהם, כמו משה רבנו עליו השלום, רבי שמעון בר יוחאי עליו השלום, האר"י הקדוש, הפעל שם טוב הקדוש, ורבנו הקדוש ושאר הצדיקים ורקו חצים להנחש להסמרא אחרת הם"מ וסיעתו, וכבר זעזעו כל כח הסמרא אחרת עד שאפלו יתהו מי שיהיה מדורות האחרונים, ויכלו לכבש את הסמרא אחרת ולגמור הברור שיבא הגאולה.

ובאמת זה המשל מועיל מאד לעבודת ה' בכל האפנים, בהתחזקות לענין עבודת ה' תפלה והתבודדות, ובענין שבירות תאות ומדות שאף על פי שזה כמה שנים, ועשה מה שעשה ונדמה לו שעדן לא פעל כלום, אף על פי בן יתחזק ויתחזק לעשות את שלו עד שיגמרו. וכן בענין דרך ארץ כמו שאמרו חכמינו ז"ל שלשה דברים צריכין חזק וכו'. ודי לחכימא פי המשל ה"ל הוא לכל הענינים.

קצה

(אמר המעתיק) שמעתי מהרב הגאון רבי מרדכי מורה צדק דקהלת קדש סאקלוב ששמע מאת בעל המחבר רבי אברהם ז"ל בענין שאלת הגאולה ה"ל, שהלא אנו רואים שכל דור ודור מתדלדל בתורה ועבודה ויראת שמים, ואיך תבא הגאולה בימיהם שלא באה בדורות הראשונים שהיו צדיקים נוראים עובדי ה' באמת. והשיב ז"ל בזה הלשון כי הלא קשה לכאורה על דברי חכמינו ז"ל במסכת סוטה פרק ט', משתרב בית המקדש בולשו חברים וכו' על מי לנו להשען על אבינו שבשמים. משתרב בית המקדש וכו' וכו' שרו חכימא וכו' על מי להשען וכו', בעקבות משיחא וכו' על מי לנו להשען וכו'. וכו' מה מודיעים לנו בזה (כי הדרך הוא להודיע העצה ואיזה עצה היא), והלא זה אנו יודעים גם בן כי אין על מי להשען וכו'. אבל הענין כד כי יש אתערותא

דלעלא מאת השם יתברך בעצמו ברחמנותו, וכמוכא בלקומי מורה"ן תורה ב' ענן שם, ויש אתערותא דלחמא מעבודה שלגנו מתורה ויראת שמים וכו', ובאמת אנחנו (בשר ודם) הולכים בכל פעם משה משה, וכל דור גרוע מהדור הקודם, אבל השם יתברך הולך בכל פעם גדול יותר, כי זה עקר גדלותו (כי גדלה זה חסד וכמוכא בדרברי רבותינו ז"ל), וכמו שמוכא בהשיחות שהשם יתברך מנהיג את העולם בכל פעם יותר ופה (שעניו). ועל כן מספר בהמשניות האלו איד שהדורות הולכים ומתמעטים בעונותינו הרבים, אבל העצה שלענין זה האתערותא דלעלא (רחמנות השם יתברך הולך וגדול, ובפרט אדרבא כל מה שהדור יותר גרוע הרחמנות יותר גדול וכו' ודי לחכימא) מסים על מי לנו להשען (כי הלא האתערותא דלחמא שלגנו הולך וקטן) על אבינו שבשמים (על אתערותא דלעלא של רחמנותו יתברך שהולך וגדול וכל מה שיותר גרוע יותר חולה הרחמנות יותר גדול עליו). וכמו למשל שראה השם יתברך הרחמנות שעל העולם בימי דור המבול ושלח להם את נח. ואחר כך שלח את אברהם אבינו וכו', ובמצרים שהיו במדרגה התחתונה במ"ט שערי ממאה נקמרו רחמיו ושלח להם רועה נאמן משה רבנו עליו השלום לנאלם. וכן אחר כך בחרבן בית המקדש נקמרו רחמיו, ושלח להם עזרא הסופר שראוי היה וכו' אלמלא משה קדמו. ובחרבן בית שני דחמיר לו, העמיד לנו בוצינא קדישא רבי שמעון בר יוחאי זכותו יגן עלינו אמן וכו'.

ואחר כך התחיל גיצוי משיח האר"י הקדוש זכותו יגן עלינו אמן. ואחר כך נקמרו רחמיו על הדורות שהולכים ומתמעטים והעמיד את הפעל שם טוב הקדוש והתבריא. ואחר כך שהלכו ונתמעטו הלכבות עוד בימי רבנו שהתחיל אור הפעל שם טוב לשקע, נקמרו רחמי השם יתברך מאד, ושלח את רבנו הקדוש, שקבר הכין עד משיח צדקנו. ובאמת שהיו הדורות גרועים ואפלים מאד, יקמרו רחמיו מאד מאד (ושלח לנו משיח צדקנו בעצמו ויהיה נאלה שלמה במהרה בימינו אמן).

(ובאמת זה ענין נפלא להתחזקות לנאלה פרטית של האדם בעצמו לנאלת נפשו (וכן לנאלת גופו ורחמנותו) שהאדם רואה שבכל פעם הולך משה משה, דע ויאמין שבכל מה שהוא עושה את שלו לקרב את עצמו להשם יתברך ואינו רואה חס ושלוש תועלת ואדרבא וכו', אזי הרחמנות של השם יתברך עליו יותר ויותר עד שבאמת שלפעמים בשהאדם בדיקא התחתונה או הרחמנות גדול עד שתחלת המחשבה וסוף המעשה קשורים זה בזה. והיו ענין חצות, וענין הלכה בשהיא במעוטה שאין מעוט יותר או דיקא נולדה מתדוש וכן גרעין בשנתבילה בעפר או דיקא ציין ויפריה. עני בלקומי הלכות ארח חיים הלכה א', ודי לחכימא).

קצו

ראיתי בבית אבי איש זקן אשר בימי געוירי התחיל לנסע לרבנו ז"ל עם דודו שהיה מאנשי רבנו ז"ל, ודודו שבח אותו קצת לפני רבנו ז"ל, שהוא בר אורניו. והתחיל רבנו ז"ל לעוררו על התמדת הלמוד, ואמר לו בזה הלשון: (דיא ליפען זאלן דיר גוט צו שטיין) שהשפתים לא נעמדו (כי עדין היה סמוך על שלחן חותנו). גם אמר לו רבנו בזה הלשון: (דיא תורה ועם דיד עדיקען, דיא תורה

ועט דיד שפארקען) התורה תתיה אותך, התורה תחזק אותך, ועוד כמה שכחים השב או. ובסוף הרים את קולו ואמר לו בזה הלשון: (דיא תורה מאכט רייד) התורה מעשירה.

קצו

אמר פעם אחת: (נאר מין ואך אז ראש השנה) כל הענין שלי הוא ראש השנה. ורפנו ז"ל היה מאריך מאד בתפלת ערבית שבקלל ראשון בראש השנה. ואמר פעם אחת שזה מחמת שהוא מודרו להמשיך מיד כל התקונים הנמשכים בכל זה החדש. וכפי הנודע מדברי חכמינו ז"ל ועל פי האר"י ז"ל שבתחלה נמשך הכתיבה והמשכתה עד יום הכפורים, שאז מתחיל החתימה. וגמר החתימה הוא בהושענה רבה ושמיני עצרת. ובמאמר רפנו ז"ל הנ"ל נראה מבאר, שזה מה שאמרו חכמינו ז"ל צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים:

קצה

שמעתי מאבי ז"ל ששמע מהאיש שנשלח מהרב הקדוש רבי שלום מפראבישטש ז"ל לשבות אצל רבנו ז"ל, והעיד ששמע בזה הלשון מפי רבנו ז"ל (מין מוסר ספר אז תנ"ד) הספר מוסר שלי הוא תנ"ך (תורה נביאים וכתובים). ומהר"י ז"ל האריך בזה ואמר שצדקת ונבואת כל נביא סוכבת לנפשות ישראל גם עתה. (פענין הכתוב בישעיה "ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסריכם כי כלה" וכו'. שעל זה אמרו חכמינו ז"ל קשה לצנות שתתלתן יסורים וסופן כליה'. ומה שתפסתי לדגמא זה הכתוב, כי לפי אמר לי מפתלי צרופי עוד כמה דברים בעל פה. כי גזרת הכליה שנמצא בעת למעלה (ורמותי מזה לעיל באות ה' עין שם) הוא שנגזרה בעת יציאת קלפת הלצון וכו'... ודי לחכימא ברמיזא, כי אין ביכלת להאריך אלה הדברים בכתב).

קצט

וגם גשמע פעם אחר מרבנו ז"ל בעצמו שהיה מצפה על שלשה דברים. מלית נאה וזקן (אשר לא נמצא עדיו בימיהם רק כמו מליתים הישמעאלים שאין בהם נוי כלל), והדבר השני הוא, שהיה הפסד תורה בתוכה בסדר, ולא בתקון הנה שאחר כך, (וכעין תפלין ומוזות שהם פסולים לנמרי שבנכתבים שלא בסדרן), והדבר השלישי, הוא שיהיה קול התנן געים ומתקבל למטה ולמעלה (וכפי הנראה לעניות דעתי מצרופי דבריו הקדושים שהעקר בנותו היתה על תפלת התנן, ושזה מחמת שגם קול התפלה בראש השנה מכרחת להיות געין קול השופר לעורר למטה מהשנה, וגם לעורר כביכול למעלה מהשנה והידומיטא המוכא בכתבי האר"י ז"ל, ושזה מה שנקרא ראש השנה בשם יום הזקרון). כי כפי הנ"ל בסמיכות אבי ממונ"ת ז"ל נראה ומבאר לעניות דעתי שהיתה בנותו על אבי ז"ל:

ר' יהודה אליעזר שנסע עם מוהרנ"ת לארץ ישראל נתקרב תחלה לרבנו ז"ל בסוף ימיו, והתחיל להתודות לפני רבנו ז"ל. וכאוחז העת לא היה נוהג עוד רבנו ז"ל לשמע ודוי דברים מהמעמים הכמוסים אתו. אבל ר' יהודה אליעזר הנ"ל לא ידע מזה והתחיל להתודות, והפסיק אותו רבנו ז"ל והודיעו שאין נוהג בעת הזאת ההנהגה. רק שפבר התחיל קצת להתודות, אמר לו קצת תקונים. ועל השאר צוה עליו לדבר עם מוהרנ"ת ז"ל (ובדרך כלל ולא לפרט לפניו את החסאים). והשעה הזאת שנתועד עם רבנו ז"ל היתה קרם סעדתו. וצוה עליו רבנו ז"ל שישעוד אתו יחדו. ואמר לו רבנו ז"ל בכל הבטה והבטה שאביט עליך איטיב עמך (ועל אד דיר אטובה טאו). ועוד יש בזה קצת דבורים ומאהבת הקצור קצרותי.

רא

מעשה הזכוב ועכביש ספר רבנו ז"ל בשבא מנסיעתו לנוריימש הנובר בספר חיי מוהר"ן. ובנסיעתו לקח עמו איש עשיר ונכבד וירא אלקים ר' שמואל מפעליק שהיה פרנסתו בחנות (מאנאפאטור) אשר גם ונתנו בעצמה היתה ביכלת להשיג על החנות, ועם ר' שמואל לקח בתחלה את רבי נפתלי מנעמירוב לנסע אתו עד ליפיועין. ובליפיועין הכרח להחזיר את רבי נפתלי לביתו, כי היה איש חלש ולא היה ביכלתו להיות נע ונד בדרך רחוק בזה, ובכונן בימי הקר והחרף אשר מחצי מבת והלאה. ולקח בליפיועין במקום רבי נפתלי ז"ל את ר' אייזיק יוסף מליפיועין. והוא ר' שמואל הנ"ל הו הן השני אנשים הנרמזים בפעשה הנ"ל (כי אף על פי שגם זאת היא מהפעשיות שבשנים קדמוניות, אבל בהשמשלותם אשר הזכרתי בכרך שני עין שם, ועד זה העולם הנשמי, נמצא מעין זה גם בנסיעה הזאת מרבנו ז"ל, כי מאן מלכי רבנו). ושנה את לבושיו בתחלת הנסיעה להיות נרמה בסוחר, והזהיר מאד את שני האנשים הנ"ל שלא יודיעו בשום מקום מי הוא. וקדם הנסיעה לקח רבנו ז"ל שלשים רענדליך ונתן לר' שמואל הנ"ל, וקנה בעד זה עגלה עם סוסים וגם שכר איש אחר שהיה מחד להוליך את הסוסים. ואלה האנשים לא ידעו כלל להיבן הם נוסעים, רק בכל פרשת דרכים שאלו את רבנו ז"ל באיזה דרך לנסע והראה להם. והיה לר' שמואל ולר' אייזיק יוסף הנ"ל כמה ספורים מוזאת הנסיעה. ואלה שני הספורים שמעתי מאבי ז"ל ששמע אותה מפי ר' שמואל הנ"ל, הינו מה שעמדו פעם אחת עם העגלה אצל אכסניא, ורבנו ז"ל ור' שמואל נכנסו להאכסניא ומצאו שם את בעל הבית שנשא בחיקו תינוק בערך שתי שנים. ומיד בכניסת רבנו ז"ל ראה ר' שמואל שזה התינוק מראה לאביו על רבנו ז"ל, ואמר לו בזה הלשון: (האם נטער יוד) הנה יהודי טוב - אדמו"ר. ואביו הפעל הבית הנ"ל ברב טודתו במכירת הני"ש להערלים שנמצאים שם לא הביט ולא הפה כלל את אונו לדברי התינוק. ור' שמואל נבהל מאד בשמעו זאת מפי התינוק, כי בכל האלפים אנשים אשר נתדעו עמהם בדרךם הרחוק לא נמצא שום איש שידע ויכיר בפני רבנו ז"ל כי רב וגדול הוא בישראל (שנקרא בלשונו נטער יוד) מרב התדמותו כאיש סוחר בנ"ל. ואולם מחמת שגם ר' שמואל עמד בסמוך לרבנו ז"ל, חישש ר' שמואל פן עליו בעצמו הראה התינוק בידו לאביו (כי היה בעל

צורה כמו אדמו"ר גדול). והוציא ר' שמואל מביטול והלך להתניוק ונתן לו, ואמר לו (א יא) איד בין א נטער יוד? נכון אני הוא האדמו"ר? והשיב התניוק לא. והראה לו עוד הפעם בידו על רבנו ז"ל בעצמו ואמר לו זה הוא (נטער יוד) אדמו"ר. ורבנו ז"ל יצא מיד אל החוץ וישב על העגלה. ובנסיעתם התחיל ר' שמואל לתמוה על דברי התניוק, וענה רבנו ז"ל ואמר, (ועד דעו זאל זין באלה תמים א מכוז?) וכי מי יהיה בתימים אלו מכוז?:

רב

זיען אשר יצאתי להודיע קצת מעשיות מרבנו ז"ל הנני אגב אורחא לספר גם מה ששמעתי מר' יחיאל מענדיל ז"ל, ששמע מהרב ר' שמואל יצחק ז"ל מפי שעה רבין. שנסע עם רבנו ז"ל לזואלמשיק (בעת הנשואין של בתו מרים ז"ל). באמצע הדרך פעם אחת בתחלת הלילה, צוה עליו רבנו ז"ל שישב אתו על העגלה, ושיצוה להערל הפעל עגלה שיקשר את החבלים מהפוסים להעגלה בעצמה (ולא שיאחו אותם בתוך ידו) ולהניח את הפוסים שילכו מעצמם. ומיד נחפז עליהם אפלות והשבת הלילה בכפל כפול ומכפל פנה, עד שבישיבתו סמוך לרבנו ז"ל על העגלה, ולא היה ביכולתו לראות את רבנו ז"ל. ונתעכב הדבר עד ערך שעה או שתיים. והעגלה עם הפוסים הגיעו ובאו לעיר אשר בתחלה לא ידע כלל הרב הנ"ל שם העיר. והפוסים עמדו מעצמן אצל בית אכסניא שלא היה נג על הבית. ורבנו ז"ל ירד עמו מהעגלה ונכנסו אל הבית. ונמצא שם בהבית איש משרת אשר הבין מיד לרבנו ז"ל חדר מיוחד ושכב שם לישן. והרב ר' שמואל יצחק הנ"ל ישב שם בבית הגדול עם המשרת ביחד. וקדם שישכב רבנו ז"ל בחדר הנ"ל, צוה להבין עבדו תכישל לקערת הלילה. ורבנו ז"ל שכב שם בחדר הנ"ל עד שנגמר הכשול מהתכשיל הנ"ל. אחר שאמרה המשרתת להמשרת שנגמר הכשול מהתכשיל, אמר המשרת להרב הנ"ל להקיץ לרבנו ז"ל מהשנה (כי המשרת לא ידע כלל מי הוא, והרב ר' שמואל יצחק הבין מעצמו שכן רצון רבנו ז"ל שלא יגלה מי הוא). ולא רצה הרב להקיץ בעצמו לרבנו ז"ל, וענה להמשרת, אם אתה רוצה לך והקיצו בזה הלשון: (יוד יוד שמיים אויף גסעו ועמשערע) יהודי יהודי, קום בשכיל לאכול ארחת-ערב. ונתעורר רבנו ז"ל, אך לא רצה לאכול, אבל צוה שגם בלי זה ישלם בעד התכשיל כהנהגה. והזר ועלה עמו מיד עוד הפעם על העגלה וצוה עוד הפעם שהערל יקשר את החבלים מעל הפוסים להעגלה שילכו וירצו הפוסים מעצמם כנ"ל. עד שתורו ובאו לתוך העיר והבית מלון שנסעו משם בתחלת הלילה כנ"ל. ובעת ישיבת הרב עם המשרת כנ"ל, שאל מהמשרת שם העיר הנ"ל והשיב לו, וידע והבין הרב שזאת העיר הוא בערך פמה מאות פרסאות ממקום העיר והבית מלון הנ"ל שנסעו משם והזרו לשם, ובאמצע הדרך כנ"ל אמר רבנו ז"ל שהוא מחזיק טובה להמשרת שהקיץ אותו.

רג

ועוד מעשה אחת שמעתי מר' יחיאל מענדיל הנ"ל ששמע מהרב ר' שמואל יצחק הנ"ל מפי שעה רבין. שפעם אחד נסע לרבנו ז"ל לברסלב ולן בביתו הגדול שהיה מקום האורחים. ומחר רבנו ז"ל לא נמצא שום פתח אל החוץ רק לזאת הבית, ומהבית נמצא פתח אל החוץ

מֵצֵד מְעַרְב. וּפְתָאם בְּאִמְצַע הַלֵּילָה שְׁמַע הָרֵב הַנִּ"ל קוֹל רַעַשׁ מִחֹדֵר רַבְנֵי ז"ל, כְּמוֹ מִכְּפָה אֲלָפִים אֲנָשִׁים, וְהָרֵב יָדַע בְּרוּר שְׁלֵא נִמְצָא שָׁם בְּהַחֲדָר שׁוּם אֶדָם חוּץ רַבְנֵי ז"ל, יַעַן אֲשֶׁר לֹא נִמְצָא כָּלֵל מִזֶּה הַחֲדָר הַקָּטָן שׁוּם פֶּתַח אֶל הַחוּץ וְכִּי דָּרָךְ זֹאת הַבַּיִת שֶׁשָּׁכַב שָׁם הָרֵב כְּנִ"ל, וְהַבַּיִת הַיְתוּחַ סְנוּדָה מִכְּפָנִים בְּלֵילָה כְּנֶהְגוּ (וְגַם חֹדֵר רַבְנֵי הָיָה קָטָן מֵהַכֵּיל כָּלֵל הַרְבֵּה אֲנָשִׁים וּמִכַּל שְׁבוֹן וְכָל שְׁבוֹן אֲלָפִים אֲנָשִׁים כְּפִי הַרְעַשׁ הַנִּ"ל שֶׁנִּצָּא מִשָּׁם). וְנִפְלַע עַל הָרֵב פַּחַד וְרַעַד גְּדוֹל וְעִצּוֹם מִקּוֹל הַרְעַשׁ הַזֶּה, עַד שֶׁמִּרְבֵּי הַרְעַד וְהַחֲרָדָה שִׁחֲרָדוּ בּוֹ כָּל אֲבָרָיו וְנָפַל מֵהַמְּשָׁכָב עַל הָאָרֶץ, וְגַם נִתְּנָא אַחַר כֵּךְ מִלְּהוּזוֹ אֶת עִצּוֹם וְלָקוּם מִהָאָרֶץ עַד שֶׁנִּשְׁקַע הַרְעַשׁ. וְיָקָם אַחַר כֵּךְ מִהָאָרֶץ וַיֵּצֵא אֶל הַחוּץ, וְנִתְעַכַּב שָׁם בַּחוּץ עַד שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם. וְגַם אַחַר כֵּךְ נִחְבְּלַשׁ וְנִתְּנָא מִרַבְנֵי ז"ל לְשֵׂאל מֵאִתּוֹ מַה זֶה וְעַל מַה זֶה, כִּי הֵבִין שְׂאִין זֶה רַצוֹנוֹ שֶׁיִּשְׂאֲלֵנוּ:

רד

שְׁמַעְתִּי מֵאִבִּי שֶׁשָּׁמַע מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַמְּקַרְבִּים אֵלָיו ז"ל. שֶׁפָּעַם אַחַת בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אָמַר רַבְנֵי ז"ל לְאֲנָשָׁיו, מַה אַתֶּם נוֹסְעִים אֵלַי, מַה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי, הֲלֹא אִם לֹא הִיִּיתֶם אֲצִילֵי הַיִּיְתִי יִשׁוּן, וְכִשְׁהָיוּ תוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר הַיִּיְתִי גְעוֹר וּבִלְשׁוֹן אֲשַׁכְּנוּ: (וּוּאֵלַם אֵדֵךְ מִיָּד גְּעַשְׂלֵאפִין מַעַ וּוּאֵלַם אֵ בְּלֵאוּ גְעַמְתָּהוֹן מִיַּד דְּעַם שׁוֹפָר וּוּאֵלַם אֵדֵךְ מִיָּד אוּף גְעַמְתָּהוֹן) וְהַמְּשָׁכִיל יִבִּין עַד הֵיכָן הַדְּבָרִים מִנִּיעִים:

רה

שְׁמַעְתִּי מֵאִבִּי שֶׁרַבְנֵי ז"ל צִוּה לְקַצַּת מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁנִּתְקַרְבוּ אֵלָיו בְּכַעַס וְדוֹאוּקָעָה, וְלִפִּי שְׁעָה צִוּה עֲלֵיהֶם בְּתַחֲלַת הַתְּקַרְבוֹת לְלַמֵּד סֵפֶר מִסֵּלַת יִשְׂרָאֵל:

רו

שְׁמַעְתִּי מֵאִבִּי שֶׁפָּעַם אַחַת נִתְקַרְבוּ אֲנָשִׁים תְּחִלָּה אֵלָיו ז"ל, וְהָיָה אוֹמֵר לְפָנֵיהֶם תּוֹרָה גְבוּהַ בְּדַרְבָּו ז"ל. אַחַר כֵּךְ סִפְרוּ לְפָנָיו עַל אֵלוֹ הָאֲנָשִׁים שְׂאוֹמְרִים שְׂאִינִם מְבִינִים תּוֹרָתוֹ, כִּי מֵאִי נִפְקָא מִזֶּה לָהֶם בְּתוֹרָתוֹ הַגְּבוּהַ, כִּי הֵם צָרִיכִים תּוֹרָה פְּשׁוּטָה וְדַבְּרֵי מוֹסָר פְּשׁוּטִים כְּפִי מְדַרְגָּתָם הַפְּשׁוּטָה וְהַמְּבֹכָה. וְתָרַח לוֹ ז"ל עֲלֵיהֶם וְאָמַר אֲזַי מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְמַצָּא עִצּוֹמוֹ בְּדַבְּרֵי תּוֹרָתוֹ, הוּא אֶפְיקוֹרוֹם. כִּי בְּאֵמַת תּוֹרָתוֹ הִיא כְּלָלִיּוֹת גְּדוֹל מְרִישׁ כָּל דְּרָגָן עַד סוּף כָּל דְּרָגָן:

רי

שְׁמַעְתִּי מִר' יִשְׁעִיָּה שְׁלוֹם שֶׁשָּׁמַע מֵאִבִּיו שֶׁפָּעַם אַחַת סִפֵּר רַבְנֵי ז"ל עִמָּהֶם מַעֲנִין עוֹלָם הַתּוֹהוּ. וְאֲזַי אָמַר עֲצָה לָזֶה שֶׁיִּשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֲפָץ בְּשֶׁר שֶׁכָּל יְמֵי תַיִו לֹא יַעֲבֹר עָלָיו אֲחֵר מִשְׁלֵשָׁה זְמַנִּים הַקְּבוּעִים לְהַיּוֹת אֲצִלוֹ. הֵינּוּ עַל רֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעַל שְׁבֻעוֹת וְעַל שֶׁבַת חֲנֻכָּה, כִּי אֲזַי הָיָה זְמַן קַתְּלָה לְכָל. וְהַשְּׁנֵי זְמַנִּים אַחֲרֵים הָיָה הַחַיּוּב רַק עַל אוֹתָם שְׂאִינִם רְחוּקִים מִמְּקוֹמוֹ כָּל כֵּךְ. וְהַרְחוּקִים הָיָה לָהֶם זְמַנִּים אַחֲרֵים, הֵינּוּ שֶׁבַת שִׁירָה, וְשֶׁבַת נַחֲמוּ כִּי אֲזַי הָיָה ז"ל נוֹסַע אֵלֵיהֶם.

וגם לשבע שמחף אחר המיתה וההסתלקות הוא מכרח לבא אליו ו"ל, ואז יהיה הכל על גבול.
 וספר לענין זה מעשה (במקרה שאמר שכתוב באיזה פנים) שבגיר אחת היה שם איזה רב שהיה
 לו אהבה גדולה עם בעל הבית אחד מהעיר. פעם אחת נתקשרו בתקיעת כף שכל מי שיסתלק
 קדם ובוא ויספר להברו מהנעשה עמו. ונסתלק הרב מקדם ונשתתה הדבר עשר שנים. והגיע עת
 הסתלקות הבעל הבית הנ"ל, וספר את הדבר לבנו ומסר לו כח התקיעת כף, ונשתתה עוד עשרה
 שנים, ונסתלק גם הבן ומסר התקיעת כף לבנו ונשתתה עוד שמונה שנים, וכא הרב הנ"ל כחלוס
 לכן בנו הנ"ל וספר לו מה שעבר עליו. בעת שהניחו אותו בכפר גדמה לו שהוא חזק ובריא על
 כל אבריו, ומה זאת שעשעו על פנה לקח אדם חי ובריא ולקברו בחייו, רק מה לעשות, אחר כך
 בא על דעתו לנסות את עצמו אולי יוכל לעלות מקברו. ונדמה לו שהרים את הגולל עם עפר
 הקבר ויצא מקברו. רק איד אפשר לבנם לעיר הלא הוא מלבש בתכריכין של מתים. והיה בדיעתו
 להמתין עד השכת לילה בין השמשות, ואז יבנס לביתו, ומרחוק הסתכל על העיר והכיר את
 הבתים, וגם את ביתו הכיר. אחר כך בא על דעתו כי אי אפשר לו לבנס כך אף לביתו, כי יפחדו
 בני ביתו. בתוך כך נדמה לו שהוא סרסור (טענדלער) ונושא מלבושים, ויש לו גם מלבושים
 ששייכים לו במלבושי הרבנים. ודבר עמו אולי יעשה עמו חלוף על התכריכים כי הם טובים
 וחדשים עדיו, וזה יום אחד שלבשם. והסכים הסרסור ונתן לו המלבושים ונכנס לעיר. בשנכנס
 ראה שאין זה העיר שלו, כי יש שם פתים אחרים. וסבר בדיעתו אולי טעה ונתעה לאיזה עיר
 אחרת קרובה. בתוך כך נשתתה קצת לתוך הלילה ובכל בית העיר כבו את הנרות כנהוג, רק
 בבית אחד האיר עדיו. ונכנס לבית זה והוא רעב מאד בשנכנס ראה ששם הוא (גארקעד) בית
 תבשיל. ושאל יש כאן מה לאכל והשיבו לו יש, אבל יש לך מעות השיב אין לי. אמרו לו בכאן
 אין אבל בלי מעות כי הוא גארקעד, ויצא בפתי נפש. בתוך כך האיר היום, כי אז היה לילות
 הקיץ וראה מרחוק שני אנשים ויש להם איזה דין ודברים ביניהם. ונתקרב אליהם ופסק להם דין
 תורה אמתי (כד ספר ו"ל), ונתן לו אחד שני זהב ונכנס לגארקעד וצוה לתת לו אכל ומזון לו
 קצת וי"ש ורצה לשתות. בתוך כך באו שני שליחים ואמרו הבית דין שלח אתה ריד לילך תכף
 ומכרח לילך עמהם. בשבא אל הבית דין, נהרגו עליו הבית דין מאד ושאלו אותו מדוע באת
 לכאן איש זר לפסק בכאן דין תורה אמתי. כמה זמן ממתנים אנהנו לך שיבוא לפנינו דין תורה
 אמתי, ועקשו באת לכאן ופסקת דין תורה אמתי. וצו לחפש אותו אולי לקח שחר וחפשו אצלו
 ומצאו שני והובים הנ"ל ופסקו הבית דין עליו להעביר ולהפשיט מעליו כל המלבושים ולדחף
 אותו לחוץ ערם, ועשו כך. והיה לו להרב הנ"ל צער גדול מזה ואמר בדיעתו שפוב לפניו לילך
 ולחוד אל קברו כי מתים כאלו טוב מהם הפנות. אבל איד חוזרים אל הקבר הלא אין לו תכריכים,
 בתוך כך התחיל אחד למען בשבילו עד מתי יצערו אותו כל כך, וקחו אותו למשפט וקבל את
 דינו ופטר (ואמר רבנו ו"ל מסתמא הזכיות שלו מענו כך בשבילו), והשיבו כי אי אפשר לקרב
 אותו עדיו אל המשפט מחמת התקיעת כף שנתן בזה העולם, ומכרח מקדם לילך ולהודיע ולהפטר
 מהתקיעת כף. ואז הלך והודיע לכן בנו אחר עשרים ושמונה שנים כנ"ל. (אמר המוציא לאור
 שמעתי באומין מאנשי שלומנו, שרבונו ו"ל סים כך, אבל מי שזכה להיות אצלי השלשה פעמים
 בשנה, הינו ראש השנה שבועות שבת חגכה וציל מעולם התחה. ה' יצילנו אמן):

רח

רַבְּנּוּ זְצוּק"ל אָמַר, (פארדענדיגן איז עסן איז תאוה אכילה) היינו שפּרדקטן אײַנה מאַכל זײַז תאוה אכילה וכו'. וְכֵּן שְׂמֹסְפֵרִים מֵר' נְהֻמָּן טוֹלְמַשׁוּינְעֵר זְצוּק"ל, שְׂמֹעֲלָם (האט ער נישט צו געוואלדען דאס עסן) הוּא לֹא מֵלֵךְ אֶת הָאֵכֵל:

רט

רַבְּנּוּ זְצוּק"ל דִּבֵּר עִם בְּתוּ שְׁרָה'קִי ז"ל מֵעִנְיַן הַכְּנָסַת אֹרְחִים, וְשִׁבַּח מְאֹד גִּדְּל הַמְצוּזָה הַזּוֹאֵת כְּדִי שְׁתַּרְגִּיל אֶת עֲצֻמָּה בְּכֶד. וְהִיתָה דוֹאֵגַת אֵיךְ יִכּוֹלִין לְצִאת יְדֵי חוֹבְתָהּ בְּזוֹה, אָמַר לָהּ רַבְּנּוּ זְצוּק"ל (א אורח - נאך א שטיקעל בולקע און אשטיקעל מיטשטיך) אורח, עוֹד חֲתִיכַת לְחֻמְנָהּ, עוֹד חֲתִיכַת מִפּוֹה:

רי

בַּעַת שְׂדֵבֵר רַבְּנּוּ ז"ל, כְּשֶׁאָדָם בְּצִעֵר וְרַחֵק (שׂרײַט ער נאך אנדירש) צוֹעֵק לְגַמְרֵי אַחֲרַת מַעֲמָקָא דְּלִבָּא. וְסִפֵּר אִז, (אז מ'האט אים געצונען אפלאו דײַ טאג) מְשֻׁכְּבוֹ אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְאָמַר אִז: (איך האב אבער דענעסקמאל גישמאק גישודען צו השם יתברך) אֲנִי אֵכֵל צְעָקָתִי אִז בְּמַתִּיקוֹת לְהִשָּׁם יתברך:

ריא

רַבְּנּוּ ז"ל אָמַר (א יוד בעדארף בעטן ער ואל האפען א סאך קונדער ווי אויז וי ועליו זין, ווארין אז משיח וועט קומען, און וועט פארעכטען די נאנצע וועלט, וועט זיין א תקון צו אלע דורות עד אדם הראשון). יְהוֹדִי צְרִיךְ לְבַקֵּשׁ שְׂיֵהוּ לֹא תִרְבֶּה יְלָדִים שְׂיֵהוּ כְּמוֹ שְׂיֵהוּ, כִּי כְּשִׂמְשִׁית יָבוֹא וְיִתְקַן אֶת כָּל הָעוֹלָם יִהְיֶה תְּקוּן לְכָל הַדּוֹרוֹת עַד אָדָם הַרְּאִשׁוֹן:

ריב

פַּעַם אַחַת קָדַם פֶּסַח הָיוּ מְטִיחִין בְּסִיד אֶת בֵּית רַבְּנּוּ זְצוּק"ל בְּכַרְסְלָב, וְהָיוּ מוֹצִיאִים אֶת כָּל כְּלֵי הַבַּיִת לְחוּץ בְּנֶהוּג. וְעַל הַבָּלִים הַנּוֹשְׂאִים הָיוּ פּוֹרְשִׁים וְיִלְאוֹת כְּדִי שְׁלֹא יִחְלַכְּלוּ. וּפְרָשָׁה בַת רַבְּנּוּ ז"ל מֵרַת אֲדִיל עַל הַיַּיִנְעֵר [הַשְּׁעוֹן] כִּפַּת רֹאשׁ (קאַפּין טיכעל [ממפחת ראש]). וְכֹאשֵׁר בָּא רַבְּנּוּ זְצוּק"ל אֶל הַבַּיִת וְרָאָה זֹאת, אָמַר (לָה גַם מִט אַוּי א זאך פאר שפּרײַט מען, ווארום עס איז פּערהאנדן היינט אועלכע פאןמישטע מחות, וואס אפלו דאס איז זי מבבל) אִין פּוֹרְשִׁים בְּדָבָר כְּזוֹה, כִּי קָמִים הַיּוֹם מוֹחוֹת כּוֹ מְבַלְבָּלִים שְׂאֵפְלוּ זֶה מְבַלְבָּל אֹתָם:

ריג

פעם אחת בראש חדש, בשהיו מתחילין להתפלל הודו בנהוג, הלך רבנו זצוק"ל אל מקום רבי נפתלי שהיה מתפלל גם בן שם, ואמר לו 'נפתלי, מקנה'. ויען ויאמר אלך אחר התפלה. ואמר לו רבנו זצוק"ל, (בראש חדש דארץ מען פירעו גרעו אין ויאסעו ארצו) בראש חודש צריכים קדם להקנם לתוך המים. ותכף חלץ הר' נפתלי הטלית ותפליה, והלך אל המקנה:

ריד

בשהלך רבנו זצוק"ל לנחם את בתו אדיל, והיתה קובלת ומתנצלת לפניו על שיש לה צער גדול בנים הרבה רחמנא לצלן, והיה בעלה הר' יוסקי ז"ל יושב בצד אחר והיא משכה בצד השני, ורבנו זצוק"ל ישב ביניהם. ענה רבנו זצוק"ל ואמר: (גליבט מיר, די וועלט וועט איד נאך קמא וזו מים דיגע קינדער. די וועסט (נאך דער לעבן קינדער) תאמינו לי העולם עוד יקנאו בכם עם הילדים שקד, אמה עוד תהיה ותראה ילדים (ורמו בגדיי על הר' יוסקי והפך פניו אליה וסיים) (אין קינדס קינדער) ובגדי בנים וכן נתקנים. כי הר' יוסקי לא האריך ימים רחמנא לצלן, אך היא האריכה ימים וכתה לראות בנים ובני בנים:

רטו

בערב ראש השנה האחרון באומין אחר הזכר-ברית נכנס מזהרנ"ת לרבנו זצוק"ל לחדרו. ענה רבנו ואמר לו בזה הלשון: (אונגערע צרות אונגערע יסורים - טעמן גרויסע פעריל, און שרהקן קליינע פעריל) הצרות שלנו היסורים שלנו - לטעמא פנינים גדולות ולשעה פנינים קטנות. שלבתו של מפרסם פלוני קנה לה חותנה הר' ליב מודובראוונע גרויסע פעריל [פנינים גדולות] ולבתו שרה (גם בן פלח) קנה קליינע פעריל [פנינים קטנות]:

רטז

הרבו של רבנו זצוק"ל היה בהעלם גדול שאפלו לפני חותנו היה מסתיר את עצמו מאד. ובעת שנסע חותנו בתוך על הנהר הנקפא, וראה את רבנו זצוק"ל שהלך אל הנהר למוט ביתר עם הנגרים הקטנים. וסבר חותנו שאינו לומד כלל. והוא היה מכניס אורח גדול, וכל הצדיקים היו רגילים להתאכסן אצלו. ופעם אחת נתאכסן אצלו אחד מתלמידי המגיד, וספר לפניו צערו שלקח לחתן נכד הבעל שם טוב, אבל אינו לומד כלל, ואפלו העברי בודאי שכח. ואמר האורח שבודאי אינו בן, כי ירא לרבר על נכד הבעל שם טוב. וחותנו של רבנו זצוק"ל התופח אתו, עד שאמר לו האורח אם בן אמן לו ליינען [לקרא] והתחיל לנסות את רבנו זצוק"ל בהמושגה: 'הכלב והגדי שקפצו מראש הגג' (בבבא קמא כא:): והתחיל רבנו זצוק"ל ואמר: 'הכלב והגדי שקפצו מארש', ונתביש האורח הנ"ל מאד. ויאמר לו חותנו הלא אמרתי לכם שאפלו העברי שכח. ועם כל זה לא הקפיד על רבנו זצוק"ל לפני חותנו, מפני שהיה ירא לעשות איבה ושנאה לחותנו עליו. מחמת

שהוא מזרע הפעל שם טוב. אבל אחר כך פגע ברבנו זצוק"ל תחת פתל הבית בהצנע, שאלו 'הייתכן בואת?' הלא אתה נכר הפעל שם טוב ונכר רבי נחמן מהארדיענקא! וחזתנכם פזר לנדן סך רב מחמת היחוס, ואמה לא תלמד כלל עד שאפלו העברי שכחה. ובתוך אלו הדברים נתן לו שני פעמטש הקאות על הלחי. ורבנו ז"ל בכה הרבה ולא ענה אותו דבר. ואחר כך היה מעשה שהאיש הנ"ל נסע בדרך דרך הער, ושמע קול צעקה. ויאמר להפעל ענלה שיטה אנו, והמו אוניהם ושמעו שהוא קול אדם, והפה הוא אנו יותר ושמע שזה קול הפלה. ונר האיש מן הענלה והלך אחר הקול, ובא עד מקום רבנו זצוק"ל ומצאו מעטף במלית ותפלין וצועק בקולי קולות עד לב השמים, וסביבו היה כמו נהר מן הדמעות והבכיות, והתפלל הללויות בפסוקי דומרה, ונתבהל מאד. והמתין לו עד שרבנו זצוק"ל סיים תפלתו. ואז התחיל לבקש ממנו שימחל לו על ההפאות והזלזולים. ויאמר אליו רבנו זצוק"ל, שלא ימחל לו עד שיבטיח לו בודאי שלא יפרסם הדבר כל ימי תני רבנו ז"ל. אבל זאת פעל אצלו שיחזור אל חזתנו ויאמר לו שלא יתערב בדבריו, ולא יפריד אותו מדרכו, כי אין אנו יודעים פשמים על נכדי הפעל שם טוב ז"ל. ומחמת שהוא האריך ימים אחר הסתלקות רבנו זצוק"ל, ספר כל המעשה הנ"ל לפני הרב ר' חייקיל אחר הסתלקותו עליו השלום:

ריו

רבנו זצוק"ל, אמר: (אוי ווי די וואס קרינען אויף מיר ווייסען גיט פון מיר, און אוי די וואס האלטן פון מיר ווייסן אויך גיט פון מיר, נאר נתן און נפתלי אביסעל) כמו שאלו החולקים עלי אין יודעים ממני, כך אלו שאוחזים ממני גם לא יודעים ממני, רק נתן ונפתלי קצת:

ריח

על החתונה של בתו מרים שנסע רבנו זצוק"ל עם בני ביתו להרב לוואלמזשטיק מחמת כבודו של הרב. ואחר כך ספר הרב את צערו לפני רבנו זצוק"ל שיש לו עינים רעים. ואמר רבנו ז"ל לאנשיו בשתיקה קצת כפי שלא ישמע הרב בזה הלשון: (איד ווייס איד ווייס, די האסט שלעבטי אויגען, ואלסט האבין נוסע אויגען וואלסטו צו מיר גיפארן אויף חתנה, נישט איד צו דיר) אני יודע, אני יודע שיש לך עינים רעות, אם היו לך עינים טובות היית נוסע אלי לחתונה ולא אני אליך:

ריט

פעם אחת היה הרב מחמלניק אצל רבנו זצוק"ל בבקרב והיו צריכים להמתין עליו בפסעדה שן שהלך לצרכיו. ובין כך ספר רבנו זצוק"ל המעשה מהעגול. ואמר אז רבנו זצוק"ל אם הוא היה צריך לספר מעשה בואת, פמה הכנות היה צריך לעשות מקדם:

רכ

פעם אחת ספר רבנו זצוק"ל לבתו אדיל ממפרסם אחד, שתמשע שנים יהיה מתפלל בהתלהבות מאד, וען שתחול נדרה והקלישה אצל הדלת ונדרמה לו שהחסידים דוחפים את עצמם אצל הדלת, ואחר כך נודע לו שהוא חתול. נמצא שהיה מתפלל לשם החתול רחמנא לצלן:

רכא

דרכו של רבנו זצוק"ל בקמנותו היה בהצנע, והיה דרכו לתן להפעל עגלה של חותנו איזו סכום לנסע עמו בכל בקר קדם אור היום בחרף על קבר (במדיני) של רבי ישעיה מיאנאווע, ובא בחזרה עוד קדם אור היום עד שלא הרגיש חותנו מאומה. פעם אחת בא חותנו ונראה שהפוסים מלאים זעה, והבין שהלא דבר הוא, ושאל למשרתו והכרח להגיד לו האמת:

רכב

רבנו זצוק"ל אמר לפני מוהרנ"ת "והייתי רגיל בנדרים", שאל אותו מוהרנ"ת הלא על פי הנמרא אין נכון לנדר, והשיב: (ראם מיינט מען אוינע שלישעואלגעעס ווי אידר) מתבונים לשלומיאלים כמובנם.

רכג

אמר לענין קעסט [המנהג היה שהחתן היה סמוך על שלחן חותנו בשנים הראשונות לאחר נשואיו], שאפלו אם זורקים הפרים לחוץ אך מכניסים אותם בחזרה לבית, או לא ירחיק עצמו מן הקעסט לילך אל המשא ומתן ולסחר. ודבר מוהרנ"ת מזה ואמר שהני מלי בתורתו אמנותו, אבל אם לומר קצת והשאיר הוא מבטל מלמודו, מצוה לדבר עם האברך הזה שילך לסחר במשא ומתן ויקבע עתים לתורה:

רכד

איש אחד עשה סבה יקרה ועלה לו בסכום רב, ובקש את רבנו זצוק"ל על קדוש להספה. והלך עמו מוהרנ"ת. ודבר מוהרנ"ת שהספה אינה על פי הדיון, ורבנו זצוק"ל שתק. ומחמת שמוהרנ"ת הסתפל תמיד על פני רבנו זצוק"ל, ביון שראה שרבנו זצוק"ל שתק וישתק גם הוא. ובדרך בחזרה לביתו אמר רבנו זצוק"ל למוהרנ"ת, יהודי שמינע עצמו כל כך, ומציא כל כך הוצאות על הספה, אתה רוצה לעשות שאלות לפסלה מחמת חמרות:

רכה

בשתייה רבנו ז"ל בלעמבערג בקש אותו אחר בעל מכנים אורח גדול שהיו אוכלים אצלו הרבה אורחים, ואמר לו רבנו זצוק"ל הלא יש לך בלא זה הרבה אורחים. ויאמר לו האיש הנ"ל אני רוצה לעשות מצוה בכם. ענה לו רבנו זצוק"ל, אני רוצה המצוה בעצמי. אף על פי כן הפציר בו כל כך, עד שהכרח להכתיחו שיאכל אצלו סעודה אחת וכן הוה. אחר כך אמר רבנו זצוק"ל שהוא מקנא אותו שהוא יושב כמו גיטר יוד [כנזי לארמו"ר] עם חסידים. ולא עוד כל הגופי ירדו בשגופעים מהם נותנים להם מעות, והוא נתן לכל אחר מעות:

רכו

מותרג"ת היה לו צער גדול בנים רחמנא לצלן. ולא היה מספר לרבנו ז"ל מפני שהיה דבוק בעבודת השם ותפוד כל כך, וזה היה אצלו העקר לדבר עם רבנו זצוק"ל. אך מחמת שהיה אז רגיל לספר כל מארעותיו לפניו זצוק"ל, היה נכנס צערו בתוך ספרו. ופעם אחת אמר אליו רבנו ז"ל, שזכנכם קצת במתי ענין הצער גדול בנים שלך, אך על זה תתן לי מעות. ואמר לו מותרג"ת הן חשבתו מכבד בדעתו לעשות לכם ששה בסאות (בינגלעד שטילען). אמר לו רבנו זצוק"ל לא מפני ההתקרבות, כי בשביל זה אני צריך לתן לך מעות. כי (נבאה מאן דאחד בדיא דמיביא) אשתי מי שמתזיק ביד הרשעים. אך על זה הנ"ל אתה צריך לתן לי מעות, וכן היה. שעשה לו ששה בסאות, והיה לו חמושה בנים ובת אחת:

רכז

אחד עשה כסא לרבנו זצוק"ל, ושאל אותו רבנו ז"ל כמה זמן עשית אותה, ענה לו בחצי שנה. ושאל אותו רבנו זצוק"ל האם כל היום עשית אותה, ענה לו לא, רק בכל יום עבדתי שעה אחת (וען כי היה כסא נאה ומצטרף בציריגים נאים). אמר לו רבנו זצוק"ל. (אוי! האסטו מיר אין זינען גיהאם אהאלב יאדער אלע טאג א שעה) כד! חשבת עלי חצי שנה כל יום שעה:

רכח

פעם אחת באו אנשי שלומנו אל רבנו זצוק"ל וחסר אחד מהאנשים שלא היה חשוב כל כך. ושאל רבנו זצוק"ל היכן הוא? והיה המיהא גדולה לאנשי שלומנו על שאלתו עליו, ואמר רבנו זצוק"ל מפני זה אני מכרח לגסע ללעמבערג:

רכט

פעם אחת נסעו אנשי שלומנו מנמירוב לברסלב לרבנו זצוק"ל, ותעו מאד בדרך ונסעו כל הלילה, ובדרך ראו שבאו בחורה לנמירוב. וכשבאו אחר כך לרבנו זצוק"ל וספרו לו הנסעה הנ"ל.

אמר הכל הוא בשביל אהרן שלא רצה בלב שלם, והוא היה ר' ליפא, איהר זאלס ג'ווען א'יגעם
אראפ ווארפין [היה עליכם לורק אהרן]:

רל

פעם אחת אמר רבנו זצוק"ל: (וואס ירין פארמאגן "אקדמות" מיט דעם נגון) מה ש'יהודים אוזרים
ברכושם - אקדמות עם הנגון:

רלא

אהרן שאל את הר' גרשון נכד המגיד מטראוויצע זצוק"ל, ספר לי איזו גדלות מרבנו זצוק"ל,
ויאמר אליו שלש דברים: א) אם היה מסתפל באהרן, אפלו מאחוריו, תכף היה מרגיש
האיש. ב) ש'שפניו היה לפעמים מצפה ב'בוכים ולא נשא ידיו להקריחם מעליו, ג) פעם אחת
הוכיח אותו רבנו זצוק"ל על שאינו מתפלל פראוי, ו'היה קשה לו שהוא היה מתפלל בהתלהבות
ובכחות גדולות, ואמר לרבנו ז'ל (דאכט זיך אז איד דאווען) גראה לי שאני מתפלל, ואמר אליו רבנו
זצוק"ל (ניט דאווען און מ'ינען אז מ'דאווינט) לא להתפלל ולחשב שמתפללים, ו'היה קשה לו עוד יותר.
אחר כך לעת ערב בשנגנס עם רבנו זצוק"ל לבית המדרש צוה עליו רבנו זצוק"ל לכנס קדם,
ורבנו זצוק"ל הלך אחריו עד מקום רבנו ז'ל, והכרח אז להתפלל מנחה סמוך לרבנו זצוק"ל.
ונתפלל אז מאד מתפלת רבנו זצוק"ל והרגיש אז דביקות, והבין אז שמעולם לא התפלל פעם
אהרן רצה רבנו זצוק"ל לתן לו עשירות ולא רצה וכו', כמובא באותות ומופתים:

רלב

**פעם אחת נסע רבנו זצוק"ל בדרך, ועבר הדרך עיר זשירין ושם היה אהרן ממקרביו רבי יהושע,
ושמע רבנו זצוק"ל שמתפלל מנחה והוטב בעיניו מאד. וכך מי שבא אליו אמר לו, (אה,
האט מיין יהושע'לע גידאווינט מנחה) אה! יהושע'לה שלי התפלל מנחה. ומזהרנ"ת ספר ולי אמר (א שטיק
מנחה) חתיכת מנחה:**

רלג

**פעם אחת אמר רבנו ז'ל שלשה דברים פעלתי אצל השם יתברך. א) (דאס גדלות האב איד שוין פון
איד צובראכען; ווי אזוי איהר וועט דאווען וועט מען זאגען, איי ער איז אבראסליווער) את הגדלות כבר
שב'רתי מכם, איד שתתפללו יגידו, אי, הוא ברסלבר. ב) (איין צברה וועט איד קרענקען, עם וועט איד שוין
ניט באקומען, אפלו איהר וועט טאהן וועט דאס ויין אהן הענט און אהן פיס) עברה תציק לכם היא כבר לא תקבל
אתכם, אפילו אם תעשו, זה י'היה בלי ידים ובלו רגלים. ג) (מפרסמים של שקר וועט איהר ז'יער פנים ניט
אן קנען, איהר האט שוין פארזיכט אונאראישען ויין) מפרסמים של שקר לא תוכלו לתביט בפרצופם, אתם
כבר מעמיתם מהיין ההונגרי:**

רלד

מעשה שהיה בשבועות או בחנוכה, שאמר רבנו זצוק"ל בעת שהיה יושב על השלחן עם אנשי שלומנו, (ועוד האט דאס אין זיך אום עונת צו האבען ביי מיין טיש א תהדר רמקא לצל. ואמר, איד מיין גיט טשערנער, גיט ברסלער, גיט טעפלער). מי יש לו בעצמו עונת כון בשלחן שלי שיהיה לו תהור, ואמר אני לא מתכוון לבני משהערוי, לא מברסלב ולא ממועפליק, ומיראוויצער לא הזכיר. והבינו מי הוא אותו האיש, פי היה שם אחד ממיראוויצע שלא היה לו שלום בית כשתי שנים. ותכף קם רבנו זצוק"ל מן השלחן ונכנס לחדרו. והאיש הנ"ל עמד על הפתח ובכה הרבה מאד. וגם אנשי שלומנו בקשו מרבנו זצוק"ל בערו, והאיש הבטיח שיעשה תכף שלום עם בני ביתו:

רלה

פעם אחד נסע הרב מבארדימשוב בדרך, ופגע את הר' יצחק חתן המגיד ממיראוויצא ונתחבל מאד מצורתו. ושאל למי הוא מקרב. ואמרו לו שהוא מקרב לרבנו זצוק"ל. ענה ואמר (אה ווא איד פאר דאך ארום, זעה איד אז ווי עפעס רעקסט האט ער פארבאפט) איפה שאני נוסע ומסתובב אני רואה איפה שיש איזה טוב - הוא כבר חמף זאת:

רלו

על הנמרא (הגנה ה) 'האי צורבא מרבנן וכו' מיסיפנא לה'. והקשה רבנו זצוק"ל, וכי מלאך המות אוהב לתלמיד חכם, אלא דאיחא בינו שעברו רב שנותיו של אדם ולא הטא מכבחה שלא יחטא, על כן מוסיף לו עוד שנים כדי שלא יהיו רב שנותיו:

רלז

אחד שאל את רבנו זצוק"ל מדוע אין שום ספר מכס כמו השבחי הפעל שם טוב שיש מהפעל שם טוב זצוק"ל. והשיב לו רבנו מהיכן געשה השבחי הפעל שם טוב. לאחר הסתלקות הפעל שם טוב נתקבצו התלמידים וספרו כל אחד מה שידע. והקבוצ היה אצל הרב ר' גדליה והוא ידע כל המעשיות מהפעל שם טוב זצוק"ל, ושוב היה אחד שהיה יודע גם כן מעשיות, ומזה געשה השבחי פעל שם טוב. ובמדרמה שהרב ר' גדליה מליניץ עשה את השבחי פעל שם טוב. אחר כך אמר רבנו זצוק"ל בזה הלשון: (סיועם פון מיר אויך זיין וואס צו דערציילן) יהיה גם ממני מה לספר:

רלח

מגלות סתרים הראשון, בעת שנסע רבנו זצוק"ל בדרך מלאדיזשין לברסלב, ועברו קאזאקין. והתחיל רבנו זצ"ל לדבר ממדינת רוסיא ומה שיהיה עד ביאת הגואל, ומביאת הגואל עד תהנית המתים. וישב אצל רבנו זצוק"ל הר' יוסקא חתנו עם מוהרנ"ת והר' נפתלי זצוק"ל, ושני

אנשים מטעפליק ישובו על המדרגה של העגלה מנה ומנה. אחר כך רצה מוהרנ"ת לחזר איהו דבור עם הר' יוסקי, וראה מוהרנ"ת שאינו יודע כלום, רק ספר שזאת שמע שאמר רבנו זצוק"ל לבסוף (א ביום מים גידעונו בעלמנו) עין עם עלים והובים. וגם השני אנשים מטעפליק לא שקעו כלל, וקשראו הר' נתן ור' נפתלי זאת, הבינו שרבנו זצוק"ל רוצה שיהיה בסוד וכן היה. ועל כן כתב מוהרנ"ת המגלת סתרים בראשי תבות:

רלט

מגלת סתרים השני נאמר אחר פטירת תלד הקדוש רבי שלמה אפרים ו"ל בעת שקבלה אשתו של רבנו זצוק"ל לפני הר' נתן וקה' נפתלי על רבנו זצוק"ל, א) שאינו מסתכל על עצמו. ב) מפני מה הוא ממלטל על עצמו בדרכים. ג) על שהניח שיקטל תלד. ואמר רבנו זצוק"ל להרב ר' נתן ולהרב ר' נפתלי אדרבה! תהיו אתם דינים, (איהר אין אשאר דאם קינד) לה תכל על תלד, ונתן קולו בבכי ובדמעות שליש עד שפרחו הרב ר' נתן וקהר ר' נפתלי מלפניו מפני הבושה. וזאת מובא בחי' מוהר"ן ובימי מוהרנ"ת. בבקר היה האר צייט של האר"י ו"ל אמר להם רבנו זצוק"ל מפני מה ברחתם, אם לא ברחתם הייתי מספר לכם שיינס [דרברים יפים] כמבאר קצת; ואמר אין התורה ס"ה ויאמר בעו אל רות' וכו', אחר כך קרא אותם ופתח את הדלת של הבית המדרש שהיה אצל בית רבנו ו"ל. ואז היה הרב מברסלב בבית המדרש ולא רצה רבנו זצ"ל שיהיה בעת הספור, וכיון שפתח רבנו ו"ל את הדלת פתח הרב הנ"ל את הדלת השניה וקרא לחוץ. אז תלד רבנו ו"ל תכף ומיד וסגר את הדלת וספר להם שנית את המגלת סתרים:

רמ

רבנו זצוק"ל אמר בששוכבים בעצימת עינים חצי שעה אף על פי שאין לשנים היא התחדשות המחיו. עוד אמר לאחד שצריכו לשמור את (הליגע ויט) הצד השמאלי, שאם אין לו אלא פר אחד יניח אותו תחת הגב כי להראש אינו מוסיף כל כך אם אין לו פר. ואמר (מידארף היטו דעם שלאף) שצריכו לשמור השנה. עוד אמר: אז (מען חאפט יד אויף ברארף מען יד אויף הייבן. אין מיט דעם שלאף בערארף מען יד אף רעכענען נאך דעם דאונגען) בשמחעוורים צריכים תיכף לקום, ועם השנה לרהתשוב לאחד התפלה:

רמא

רבנו זצוק"ל אמר שצריכו לכל ילד להעמיד פאקין [חסון אכעוועות] קדם רבע שנה. (ווארום אויב ויט) שאם לא הוא כמו שופך דמים. אפלו אם דרים תרחק מן העיר, ולפע אפלו בזמן שהקר גדול להעמיד פאקין [חסון] קדם רבע שנה:

רמב

אמר על איגערקעס [מלפפון] שצריכין שלא לטל קלפתם לגמרי, בי קלפתם היא קלפת גגה, וצריכין לברר ממנו הטוב. ומשמע שבכל דבר שראוי לאכל הקלפה שלו צריכים להניח קצת מהקלפה כדי לברר הטוב:

רמוג

פעם אחת היה גער קמן ישן אצל רבנו זצוק"ל. ושמע שרבנו יש לו התבודדות תחת הסדין בהתלהבות עצום, ונתעורר מאוד. והלך הנער אל רבנו זצוק"ל ונלה את הסדין ואמר לו אני רוצה להיות איש בשר, ואז למד אותו רבנו זצוק"ל לשפט את עצמו אם למד באותו היום יתן תודה ויתפלל שלמחר ילמד יותר, ואם לא, ויתפלל היתכן וכו'. (והר' אברהם ז"ל אמר שמפני זה נתן לו רבנו זצוק"ל התבודדות הנ"ל מפני שהוא בעצמו עסק אז בזה ביותר) ובמדרשה שזה הנער היה הרב ר' שמואל יצחק:

רמוד

זקנו של הרב ממשעורין אמר עליו רבנו זצוק"ל שיש לו חסיד אחד בעיר ברסלב. ופעם אחת התענה משבת לשבת ואמר רבנו זצוק"ל שיהיה צריך לפעל איזה דבר והשתמש עם עבודה של הר' חיים שרה"ס. ואמר אז מה שמוכא בהשיות לא בתנם היה הפעל שם טוב הפעל שם טוב, שיהיה לו תלמידים באלו:

רמה

פעם אחת היה רבנו זצוק"ל על חתנה והיה שם פדחן והחליף את בגדיו פעם על כמר, ופעם על מפרסם (רבי). אז אמר רבנו זצוק"ל, (אם איז מען א מלאך אם איז מען א גלח) הנה מתנהגים כמו מלאך, והנה כמו כמר:

רמו

פעם אחת היה רבנו זצוק"ל על חתנה, והיו רגילים שעם הפלי הזמר היה אחד מכה בתף והיה צועק (פרייליך פרייליך) שמחה שמחה. ובתוך שהיה מכה וצועק היה מתנמנם, ונתן לו אחד הכאה על הלחי ואמר לו, (קלאפ פרייליך) דפוק בשמחה והיה בוכה קלאפ פרייליך. אז אמר רבנו זצוק"ל (א פאמט גיחאפט און פרייליך זיקלאפט) ספג סמירה ובשמחה דפק:

רמוז

על החתנה של בתו שרה"קע היה המכה בתף נכרי, וצוה רבנו זצוק"ל לשלחו:

רמח

השִׁיחָה 'נוקם וְנוטר כְּנחֹשׁ, נֹאמְרָה (בוואך נאכט) לִיָּהּ שְׁלֹפְנֵי הַכְּרִית שֶׁל הַיָּד ר' יַעֲקֹב ז"ל.
וְאַחַר הַכְּרִית כְּשֶׁבָאוּ אֵלָיו אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אָמַר לָהֶם רַבְּנֵנוּ זְצוּק"ל, (נאך וואס פארט איהר צו
מיר, איד האב איד פרייך) מִדּוּעַ אַתֶּם נוֹסְעִים אֵלַי אֲנִי שׂוֹנֵא אֶתְכֶם:

רמוט

רַבְּנֵנוּ זְצוּק"ל אָמַר, (אפלו מ'אז שוין א ערליכער יוד אין דעם גלגול וער ווייסט וואס מ'האט אן ג'ארבעס אין יענעם
גלגול) אֲפִילוּ אִם הוּא כִּבֵּר אִישׁ כְּבֶשֶׁר בְּגִלְגוּל זֶה, מִי יוֹדֵעַ מַה עוֹלָל בְּגִלְגוּל שְׁעֵבֶר:

רנ

דְּרַבּוֹ שֶׁל רַבְּנֵנוּ זְצוּק"ל הָיָה לִיָּד אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח לְבִתּוֹ הַצְּדִיקָה אֲדִיל, וְהָיָה הַיָּתֵה מְכַבְּדָתוֹ בְּשָׁנֵי
קְנִידְלִיק (כּוּפְתָאוֹת). וְהָיָה הַיָּתֵה לֵה צַעַר גָּדוֹל בְּנִים רַחֲמָנָא לְצִלָּן. פֶּעַם אַחַת אָמַר לֵה
רַבְּנֵנוּ זְצוּק"ל בְּשֶׁכֶר שְׁנֵי קְנִידְלִיק יִהְיוּ לָךְ שְׁנֵי בְּנִים שֶׁהַעוֹלָם יִקְנָאוּ אוֹתְךָ בָּהֶם. וְנִתְחַרְטָה כָּל יְמֵיהָ
עַל שְׂלֵא נִתְּנָה לּוֹ יוֹתֵר, שְׂאֵלוֹ נִתְּנָה לוֹ יוֹתֵר אֲפֶשֶׁר הָיָה לֵה יוֹתֵר בְּנִים:

רנא

בְּתוֹ מְרִים, הַקְּפִיד מוֹהֲרֵנוּ"ת זְצוּק"ל עַל חֲמִיָּה שְׂלֵא הַיָּתֵה לְקַדֵּשׁ עִם רַבְּנֵנוּ זְצוּק"ל עַל הַחֲתוּנָה...
וּבִשְׂבִיל זֶה לֹא הָיָה לֵה בְּנִים. וְיֵשׁ בְּזֶה הַרְבֵּה לְדַבֵּר עַל פִּי הַתּוֹרָה סִימָן כ"א פִּי הַתּוֹרָה
שְׂיָכַת לַהַנ"ל:

רנב

פֶּעַם אַחַת הָיָה יוֹשֵׁב רַבְּנֵנוּ ז"ל בְּחֶרֶד מִיָּחַד בְּשֵׁלֶשׁ סְעוּדוֹת כְּדַרְכּוֹ תְּמִיד, וּבְכַפִּית הַגָּדוֹל יָשָׁבוּ
מוֹהֲרֵנוּ"ת וְר' נִפְתְּלִי. וְשָׁלַח אֲלֵיהֶם אֶת הַמְּשֻׁרֵת לִזְמַר לָהֶם שְׁיִמְרוּ זְמִירוֹת. וְחִבֵּף בְּשִׁמְעַ
מוֹהֲרֵנוּ"ת הַתְּחִיל לְזַמֵּר. אַחַר כֵּן שְׂאֵל רַבְּנֵנוּ זְצוּק"ל רֵאשִׁית מִדּוּעַ לֹא הָיִיתִם מְזוּמְרִים, וְהַשְׁנִית
בְּשִׁצּוּיֹתַי לְזַמֵּר הָיָה צְרִיךְ רַבִּי נִפְתְּלִי לְזַמֵּר פִּי הָיָה לוֹ קוֹל נִגְיָנָה. וְרַבְּנֵנוּ זְצוּק"ל הָיָה מְשֻׁתַּקֵּק שֶׁהָיָה
חֵזֵן שְׂיִיכַל לְזַמֵּר וְגַם יִהְיֶה אִישׁ כְּשֶׁר:

רנג

בְּעֵת שֶׁהָיָה רַבְּנֵנוּ ז"ל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַבְּטִיחַ לְהַרְבֵּ ר' אַבְרָהָם ז"ל קְאֵלִימְקַעַר פִּי תַכְּף בְּשִׁיבּוֹא
לְחוּץ לְאֶרֶץ תַּכְּף יֵסַע אֶל הָרֵב מִלְּאֲדֵי הָרֵב ר' שְׁגִיאֹר וְלָמַן לְדַבֵּר עִמּוֹ בַּעֲגוּן מַעוֹת אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל. וְקָמַם זֹאת, כִּי בָבֶאוּ לְבִיתוֹ לֹא יָרַד מִשְׁגָּלָה לְכַסֵּם לְבִיתוֹ, אֶלָּא תַכְּף נֵסַע לְהַרְבֵּ מִלְּאֲדֵי.
וּבָבֶאוּ לְשֵׁם דַּבֵּר עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁל הָרֵב מַעֲגִין חַב"ר. וְרַבְּנֵנוּ זְצוּק"ל בְּקֶשׁ מִהֶם שִׁפְרָשׁוּ לוֹ אִיזָה

עגיו. אחר כך בקש את רבנו זצוק"ל לומר לפניו תורה ולא רצה. ואמר הרב תורה בערך שמונה שעות, ואמר רבנו זצוק"ל שברוך זה (האם ער צו גימראפון) הוא כגון הישיב, שפנים אז על הפסוק "רחמיך רבים ה'", (עם איז אויף דיר נאט אגרויס רחמנות) זה עליך אלקים רחמנות גדולה. פעם אחת היה הרב זצוק"ל בברסלב אצל רבנו זצוק"ל בעת שנסע למעזבוז; ואז היה עליו הפתחלקת של הרב ר' ברוך זצוק"ל. ואז אמר רבנו זצוק"ל לאנשים שזלו על הרב: 'הגו כבוד לשר אלה'. וישאל רבנו זצוק"ל את הרב האם אמת מה שאומרים עליכם שיש לכם שמונים אלה חסידים. ויאמר אליו הרב, שיש לו חסידים מלמדים, וכל אחד יש לו קפה של צדקה בשבילו, והגזערים מאחר שנותנים צדקה בשבילו מסתמא לא יהיו מתנגדים עליו. והרב התנצל את עצמו אז לפני רבנו זצוק"ל על הרב הר' ברוך זצוק"ל. ויאמר אליו רבנו זצוק"ל, (פעטערבורג זענט אידר איבער גיקומען, פעטער ברוך וועט אידר גיט איבער קומען וכיו) פעטערבורג עברתם אכל פעטערברוך (דוד-ברוך) אתם לא תעבורו:

רנד

פעם אחת היה סעודה אצל מרת אדיל בת רבנו ז"ל באומן שבאו אליה הגבירות מהעיר, וישבו בבהג הגברים בהדר אחר והנשים בהדר אחר, ואנשי שלומנו דברו ביניהם איזה זמן, וסברו הנשים שברוך ברכו אנשי שלומנו ברפת המזון. ואמרה להם אדיל שעוד לא ברכו ברפת המזון, (ואיום מין סאמינס לייט אז זיי בענטשן הערט מען) כי אנשי אבי בשמברכים שומעים. ותכף נשמע כמו רעש מאנשי שלומנו קול הברפת המזון וכיו:

רנה

פעם אחת בא הר' בער מפשערוין אל רבנו זצוק"ל על שבת, ולא על השבת שהיה לו קביעות לבוא אל רבנו זצוק"ל. וישאל אותו רבנו זצוק"ל מדוע לא באת על שבת שאתה רגיל לבוא. והשיב לרבנו זצוק"ל שהיה אצלו נכד הבעל שם טוב מפני זה לא היה יכול לבוא. ויאמר לו רבנו זצוק"ל, הצרכת לקחת מקל ולהכותו מפני שאינו יושב בביתו על התורה ועל העבודה, ופרנסה יתן לו השם יתברך:

רנו

זה הכלל שכל התורות קדם שרצה רבנו זצוק"ל לומר תורה, צוה לאנשי שלומנו שיתפללו מנחה בכונה גדולה כמו בערב יום כפור ויתודו. ובראש השנה היה אומר תורה בין השמשות מיום א' לב'. בשבועות גם כן כמו בראש השנה. ושמעתי שפעם אחת ישב רבנו זצוק"ל לומר תורה בחג השבועות אחר מנחה בעוד שהיתה החמה זורחת, וישבו כל היללה אצל השלחן והתפלל ערבית בתוך הסעודה. וישבו עד שהחמה התחילה עוד הפעם לזרח בבקר יום השני ענה רבנו ז"ל ואמר, (די וון קער ויד פאר חדושין, וי האט איבער גילאזט מענטשן ביים טיש, און האט צוריק גיפונען די איגענע מענטשן ביים טיש) השמש עשויה להתפלא היא השאירה את האנשים אצל השלחן, והיא שוב פגשה אותם אנשים ליד השלחן. ושמעתי אשר רבנו זצוק"ל לא היה יושן בשבועות שני הקמים והלילות.

רבנו זצוק"ל אמר (בשבעות אין דער עקר דאס אויף זיין, און הושענא רבה דער עקר דאס זאגן) בְּשִׁבְעוֹת הֶעֱקֵר
הוא להיות ער, ובהושענא רבה העקר הוא האמירה:

רנו

המעשה מהינוקא בעת שנסע רבנו זצוק"ל עם ר' שמואל זצוק"ל, ספר הר' אברהם ז"ל ואמר כי
אלו ההינוקות קשה שיהיו, וזה היה חידוש של רבנו זצוק"ל ש'היה ל"ח שנים ותצי,
שגם בן הינוקא הר' נחמן חמופא שהתנבא על משיח וכו':

רנח

שייך לח"מ סימן תקלד

איתא בתני מוהר"ן בהשיוחוט שר' שמעון זכה שישמש את רבנו זצוק"ל אחר הסתלקותו כמו
ששמשו בתניו, ויש בזה מעשה ענין שם. וזה הוא המעשה, שאחר שבא ר' שמעון מעבר
לקהר דאון. בקש מרבנו זצוק"ל שיבטיח לו שישמשנו. והבין שרבנו זצוק"ל אינו רוצה, ושתק.
ולאחר זמן בקש עוד הפעם מרבנו זצוק"ל שיבטיח לו בנ"ל, והזכיר אז לרבנו זצוק"ל את המעשה
שהציל אותו פעם אחת מן המיתה בעת שנסעו מכפר אוסאטין למערדוועדווקי או להפך, שנסעו
בשפוע הרה, והבין ר' שמעון שהעגלה תתהפך. והיו אז כלם בסכנת מות, כי הדרך היה מלא
אבנים וחפירות. וקפץ הר' שמעון מהעגלה ועכב את העגלה והציל את כל האנשים. והשיב לו
רבנו זצוק"ל (אדאי האבטו גוט זימאכט) ודאי עשית טוב. ורמז לו דמשום זה לכד אינו יכול לזכות
עדין לדרך גדול כזה. ושוב שתק הר' שמעון. לאחר זמן בקש עוד הפעם מרבנו זצוק"ל וספר לו
רבנו זצוק"ל האיד שאמו באה אצלו בחלום מפני מה שאינו מבטיח לו על זה, ועל בן הבטיח לו
אז. וספר הר' נחמן מטולמטשין שמוהר"ג קנא אותו מאד. והר' שמעון הנ"ל בא פעם אחת מארץ
ישאל לעשות שדוד עם בנו מחוץ לארץ, והיה אז בשבעות הגדול אצל מוהר"ג, ואמר אז על
מוהר"ג את וואה, חשבתי שזה תלמיד רבנו זצוק"ל, ולכסוף הוא רבנו בעצמו דער רבי אליין,
ואמר אז לחתן המציד מפיירהאנציי הלא אני מכין על גופיך יוד (אדמו"ר) שהשלבתי כל
המפרסמים, וקרבתי את עצמי ליונגיל (לכחור) קדם החתנה, כי נתקרב לרבנו זצוק"ל קדם חפתו,
(זא איד דיר אז היינט איז ער דער מנהיג הדור) אני אומר לך שהיום הוא המנהיג הדור:

רנט

רבנו זצוק"ל אמר על רבי אהרן זצוק"ל מברסלב (אז יש נאר אים דארפען מיר דאנקען וואס ער איז פון אונ
רב, נאר אפילו די פערד וואס האבן איהם זימאכט). שלא רק לו צדיקה להודות שהוא אצילניו רב,
אלא אפילו את הסוסים שהביאו אותו. ופעם אחת אמר עליו (איד האב אים זיגעבן א ברור הקדמה אין
פסקינען שאלות) נתתי לו ברור הקדמה לפסוק שאלות, ופעם אחת אמר (אז אויף אפינדיל ועל איד איהם
אקענין טראגן משיח) על גם ארכיב אותו לקראת משיח:

רס

מַעֲשֵׂה מַבֵּת רַבְנֵי ז'ל, שְׂבָא רַבְנֵי הַקְדוּשׁ לְבִיתָהּ וְהִיתָה חוֹלָה מְאֹד. וַיִּשָּׁב רַבְנֵי בְּצַעַר גְּדוֹל וַיְנַרְדֵּם וַיָּבֵא אֵלָיו הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְז'ל וַאֲמַר לוֹ מַה אַתָּה כָּל כֶּד בְּצַעַר. אָמַר אֵלָיו הֲלֹא בַתִּי כָּל כֶּד חוֹלָה, אָמַר לוֹ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, הֲלֹא מַה שִּׁכְתוּב בְּתַהֲלִים פְּסוּק "מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מִלְכּוֹ וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ לְדָוִד וְלִזְרַעוֹ עַד עוֹלָם" (פְּרוּשׁ מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מִלְכּוֹ מֵאֵן מַלְכֵי רַבְנָן). וְעוֹשֶׂה חֶסֶד הַשֵּׁם וְהַכֶּד עוֹשֶׂה חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ לְמִי שִׁמְשִׁיחַ וּמְסַפֵּר מֵהֶם "לְדָוִד וְלִזְרַעוֹ עַד עוֹלָם", הוּו רַבְנֵי וַיּוֹצֵא חֲלָצִיו שְׂבָאִים מִזְרַע דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם) וְסַפֵּר אִז רַבְנֵי ז'ל הַמַּעֲשֵׂה מִהַמְהַרְשָׁ"א לְבַתּוֹ אֲדִיל וְהָיָה לָהּ רַפּוּאָה. (נִרְאֶה לִּי הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהוֹכִילוּ אוֹתוֹ לְקַבּוּדָה וְהָיָה שֵׁם פְּאוֹסְמֵרָה מְמָאָה וְכו' שֶׁכָּל מִי שֶׁהִלְךְ דִּרְךְ שֵׁם הַמִּיר דַּחּוּ, וְכָל מַת וְכו') וְכַעַת שֶׁהוֹלִיכּוּ הַמְהַרְשָׁ"א דִּרְךְ שֵׁם וְכו' וְנִבְלָעָה הַבֵּית חַפְלָה שְׁלֵהֶם וְכו' וְסִיִּים אִז "מַגְדִּיל" וְכו'). וְהִיא סַפֵּרָה לְכַמָּה חוֹלִים וְהָיָה לָהֶם רַפּוּאָה, וְכֵן רַבִּי נַחֲמָן מְטוֹלְמָשִׁין ז'ל גַּם בֵּן סַפֵּר וְהָיָה בֵּן וְכו'.

רסא

וְעוֹד הָיָה מַעֲשֵׂה מְאֹדִיל בַּת רַבְנֵי שְׁהִיתָה חוֹלָה (נִרְאֶה לִּי פֶּאֶב שְׁנַיִם) וְנִכְנַם אֵלֶיהָ רַבְנֵי הַקְדוּשׁ וַאֲמַר לָהּ שְׁתַּצִּיר בְּמַחְשַׁבְתָּהּ שְׂמוּב לָהּ מִקְדָּם, וְעִנְתָה לוֹ הֲלֹא אֵיךְ יִכּוֹלִין לְהַצִּיֵּר בְּפַחְשִׁבָה הֲלֹא מְרַגִּישִׁין פֶּאֶב גְּדוֹל. וַאֲמַר לָהּ רַבְנֵי הַקְדוּשׁ הֲלֹא הַמַּחְשַׁבָה יֵשׁ לָהּ כַּח גְּדוֹל אִם תַּצִּיר יִהְיֶה בֵּן. וּפַעַם אַחַת הִיתָה חוֹלָה מְאֹד וְנִכְנַם אֵלֶיהָ רַבְנֵי הַקְדוּשׁ וַאֲמַר לָהּ אִם תִּהְיֶה בְּשִׁמְחָה יִהְיֶה לָךְ רַפּוּאָה. וְעִנְתָה הֲלֹא אֵיךְ יִכּוֹלִין לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה, וַאֲמַר לָהּ רַבְנֵי הַקְדוּשׁ עוֹד יִהְיֶה זְמַן שְׂאֵת תִּהְיֶה בְּשִׁמְחָה מְאֹד. וְעַל בֵּן יִהְיֶה לָךְ רַפּוּאָה, וְכֵן הָיָה:

רסב

פַּעַם אַחַת אָמַר רַבְנֵי הַקְדוּשׁ אִם יִהְיֶה לִּי רַבִּי בְּמוֹתְכֶם (וַעֲנוּ אֵיךְ הָאֵב אִז רַבִּין) הִיִּיתִי הוֹלֵךְ בְּרַגְלֵי (וַוֹאֵלֵט אֵיךְ צִי פִים גִּינְאָנְעוּ). וְעַמְד שֵׁם אֶחָד מִן הַצַּד וַשָּׂאֵל לְרַבְנֵי הַקְדוּשׁ וּבַחֲזֵרָה מֵאִי, עָנָה לוֹ רַבְנֵי ז'ל וּבַחֲזֵרָה הִיִּיתִי רִץ:

רסג

פַּעַם אַחַת שָׂאֵלוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוּמֵנוּ לְרַבְנֵי הַקְדוּשׁ עַנְיָן חֲצוֹת אִם יִכּוֹלִים לְהִיּוֹת גְּעוֹר עַד חֲצוֹת וְלִזְמַר חֲצוֹת. וְהַשִּׁיב לָהֶם רַבְנֵי הַקְדוּשׁ שֶׁעַקֵּר הַעֲבוּדָה שֶׁל חֲצוֹת הוּא, לְקוּם מִהַשְּׁנָה וְלִזְמַר חֲצוֹת:

רסד

לְרַבְנֵי הַקְדוּשׁ הָיוּ מְקַרְבִּים רַבִּי מַתְתִּיָה לִיב מִצְפָּאֵלִי וְרַבִּי יַעֲקֹב בַּעַל מְגִיָה וְהֵם הָיוּ אַחִים. וְרַבְנֵי הַקְדוּשׁ קָרַב יוֹתֵר אֶת רַבִּי מַתְתִּיָה הַזֶּה לְכִי הָיָה יוֹתֵר יָרָא שְׂמִיִם, וְהָיָה לְרַבִּי יַעֲקֹב חֲלִישוֹת דַּעַת כִּי הוּא הָיָה אַחִיו הַגְּדוֹל, וְהַרְגִּישׁ בָּהּ רַבְנֵי הַקְדוּשׁ וַאֲמַר לוֹ בָּהּ הַלְשׁוֹן: (וַוֹאֵט אִז אוֹי מְשֵׁה,

אין קאל שטיים אין דער תורה) מה כל כך קשה א' פתוב בתורה "ואולם אתיו הקטן יגדל ממנו". (אין וידעו עם ששים דאך) ועוד פתוב "ואיש כי יהיה מהור ובדרך לא תהי", ורבי יעקב הנ"ל היה בעל מגיה ויהי דרכו על פי רב להיות בדרך:

רסה

פעם אחת אמר הבעל שם טוב ז"ל, אם היה לי זוגתי הראשונה הייתי עולה למרום באמצע היום בשוק מעובו לעיני כל ולא כמו אלהי שגלה בדרך. ופעם אחת אמר רבנו הגדול אם הייתי יודע גדל הענין של הזוג הראשון, הייתי אומר (קדענאן ואלסטו אין לעבן ואלסטו) תחלי אכל תחיי, כי זוגתי היתה חולה זמן רב:

רסו

פעם אחת היה מדבר מוהרנ"ת ז"ל עם רבנו ז"ל מהצדיק רבי הירש ליב מאליק, או (עד האם נמצאם ויער נט אין יחידקייט ווארין ער איז זיער פרום) הוא עשה טוב ביהדות כי הוא היה ירא. וענה רבנו ז"ל (אפלו ער זאל זיין ווי אזוי פרום, דער עקר איז וואס ער איז גיווען קלוג) אפילו שיהיה כל כך ירא, העיקר שהוא היה חכם:

רסז

ר' שמעון בקש את רבנו ז"ל שיעתיר עבור תלד שלו (שהיה חולה מאד) שיתרפא, ואדמו"ר ז"ל לא ענה לו כלל. ואחר כך בלילה ישבה אשתו אצל העריסה של תלד והתפללה על תלד בדרך הנשים. ובבקר בא ר' שמעון אל רבנו ז"ל, ובשראה אותו רבנו ז"ל אמר לו בלשון חמה הראית (גדל פח התפלה) שנתחם כבר גור דינו למות, והיא בתפלתה לא די שפעלה שיתיה, אף פעלה שיארד ימים שהועילה תפלתה של אשתך שיתרפא ויהיה לו אריכות ימים. וכן היה שהתלד שב לאיתנו והארד ימים הרבה קרוב למאה שנים:

רסח

הרב ר' יצחק מח' שיוואטע שהיה מקרב לרבנו זצוק"ל, היה לו אה ולקחו ראנדאר [מוקסן] אחד לתתו לכפר הסמוך לרארד שישב על התורה ועל העבודה, שהיה בחור טוב. והוא משהיה שם ולא היו לו חברים נחפבל מלמדו ויצא מבית המדרש אל הנהר. והיה שם נפח שעשה מלאכתו, והביט על הנפח ועל הנהר שצודין שם, ועמד כך בלי מלבוש עליון ובלי חגורה. ופעם אחת נסע רבנו זצוק"ל בדרך שם, וראה האברך הנ"ל איד שעגלה עוברת והיא מלאה מאנשים ועל השטאנגעס [הפדרגות] שבחזון עומדים אנשים מכאן ומכאן, והבין שגיה גיטער יוד (אדמו"ר) ויסע בדרך עליו כי שם היה הדרך. ונתפש מעט והתחיל לרוץ לביתו. אבל חקר רמו רבנו זצוק"ל (שנסע אז) בדיי שבווא אצלו והכרח לבוא. ובקשו ממנו שיראה להם אכסניא, ושאל אותו מי הוא, וענה לו. אמר רבנו (אזי מין יצחקלס בידערי) כך אה של יצחק שלי. והוכיח אותו ואמר לו

מסתמא לקח אהך חותקך (פאר דעם געטען קינד) בתור בחור טוב כדי שתלמד וכו', ואתה מבטל ויוצא להסתפל על הנפח והרגלים וכו', עד שנתמלא תשובה ותקרה וברשה. וככה הרבה מאד ומאז נעשה מתמיד גדול. ורבנו זצוק"ל קרב אותו מאד מאד. ואמר (מסתמא ונעטו ועלך פארן צו מיר) מסתמא תרצה לנסוע אלי ויהיה לך מניעות ותשבר אותם. מדע שענין שלי הוא רק ראש השנה. וכן היה וכן על ראש השנה, והיה עף והניח את עצמו לישן אצל השטיבל (בית התפלה) של רבנו זצוק"ל קרם הזכר ברית. וכשהקיץ ראה רעש שאנשים נכנסים עם פדיונות לרבנו ז"ל. ורצה גם כן לבגס ושאל מה עושים שם והשיבו לו שעושים ודוי דברים. וראה שהאנשים היוצאים, פניהם אדמים, (מיס אויס גיזוינגטע אויגן) עם עינים בכיזות, והיה לו חרטה על שבא, ומה היה לו לעשות. ודחה את עצמו לבגס עם עוד אחר, ותקף רמו רבנו זצוק"ל להאחד שיצא ויצא. וסגר רבנו זצוק"ל את הדלת ואמר לו נו, ואנ [תגיד] מה שהשם יתברך ואני ואתה יודעים. ולא רצה, וענה שאין לו מה להתודות. ואמר לו רבנו זצוק"ל כמה פעמים אמר (הינו התודה) והוא ענה בכל פעם אין מה להתודות. או אמר לו רבנו זצוק"ל, (מיד ונעטו נארע) אותי אתה תרמה. ולשמעתי כשאמר רבנו זצוק"ל הדברים הנ"ל הבה עם אצבעו על חטמו, ומשך התבות מיד ונעטו נארען [אותי אתה תרמה], הלא אני יודע מה שנעשה עמך גם כשכבד על משכבך. ודחפו רבנו זצ"ל לחוץ, ונסע אחר ראש השנה לביתו. ואחר איזה שנים בא עוד פעם לרבנו ז"ל, ואמר עליו רבנו ז"ל איזה ונערטיל [בדיחה] ונעשה צחוק, ונדהה מזה ולא נסע יותר. ואחר כך אחר זמן רב אחר פטירת רבנו ז"ל דבר עם ר' מאיר מטעפליק זצ"ל, ספר לו שרבנו זצוק"ל רחוקו. אמר לו והו נקרא התרחקות? (ביי אוא רעפן וואלס איד) אצל קזה רבי הייתי אפלו מניח את עצמי שדודש עלי, (ער ואל ברעטן אויף מיד). ורבי אברהם ז"ל הסביר שרבנו ז"ל קים אז מה שמביא בספר המדות, שאם מקרבין לאדם (לעבודת השם יתברך) והוא מסרב מתר לךדחו בשתי דים. כי רבנו קרב אותו מאד ולא רצה, על כן רחוקו:

רסט

רבנו ז"ל אמר, הוצר הרע של הבשרים הוא דבוק. (דער יצר הרע פון איין ערליכען יידן איז איין דבוק). עוד אמר, (דער יצר הרע או ער ויל יוד געטן צו איין ערליכען יידן, משעפים ער איהם צו איין שענען רחמנא לצלו) הוצר הרע כשהוא לזכח את עצמו ליהודי בשר, הוא מדביק לו איזה שענען רחמנא לצלו, עוד אמר רבנו ז"ל שכמה צדיקים (עניו ערשט אויס גיבראכן גיארן פון ידעווע מאות עהלשט אויף די גלשטר) שקברו את עצמם מהתאוות לגמרי רק בעת הזקנה (ועם זה נמשך שיחה שלי עם רבי אברהם ז"ל, שבוה ניקח מה שבאר אביו הר' נחמן מולקשינר ז"ל את מאמר חכמינו ז"ל אודות זקני עמי הארץ כל זמן שמזקנים ודעתן מפורפת וכו', על פי משל מסופר אחר שנסע עם בעל עגלה גוי שבור, שבכל מקום שהגיעו לקרעטשמע [לפונדק] נכנס הגוי לשתות ושתה עם השכורים זמן רב. אגב הגיעו עם הדרך לקרעטשמע חרבה, וגם אז ירד הגוי מהעגלה אל החרבה, ובכל תלון פתח והסתפל ונגח. כשעלה בחזרה על העגלה שאלו הפוסח מה זה שנים אצל החרבה ירדת מהעגלה להסתפל ולנגח. השיב לו הגוי, שזאת עשה בזכרו הראשונות הקמים הפוכים, פה שתיתי עם החברים, אכלנו ושתינו ושכרנו והיינו שמחים, ועכשו אוי ואבוי, על זה יש לקונן. פן זקני עם

הארץ שמגועריהם הרגלו בתאזותיהם ולא היה להם שום געגועים לשפר איזה תאזה, ויבן לעת זקנותם שהיצר מתאזותיהם גשאר, אבל הגוף ואבריו הרב, אין בפה למלאות תאזותיהם וזוכרים איד שבאברים אלו עשו מה שעשו, והיה להם תענוג ועכשו אינם יכולים למלאות תאזותיהם, אוי ואבוי להם. פשוט דעתם כמרפת ומבלבלת ומשגע מזה. אבל זקני תלמידי חכמים שכל ימי געועריהם היו מלאי געגועים לאי התמלאות התאזות ולשפרם ולתצמם, ואך בימי הגעוערים היו מלאי צער מהתאזות והאיברים הגריאים והשלמים המסגלים להם, ובכל פעם נסו לשפרם והיה להם יסורים וכו'. אמנם כשהגעו ימי הזקנה והאיברים נתלשו כמה מסבימים לגעועיהם, ויבן דעתן מתישבת עליהם, אין להם עוד מלחמה כמו בימי געועריהם. ועל כל פנים בסוף ימיהם וכו' למה (שצרו):

ער

פעם פלפלו והתוכחו לפני רבנו ז"ל איזה אנשים באיזה באור ופרוש איזה דבר, זה אמר שכן הפשט וזה אמר שכן הפשט, וכן שלישי ורביעי אמרו פשטים אחרים. עד שאמר רבנו ז"ל על פשט אחד שהוא רוח הקדש, ופשט זה אמר האומר בשם הט"ז (הטורי זקב). וכן שבח רבנו ז"ל את הבאר היטב. (אמר הרב אברהם ז"ל שקבלל הוא שבאיזה פוסק שגומר הבאר היטב דבריו, פן דעתו להלכה). ופעם אחת התופח אחד עם מוהרנ"ת בפרוש דבר אחד כמנן אברהם, והאיש היה מסרב מאד בפרוש מוהרנ"ת ז"ל, עד שמוהרנ"ת ז"ל אמר לו: ידי לך לפלפל עמי. המנן אברהם בעצמו היה אצלי ופרש לי דבר זה כמו שאני מפרש לך. ופעם אחת בא אחד לפני רבי נפתלי בתימא, איד שבעל בית פשוט באומן שהיה דרכו לבלות כל יום השבת על למוד אור החיים הקדוש, שפעם אחת היה קשה לו להבין איזה דבר באור החיים הקדוש, ועסק במחשבתו עד ששל השלחן שהיה נשען על דו גרדם. ובא אליו האור החיים בעצמו ובאר לו הדבר הקשה לו. אמר לו הרי נפתלי אפשר להאמין בזה מגדל הדבקות שהיה לו עם פרוש האור החיים:

רעא

אמר רבנו ז"ל, על מלאך המות להמית כל עולם בגשמיית וברוחניית יכבד עליו הדבר, ויבן העמיד לו עוזרים בכל מקום הרופאים להמית בגשמיית, והמפרסמים של שקר להמית ברוחניית. (ופעם אחת בשהיה מוהרנ"ת ז"ל בטעפליק, ונפל לערש דוי. ובלא שאלת פיו הביאו לו את הרופא, בשבא הרופא הסב מוהרנ"ת את פניו אל הקיר, ואמר הבאתם לי שליח הפולאד המנות, (איהר האט מיר גיברענגט דעם שליח פון מלאך המות). ופעם אחת היה נתקב למוהרנ"ת ז"ל מסמר של ברזל ברגלו. והיה לו כאב גדול מזה, והביאו לו עלה אחד שמסגל לזה, ואמרו לו שהוא רק מצד הסגלה ולא מצד רפואה ולא רצה, ענה ואמר אם יש כחח לרפאות יש כחח לקלקל גם כן, ונתרפא בלי זה בעזרת השם יתברך). ועוד אמר רבנו ז"ל: (או די דאקטורים פאררבעטן יא אמאהל, אז נאר ווי מען פארלאטעט אוי ווי מען ליינט א לאטע) בשחרופאים ככר פן מתקנים פעם, זה כמו שממליאים ששמים איזהו מלאי. גם אמר: (פאר צווי האב איד מורא, פאר אין גי אין פאר אין פאלשן גופני יודי, זיי וויסן נאר גיט אוי ווייס פון יעזר בתי, זיי ואלין דאם וויסין, וואלשין זיי נאר ענדער גינען ה' ישמרטו) מושנים אני מפתד

מגוי ומאדמו"ר רמאי, הם לא יודעים כלל מכתם, אם הם רק היו יודעים הם היו עוד יותר גרושים
 ה' ישמרגו. רבנו ז"ל אמר (או מען אי גיונד דארף מען טוהן און טוהן און אז מען ווערט ניט גיונט אז
 אונק גיליגט שער און אייז) בשבריאים צריך לעשות ולעשות בעבודת השם, ובשגרהיים חולים צריך
 לעזוב את המספרים והפרזלים (ורק לעסק בעבודת השם המכרח על פי השלחן ערוך לפי מצב
 בריאותו) וצריכים לקיים מצות "ושמרתם את נפשותיכם" וכו':

ערב

ר' שמעון ז"ל רצה ללמד את עצמו שהימות ושאל את אדמו"ר ז"ל, השיב לו רבנו הקדוש
 שלמד את עצמו דאקטרייא [רפואה]. אמר לו ר' שמעון אתם רוצים שאהיה רוצח?
 השיב אדמו"ר ז"ל: וכי אין זה רציחה שלוקחין את התרנגול מגלגול של איש וקו, והוא תופס
 אותו בוקנו ושוחטו? ומאז בטל מללמד להיות שוחט ובדק:

רעג

ר' חייקל ז"ל היה מנגן בשבת קדש, ובתוך הנגון הודפמן לו לומר תבת אוי. ואמר לו רבנו
 זצוק"ל, בשבת אין אומרים אוי:

עדר

שמעתי מר"ג בעת שאמר אדמו"ר התורה סימן כ"ב מענין תורת ה' ותפלת ה', אמר שצריכן
 לבא לבטול קנה עד שזיכה לתורת ה' ולתפלת ה' שייכל לומר יהי רצון מלפני ר'
 מאיר ז"ל ספר אשר אברך ספר לפני רבנו ז"ל שפנים מסכת גדה. ושאל אותו רבנו ז"ל אם בן
 אמרו לי מפני מה בשיש לאדם עין הרע, מנהק ופוער פיו דהינו גענעצין [מפהק], ובסמוך אמר
 התורה סימן נ"ה בלקומי א' ושם מרמו ענין הנ"ל:

ערה

בעת שאמר אדמו"ר התורה תשעה תקונין, אמר מוהרנ"ת ז"ל שהרגיש קולות וברקים במחו:

רעו

שמעתי מאנשי שלומנו אשר רבנו ז"ל אמר על כל דבר תורה, חוץ משלשה דברים: על מה
 שקבל שתינוק עושה הורה חכמה, והשנית מה שישנים מניחים היד תחת הלחי, והשלישי
 איני זוכר, במדמה מה שנותנים שלום ביד:

רעז

שְׁמַעְתִּי מִר' נְחֻם, פֶּעַם אַחַת הָיָה ר' בְּעַר מְחַתְּנָה שֶׁל אָדִיל בֵּת אֲדָמוֹר וְ"ל בְּמִירוֹתָיו. וּבְלִילָה לֹא הָיָה לוֹ אִשׁ לְהַדְלִיק הַנֵּר, וְהִלְךְ לְבֵית אַחַד וְהִקְיָן הַבַּעַל הַבַּיִת מִהַשְׁנָה וְלָקַח אֶצְלוֹ אִשׁ לְהַדְלִיק הַנֵּר. וְרָצָה הַבַּעַל בַּיִת לִישֵׁן עוֹד. וְאָמַר לוֹ רַבִּי דָב וְ"ל שֵׁישׁ לוֹ קָבְלָה מִרְבֵּנוּ וְ"ל בְּשִׁמְקוֹצִין אַחַד מִהַשְׁנָה בְּלִילָה הוּא בְּדָאֵי מִן הַשָּׁמַיִם וְאֵל יִצִּיחַ אֶת עַצְמוֹ עוֹד לִישֵׁן שְׁנִית. הֲרִי דָב הַנֵּ"ל הָיָה לוֹ מִסְחָר עִם שְׂתָפִים וְאַחַר כֵּךְ בָּא לוֹ דִּיעָה אֲשֶׁר הַמִּסְחָר לֹא טוֹב וְיֵשׁ הַיָּקָב בְּהַמִּסְחָר. וּבָעֵת שֶׁקָּבַל הַמִּקְתָּב לֹא זָו מִמְקוֹמוֹ וְקָרָא לְהַרְבֵּ וְסָפַר לוֹ אֲשֶׁר בְּרַעְתּוֹ הָיָה לָקַח חֶלֶק בְּהַעֲסָקָה, וְעָשָׂה כֵךְ כְּדִי שֶׁהַבַּעַל דְּכַר לֹא יִפְתָּה אוֹתוֹ לְשָׁנוֹת מִכִּפֵּי שְׂתָהֵי בְּרַעְתּוֹ בְּעַת הַשְׂתַּפּוֹת:

רעה

ר' יודיל מדאשיב היה לו ברית מילה בערב שבת קדש, ותכף ומיד אחר הברכת המזון הלך לביתו וספר לאדמו"ר ז"ל. ונער בו אדמו"ר ז"ל על זה שהלך תכף ומיד לביתו. ואמר הלא יכולים לעת ערב גם כן לילך למקוה, ואם הייתם עוד שם, אפשר הייתם מאירים להם איזה דבור או הייתם מעוררים אחד מהם למן צדקה, והיה טובה להם ולכם. ושמעתי ממחתי "מ מושעיהרין שספר אשר במעונותיו היה אצל אבדו אחד שאשתו היתה מקשה לילד עד למאד, וראה אשר כבר עבר מעת לעת ויותר, ועדין לא ילדה. וליל שבת קדש הלך להרב רבי יודיל ז"ל ובא בעת שאמר שלום עליכם. ובשגמר שאל אותו רבי יודיל מה אתה רוצה, השיב שאשתו מקשה לילד. ולקח ה' יודיל (הפושקעלי של המדינת) קופסת הפופק ואמר לו פתח הפושקע ולא היה יכול, ואמר לו, אתה שלום-מזליניק [שלומיאל], תן לי הפושקעלי. ואמר לה לביתה ובדרך יתנו לה מזל טוב, וכן היה בדרך אמרו לו מזל טוב שאשתו כבר ילדה, עד כאן מהכתב די:

רעט

פעם אחת היה רבנו ז"ל אצל דודו רבי ברוך ז"ל ואמר אז דודו ז"ל תורה, ורבנו ז"ל לא נתפעל מהתורה שלו וספרו להרב ר' ברוך ז"ל. ואמר ה' ברוך ז"ל ואם אין יכולים לוטר תורה (אז מען שוין פין נטער יוד נים) אז הוא כבר לא אדמו"ר. הלא המגיד ז"ל ממעוררמש לא ידע מהו ענין אפר די, (אז ער שוין פין נטער יוד נים גיטען) אז הוא לא היה אדמו"ר. שמע רבנו ז"ל ואמר אם כן נתנו לי לייגען [לקרא משימה] שצריך אני לדע מהו ענין אפר די. ובקרוז אמר התורה ס"ו ושם מדבר מענין אפר די:

רפ

פעם אחת דבר רבנו ז"ל עם רבי חייקיל, ורבי חייקיל הסביר לרבנו ז"ל על פי חכמה שכולים לאהו נחש בראשו ולא יציק. וזכ רבנו ז"ל את המבפחת שלו לארץ ונעשה נחש, ואמר

לרבי חייקיל אחו אותה בְּיָדֶיךָ, וְאָחֵז אוֹתָהּ בְּיָדוֹ וְאָמַר לוֹ אָחֵז אוֹתָהּ בְּיָדֶיךָ (גַּם וַיִּיל אִיד הַיִּים דִּיר) [לא בְּגַלְל שְׂאֵנִי מִצְוֵה אוֹתָךְ], רַק מִחֲמַת חֲכָמָה, וְלֹא רָצָה:

רפא

ר' שְׂמוּאֵל יִצְחָק מִטְּעַפְלִיק סִפֵּר שֶׁפִּעַם אַחַת בְּשִׁתְּיָהּ בְּלַעַמְבֶּעֶרְגַּ עִם רַבֵּנוּ ז"ל, וְרָאוּ שֶׁהָיוּ מוֹלִיכִים רֵאמֶע [גְּרוּד] אֲנָשֵׁי חוּל. אָמַר לוֹ רַבֵּנוּ ז"ל שֶׁיִּגְלֵךְ וְיִסְפֵּר כִּד וְכִד שׂוֹרֹת וּבִשׂוֹרָה הַזֹּאת יִסְפֵּר כִּד וְכִד אֲנָשִׁים, (אִין וְאֵל אִיהֶם אִרוּף רַקֵּעַן דַּעַם אַרְבִּיל) וְשִׁסִּיט לוֹ כְּלָפִי מַעֲלָה אֵת הַשְּׂרוּוֹל וְכֵן עָשָׂה. וְרָאָה שֶׁהוּא מְלַכְשׁ בְּחֲכָרִיכִים, וְאָמַר רַבֵּנוּ ז"ל שֶׁפֶה הַדְּרֵךְ שֶׁהַמְּלַאכִי חֲבֵלָה מוֹלִיכִין אֵת הָאָדָם לְהַגְיָהֶנָּם:

רפב

בְּשִׁנְסַע רַבֵּנוּ ז"ל לְבִרְסֵלָב נִסַּע דְּרָךְ אוֹמֵן וְאֵן הָיָה הַמַּעֲשֶׂה מֶה שֶׁנִּסַּע עַל יַד בֵּית הַקְּבָרוֹת הַיָּשָׁן, וְהוּסַב בְּעֵינָיו כְּמוֹכָא בְּתַי מוֹהֲרָ"ן וּבִימֵי מוֹהֲרַ"ת. וְאֵן בְּשִׁתְּיָהּ בְּאוֹמֵן הָיָה שֵׁם שׁוֹחַט אָדָם גְּדוֹל וְנִתְקַרַב אֲצִלוֹ, וְשָׁאֵל לְרַבֵּנוּ ז"ל אִם יִסַּע אֵלָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁנָה (כִּי יִדַּע שֶׁעֲגִין רַבֵּנוּ ז"ל הוּא רַק רֹאשׁ הַשְּׁנָה) עַל יְדֵי קַבְלָה מַעֲשִׂית. כִּי רַב הַיּוֹם עוֹסֵק בְּשִׁחִימַת עוֹפוֹת, וְזֶה פְּרִנְסוֹתוֹ וּמֵאוֹמֵן לְבִרְסֵלָב עֵרַךְ מֵאָה וַוִיעֶרְסַט [מְרַחֵק בְּלִשְׁוֹן]. עֵנָה לוֹ רַבֵּנוּ ז"ל, לֹא. אֲצִלִי צְרִיכִים לִפְעַ בְּעֵגְלוֹת וּבְסוּסִים:

רפג

בְּשִׁנְיָשֵׁב רַבֵּנוּ ז"ל בְּבִרְסֵלָב נִסַּע אֵלָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁנָה שְׁנַת תַּק"ע, ר' אַבָּא שׁוֹחַט מִפְּשִׁעֵרִין וּבְנֵי רַבִּי שְׂמוּאֵל. וְרֹאשׁ הַשְּׁנָה חָל אֵן כְּיוֹם שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי וּבָאוּ עַל שַׁבַּת שְׁקָרָם רֹאשׁ הַשְּׁנָה לְאוֹמֵן, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבַּת קָרַשׁ שֶׁהוּא עֵרַב רֹאשׁ הַשְּׁנָה יִרַד גִּשְׁם מְאֹד עַד שֶׁלֹּא הָיָה שׁוֹם דְּרָךְ הַמְּבַע שֶׁיָּבִאוּ לְבִרְסֵלָב עַל רֹאשׁ הַשְּׁנָה. וְהָיוּ לָהֶם יִסּוּרִים גְּדוֹלִים מְזֵה. וּבָא בַּעַל עֲגִלָּה אַחֵר וְאָמַר לָהֶם שֶׁהוּא מְבִיאֵם לְבִרְסֵלָב עַל רֹאשׁ הַשְּׁנָה, רַק דְּרַשׁ מֵאִתָּם סְכּוּם רַב שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם. וְהִכְרִחוּ לְמִכּוּר הַתַּפְּצִים שְׁלָהֶם, לְשִׁלְם לְהַבְעֵל עֲגִלָּה (וְהָיָה לָהֶם גְּבִיעַ שֶׁל זֶהָב לְהַבִּיאֹו מִתְּנֵה לְרַבֵּנוּ ז"ל, וְהִכְרִחוּ לְמִכּוּרוֹ. וְאָמַר רַבֵּנוּ ז"ל שִׁיחַק מֵהֶם"ם הַשְּׁנִים וְהַעֲנִיִּים עַבּוּר הַגְּבִיעַ), וְנִסְעוּ וּבָאוּ לְבִרְסֵלָב בְּעֵרַב רֹאשׁ הַשְּׁנָה לְפָנֹת עֵרַב. וּקְבָלוּ מִיַּד שְׁלוֹם מֵאֲדָמוֹר ז"ל קָרָם מִנְחָה. וְאַחֵר כִּד בְּלִילָה בַּעַת הַסַּעֲדָה אָמַר אֲדָמוֹר ז"ל לְרַבִּי אַבָּא הַגָּל בְּזֶה הַלְשׁוֹן: (מִיט וְאֵם וְאֵל אִיד דִּיר אִם דִּיאַנְקֵעַן פֶּאָר דִּיאַ גִּסְעָה. אוּף דַּעַר וְעֵלְמַט אִין גִּיט כְּדָא. אִין דִּיר שְׂמוּאֵל נֵא דִיר דִּי יוֹד) עִם מֶה אוֹרְהָ לָךְ עַל הַנְּסִיעָה, בְּעוֹלָם הָיָה זֶה לֹא כְּדָא, וְלָךְ שְׂמוּאֵל הָיָה לָךְ הַמְּרַק וְנִתַּן לוֹ הַמְּרַק. וּכְשֶׁבָאוּ לְבִיתָם נִפְטַר רַבִּי אַבָּא, וּבְנֵי ר' שְׂמוּאֵל נִתְעַשַׁר כָּכָל פִּעַם לְמַעֲלָה מְעֵלָה. וְאֵן הִבִּינוּ בְּלִם דְּבוּר אֲדָמוֹר ז"ל:

רפד

בְּדָבָר המאמרים הפליאים וסותרים זה לזה הנמצאים באגדות חכמינו ז"ל. נראה ומבאר מצדופי דבריו הקדושים ומשאור ספרי אמת שקמו בדבר ההלכה יש מי שאומר לעבדא ולמעשה בנגלה ובפשטות דעתנו ויש מי שדבריו בתכלית ההפך (כי זה אוסר וזה מתיר), ואף על פי שגם דבריו דברי אלקים חיים, אבל "רעם גבורותיו מי יתבונן", כי בפשטות לתבונתנו ודעתנו שבנגלה אין הלכה כמותו. פן גם באגדות חכמינו ז"ל. ויש מי שאומר ומאמרו פנים וזכונים בנגלה ובפשטות דעתנו, ויש מי שמאמרו גם פן פנים ואמתיים (ודברי אלקים חיים כנ"ל) אבל לא בפשטות דעתנו, גם מבאר מדברי רבנו ז"ל בלקוטי א' סימן ר', שהצדיקים שבזמן הזה הם הצדיקים שהיו בזמנים הקודמים בסוד הגלגול. ובמקום אחר מבאר מדבריו הקדושים, שהוא משנת רב נחמן הנזכר בדברי חכמינו ז"ל. אשר עליו כפלו חכמינו ז"ל את דבריהם, הלכה כרב נחמן והלכה כרב נחמן. ויש ללמד מדבריו הקדושים ברורים וחלטים באגדות חכמינו ז"ל:

רפה

שייך לח"מ סימן ו

כְּפִי אשר נודע הדבר אשר דבר רבנו ז"ל בעת שגלה את המאמר שבלקוטי תנינא סימן כ"ח, דע שיש חלוקים בין התורות וכו'. ומוהר"ג ז"ל מעצם הרגשו בזכות לבבו את עמק נזראות דבריו הקדושים, עד כי בערו בקרבן פלהבת שלהבת ממש, לא יכל להתאפק, ונתן את קולו בפני כל הנצבים עליו, ואולי כך הוא הפרוש מה שאמרו חכמינו ז"ל אין בן דוד בא אלא בהפסח הרעה, הינו שהיתה בעולם ולא ידעו כי כך הוא. (וכבאר יותר שמעתי מאבי ז"ל שאמר בזה הלשון: (מע ותם שמשען משיח משיח, עם סוף האם אי ער) ישוּחַחוּ מְשִׁיחַ מְשִׁיחַ, ולכסוף הנה הוא). ורבנו ז"ל גלה את עיניו והראה לו כי גם רב נחמן אמר כן, אי מן חיי אָנָּא (בסנהדרין פרק חלק איתא 'בגון אָנָּא, אבל כמדומה לי מאשר שמעתי מאבי ז"ל שרבנו ז"ל סים אז אָנָּא הוא). וענן פתי מוהר"ן בשוחות השכיכים להתורות שיש צדיק שהוא כלול מתרין משיחין יחדו. וכפי הנראה ומבאר מדבריו הקדושים בעל פה שאלה הדברים סבבו על רבנו ז"ל בעצמו. ושאר על פי שנמצא בו גם משממת בן דוד, היה העקר מצד משיח בן יוסף. ושאר על פי שגם האר"י ז"ל ועוד מיחידי הדורות היו מצד משיח בן יוסף, אבל בו נתקנס מאמר הכתוב (שכפשבח התלמיד חכם שנקרא בשם אשת חיל). רבות בנות עשו חיל ואף עלית על כלנה.

רפו

שייך לח"מ סימן רכא

בְּדָבָר המפלקת הנ"ל שהיתה עליו. ענן ביהר הקדוש פרשת בראשית שכתב שם לענין משה: 'ואדם איתקרי איהו. ובגינה אתמר בגלותא בתראה, ולאדם לא מצא עור אלא בלהו בנגדו'. וכאשר יצא מפיו הקדוש על כלליות הצדיקים שהיו בימיו: (אזוי ווי דיא וואס קרינען אויף מיד

וירשעו גיט פון מיר, אזוי דיא וואס האלבען פון מיר ווירשען אויך גיט פון מיר) כמו שאילו שחולקים עלי אינם יודעים ממני, כך אלו שאוחזים ממני לא יודעים ממני.

רפז

הרב ז"ל מפשערוו ששמע מאבי אביו הרב רבי אהרן ז"ל מפרסלב, שזכנס פעם אחת לרבנו ז"ל ואמר לו (קצת בלשון תוכחה), למה לא תתן את ספרי ותעני בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא, ואחר כך תוסיף ותעני בו עד שתבין ותדע את התרוץ שעל זה, וכשמע הרב את דבריו חזר לביתו ופתח את הספר לקושי מוהר"ן והתחיל לענין בו, עד שעלה על דעתו קשיא ופליאה בדבריו, ואחר כך הוסיף ללמוד ולענין בו עד שעלה על דעתו התרוץ והתשובה שעל הקשיא הזאת, וחזר אחר כך לרבנו ז"ל ואמר לפניו את הקשיא והתרוץ והזכירו דבריו בעיני רבנו ז"ל, ואמר לו אני יודע מאחד שהבר פרוש על הזרז ולא ברוח הקדש, ואף על פי כן בנן אל האמת. (כל זה שמעתי מאיש אחר ששמע זאת מפי הרב ז"ל מפשערוו וכצדוקו כל זה והנ"ל באות י"ב תבין גם כן ברב ההכרח וחיוב והסגלה שבלמוד העיני אשר בתורתו, וגם בפשיטות לא בדרך דרש):

רפז*

פעם אחת, בששלה רבנו ז"ל את ולמן דער קלוינער [הקמן] להחזיק מלובלין אודות ענין משיח, ושאלו ר' נתן ור' נפתלי קוויטלעד להחזיק על דיו, ונתפעל החזקה מהקוויטלעד של ר' נפתלי יותר מר' נתן, וכשספרו זאת לרבנו ז"ל אמר הוא חזקה באשר הוא שם, כי ר' נפתלי היה מתפלל אז, ור' נתן ישן, ויש אומרים שהיה אז בבית הכסא:

רפז**

פעם אחר גסע רבנו ז"ל בדרך עם ר' יצחק ליב ועוד אנשים. בדרך עשה רבנו ז"ל רעה, ושאל את אנשי שלומנו ראייתם מה שעבר, ואמרו לא, ושאל לר' יצחק ליב, ואמר הן, אני ראיתי את המראה. (ופעם אחת קנא אותו ר' נתן ואמר לו ר' יצחק ליב המראות שאמתה רואה בתורה חשוב אתה כמה שאני רואה) ואמר שראית מת הוא גדול עשה פעמים מנבואה. כי הלא רואין הנשמה שהיא חלק אלוך ממעל:

ספורים על רבי שמעון ז"ל

רפח

ר' שמעון ז"ל היה איש עוסק במשא ומתן, ואף על פי כן הרבה מאד בתורה זה לעסק בעבודתו ותבונה. וגם הוא הרבה מאד בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו על פני השדה, לפעמים ביום ולפעמים בלילה. ופעם אחת נתנישב וקבע דירתו באיזה קרעטשמיי שהיתה סמוכה

לעיר כְּדֵי שִׁיחָהּ לוֹ בְּנִקְל לֵילֵךְ בְּכָל עַת לְהִיעָר לְהַתְּבוֹדֵד וּלְפָרֵשׁ שָׁם שִׁיחָתוֹ. וְגַם בְּבֹאוֹ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּחַר לוֹ שָׁם אֵיזָה מְקוֹם בְּקִצֵּה הָעִיר הַסְּמוּד לְשֹׁדֵה, בְּמִקוֹם שְׂאִיז בְּנֵי אָדָם מְצוּיִים כָּל כֹּהֵן, וְשָׁם הִרְבֵּה לַעֲסֹק בְּעִבּוּדָתוֹ יְהוָה, וּבְפָרֵט בְּהַפְלֵה וְהַתְּבוֹדֵדוֹת יוֹמָם וּלְיָלָה עַד עַת פְּטִירָתוֹ וְלֵאמֹר:

רפט

גַּם הָיָה עוֹסֵק לְחַדֵּשׁ בְּחוֹרָה. וּפְעַם אַחַת נָסַע בְּיַחַד עִם מוֹהֲרַנְ"ת וְלֵאמֹר וְנִרְאָה אִזּוֹ אֶצְלוֹ הַכְּתָבִים שָׁלוֹ, וְהִיטִיבוֹ מְאֹד בְּעֵינֵי מוֹהֲרַנְ"ת וְלֵאמֹר וְלִקְחֶם בְּדֹרוֹ, וְלֹא רָצָה עוֹד לְהַחְזִירָם לוֹ כְּדֵי לְהַעֲתִיקָם וּלְהַדְפִּיסָם. וְעָשָׂה עֲצָמוֹ ר' שְׁמַעוֹן בְּמַחְרָשׁ וְלֹא עָנָהוּ דְבַר רַק הִמְתִּין עַד בָּאָם לְבֵית מְלוֹן. וְאִזּוֹ הִבִּיט בְּכָל פְּעַם בְּעֵינָא פְּקִיחָא עַד שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתוֹ מֵהֶם מוֹהֲרַנְ"ת וְלֵאמֹר, וְחִטָּף אוֹתָם פְּתָאם מֵאִתּוֹ וְזָקָם לְחוּד הַתְּנוּר וּנְשָׂרְפוּ:

ספורים על רבי דוב ז"ל

רצ

ר' דוב מְפִשְׁעֵרִין וְלֵאמֹר גַּם הוּא הָיָה אִישׁ עוֹסֵק בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן כָּל יְמָיו. וְאֶדְמוּ"ר וְלֵאמֹר פָּקֵד עָלָיו לְהַפְרִישׁ הַמֶּשׁ מִכָּל אֲשֶׁר יוֹרִיחַ וּלְחַלְקָם לְעַנְיִים וְכֵן עָשָׂה וְקָנָם כָּל יְמָיו. וְקָדַם פְּטִירָתוֹ עָנָה וְאָמַר (מִיט מִיזן חֲמֵשׁ הָאֵב אֵיךְ קִיז מִנְרָא נִישׁ אֶפְלוֹ פֶּאָר דַּעַם בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה סַע וְעַט מִיד נֶאֱדָר אַרְזִים קוֹמַעוֹ) עִם הַחֲמֵשׁ שְׁלֵי אֵינְנִי יֵרָא אֶפְלוֹ מִהַבִּית דִּין שֶׁל מַעְלָה זֶה עוֹד יֵצֵא (יַעֲזוּר) לִי. וְהוּא נִתְקַרֵּב לְאֶדְמוּ"ר וְלֵאמֹר עוֹד שְׁנַיִם רְבוֹת קָדַם מוֹהֲרַנְ"ת וְלֵאמֹר, וְעַל דָּו נִתְקַרְבוּ גַם רַבֵּי יִידִיל וְרַבֵּי שְׁמוּאֵל אֲזִיק וְלֵאמֹר מְדַאשִׁיב:

רצא

וּמַעֲשֵׂה שֶׁהָיָה כֹּהֵן הָיָה, כִּי בִימֵי נְעוּרָיו יָשַׁב עַל שְׁלֹחַן חוֹתְנוֹ כְּעִיר דַּאשִׁיב, וְשָׁם קָנָה אֶהְבֵּה עִם רַבֵּי יִידִיל וְרַבֵּי שְׁמוּאֵל אֲזִיק הַגַּל. אַחַר כֵּן הִגִּיעַ הָעַת שֶׁהַעֲרָד לָשׁוּב עִם זִנְתוֹ עַל שְׁלֹחַן אָבִיו שְׁלֵשׁ בְּכָפֵר הַסְּמוּד לְמַעַדְוֵדוּבְקָא. וְהַזְהִיר אוֹתוֹ רַבֵּי יִידִיל וְלֵאמֹר לְבַל יֵלֵךְ שָׁם לְאֶדְמוּ"ר וְלֵאמֹר וּמַחֲמַת גְּדֵל אֶהְבֵּתוֹ עִם רַבֵּי יִידִיל בְּגַל וְנִכְנְסוּ הַדְּרָכִים בְּלָבוֹ וְנִתְרַחַק מִחֲמַת זֶה מֵאֶדְמוּ"ר וְלֵאמֹר בַּעַת בֹּאוּ לְשָׁם:

רצב

שייך לחמי סימן תעז

וְיָהִי בְּאֲשֶׁר אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים, אִיתְרַמֵּי פְּעַם אַחַת שֶׁהַתְּנַבֵּר עָלָיו מְאֹד מְרָה שְׁחָרָה וְצַעַר גְּדוֹל מֵאִזָּה יְסוּרִים שְׁעָבְרוּ אִזּוֹ עָלָיו (בְּמִדְבָּרָה לִי שֶׁהִיפּוּרִים שָׁלוֹ הָיוּ בְּעֵינֵי בְּנֵי, וְהוּא הָאֶהָד הַמּוֹבָא בְּחַי מוֹהֲרַ"ן בְּהַשִּׁיחוֹת עִבּוּדַת ה' בְּאוֹת ל"ו עִין מַה שְׁכָתוּב שָׁם שְׁקָדָם אֶרְצָן יִשְׂרָאֵל בְּקִישׁ אֶהָד מֵאִתּוֹ עַל הַבְּנִים וְכו') עִין שָׁם) וְנִתְקַנְּסוּ אִזּוֹ אֶצְלוֹ מִקְרָא שְׁכָתוּב "בְּצַר לָךְ וּמִצָּרוּךְ וְכו' וְשָׁכַת" וְלֵאמֹר

וכו'. פי על ידי זה נכנס לאדמו"ר ז"ל, והכיר את אמתתו ואמתת דבריו הנוראים. ומאז והלאה התחיל לעסק בעבודתו ותפוד בהתעוררות וכיראה גדולה ונפלאה, וגם בצמצום נפלא כפי פקדתו ז"ל, כפי אשר ידע במהות נפשו שצריך להשמר ביותר מרובי אור לכל יגרום לגמרי כפוי הבר. ויש בזה כמה דבורים ואינו רוצה להאריך (כי מאהבת הקצור דלגתי הרבה דברים גם בישאר הספורים שפחלק הנה פנודע לתבקי בהם). ואחר איזה זמן סבב השם ותפוד שצנוד שנית לנסע לבית חותנו בדאשיב עם זוגתו, ושאל את אדמו"ר איד להתנהג מעתה עם רבי יודיל. והזהיר אותו לכל יאבה וישמע אליו כלל (אם יקפיד עליו חס ושלום מחמת זה):

אמר המעתיק: ר' דב הנ"ל היה רוצה לקום פחצות והיה מצוה לנכרי להקין אותו, וכשהקיצו הנכרי והלך לו שוב היה ישן. וראה כי זאת אינו עצה, על כן נתישב בדעתו וצוה להתכרי שלא ילך ממנו עד שיקום מפתחו וילבש את עצמו במלבושו, וכן עשה. ומחמת זה נתבלבל קצת והיה לו כאב ראש והיה לו יסורים גדולים ממש שבמעט שלא יצא מדעתו. ואחר כך בשנתקרב לאדמו"ר זצ"ל התנצלה אמו לפני רבנו זכרוננו לברכה עליו על שנתבלבל ממעוט השנה, ואמר לו רבנו זצ"ל: (שלאף אין עם נאר היס די צייט) תישן ותאכל רק תשמר את הזמן, ולאחר זמן תבא עוד הפעם אלי ותשאל ממני איד להתנהג (וכן היה). ואמר לו אז שיקום בכל לילה בשעה שלש, ואמר לו בזה הלשון: (כדין חצות ועם זין דדיי אציער) זמן חצות שלך יהיה בשעה שלש, וכן היה, והיו אנשי הבית המודש שהיו געורים יודעים בשר' בער הולך אז היא שעה שלש.

רבנו זכרוננו לברכה אמר עליו שהוא ירא כל כך מהשם ותפוד (כמו שפנימים אצל הרוסישען צו שמייסין) כמו שפנימים אצל הרוסים להלקות. וזה ר' דב לקח את הרב ר' אברהם דב ז"ל נכד רבנו זכרוננו לברכה לחתן אחר שגורש את בת משה חינוקם ונתן לו עשרת אלפים רובל כסף גדן; ורבי משה ברסקבר אחר הסתלקות מוהרנ"ת ז"ל היה רגיל לילך לרבי אברהם דב לדבר ממוהרנ"ת ז"ל. ופעם אחת בא ולא מצאו, ורצה לילך, אמר לו ר' בער הנ"ל תדבר אתי, ענה ואמר לו: אתם מתלמידי רבנו זכרוננו לברכה וכי אני יודע לדבר אתכם, אמר לו רבי בער הנ"ל תאמין לי שאהם יודעים מרבנו ז"ל על די מוהרנ"ת ז"ל, יותר ממה שאנחנו יודעים מרבנו ז"ל על די רבנו זצ"ל בעצמו.

רצג

וידי באשר בא לשם ונתודע תיכף ומיד לרבי יודיל שבכר נתקרב בהיותו שם לאדמו"ר ז"ל, ומחמת שגם לבבו של רבי יודיל ז"ל נכסף מאד אל האמת לא הקפיד עליו חס ושלום בעבור זה, כי הביט וראה את רב התחודשותו בתורה והפלה שמקדם לא ראה מאתו בזאת. על כן אדרבא הלך ובקש מאתו שייספר לו איזה ספורים מאדמו"ר ז"ל. וכן עשה עד שנתלהב מאד גם הוא ותברו רבי שמואל איזיק לנסע לאדמו"ר ז"ל ואף על פי שלא היה להם על הוצאות לנסיעה רבה כזו, כי מדאשיב עד מעדועו ודבקא בערך מאתים מיל (ועורסט), אכל מגדל התעוררותם וכספם לזה נכסם אצלם לילך לשם רגלי. וגם בדרך הלוכם מדי עברים בעיר מירדאוויעע בהבית מדרש של המגיד ז"ל, עשו גם שם התעוררות גדול אצל כמה אנשים לנסע ולהתקרב לאדמו"ר ז"ל:

ספורים על רבי יודל ז"ל

רצד

והנה רבי יודל ז"ל היה איש חשוב קצת בין אנשי עירו, וגם היה לו ידיעה בכתבי האר"י ז"ל (אמר המעתיק כי היה חתן הצדיק הקדוש רבי ליב מספרעקסטיניץ זצ"ל ולמד עמו חותנו קבלת האר"י ז"ל). ובבואו לאדמו"ר ז"ל התחיל לדבר עמו בלשון גדולות ואמר לו יורנו רבנו דרך לעבודת הבורא יתברך. וענה אדמו"ר ז"ל ואמר לו בלשון המיה "לדעת בארץ דרכיך?"! (כמובא בשוחות הר"ג באות רצ"ב עין שם) ואז הפיל עליו אדמו"ר ז"ל אימה ופחד גדול ועצום עד מאד עד שנסוג אחור בבהלה גדולה, ונשאר עומד אצל הפתח ונתירא מנשאת אליו, והתחיל אדמו"ר ז"ל להראות לו פנים שוחקות, והקל מעליו הפחד קצת ואמר לו מה אתה מתירא ממני הלא אני אדם כמותך רק אני חכם ביותר ממך (נאר איד בין קלוגער פון דיר) והמשיך אותו בדבוריו הנעימים עד שחזר נסמך אליו והפיל עליו שנית אימה ופחד עד שחזר ונסוג אחור עד פתח הבית כנ"ל. ושוב התחיל אדמו"ר ז"ל עוד הפעם להראות לו פנים שוחקות להסיר מעליו הפחד והאימה, ואמר לו שנית, מה אתה מתירא ממני הלא אני אדם כמותך רק אני חכם ביותר ממך, עד שהמשיך אותו שנית כנ"ל, ואחר כך חזר והפיל עליו אימה ופחד וכו' כנ"ל וכן היה איזה פעמים עד שצוה עליו אדמו"ר ז"ל שיתודה לפניו כל מה שעבר עליו (כאשר היה מצוה זאת על כל אנשי מקרביו, והיה נותן לכל אחר ואחר תקונים והנהגות כפי שרש נשמתו כמובא בספריו הקדושים) ומאז והלאה נתקשרו מאד הוא ורבי שמואל אה"ק הנ"ל לאדמו"ר ז"ל, והרבו מאד מיום אל יום לעסוק בעבודתו יתברך בתורה ובתפלה ותשובה ומעשים טובים בהתעוררות רב ועצום מאד עד עת פטירתם ז"ל. והרבו מאד לחדש בתורה חידושי דאורייתא ונעשו צדיקים גדולים מאד. (אמר המעתיק שמעתי שהצדיק רבי ליב מספרעקסטיניץ ז"ל בא אחר הסתלקותו לאדמו"ר זצ"ל ובקש אותו שיקרב את בניו, וכן היה שנתקרבו כמעט כל בניו לאדמו"ר זצ"ל):

אמר המעתיק בעת שנתקרב הרבי יודל ז"ל הנ"ל לאדמו"ר זצ"ל במערו ודובקא בקש את אדמו"ר זצ"ל שיגאה ממנו איזה מופת, ואמר לו רבנו ז"ל המתן פה עד אחר שבת ואז תראה, וכן עשה והמתין. ואדמו"ר זצ"ל ספר לו שבכפר אחר הסמוך יושב איש אחד שמקרב קצת אלי והוא היה חשוב מבנים ונסע כמה פעמים אלי והפציר אותי לעורר רחמים עבורו שיתיה נפקד בבנים, ואנכי הכסחתי לו שבעור השם יולד לו בן, אך התנית עמו שבכל חצי שנה יתן לי רענגיל אחד. וכן היה, והאיש הנ"ל נפקד בבן וכו'. ועד עתה היה מקים תנאו ובכל חצי שנה נתן לי הרענגיל, ועתה ביום שלישי שאחר שבת צריך האיש הנ"ל להביא לי הרענגיל. וידע אני שעתה לא ישמר מוצא שפתיו, ויהדיל מלתת לי הרענגיל כי גיסו מפציר אותו שלא יתן לי באמרו כי זהו מופת משאר צדיקי הדור, כי גם אני נתתי להם פדיונות עבורך שתפקד בבנים, ודבר גיסו על לבבו כל כך עד ששמע לדבריו, וגספם בדעתו שלא יתן לי הרענגיל. ותראה כי תחת הרענגיל שהוא צריך להביא לבאן ביום שלישי שאחר השבת יביא את הילד שלו לבאן מה, וכן היה ממש בדרכי אדמו"ר זצ"ל. (והנראה שבזה הרענגיל היה עושה רבנו זצ"ל פדיון לתמתיק הדינים מאתו שיתקם

הילד אצלו, וכשחל מלכת הרענדיל לפריון זכרו הדינים עליו עד שמת הילד, ואם היה שומע לדברי אדמו"ר וצ"ל היה הילד חי):

רצה

ועוד היה מעשה פעם אחת בלפל רבנו ז"ל עם איזו אנשי שלומנו אודות פרוש בנגרא, ואמר: ואמר רבי יודיל עם מי האמת. ואמר רבי יודיל שדבריהם נכונים בענין הפשט של הנגרא. ואמר רבנו זכרנו לברכה אם אראה לך שדברי אמתיים ונכונים יתנו לך שמין [הלקאה], ואמר הן. והראה רבנו זכרנו לברכה שהפשט בדבריו ונתנו לרבי יודיל שמין [הלקאה]. ובשעת השמין נחלש דעתו והרהר על זה שגוהנים לו שמין. אחר כך נסע לביתו, והנה בתו נחלשה למאד, ונסע תכף לרבנו ז"ל. וספר לו רבנו ז"ל מעשה שהיה רחום בראנציג שהיה מוחן על עשרים וארבע אבנים והיה שם הלא טוב (רוח) ולא הניח לטחן, ויעין מכשף אחר שניחיו לו אחר מהעשרים וארבעה אבנים ויטחנו אותו בחול, ואז השאר יטחנו. ורמו לו זה בביתו, שאחד מעשרים וארבעה ראשי אברים ימות והיא תבריא. ואמר לו שאם לא היית מיהרה בשעת השמין היית געשית בריאה לגמרי, אך שהרהרת והיה פן שאבר אחד ימות והיא תבריא. וכך היה שאצבע הקטנה שעל ידה מת לגמרי והיא הבריאה:

רצו

ועוד היה מעשה שרבנו ז"ל אמר לו בשעת ההתקבנות, אתנה עמך שלא תהא חסיד, והסביר לו שפונתו בענין הנקיות והטה בשחרית ובליקא וכו', ופעם אחת בשעת התקבנותו לאדמו"ר וצ"ל אמרו לו לרבי יודיל שרבנו ז"ל פועם עליו, ויבא לנגם אצלו. ואחר שלשה ימים שלא נכנס בתשובה לנגם והתחזק את עצמו ונגם. ואמר לו רבנו זצ"ל בשרוצין להתקרב אל האמת אז מתגבר השקר, וכשמתגברו על המניעות ומשפרין אותם, אז נעשה מ"שקר" "קשר", (וישמו שוין ויון משך צו מיר וויל דו וועסט לעבין) תהיה כבר מקשר אלי כל זמן שתתהיה. ורבי יודיל בשהיה נוסע ממעדות ועדובקא לאומאן על ציונו הקדוש נסע דרך ברסלב, והיה שם אצל הרב ר' הירש ליב רב דברסלב, והיה מספר לו בכל שנה התקבנותו לרבנו זצ"ל. והסוף מזה המעשה היה מסים: אפשר אצלכם זה ישן, (ביי מיר איז דאס שפינעל גיאי) אצלי זה חדש ומבריק כמו רא

ספורים על רבי יקותיאל ז"ל

רצו

הרב הצדיק רבי יקותיאל המגיד מפינהאוויצא וצוק"ל הוא אשר זכה ביותר מכל המפרסמים שבודרו להכניע את עצמו תחת אדמו"ר ז"ל, ולעמוד לפני הדרת קדשותו באימה ופחד, וגם הרבה מאנשי מקרביו ויוצאי חלציו נתקברו על ידו לאדמו"ר ז"ל:

רחצ

(אמר הפעתיק, רבי יצחק חתן המגיד ז"ל הנ"ל היה איש מציון ומשלם בכל הפעלות, למדן גדול בתורה ועסק בעבודת ה' כל ימיו, ונתגדל בבית הצדיק יסוד עולם הרב ר' זוקיא זצ"ל, וקדם פטירת הצדיק והטהור הנ"ל שאל אותו לאיזה צדיק אתקרב, והשיב לו לזה הצדיק שעסק ביהודי דברים, הינו שצנה למקרכיו שיתודו לפניו ויתן להם תקונים על כל דבר, ושמע שקורין לאנשי שלומנו "די יהויניקעס" - [יהויניקים], וכשנסע בפעם ראשונה לרבנו הקדוש וראה שאנשי שלומנו יוצאים ודמעתם על לחים מהיהודי דברים] ובא להבית המדרש, והיו אז שם עוד הרבה אנשים, ורמו רבנו ז"ל אל כל האנשים שצאו לחוץ, והסירו בלם הפולית והתפלין מעליהם וצאו. ורצה ר' יצחק הנ"ל גם כן לצאת, ולקח רבנו וזרנו לברכה את הקליאמקע [הבדית] וסגר את הדלת, ולא נשאר בבית המדרש רק אדמו"ר זצ"ל ור' יצחק הנ"ל. ורבנו זצ"ל עשן את הילקא והלך אנה ואנה בבית המדרש, ונפל על ר' יצחק הנ"ל אימה ופחד גדול, והתחיל להזכיר את עצמו כל מה שעבר עליו מיום קטנותו עד היום ההוא. ונגש אליו רבנו ז"ל ואמר לו בזה הלשון: היינט זאג [עתה תאמר], והתחיל להתודות לפניו כל לבו. ורבנו ז"ל דבר עמו מה שדבר, ומאז נתקרב אל רבנו ז"ל בהתקרבות עצום ונפלא, ועסק כל ימיו בתורה ותפלה, והיה איש צדיק וירא אלקים בנודע לכל מכירו):

ספורים על אנ"ש

רצט

שייך לח"מ סימן שיג

והצדיק רבי יצחק אייזיק ז"ל שמוכב מאתו בתי מוהר"ן (בספור מעלת המתקריבים אליו באות כ"ג) גם הוא היה מאנשי המגיד ז"ל. והיה עוסק במשא ומתן בעסק חלופ מוטבע. פעם אחת ראה אדמו"ר ז"ל וכו' פמוכבא שם בתי מוהר"ן עין שם. ופרש המלות "והיה מה דהיה" המוכבא שם שמעתי קצת מאבי הריני פפרת משכבו הינו כי בבואו לאדמו"ר ז"ל הלהיב את לבבו לעבודת השם יתברך בלפת אש ממש, וצנה עליו הנהגות מתודות כפי שרש גשמתו, והנהיגה אחת צנה עליו שהיתה כבדה וקשה מכלם הינו שנה תמימה לא ידבר עם שום אדם אפלו תבה אחת (וזלת עם המגיד ז"ל). ואחר כך נסע לביתו. ומיד בבואו לביתו, הפריש את עצמו מעסקי העולם הזה לנגרי ולא דבר עם שום אדם באשר צנה עליו כנ"ל, ומקומו עד שכבו לא משו שפתיו מתורה ותפלה. ומיד נתעורר עליו מריבות ורדיפות גדולות מאד מכל בני ביתו ובפרט מחותנו ואשתו. והרבו לדבר ולכתא כנגדו בכטויים במדקרות חרב ממש, וכנו אותו בשם יוצא מהרעת ועוד פיוצא כגנויים פאלה. ואדמו"ר ז"ל הביט ברוח קדשו את גדל מרירות לבבו מדבריהם הרעים ונתירא מאד מחמת זה (ויכפי המוכן שנתירא שלא יהיה נחלה חס ושלום או שיפל מעבודתו על ידי זה). ומיד קרא ברויות לאחד מאנשיו, וצוה לו שישכר בעבורו תכף ומיד ענלה לטירהאויצע, ורץ לשם במהירות והגיע לשם בלילה. והעמיד את עצמו עם הענלה אצל

בית חותנו של רבי יצחק אייזיק ז"ל שששב עמו בנחר, והקיש על הדלת שיפתחו לו, ונגנס לשם. וישא חותנו את עיניו ורא והנה אדמו"ר ז"ל בא לביתו, ויתפלא וישתומם מאד, כי לא ידע מה זה ועל מה זה. ור' יצחק אייזיק ז"ל היה במדרו וקרא אז קריאת שמע שלפני השנה בכח גדול בדבקות עצום ונפלא. ואדמו"ר ז"ל שמע ולא רצה לנגס לתדרו ולהתראות בפניו כדי שלא יבלבלו ויפסקוהו באמצע קריאתו ובתוך כך התחיל אדמו"ר ז"ל להוכיח את חותנו על דרכו הרע על שהוא מנסר את חתנו ביסורים כאלה כנ"ל; וגם שאל אותו אדמו"ר ז"ל הלא בבקר פשאתה מניח חפצין וכתב אתה מכריד את עצמך ברצועות של עוד בהמה ובפיד אתה מחשה ודומם ואיך רוצה לדבר או שום דבור, אם יעמד או לנגדך איזה ערל שלא ראה ושמע פזאת מעולם האם לא היה אומר עליך פשאתה ויצא מדעת. (הינו כי מכון ממש בן המה גם אמרי פיהו האלה אשר יאמר על חתנו שהוא יוצא מדעת על שעושה רצון הבורא והברך כפי תעלומות דרכיו אשר יודיענו על ידי עבריו הנאמנים) ועוד פיצא בדרים כאלה דבר והוכיחו עד שנתחרט מאד חותנו על זה, וקבל על עצמו לכל יסוף עוד ליסרו מהיום והלאה. ואחר שנזמר רבי יצחק אייזיק ז"ל קריאתו את שמע ה"ל נתראה בפניו ונתמלא מאד לבבו בגילה ושמחה עד שהחיה אותו ממש; ובבקר השכים אדמו"ר ז"ל ושב לביתו:

ש

ומאז והלאה עסק רבי יצחק אייזיק ז"ל בעבודתו בלי מונע וחולק. וקדם פסח נסע לאדמו"ר ז"ל בדרך פמלון נחודע לו בחלומו כל התורה ששמע או אדמו"ר ז"ל במקום ששמע. וישבם בבקר ויסע ויבא לאדמו"ר ז"ל ויספרה לפניו מתחלה ועד סוף בחרדה ואימה גדולה ועצומה מאד, ומיד הלך אדמו"ר ז"ל מאתו והוא מגדל רעדת גופו נתעלף ונשאר חלשות ואחר כך בסמוך נפטר כמובא שם: (ובשעה רבי יצחק אייזיק מפל על ערש דני, לקח רבנו ז"ל מעט רטב ונתן לו לאכל, ואמר, היום שמשתי את תלמיד חכם אמתי. ואחר פטירתו של רבי יצחק אייזיק ז"ל הנ"ל, נודמן שרבנו ז"ל נסע דרך טירנוויצע ושאל היש בנים לאותו צדיק? והשיבו לו הן, ואמר בזה הלשון: (ווי קומט צו איהם קונדער) איך שקד אליו בנים, וכתו גם בניו. ומי יוכל להבין דברי אדמו"ר זצ"ל ועסקיו שעסק עם כל נשמות ישראל החיים והמתים). (המ' אלתר בן ר' זעליג מטעפליק ז"ל):

שא

ר' יצחק יהודה ז"ל מטעפליק קדם התקרבותו לאדמו"ר ז"ל היה מפרסם וכמה אנשים מעירות רבות היו נותנים לו פדיונות ואחר כך בשהביר אמתתו של אדמו"ר ז"ל, עוב והרחיק מעל עצמו הנהגת פרסומו, וקבל על עצמו על עבודתו והברך בתמימות ופשטות. ולא הסב את פניו גם מכל התרפות והבושות שהיו לו מחמת זה, וישב אל ה' בכל לבו ונפשו, כשאר אנשי אדמו"ר ז"ל:

שב

ר' מענדיל ז"ל מבקר הסמוך למשערין היה איש עוסק במשא ומתן כל ימיו, ויראתו ועבודתו ובפרט עבודת התפלה שלו היה נשגב ועצום מאד. כי היה מתפלל במסירת נפשו ובדבקות גפלא עד שממש נתפטר גשמיותו, ופעם אחת נתעורר דלקה בביתו והוא עמד אז באמצע התפלה בדבקות גדול ונראה ובכחול כל הרגשות עד שלא ראה ולא שמע כלל את קול הרעש שנתעורר מאנשי ביתו ומשאר אנשים שעמדו שם. עד שהכירו איזה ערלים שהיו אז בביתו לקח אותו בידיו ולהוליכו עד למרחוק, ושם עמד, ולא הן ממקומו ומדבקותו עד שגמר את התפלה:

כתב יד הרב משערין ז"ל

העתקה מכתב יד הרב החסיד הירא הנעלה מאנשי שלומנו האמתיים מורנו הרב שמואל העשיל בן רבי אברהם צבי פרידמן ז"ל נפטר בעיר הקדוש יפו שנת תרע"ח י"ד כסלו תנצב"ה.

העתקה מכתב יד הרב הגאון החסיד וכו' מורנו הרב ר' נחמן ז"ל אב בית דין דקהלת קדש משערין.

שיג

שמעתי מר' דוד צבי ששמע מזקנו הרב ר' ישעיה שלום ז"ל, שפעם אחת ספר רבנו ז"ל בזה הלשון, אני הייתי במקום אחר, ושם נתנו לי ליינען [מפלה לקרא], הינו שאמר הצרופי אותיות מכל התורה מ"בראשית" עד "לעיני כל ישראל". [ומזה יכולים להבין מעט גדלת רבנו ז"ל, כי התפאר עצמו בשיחותיו הקדושים (אות כ"ב) בזה הלשון התורה שלי גבוה מאד ובכל מקום שאני משתמש עם צרופי אותיות היא גדולה ביותר וכו'] ואמרתי את הליינען, ואחר כך נתנו לי עוד הפעם ליינען שאמר הצרופי אותיות בבחינת תשר"ק מן לעיני כל ישראל עד בראשית, ואמרתי גם זאת הליינען, ואחר כך חלקו את התורה לשני חלקים, והעמידו את החלק האחרון מן התורה בראשונה, והחלק הראשון באחרונה, ואמרו לי שאמר הצרופי אותיות ולא יכלתי. והיה לי בוששה גדולה (אזו וויא מען גיט אנט יונגעל א ליינען און ער קען גיט, און סע שפיינ דער ביא מענטשן האט ער בוששה. האב איד מיך דערפאנט וויא פאלד חסרון איז זיך אחרון הן בגשמיות והן ברוחניות, והיו ותחסרהו מעט מאלהים, האב איד גיט יקאנט דינען להישם תכוד בשמחה. האב איד זיך משיב גינען ווער בין איד) כמו שגזתנים לילד טוב לקרא, והוא לא יודע, ועומדים שם אנשים ויש לו בוששה. אז נזכרתי היות וחסרון הוא הרי חסרון בגשמיות וברוחניות, והיו ותחסרהו מעט מאלקים, לא יכלתי לעבד את השם ותכוד בשמחה. התישבתי בדעתי מי אני שהמלך בעצמו יספר לו החסרון שלו בכיכול, הניש כבוד גדול מזה.

ומזה בעצמו פאתי לשמחה גדולה, וזהו "וכבוד והדר תעטרהו", ובמחין חדשים. ואז אמרתי הל"ינען הזאת (ועז לקושי מוה"ר חלק א' סימן פ"ט):

דש

שמעתי שאחד מאנשי שלומנו נסע לאיזה מחוז וכא לאיזה עיר בכרתקים, ולא היתה לו שום הברות עם שום איש. וילך לבית הרב להחאכסן אצלו, כי הפליגו לו בשבח הרב הנ"ל כי הוא איש ישר ולמדן גדול ומקבל, על כן בא אליו. ובשכא לביתו ראה הספר לקושי מוה"ר מנח על שלחנו, ותקף שאל להרב מאין לכם זה הספר, השיב הרב, וכי גם אתם ידעתם אותו ומי מתברו, ענה להרב הלא אני מכיר גם את המחבר בעצמו וגם אני מקרב אליו (ברסלבקר חסיד). השיב הרב אמרו באמת יש לכם איזה תפיסה בפסר הזה, אמר האיש לפי מדרגתי אני תופס. השיב הרב אדמה כי אין שום אדם תופס גדלת הספר הזה. ואמר עוד הלא תראו בעיניכם שבתחלת הספר חקף אחר השיר, נכתב המאמר מרבי שמעון פר יוחאי, ומה שיכות לכתבו בתחלת הספר היקר הזה. אמר האיש הנ"ל אדרבא אמרו אתם, אמר לו נראה שרפנו ז"ל רפנו שיש בו נשמת רבי שמעון פר יוחאי, כי רבי "שמעון פר יוחאי" גימטריא רבי "נחמן בן שמחה". יהי רצון שנופה להבין השיחות חלין של רפנו ז"ל בגן עדן אמן סלה. (אמר המעתיק, עין פתי מוה"ר מה שרפנו ז"ל אמר להרב מברסלב הלא אני אוהב אותך מאד, ואני מברכך שתנופה להבין בעולם הבא שיחות חלין שלי וזה היה קדם שהיה בארץ ישראל):

שה

שמעתי מר' יח"ד ששמע מרבי נפתלי ז"ל באותו העת לפני לידת ר' ישראל נכדו ז"ל שחלם לו דברים וכו' ושמע ממני בעת קדם המילה חידושים נפלאים והיה בדתו לקרא שמו בישראל צדיק רק שמתחמת שא"א לעשות זאת כנגד העולם כי הדבר חמוה ובהתנזלא מאד על כן קרא לו שם שהוא גימטריא צדיק:

שו

שייך לח"מ סימן כב

שמעתי שספר ר' ניסן קאנליר (הוא היה מגדולי החשובים של הרב הקדוש רבי ברוך זצ"ל, והוא היה עיל אצלו בלא בר) לפני הרב המגיד מטירוהווע איד שבא פעם אחת לחדר של הרב ר' ברוך ז"ל, וראה אותו בעצבות מאד ושאל אותו מה זאת השיב לו שזה כמה זמנים שלא ראה את הפעל שם טוב זצ"ל וכל עת שבא אל קברו אינו מוצא אותו ואומרים לו שהוא נמצא אצל רבינו ז"ל (ואמר בזה הלשון ער גישט זיד פאר קלאבין צי ר' נחמן נע"ו). (בגדפס פתי מוה"ר שגדפס מוה"ר):

שז

שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי שִׁשְׁמַע מִפִּי ר' יִצְחָק חֲתָן הַמַּגִּיד מִמִּידְהוּוֹעַע שִׁפְעַם אַחַת עֶמְרוּ הַחֲבָרִים לִפְנֵי רַבֵּינוּ ז"ל בְּלִילָה וְהוּא הָיָה מְדַבֵּר עִמָּהֶם מִשְׁחֻזְתָּיו הַקְרוֹשׁוֹת כֹּל כֵּד עַד שֶׁכָּבַר הָיָה אֵיזָה שְׁעוֹת וְהַחֵל הַיּוֹם וְכָבַר הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וְהַחֲלוּנוֹת הָיוּ סְתוּמִים וְלֹא הָיָה נֶגֶד אַחַר כֵּן פָּתְחוּ הַתְּרִיסִין וְרָאוּ שֶׁכָּבַר הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע אָמַר לָהֶם רַבֵּינוּ ז"ל אַתֶּם תֵּלְכוּ לְהַתְּפַלֵּל וְאֲנִי אֲשַׁמְתָה קְאוֹנֵעַ וְאָמַר אֲזוּ דְרָדְדַּ צְחוֹת מֵאֵימַתִּי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּעַרְבִית וְכו' מִשְׁעָה שֶׁהַבְּהִנִּים וְכַנְסִים לְאָכַל בְּתְרוּמָתוֹ, עַד כֵּאֵן שִׁמְעַתִּי, וְכָבַר יְדוּעַ שְׁדַבְּרֵי רַבֵּינוּ ז"ל עִמָּקִים מְאֹד בְּמִבְאֵר בְּמִקְוֹת

אַחֵרִים: